

T.C.
ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
COĞRAFYA EĞİTİMİ BİLİM DALI

KAŞ VE DEMRE İLÇESİ KIYILARINDA SU ALTI DALIŞ TURİZMİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ZEKERİYA KONURHAN

ÇANAKKALE
AĞUSTOS, 2019

T.C.
Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı
Coğrafya Eğitimi Bilim Dalı

Kaş ve Demre İlçesi Kıyılarında Su Altı Dalış Turizmi

Zekeriya KONURHAN
(Yüksek Lisans Tezi)

Danışman
Prof. Dr. Okan YAŞAR

Çanakkale
Ağustos, 2019

Taahhütname

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “**Kaş ve Demre İlçesi Kıyılarında Su Altı Dalış Turizmi**” adlı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlak ve değerlere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yaparak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

27.08.2019

Zekeriya KONURHAN

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi

Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Onay

Zekeriya KONURHAN tarafından hazırlanan çalışma 27.08.2019 tarihinde yapılan tez savunma sınavı sonucunda jüri tarafından başarılı bulunmuş ve Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Tez Referans No: 10298286

Akademik Unvan	Adı Soyadı	İmza	
Prof. Dr.	Okan YAŞAR		(Danışman)
Prof. Dr.	Ahmet Evren ERGİNAL		Üye
Dr. Öğr. Üyesi	Şevki BABACAN		Üye

Tarih:

İmza:

Prof. Dr. Salih Zeki GENÇ

Enstitü Müdürü V.

Önsöz

Kaş ve Demre ilçesi kıyıları gerek su altı jeomorfolojisiyle gerekse kıyılarında bulunan su altı arkeolojik kalıntılarıyla dalış turizmi açısından oldukça önemli bir konuma sahiptir. Ülkemizdeki en önemli dalış mevkilerini kıyılarında barındıran özellikle Kaş ilçesi turizmin çeşitlendirilmesi adına önemli bir potansiyele sahiptir. Yöre kıyılarında bulunan Uluburun Batığı da yörenin dünyadaki popülerliğinin artmasına büyük katkı sağlamıştır. Ayrıca Kaş ilçesi kıyılarında düzenlenen su altı dünya şampiyonaları adını duyurması adına önemlidir. Yanı sıra Demre ilçesinde bulunan Kekova Batık Kent su altı dalış turizminin önemli çekim merkezleri arasındadır. Yöredeki Batık Kentin koruma-kullanma dengesi içerisinde su altı dalış turizmi açılmasıyla birlikte, su altı dalış turizmine duyulan ilgi daha da artacaktır. Bu çalışmada da yöre kıyılarındaki su altı dalış turizminin mevcut durumu tüm yönleriyle araştırılmıştır.

Tez çalışma sürecinde, birçok kişinin önemli katkıları ve destekleri olmuştur. Bu kapsamda sorularıma cevap veren, yön gösteren ve tezin her aşamasında desteklerini esirgemeyen danışmanım Prof. Dr. Okan Yaşar'a en içten dileklerle saygı ve teşekkürlerimi sunarım.

Araştırmam için gerekli verileri ve fotoğrafları sağlamamda yardımcı olan Kaş Diving Dalış Okulu'na, Kekova Diving Dalış Okulu'na, Barakuda Anemon Dalış Okulu'na, Dragoman Dalış Okulu'na, 300 Bar Dalış Okulu'na ve çalışma ekiplerine teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca dalış okullarında dalış eğitmenliği yapan Levent Aydoğmuş'a, Özgür Özbay'a, Levent Işık'a, Murat Draman'a ve Önder Moğol'a teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca tezimde kendi hazırladığı anket çalışmasını kullanmama izin veren ve gerektiğinde desteklerini esirgemeyen Tarık Akkoç'a da teşekkürü borç bilirim.

Tezin her aşamasında başarılı olacağıma inanan, beni bu yolda hiçbir zaman yalnız bırakmayan, her zaman maddi ve manevi desteklerini esirgemeyen anneme, babama,

kardeşlerime ve diğer aile fertlerine teşekkür ederim. Bana her zaman destek olan ve tezimin her aşamasında yardımlarını esirgemeyen arkadaşım Çiğdem Araz'a teşekkür ederim. Tezim için gerektiğinde yardımcı olan arkadaşlarım Ümit Akdağ'a, Ecem Bozdoğan'a, Haluk Ayhan'a, Âdem Kaymaz'a, Mustafa Özbek'e ve Meltem Genç'e de teşekkürlerimi sunarım.

Zekeriya KONURHAN

Çanakkale, Ağustos 2019

Özet

Kaş ve Demre İlçesi Kıyılarında Su Altı Dalış Turizmi

Bu çalışmada; “**Kaş ve Demre İlçesi Kıyılarında Su Altı Dalış Turizmi**” çeşitli boyutlarıyla gözler önüne serilmesi amaçlanmaktadır. Teknolojinin gelişmesiyle birlikte su altı dalışlarına ve su altı sporlarına olan ilgi daha da artmaktadır. Böylece dünyanın birçok bölgesinde su altı dalış turizmi, turizmin önemli bir ögesi haline gelmiştir. Ülkemizde de su altı dalış turizminin gelişme gösterdiği Kaş ve Demre ilçesi kıyıları, dalış turizmine öncülük etmektedir. Yöre kıyıları su altı dalış turizminde gerek su altı flora ve faunası, gerekse batık ve yapay resifleri ile ülkemizdeki en önemli dalış mevkilerini sahiptir. Akdeniz Bölgesi’nde yer alan araştırma alanı kıyıları tarih boyunca birçok medeniyete ev sahipliği yapmıştır. Araştırma alanı ve çevresi Likya Medeniyeti’nden Cumhuriyet Dönemine kadar birçok medeniyete sahne olmuştur. Yörede birçok kültürel turizm cazibe merkezleri yer almaktadır. Özellikle Likya döneminden kalan kral ve kaya mezarları, kıyı yapıları ve yerleşme kalıntıları günümüzde önemli kültürel turizm çekicilikleri arasındadır. Yöre kıyılarında batık yerleşme kalıntıları ve batık tekneler, su altı dalış turizminde önemli çekicilik alanlarının başında gelmektedir.

Demre ilçesi kıyılarında yer alan Kekova Yöresi yerleşme tarihi oldukça eskiye iner. Yörede Simena, Kale, Aperlai gibi birçok önemli liman kentleri bulunmaktadır. Yerleşme ve liman alanı olarak kullanılan Kekova Adası kıyı yerleşmelerinin bir kısmı tektonik hareketler sonucunda sular altında kalmıştır. Yöre kıyılarında sular altında kalan bu alanlar “Batık Kent” olarak adlandırılmaktadır. Batık Kent alanları gerek kültür turizmi gerekse su altı dalış turizmi açısından önemli çekicilik alanlarının başında gelmektedir.

Kaş ve Demre ilçesi kıyıları Dalmaçya tipi kıyı özelliği gösterir. Yöre kıyılarının Dalmaçya tipi kıyı şeklinde olması kıyı açıklarında birçok gözde dalış mevkiinin oluşmasına imkân sağlamıştır. Kıyı alanlarındaki su altı jeomorfolojisindeki çeşitlilik su altı dalış turizmini olumlu yönde etkilemektedir.

Bu araştırmada da su altı dalış turizminin Kaş ve Demre ilçesi kıyılarında geçmiş ve mevcut durumu araştırılmış ve yöredeki su altı dalış turizmini etkileyen doğal ve beşeri etkenler, çekicilik oluşturan faktreler ve dalış mevkilerinin karakteristik özellikleri ortaya konulmuştur. Ek olarak, yöre kıyılarında dalış yapan yerli ve yabancı balıkadamlarında görüşlerine başvurulmuştur. Kaş ve Demre ilçesi kıyılarına dalış yapmaya gelen balıkadam sayısı yıllık ortalama elli-yetmiş bin kişi seviyelerindedir. 2018 Temmuz ve 2019 Mayıs aylarında yerli ve yabancı olmak üzere toplam 294 balıkadama anket uygulanmıştır. Yanı sıra yöre kıyılarındaki balıkadamlar ve su altı dalış turizmi paydaşlarıyla gerekli mülakat çalışmaları da yapılmıştır.

Balıkadamlara uygulanan anketler SPSS 17.0 programıyla analiz edilmiş; balıkadamların demografik özellikleri betimsel istatistik tekniği kullanılarak yapılmıştır. Ayrıca Kaş ve Demre ilçesi kıyılarında su altı dalış turizmi tutum ve davranışları ile demografik özellikleri arasında anlamlı bir fark olup olmadığına yönelik analizler de yapılmıştır. Bu analiz sonuçlar çerçevesinde gerekli yorumlamalar ve değerlendirmeler yapılmış ve elde edilen veriler araştırma alanı kıyılarına yapılan arazi çalışmalarıyla da desteklenmiştir.

Balıkadamlara uygulanan anketlerin analizleri neticesinde; yerli ve yabancı balıkadamlar; araştırma alanı kıyılarının gerek su altı arkeolojisi, gerekse flora ve fauna çeşitliliğinin yüksek potansiyel gösterdiğini, bunun da dalış turizmi için yeteri kadar çekicilik yarattığı düşüncesine sahiptirler. Ayrıca hem yerli hem de yabancı balıkadamlar Kaş ve Demre ilçesi kıyılarının su altı jeomorfolojisi açısından da dalış turizmine elverişlilik gösterdiğini belirtmektedirler. Bu faktör de dalış turizmde hareketlilik yaratan nedenler arasındadır.

Kaş ve Demre ilçesi kıyılarındaki su altı dalış turizmde son yıllarda yaşanan yoğunluk, yöre kıyılarında bulunan flora ve fauna üzerindeki baskıyı arttırmıştır. Ayrıca yöre kıyılarındaki şamandıra eksikliği hem su altı jeomorfolojisinin hem de flora ve faunanın zarar görmesine yol açmaktadır. Su altı dalış turizminin sürdürülebilir bir şekilde devam etmesi için bu

olumsuzluklar göz önünde bulundurarak, koruma-kullanma dengesi içinde cereyanına dikkat edilmesi gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Deniz Turizmi, Su Altı Dalış Turizmi, Kaş ve Demre İlçeleri Kıyıları, Turizm Potansiyeli

Abstract

Diving Tourism in Kaş and Demre Districts

In this study, it is aimed to reveal some aspects of **“Diving Tourism in Kaş and Demre Districts”**. With the development of technology, the interest in diving and underwater sports has been increasing. Thus, diving tourism has become an important element of tourism in many regions of the world. The coasts of Kaş and Demre district, where diving tourism is improving in our country, lead the diving tourism. The coasts of the region have the most important diving sites in the country with its underwater flora and fauna, sunken ships and artificial reefs. The coastline of the research area in the Mediterranean region has been home to many civilizations throughout history. The research area and its environment have witnessed many civilizations from the Lycian Civilization to the Republic Period. There are many cultural tourism attractions in the area. Especially the Lycian king and rock tombs, coastal structures and remains of the old settlement are among the important cultural tourism attractions. The remains of sunken settlements and sunken boats on the coasts of the region are among the most important attraction areas in diving tourism.

The Kekova Region, on the coasts of Demre District, is one of the important historical places. In this region, there are important seaports such as Simena, Kale and Aperlai. These cities have been maintained their importance throughout centuries thanks to ports facilities and connections with the inner parts. A part of the Kekova Island, a settlement and a seaport, has been submerged as a result of some tectonics movements. These areas of the region, which were submerged, have been called as the "Sunken City". The sunken city areas are one of the main attractions in terms of both cultural and diving tourism.

The coasts of Kaş and Demre Districts show the features of Dalmatian coast type. Thus, it forms many popular diving locations near the coasts. The diversity of the underwater geomorphology has a good impact on the underwater diving tourism in the coastal areas.

In this study, the past and present status of diving tourism on the coasts of Kaş and Demre districts are investigated; the natural and human factors affecting the underwater diving tourism in the region, the attracting factors and the characteristics of the diving sites are revealed. In addition, the opinions of the local and foreign divers have been taken. The number of the divers who visits Kaş and Demre Districts for diving is between approximately fifty and seventy thousand people in a year. In this research, in July 2018 and in May 2019, a questionnaire was conducted with a total 294 divers who are both local and foreign. Moreover, divers and diving tourism shareholders were also interviewed.

The questionnaires applied to the divers were analysed with SPSS 17.0 program. The demographic characteristics of the divers have been obtained by using descriptive statistics technique. In addition, analyses are conducted to determine whether there is a significant difference between the attitudes and behaviours of diving tourism and the demographic characteristics on the coasts of Kaş and Demre districts. The necessary interpretations and evaluations were made within the framework of the results of the analysis and the data obtained is supported by field studies on the coast of the research area.

As a result of the analysis of surveys applied to divers, both domestic and foreign divers believe that the underwater archaeology and flora and fauna diversity of the coasts of the research area show high potential and this creates enough attraction for diving tourism. In addition, both local and foreign divers indicate that the coasts of Kaş and Demre districts are suitable for diving tourism in terms of underwater geomorphology. This factor is among the reasons that create mobility in diving tourism.

The demand in diving tourism in the coasts of Kaş and Demre in the recent years have increased the pressure on the flora and fauna on the coasts of the region. In addition, the lack of buoys on the coasts of the region causes damage to both underwater geomorphology and flora and fauna. In order to continue diving tourism in a sustainable way, these disadvantages should be taken into consideration within the protection-usage balance.

Key Words: Marina Tourism, Diving Tourism, Kaş and Demre Districts, Tourism Potential.

İçindekiler

	Sayfa
	No
Önsöz	ii
Özet.....	iv
Abstract.....	vii
İçindekiler	x
Tablolar Listesi.....	xix
Şekiller Listesi.....	xxvi
Fotoğraflar Listesi.....	xxviii
Kısaltma ve Semboller.....	xxxi
Bölüm I: Giriş	1
Problem Durumu	8
Araştırmanın Amacı	8
Araştırmanın Önemi	9
Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlılıkları.....	10
Araştırma Soruları.....	11
Tanımlar	11
İlgili Araştırmalar.....	13
Yurt içinde yapılan araştırmalar.....	13
Yurt dışında yapılan araştırmalar.....	18
Bölüm II: Kavramsal Çerçeve.....	21
Deniz Turizmi.....	21

Deniz turizmi türleri.....	21
<i>Kıyı turizmi</i>	21
<i>Yat turizmi</i>	22
<i>Kruvaziyer turizmi</i>	23
Su altı dalış turizmi.....	23
<i>Su altı dalış turizminin tarihsel gelişimi ve bugünü</i>	24
<i>Türkiye’de su altı dalış turizminin tarihsel gelişimi ve bugünü</i>	28
<i>Kaş ve Demre ilçeleri kıyılarında su altı dalış turizminin tarihsel gelişimi ve bugünü</i>	33
Bölüm III: Yöntem	36
Araştırma Yöntemi.....	36
Evren ve Örneklem.....	37
Verilerin Kaynağı, Toplanması ve Düzenlenmesi.....	37
Verilerin Analiz ve Yorumu.....	39
Bölüm IV: Araştırma Alanında Su Altı Turizmini Etkileyen Doğal Çevre Bileşenleri ve Çekicilikler	41
Kaş İlçesi Kıyılarında Su Altı Dalış Turizmini Etkileyen Doğal Çevre Etkenleri ve Çekicilikler.....	41
Kaş kıyıları ve su altı jeomorfolojisi.....	42
Araştırma alanı iklim özellikleri.....	48
Deniz suyunun temizliği ve berraklığı.....	50
Deniz faunası ve flora çekicilikleri.....	51
Koruma altına alınan türlerin durumu.....	53
Yabancı türlerin durumu.....	54

Demre İlçesi Kıyılarında Su Altı Dalış Turizmini Etkileyen Coğrafi Etkenler ve Çekicilikler.....	55
Demre kıyıları ve su altı jeomorfolojisi.....	55
Deniz flora ve faunası çekicilikleri.....	63
Deniz suyunun temizliği ve berraklığı.....	67
Bölüm V: Araştırma Alanında Su Altı Dalış Turizminin Beşeri Çevre Çekicilikleri.....	69
Araştırma Alanının Tarihi ve Kültürel Özelliklerinin Dalış Turizmine Etkileri.....	69
Kaş ve Demre ilçeleri tarihi ve kültürel özelliklerinin dalış turizmine etkileri.....	69
Kaş İlçesi Kıyılarında Bulunan Batıklar ve Yapay Resifler.....	87
Uluburun Batığı.....	90
Kaş Uçak Batığı “Savoia Marchetti Sm.79” “Sparviero”.....	92
Osmanlı Dönemi Batığı.....	92
Pamuk (Dimitri) Batığı.....	93
Geç Roma Devri Batığı.....	93
Roma Batığı.....	93
Yapay Resif Tank Batığı.....	94
Yapay Resif C47 Uçak Batığı.....	94
Demre İlçesi Kıyılarında Bulunan Batıklar.....	95
Aperlai Batık Kenti.....	97
Simena (Kale) Kenti Batık Mevki.....	98
Kekova Adası Batık Kent.....	99
Arkaik Çağ Batık Alanı.....	100
Kekova Roma Batığı.....	101

Kekova Bizans Amfora Yığınları.....	102
Kekova Orta Çağ Batığı.....	103
Bölüm VI: Araştırma Alanı Dalış Mevkileri ve Karakteristikleri.....	104
Kaş İlçesi Kıyıları.....	104
Uçak Batığı ya da Uçanbalık (Flying Fish) Bankosu Dalış Mevki.....	106
Besmi Adası Dalış Mevki.....	107
Kanyon ve Pamuk Batığı Dalış Mevki.....	108
Oasis Banko Dalış Mevki.....	109
Çapa Banko Dalış Mevki.....	110
Kovanlı Adası Dalış Mevki.....	110
Deve Taşı Dalış Mevki.....	110
Osmanlı Batığı Dalış Mevki.....	111
Heybeli Ada Dalış Mevki.....	111
Pina Banko Dalış Mevki.....	111
Fener Burnu Dalış Mevki.....	112
Sarıot Ada - Güney Duvar Dalış Mevki.....	112
Onüç Banko Dalış Mevki.....	113
Çoban Burnu - Tünel Dalış Mevki.....	113
Büyük Mağara Dalış Mevki.....	114
Likya Batığı Dalış Mevk.....	114
Neptün (Üçkaya) Resifi Dalış Mevki.....	114
Güvercin Adası Dalış Mevki.....	115
Hidayet - Su Altı Arkeopark - “Stonehenge” Dalış Mevki.....	116
Gürmenli Kayaları Dalış Mevki.....	117
Gürmenli Adası Dalış Mevki.....	117

Uçak Batığı Dalış Mevki.....	118
Tank Batığı Dalış Mevki.....	119
Köfte Adası Dalış Mevki.....	120
Demre İlçesi Kıyıları.....	120
Antrum Dalış Mevki.....	121
Duvar Dalış Mevki.....	122
Mavi Mağara (Blue Cave) Dalış Mevki.....	123
Deniz Feneri Dalış Mevki.....	123
Eğri Liman Dalış Mevk.....	124
Kaya Dalış Mevki.....	124
Iberian Coast Dalış Mevki.....	124
Koy Dalış Mevki.....	125
Mağara Dalış Mevki.....	126
Reef Dalış Mevki.....	126
The End Dalış Mevki.....	126
Yelkenli Gemi Dalış Mevki.....	127
Bölüm VII: Araştırma Alanında Dalış Turizminin Gelişimi ve Yarattığı	
Çekim Etkisi.....	129
Dalış Turizminin Gelişimi.....	129
Kaş ilçesi kıyılarında dalış turizmi.....	130
Demre ilçesi kıyılarında dalış turizmi.....	132
Dalış Turizminin Yarattığı Çekim Etkisi.....	135
Uluslararası düzeyde yarattığı çekim etkisi.....	135
Ulusal düzeyde yarattığı çekim etkisi.....	137
Dalış Turizminin Geliştirilmesi İçin Yapılan Çalışmalar.....	138

Bölüm VIII: Kaş ve Demre İçlerinde Ulaşım ve Konaklama.....	141
Ulaşım.....	141
Kaş ilçesinde ulaşım.....	141
Demre ilçesinde ulaşım.....	143
Konaklama.....	145
Kaş ilçesinde konaklama.....	145
Demre ilçesinde konaklama.....	147
Bölüm IX: Balık Adamlara Yönelik Yapılan Anketlere İlişkin Bulgular ve Yorum.....	152
Araştırma Örnekleminin Demografik Özellikleri.....	152
Katılımcıların Dalış Turizmine İlişkin Kendilerine Ait Önermelere Verdikleri Cevapların Değerlendirilmesi.....	162
Katılımcıların cinsiyetlerine göre ölçek değerlerinin değişip değişmediğinin incelenmesi.....	162
Katılımcıların yaşlarına göre ölçek değerlerinin değişip değişmediğinin incelenmesi.....	163
Katılımcıların eğitim durumlarına göre ölçek değerlerinin değişip değişmediğinin incelenmesi.....	165
Katılımcıların mesleklerine göre ölçek değerlerinin değişip değişmediğinin incelenmesi.....	167
Katılımcıların ikamet ettikleri yere göre ölçek değerlerinin değişip değişmediğinin incelenmesi.....	169
Katılımcıların yıllık gelirlerine göre ölçek değerlerinin değişip değişmediğinin incelenmesi.....	171

Katılımcıların kaç yıldızlı balıkadam olduklarına göre ölçek değerlerinin değişip değişmediğinin incelenmesi.....	173
Katılımcıların ne kadar süre dalış yaptıklarına göre ölçek değerlerinin değişip değişmediğinin incelenmesi.....	176
Katılımcıların hangi kurumlar aracılığıyla dalış yaptıklarına göre ölçek değerlerinin değişip değişmediğinin incelenmesi.....	178
Anket Sorularına Verilen Görüşlerin Dağılımı.....	180
“Demre ilçesinde bulunan (Kekova) Batık Şehir ve arkeolojik kalıntılar yeterli çekicilik yaratmaktadır” önermesine ilişkin verilerin değerlendirmesi.....	180
“Kaş ilçesi kıyıları su altı flora ve faunası açısından dalış turizmi için yeterli çekicilik yaratmaktadır” önermesine ilişkin verilerin değerlendirmesi.....	181
“Kaş ve Demre ilçesi kıyıları su altı flora ve faunası açısından zengindir” önermesine ilişkin verilerin değerlendirmesi.....	182
“Kaş ilçesi kıyıları batıklar açısından zengindir” önermesine ilişkin verilerin değerlendirmesi.....	183
“Kaş ve Demre ilçesi kıyıları su altı dalış turizmi tanıtımını yeterli bulmaktayım” önermesine ilişkin verilerin değerlendirmesi.....	184
“Kaş ilçesi kıyılarına su altı dalış turizmi için geleneler konaklama sorunu yaşamamaktadır” önermesine ilişkin verilerin değerlendirmesi.....	185
“Demre ilçesi kıyılarına su altı dalış turizmi için geleneler konaklama sorunu yaşamamaktadır” önermesine ilişkin verilerin değerlendirmesi.....	187
“Kaş ilçesi kıyılarında yer alan dalış mevkilerine ulaşmada ulaşım sorunu yaşanmaktadır” önermesine ilişkin verilerin değerlendirmesi.....	188
“Demre ilçesi kıyılarında yer alan dalış mevkilerine ulaşmada ulaşım sorunu yaşanmaktadır” önermesine ilişkin verilerin değerlendirmesi.....	189

“Türkiye’de su altı dalış turizmi devlet tarafından yeterince desteklenmektedir” önermesine ilişkin verilerin değerlendirmesi.....	191
“Kaş ve Demre ilçeleri kıyılarında yeterli liman ve liman olanakları bulunmaktadır” önermesine ilişkin verilerin değerlendirmesi.....	192
“Kaş ilçesi kıyılarında su altı dalış turizmi denizaltı flora ve faunasına zarar vermektedir” önermesine ilişkin verilerin değerlendirmesi.....	193
“Demre ilçesi kıyılarında su altı dalış turizmi denizaltı flora ve faunasına zarar vermektedir” önermesine ilişkin verilerin değerlendirmesi.....	194
“Kaş ilçesi kıyıları ve sualtı kıyı jeomorfolojisi dalış turizmine uygundur” önermesine ilişkin verilerin değerlendirmesi.....	195
“Demre ilçesi kıyıları ve sualtı kıyı jeomorfolojisi dalış turizmine uygundur” önermesine ilişkin verilerin değerlendirmesi.....	196
“Kaş ilçesi kıyılarındaki dalış okulları dalış yapan balıkadamlara yönelik periyodik olarak sağlık taraması yapıp yaptırmadıklarını sorgulanmaktadır” önermesine ilişkin verilerin değerlendirmesi.....	197
“Demre ilçesi kıyılarındaki dalış okulları dalış yapan balıkadamlara yönelik periyodik olarak sağlık taraması yapıp yaptırmadıklarını sorgulanmaktadır” önermesine ilişkin verilerin değerlendirmesi.....	199
“Kaş ilçesi kıyılarında faaliyet gösteren dalış tekneleri, dalış için gerekli ve yeterli ekipman ve donanıma sahiptir” önermesine ilişkin verilerin değerlendirmesi.....	200
“Demre ilçesi kıyılarında faaliyet gösteren dalış tekneleri dalış için gerekli ve yeterli ekipman ve donanıma sahiptir” önermesine ilişkin verilerin değerlendirmesi.....	201

“Dalış teknelerinde yiyecek-içecek ve hijyen koşulları yeterlidir” önermesine ilişkin verilerin değerlendirilmesi.....	202
“Dalış mevkilerine trol ve zıpkınla avcılık zarar vermektedir” önermesine ilişkin verilerin değerlendirilmesi.....	203
“Dalış okullarında balıkadamlara verilen dalış eğitimi süresi yeterlidir” önermesine ilişkin verilerin değerlendirilmesi.....	204
Tartışma.....	206
Balıkadamların öğrenim durumlarının karşılaştırılması.....	206
Balıkadamların mesleklerinin karşılaştırılması.....	207
Balıkadamların yaş durumlarının karşılaştırılması.....	208
Balıkadamların kaç yıldızlı balıkadam olduklarının karşılaştırılması.....	210
Balıkadamların hangi kurum aracılığıyla katıldıklarının karşılaştırılması.....	210
Yurt dışından gelen balıkadamların ülkelerine göre karşılaştırılması.....	212
En çok tercih edilen/en gözde dalış mevki karşılaştırılması.....	212
Su altı dalış turizmini olumsuz etkileyen faktörlere dair bulgularının karşılaştırılması.....	213
Bölüm X: Sonuç ve Öneriler.....	214
Sonuç.....	214
Kaynakça.....	231
Ekler.....	245
Ek A: Veri Toplama Aracı (Yerli).....	246
Ek B: Veri Toplama Aracı (Yabancı).....	251
Ek C: Veri Toplama Aracının İzni.....	256
Ek D: Anket Çalışması.....	257

Tablolar Listesi

Tablo Numarası	Başlık	Sayfa
1	Türkiye’de İllere Göre Dalış Okullarının Dağılışı.....	30
2	Antalya İli İlçelerinde Faaliyet Gösteren Dalış Okulları.....	34
3	Araştırma Alanındaki Anket Sayıları	37
4	1970 -2018 Aylara Göre Deniz Suyu Ortalama Sıcaklıkları (°C)....	49
5	Kaş İlçesinde Bulunan Pansiyon, Otel, Motel ve Camping Alanlarının Sayıları.....	130
6	Kaş İlçesinde Bulunan Pansiyon, Otel, Motel ve Campinglerin Yatak Kapasitesi.....	146
7	Kaş İlçesinde Bulunan Pansiyon, Otel, Motel ve Campinglerin Yatak Kapasitesi.....	147
8	Demre İlçesinde Bulunan Pansiyon, Otel ve Motellerin Sayıları.....	148
9	Demre İlçesinde Bulunan Pansiyon, Otel ve Motellerin Yatak Kapasitesi.....	149
10	Katılımcıların Cinsiyet Özellikleri.....	150
11	Kaş İlçesinde Turistlerin Ortalama Konaklama Süreleri.....	151
12	Katılımcıların Cinsiyet Özellikleri.....	152
13	Katılımcıların Öğrenim Durumları.....	153
14	Katılımcıların Meslek Durumları.....	155
15	Katılımcıların Yaş Durumu.....	156

16	Katılımcıların İkamet Ettikleri Yer/Ülke.....	157
17	Katılımcıların Yıllık Ortalama Gelirleri.....	158
18	Katılımcıların Kaç Yıldızlı Balıkadam Oldukları.....	159
19	Katılımcıların Dalış Süreleri.....	160
20	Katılımcıların Dalış Turizmine Katıldıkları Kurum.....	161
21	Yerli Katılımcıların Cinsiyetlerine Göre Ölçek Değerlerinin Değişip Değişmediğinin İncelenmesine İlişkin T Testi Sonuçları....	162
22	Yabancı Katılımcıların Cinsiyetlerine Göre Ölçek Değerlerinin Değişip Değişmediğinin İncelenmesine İlişkin T Testi Sonuçları....	163
23	Yerli Katılımcıların Yaş Durumlarına Göre Ölçek Değerlerinin Değişip Değişmediğinin İncelenmesine İlişkin Anova Testi Sonuçları.....	164
24	Yabancı Katılımcıların Yaş Durumlarına Göre Ölçek Değerlerinin Değişip Değişmediğinin İncelenmesine İlişkin Anova Testi Sonuçları.....	164
25	Yerli (a) ve Yabancı (b) Katılımcılar İçin Yaş Durumlarının Ölçek Değerlerinin Değişip Değişmediğine İlişkin Betimsel İstatistik Verileri.....	165
26	Yerli Katılımcıların Öğrenim Durumlarına Göre Ölçek Değerlerinin Değişip Değişmediğine İlişkin Anova Testi Sonuçları.	166
27	Yabancı Katılımcıların Öğrenim Durumlarına Göre Ölçek Değerlerinin Değişip Değişmediğine İlişkin Anova Testi Sonuçları.	166
28	Yerli (a) ve Yabancı (b) Katılımcıların Öğrenim Durumlarına Göre Ölçek Değerlerinin Değişip Değişmediğine İlişkin Betimsel Veriler.....	167

29	Yerli Katılımcıların Mesleklerine Göre Ölçek Değerlerinin Değişip Değişmediğine İlişkin Anova Testi.....	168
30	Yabancı Katılımcıların Mesleklerine Göre Ölçek Değerlerinin Değişip Değişmediğine İlişkin Anova Testi.....	168
31	Yerli (a) ve Yabancı (b) Katılımcıların Mesleklerine Göre Ölçek Değerlerinin Değişip Değişmediğinin Betimsel İstatistiki Verileri...	169
32	Yerli Katılımcıların İkamet Ettikleri Yerlere Göre Ölçek Değerlerinin Değişip Değişmediğine İlişkin Anova Testi.....	170
33	Yabancı Katılımcıların İkamet Ettikleri Yerlere Göre Ölçek Değerlerinin Değişip Değişmediğine İlişkin Anova Testi.....	170
34	Yerli (a) ve Yabancı (b) Turist Olan Katılımcıların İkamet Ettikleri Yerlere Göre Ölçek Değerlerinin Değişip Değişmediğinin Betimsel İstatistiki Verileri.....	271
35	Yerli Katılımcıların Yıllık Gelirlerine Göre Ölçek Değerlerinin Değişip Değişmediğine İlişkin Anova Testi.....	172
36	Yabancı Turist Olan Katılımcıların Yıllık Gelirlerine Göre Ölçek Değerlerinin Değişip Değişmediğine İlişkin Anova Testi.....	172
37	Yerli (a) ve Yabancı (b) Katılımcıların Yıllık Gelirlerine Göre Ölçek Değerlerinin Değişip Değişmediğinin Betimsel İstatistiki Verileri.....	173
38	Yerli Katılımcıların Kaç Yıldızlı Balıkadam Olduklarına Göre Ölçek Değerlerinin Değişip Değişmediğine İlişkin Anova Testi...	173
39	Yabancı Turist Olan Katılımcıların Kaç Yıldızlı Balıkadam Olduklarına Göre Ölçek Değerlerinin Değişip Değişmediğine İlişkin Tukey Testi.....	174

40	Yabancı Katılımcıların Kaç Yıldızlı Balıkadam Olduklarına Göre Ölçek Değerlerinin Değişip Değişmediğine İlişkin Anova Testi.....	175
41	Yerli (a) ve Yabancı (b) Katılımcıların Kaç Yıldızlık Balıkadam Olduklarına Göre Ölçek Değerlerinin Değişip Değişmediğinin Betimsel İstatistik Verileri.....	175
42	Yerli Katılımcıların Ne Kadar Süre Dalış Yaptıklarına İlişkin Ölçek Değerlerinin Değişip Değişmediğine İlişkin Anova Testi.....	176
43	Yabancı Turist Olan Katılımcıların Ne Kadar Süre Dalış Yaptıklarına Göre Ölçek Değerlerinin Değişip Değişmediğine İlişkin Anova Testi.....	177
44	Yerli (a) ve Yabancı (b) Katılımcıların Ne Kadar Süre Dalış Yaptıklarına Göre Ölçek Değerlerinin Değişip Değişmediğinin Betimsel İstatistik Verileri.....	177
45	Yerli Katılımcıların Hangi Kurumlar Aracılığıyla Dalış Yaptıklarına Göre Ölçek Değerlerinin Değişip Değişmediğine İlişkin Anova Testi.....	178
46	Yabancı Katılımcıların Hangi Kurumlar Aracılığıyla Dalış Yaptıklarına Göre Ölçek Değerlerinin Değişip Değişmediğine İlişkin Anova Testi.....	179
47	Yerli (a) ve Yabancı (b) Katılımcıların Hangi Kurumlar Aracılığıyla Katıldıklarına Göre Ölçek Değerlerinin Değişip Değişmediğinin Betimsel İstatistik Verileri.....	179
48	Demre İlçesinde Bulunan (Kekova) Batık Şehir ve Arkeolojik Kalıntılar Yeterli Çekicilik Yaratmaktadır Önermesine İlişkin Görüşlerin Dağılımı.....	181

49	Kaş İlçesi Kıyıları Su Altı Flora ve Faunası Açısından Dalış Turizmi İçin Yeterli Çekicilik Yaratmaktadır Önermesine İlişkin Veriler.....	182
50	Kaş ve Demre İlçesi Kıyıları Su Altı Flora ve Faunası Açısından Zengindir Önermesine İlişkin Veriler.....	183
51	Kaş İlçesi Kıyıları Batıklar Açısından Zengindir Önermesine İlişkin Katılımcıların Görüşlerinin Dağılımı.....	184
52	Kaş ve Demre İlçesi Kıyıları Su Altı Dalış Turizmi Tanıtımını Yeterli Bulmaktayım Önermesine İlişkin Görüşlerin Dağılımı.....	185
53	Kaş İlçesi Kıyılarına Su Altı Dalış Turizmi İçin Geleneler Konaklama Sorunu Yaşamamaktadır Önermesine İlişkin Görüşlerin Dağılımı.....	186
54	Demre İlçesi Kıyılarına Su Altı Dalış Turizmi İçin Geleneler Konaklama Sorunu Yaşamamaktadır Önermesine İlişkin Görüşlerinin Dağılımı.....	188
55	Kaş İlçesinde Yer Alan Dalış Mevkilerine Ulaşımında Sorun Yaşanmaktadır Önermesine İlişkin Görüşlerin Dağılımı.....	189
56	Demre İlçesinde Yer Alan Dalış Mevkilerine Ulaşımında Sorun Yaşanmaktadır Önermesine İlişkin Görüşlerin Dağılımı.....	190
57	Türkiye’de Su Altı Dalış Turizmi Devlet Tarafından Yeterince Desteklenmektedir Önermesine İlişkin Görüşlerin Dağılımı.....	192
58	Kaş ve Demre İlçeleri Kıyılarında Yeterli Liman ve Liman Olanakları Bulunmaktadır Önermesine İlişkin Görüşlerin Dağılımı.	193

59	Kaş İlçesi Kıyılarında Su Altı Dalış Turizmi Denizaltı Flora ve Faunasına Zarar Vermektedir Önermesine İlişkin Görüşlerin Dağılımı.....	194
60	Demre İlçesi Kıyılarında Su Altı Dalış Turizmi Denizaltı Flora ve Faunasına Zarar Vermektedir Önermesine İlişkin Görüşlerin Dağılımı.....	195
61	Kaş İlçesi Kıyıları Sualtı Kıyı Jeomorfolojisi Dalış Turizmine Uygun Önermesine İlişkin Görüşlerin Dağılımı.....	196
62	Demre İlçesi Kıyıları Sualtı Kıyı Jeomorfolojisi Dalış Turizmine Uygun Önermesine İlişkin Veriler.....	197
63	Kaş İlçesi Kıyılarındaki Dalış Okulları Dalış Yapan Balıkadamlara Yönelik Periyodik Olarak Sağlık Taraması Yapıp Yaptırmadıklarını Sorgulanmaktadır Önermesine İlişkin Görüşlerin Dağılımı.....	198
64	Demre İlçesi Kıyılarındaki Dalış Okulları Dalış Yapan Balıkadamlara Yönelik Periyodik Olarak Sağlık Taraması Yapıp Yaptırmadıklarını Sorgulanmaktadır Önermesine İlişkin Görüşlerin Dağılımı.....	200
65	Kaş İlçesi Kıyılarında Faaliyet Gösteren Dalış Tekneleri Dalış İçin Gerekli ve Yeterli Ekipman ve Donanıma Sahiptir Önermesine İlişkin Görüşlerin Dağılımı.....	201
66	Demre İlçesi Kıyılarında Faaliyet Gösteren Dalış Tekneleri Dalış İçin Gerekli ve Yeterli Ekipman ve Donanıma Sahiptir Önermesine İlişkin Görüşlerin Dağılımı.....	202
67	Dalış Teknelerinde Yiyecek-İçecek ve Hijyen Koşulları Yeterlidir Önermesine İlişkin Görüşlerin Dağılımı.....	203

68	Dalış Mevkilerine Trol ve Zıpkınla Avcılık Zarar Vermektedir Önermesine İlişkin Görüşlerin Dağılımı.....	204
69	Dalış İçin Balıkadamlara Verilen Dalış Eğitim Süreci Yeterlidir Önermesine İlişkin Görüşlerin Dağılımı.....	205

Şekiller Listesi

Şekil Numarası	Başlık	Sayfa
1	Çalışma Alanı Lokasyon Haritası.....	4
2	Dünya'daki Dalış Mevkilerinin Dağılımı.....	27
3	Türkiye'deki Dalış Okullarının İllere Göre Dağılımı.....	32
4	Antalya İlindeki Dalış Okullarının İlçelere Göre Dağılımı.....	35
5	Araştırma Yönteminin Aşamaları.....	36
6	Kaş ve Yakın Çevresi Jeomorfoloji Haritası.....	43
7	Kaş Kıyıları Derinlik Haritası.....	47
8	Demre İlçesi Kıyıları ve Çevresi Topografya Haritası.....	58
9	Demre İlçesi ve Çevresi Kıyıları Derinlik Haritası.....	59
10	Kekova Yöresi Lokasyon Haritası.....	60
11	Kekova Yöresi Antik Kentleri ve Batık Yerleşme Alanları.....	61
12	Antik Patara Kenti Planı.....	71
13	Günümüz Kaş Planı ve Kent İçindeki Tarihi Eserlerin Bulunduğu Alanlar.....	74
14	Myra (Demre) Antik Kent Planı.....	77
15	Andriake Liman Planı.....	78
16	Kitabı Bahriye'deki Kekova Adasının Haritası.....	81
17	Aperlai Kent Planı.....	82
18	Tersane Koyu Yerleşme Planı.....	83
19	Kuzey Yerleşim Alanı Kent Planı.....	84

20	Simena Kıyı Şeridi Planı.....	85
21	Teimiusa Kent Planı.....	87
22	Kaş İlçesi Batık ve Yapay Resif Alanları.....	89
23	Demre İlçesi Batık Alanları.....	96
24	Kaş İlçesi Kıyıları Dalış Mevkileri.....	106
25	Demre İlçesi Kıyıları Dalış Mevkileri.....	121
26	Kaş-Kekova Özel Çevre Koruma Bölgesi (ÖÇKB) Sınırları.....	139
27	Araştırma Alanı ve Çevresi Ulaşım Ağı.....	141
28	Araştırma Alanı Kıyılarında Yat Turizmi Güzergahları.....	145

Fotoğraflar Listesi

Fotoğraf Numarası	Başlık	Sayfa
1	Kaş Kıyılarındaki Dağ Sisteminin Paralel Uzanması ve Denize İnmesi Dalış Turizmine İmkân Sağlamıştır.....	45
2	Kaş Kıyılarının Dalmaçya Kıyı Tipine Sahip Olması Dalış Turizmine Katkı Sağlamıştır.....	45
3	Kanyon Dalış Mevkinde Dalış Yapan Balıkadamlar.....	48
4	Kaş Kıyılarında Görüş Mesafesi Fazladır.....	51
5	Kaş Kıyılarında Deniz Fauna Çeşitliliği Oldukça Fazladır.....	53
6	Kaş Kıyılarında Koruma Altına Alınan Lahoz ve Deniz Yıldızı.....	54
7	Kaleköy'den Kekova Adası'na Bir Bakış.....	62
8	Kekova Adası (A) Toprak Ada (B), Kara Ada (C) İle Sıcak Yarımadası (D).....	63
9	Araştırma Alanı Kıyılarının Su Altı Faunası Oldukça Zengindir.....	64
10	Mağara Dalış Mevkindeki Nesli Tehlikede Olan Orfoz.....	65
11	Deniz Çayırılarından Bir Görünüm.....	66
12	Araştırma Alanı Kıyılarında Görüş Mesafesi Fazladır.....	68
13	Patara Antik Kent Kalıntıları.....	72
14	Antiphellos (Kaş) Antik Kalıntıları.....	74
15	Kilise Girişindeki St. Nicholas Temsili Heykeli ve Kilise Kalıntıları.....	76
16	Myra Antik Kent Kalıntıları.....	77

17	Antik Andriake Limanı ve Çevresi.....	79
18	Antik Andriake Kenti Kalıntıları ve Likya Müzesinde Sergilenen Sudan Çıkarılmış Amforalar.....	79
19	Aperlai Kıyı Şeride.....	82
20	Kekova Adası'nın Güneyindeki Sular Altında Kalmış Yerleşme Kalıntıları.....	84
21	Simena Kenti ve Limanı.....	86
22	Kaleköy ve Teimiusa (Üçağız) Kıyı Kesimdeki Kral Mezarları.....	87
23	Uluburun Batığı.....	90
24	Uluburun Batığı Replikası.....	91
25	Kaş Uçak Batığı. Savoia Marchetti SM.79 "Sparviero".....	92
26	Osmanlı Batığı.....	93
27	Yapay Resif Tank Batığı.....	94
28	Yapay Resif Uçak Batığı.....	95
29	Aperlai Kıyı Şeride ve Su Altında Kalan Yapılar.....	97
30	Simena Kentinin Su Altında Kalan Yapılar ve Çevresi.....	98
31	Kuzey Yerleşim Alanından Görünüm ve Yerleşim Planı.....	99
32	Kuzey Yerleşim Alanındaki Sular Altında Kalmış Yerleşme Kalıntıları.....	100
33	Arkaik Dönem Batığı Yığınları.....	101
34	Kekova Roma Batığı Amforaları.....	102
35	Bizans Batığı Yığınları.....	103
36	Uçak Batığı.....	107
37	Besmi Adası Çevresi Amfora Yığınları.....	108
38	Kanyon ve Dimitri (Pamuk) Batığı.....	109

39	Fener Burnu Amforaları.....	112
40	Neptün (Üçkaya) Dalış Mevkisi.....	115
41	Uluburun Gemisinin Replikası ve Arkeopark Alanı.....	117
42	C-47 Dakota Uçak Batığı.....	119
43	Güvercin Adası Açıklarında Bulunan Tank Batığı.....	119
44	Antrum Mağarası.....	122
45	Mavi Mağara (Blue Cave) Dalış Mevkisi.....	123
46	Iberian Coast Gemi Batığı.....	125
47	The End Dalış Mevkisi.....	127
48	Üçağz İskelesi.....	134
49	Üçağz Mevkinde Bulunan Dalış Teknesi ve Dalış Ekipmanları.....	135
50	Kaş Yat Limanı.....	142
51	Demre ve Üçağz İskeleleri.....	144

Kısaltma ve Semboller

CMAS : Dünya Su Altı Aktiviteleri Konfederasyonu

F : Frekans

IUCN : Uluslararası Doğayı Koruma Birliği

İÖ : İsa'dan Önce

İS : İsa'dan Sonra

MÖ : Milattan Önce

MS : Milattan Sonra

ÖÇKB : Özel Çevre Koruma Bölgesi

PADI : Profesyonel Dalış Eğitmenleri Birliği

Sd : Standart Sapma

SPSS : Statistical Package For Social Sciences

SSI : Uluslararası Dalış Okulları

TSFF : Türkiye Sualtı Sporları Federasyonu

WTO : Dünya Ticaret Örgütü

\bar{x} : Aritmetik Ortalama

° : Derece

% : Yüzde

Bölüm I: Giriş

Geçmişten günümüze insanoğlunun gezme, görme, avlanma, gittiği yerin doğal güzelliklerini araştırma merakı hep olmuştur ve olmaya da devam edecektir. Bu da çok da uzak olmayan bir geçmişte turizm kavramını doğurmuş ve gezme görme gibi faaliyetler araştırılırken turizm adı altında araştırmalar yapılmıştır. İnsanoğlunun doğa merakının yanında denizlerde suyun altını keşfetme arzusu da artmış ve en az beş bin yıl öncelerine kadar deniz ve okyanuslara dalmaya başlamışlardır. Nadir alanlar olan deniz ve okyanus dipleri insanoğlu için hep merak konusu olmuş ve bu alanlarda keşfetme, avlanma ve define bulma hayalleri her dönem canlılığını korumuştur. İnsanoğlundaki bu merak buralara ilk başta nefeslerini tutarak ve zaman ilerledikçe de dalışa uygun aletler kullanarak dalmasını sağlamıştır. Bu da günümüzde alternatif turizm olan su altı dalış turizmini doğuşuna neden olmuştur. Su altı dalış turizmini yapan balıkadamlar; mercanlar, doğal resif alanları, deniz florası, faunası, uçak ve gemi batıklarının zengin olduğu alanları tercih etmektedir. Bu açıdan su altı dalış turizminin yapıldığı alanları doğal resif alanlarının yoğun olduğu yerler ile batık alanları oluşturmaktadır. Su altı dalış turizminin hem çekicilik hem de sürdürülebilir bir turizm çeşidi olmasını sağlamak için, denize veya kıyı alanlarına deniz veya su altı parkı ile yapay resif alanlarının oluşturulması gerekmektedir.

Devlet Planlama Teşkilatı tarafından hazırlanan 6. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda ilk olarak alternatif turizm geliştirilmesi üzerine durulmuştur. Daha sonra ise 7. ve 8. Kalkınma Planlarında turizmin çevre duyarlı formlarına dikkat çekilmiş ve alternatif turizm türleri arasında su altı sporları turizmüne yer verilmiştir (Özgül, 2008, s. 510).

Türkiye'de dalış turizmüne yönelik 30 ilde dalış okulları faaliyetlerini sürdürmektedir. Bu illerde bulunan dalış okullarının sayısı ise toplamda 270'tir. İllerde bulunan dalış okulları, kulüpleri ve dalış merkezleri direkt olarak Türkiye Su Altı Federasyonu'na (TSSF) bağlıdır

(www.tssf.gov.tr Son Erişim Tarihi: 20.04.2019). Türkiye’de su altı dalış turizminin yaptığı hareketlilik 90-100 bin kişi düzeylerindedir. Bu sonucun tespitinde; 2011 yılı Saros Körfezi’nde dalış yapan balıkadam sayısı 4.500 (Yaşar, 2011, s.48), 2013 yılında Çanakkale ili kıyılarında dalış yapan balıkadam sayısı 3.000 (Akkoç, 2013, s.1) ve 2010 yılında Balıkesir Ayvalık ilçesi kıyılarında dalış yapan balıkadam sayısı 4.000 (Gökdeniz, Dinç, Aşık, Münger, 2010, s. 56) civarındadır. Kaş ve Demre ilçeleri kıyılarındaki yıllık ortalama hareketlilik ise 50-70 bin düzeyindedir (Yarmacı, Keleş ve Ergil, 2017, s. 83). Bu verilere kıyılarımızdaki diğer dalış bölgeleri de eklenirse, ülkemizde su altı dalış turizminin yaratmış olduğu hareketliliğin 90-100 bin kişi olduğu anlaşılmaktadır. Bu rakamın yaklaşık 1/4’ü yabancı balıkadamlardan oluşmaktadır.

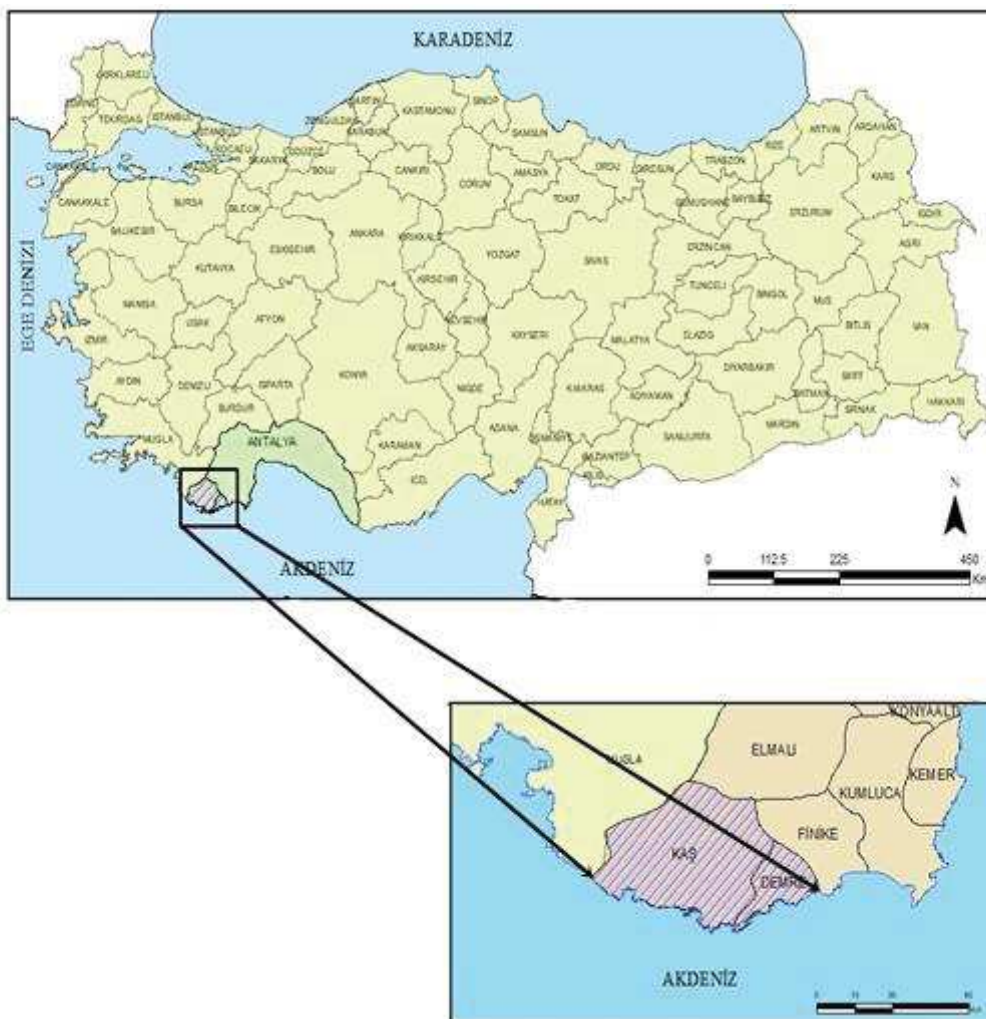
8,333 km’lik kıyı uzunluğuna sahip ve kıyılarının büyük bir bölümü Akdeniz iklimi etkisi altında bulunan Türkiye’nin kıyı turizminden büyük ölçüde faydalanması gerekir. Fakat Türkiye kıyılarının bazı kesimlerinde turizmde yoğunlaşmalar görülürken, bazı kesimleri ise turizme yeni açılmakta veya açılmamıştır (Doğaner, 2001, s. 2). Ülkemizde su altı sporlarıyla ilgilenenler için dünyada eşine az rastlanan dalış bölgeleri bulunmaktadır. Bu dalış bölgeleri, su altı zenginliklerinin yanı sıra, gizliliğini ve çekiciliğini halen sürdürmekte ve keşfedilmeyi beklemektedir. Üç tarafı denizlerle çevirili olan Türkiye Bronz Çağı’ndan bu yana deniz ticaret yollarının kesişme noktası olmuştur. Anadolu kıyılarında yer alan yerleşim alanlarının pek çoğu ticari gemilerin ikmal ve uğrak yerleri olmuştur. Orta Doğu ile Batı arasındaki kültür alışverişi de kıyısı bulunduğumuz denizler üzerinden gerçekleşmiştir (Yaşar, 2011, s. 34). Tarihi çağlardan beri var olan bu kültür alışverişi her dönem etkisini sürdürmüş ve kıyılarımızdaki dalış turizmi üzerinde olumlu etki yaratmıştır.

İlkçağdan bu yana Ege ve Akdeniz çevresine yerleşmiş toplumlar denizi kültürlerinin bağlayıcısı olarak görmüşler, uzun mesafeleri deniz yoluyla aşmışlardır. Fenikeliler Akdeniz

kıyılarında birçok koloni kurarken, Romalılar Akdeniz’i o kadar benimsemişler ki ona “Mare Nostru” yani “bizim deniz” adını vermişlerdir (Yaşar, 2011, s. 34). İlkçağlardan itibaren denizler ticaret ve savaş sahası olarak yoğun bir şekilde kullanılmıştır. Denizlerin yoğun bir şekilde kullanılması ile birçok batık alanı oluşturmuştur. Su altı dalış turizmi açısından batık alanları, yöre kıyılarında önemli dalış mevkilerini oluşturmaktadır.

Bunlara ek olarak kıyılarımızın tarih boyunca birçok medeniyete ev sahipliği yapması da kıyılarımızdaki arkeolojik batıklar açısından önemini bir hayli arttırmıştır. Dolayısıyla, Anadolu’nun coğrafi konumu ve sahip olduğu boğazlar birçok ticaret gemilerini Anadolu kıyılarındaki limanlara çekmelerini ve kıyıya yakın seyretmelerini sağlamıştır. Eski çağdaki teknolojik eksiklerden dolayı kıyıya yakın seyreden bu ticaret gemilerinin bir kısmı kıyıya yakın alanlarda batmıştır. Bu gibi durumlar da kıyılarımızı su altı dalış turizmi ve su altı arkeolojisi açısından ayrıca cazip kılmaktadır (Yarmacı, vd., 2017, s. 69). Kıyılarımızda bulunan bu tür batıklar su altı arkeolojisi bakımından zenginliğinin bir göstergesidir. Dalış turizminin ülkemizde temel çekiciliklerinden biridir.

Ülkemizde dalış turizmi denilince önde gelen kıyılarımız arasında Akdeniz kıyıları gelmektedir. Akdeniz kıyısında yer alan çalışma alanı da Antalya iline bağlı Kaş ve Demre ilçesi kıyıları yer alır (Şekil 1). Çalışma alanını meydana getiren kıyıları denizel flora ve fauna çeşitliliği, mağaralar, batıklar ve yapay resifleri ile önemli bir dalış merkezlerine sahiptir. Bu nedenle Kaş ve Demre ilçesi kıyıları, dalış turizmi açısından dünyada ilk elli dalış mevki arasında gösterilmektedir.

Şekil 1. Çalışma alanı lokasyon haritası

Su altı dalış turizmi faaliyetlerinde bulunanların ilgisini balıklar, mercanlar ve diğer deniz canlıların bulunduğu doğal resifler veya su altındaki üç boyutlu yapılar (gemi, uçak vb.) yani yapay resifler çekmektedir. Sudaki doğal görüş mesafesi (vizibilite), su sıcaklığı, derinlik, akıntı, dalış yapılacak mevkilerin kıyıya uzaklığı ve bölgedeki konaklama imkânları dalış turizminin sürdürülebilirliğini etkilemektedir. Buna göre dalış turizmi başlıca mercan resiflerinin bulunduğu bölgelerde savaş veya deniz kazası ya da yapay olarak batırılmış gemi, uçak, tank gibi materyaller üzerinde yoğunlaşmıştır (Özgül, 2008, s. 510). Çalışma alanı kıyılarında balıkadamların ilgisini çekeceği birçok balık türleri ve diğer deniz canlıların

bulunduğu doğal resif alanları veya yapay resif alanları bulunmaktadır. Bu nedenle çalışma alanı kıyıları su altı dalış turizminde önemli bir çekicilik yaratmaktadır.

Çalışma alanı kıyısında yer alan Kaş, antik çağlardan beri denize bağımlı bir yaşam sürdürmüştür. Antik teknelerden düşen, atılan ya da onlarla batan amforalar, değirmen taşları, antik ve demir çapalar yöre kıyılarında yoğunluk göstermektedir. Bu batıklardan en önemlisi kuşku yoktur ki sudan çıkartılan en eski batık olan Uluburun Batığı'dır (Draman, 2012, ss. 9-10). Uluburun batığının veya diğer antik tekne türü malzemelerin imitasyonu yapılarak denize tekrar batırılması hem dalıccılar için bir çekicilik oluşturmakta, hem de su altı flora ve faunasını zenginleştirmektedir.

Türkiye'de Türk Deniz Araştırmaları Vakfı (TDAV) ile birçok dalış merkezleri ve dalış topluluklarınca dalış turizmine yönelik çeşitli çalışmalar yapılmaktadır. Bu alışmalar arasında en önemli olanlardan biri de su altı flora ve faunasını korumak ve bu alanda bilimsel çalışmalar yapmaktır. Hem koruma hem de bilimsel araştırmalar için yasal statü altında korunan deniz alanları ise deniz parklarıdır (Akkoç, 2013, s. 4).

Dünyanın çeşitli bölgelerinde tabii ve suni olarak oluşturulmuş su altı parkları dalış turizmini olumlu yönde geliştirmektedir. Bunlar arasında Mikronezya Adaları'nın savaş batıkları, Bikini Atolndeki Amerikan Donanması'na ait savaş gemileri, Cayman Adasındaki Rus Destroyeri, Kızıldeniz'deki Ras Muhammed Ulusal Parkı'dır. Böylelikle bölgedeki dalıccıların dikkatini çekmek ve dalış turizmine ivme kazandırılmak istenmiştir (Alparslan, Odabaşı, Dikilitaş ve zalp, 2008, ss. 2-3.). Türkiye'de ise yapay olarak batırılmış yapılar veya su altı parkı şeklinde korunan deniz alanları da yapay resif alanı oluşturmak için yapılmıştır. Bunlara rnek olarak ülkemizde gerçekleştirilen ilk batık faaliyeti, 1989 yılında İzmir Körfez'inde gerçekleştirilmiştir. Batık alanları oluşturma çalışmaları 2006 yılından ivme kazanarak Bodrum Karaada'da, Kemer adalar'da, Edirne Saros Körfezi'nde, Düzce

Akçakoca'da, Mersin Silifke'de, Samsun Kurupelit'de ve birçok kıyı bölgemizde çeşitli gemi ve uçak batıkları yapay resif alanları oluşturmak için batırılmıştır (Genç, Özgül ve Lök, 2017, s. 31). Ek olarak su altı arkeopark ve deniz parkı alanları da balıkadamların ilgisini çekmek için oluşturulmaktadır. Bunlara örnek olarak ise Gökçeada Deniz Parkı ve çalışma alanı kıyılarında Kaş Sualtı Arkeopark alanı verilebilmektedir (Erkurt ve Paker, 2014, s. 135). Kaş sualtı arkeopark alanında, bilinen en eski batık olan Uluburun Batığı'nın bir replikası ve içinden çıkarılan amforalar da arkeopark alanına batırılmıştır. Ayrıca çalışma alanı kıyılarında yapay resif alanı oluşturmak için uçak, gemi ve tank batık alanları oluşturulmuştur. Birçok bölgede uygulanan bu yöntem sualtı dalış turizmi ve kıyılardaki flora ve fauna çeşitliliğini arttırmak için önemli bir uygulamadır.

Kaş ilçesi kıyılarının batıkların haricinde su altı topografyası, denizel flora ve fauna açısından zengin olması ideal bir dalış yöresi olmasını sağlamıştır. Birçok kesimde yerde kıyından yükselen sarp kayalıklar, sualtında aynı şekilde derinleşmekte ve derin suyu tercih eden avcı balıklara avlanma alanları sağlamaktadır. 40 metrenin altında 30-40 bireylik grup şeklinde veya daha büyük grida ve sinarit sürülerine rastlanılmaktadır (Draman, 2012, ss. 12-13). Batıkların yanı sıra, sualtı flora ve fauna zenginliği dalıcılar için büyük çekicilik yaratmaktadır.

Demre ilçesi kıyılarındaki dalış noktalarının tamamı yöredeki Kekova Adası etrafında toplanmıştır. Kekova Yöresi'nde Tunç Çağı'ndan itibaren görülen deniz ticareti, sonraki dönemlerde güçlenerek devam etmiş ve bu süreç Roma ve Bizans Döneminde de sürmüştür (Aslan, 2011, s. 29). Deniz ticaretinin yoğunluğu adanın stratejik bir önemde olduğunu gözler önüne sermektedir. Ada çevresindeki batıklar günümüzde adayı dalış turizmi açısından çekici kılmaktadır.

Demre yakınlarındaki Kekova Adası yerleşmesi olmayan kayalık bir adadır. Ada kıyıları su altının berrak görüntüsü ve deniz canlılarıyla büyük ilgi çekmektedir. Ada Kaleköy

ve Üçağız açıklarında bulunmaktadır. Ada kıyılarının birçok yerinde yüzme ve dalış yasağı bulunmaktadır. Kaleköy'ün hemen önünde sadece iki alanda yüzme izni bulunmaktadır. Dalış içinse özel izin gereklidir. Kekova Adası'nın güneyinde dalışa izinli 32 nokta bulunmakta, kuzeyinde ise dalış ve yüzme yasağı bulunmaktadır. Adanın güneyinde Antrum, Eğri Liman, Mavi Mağara, Deniz Feneri, Iberian Coast ve The End başlıca dalış mevkileridir. Su altı dalışı açısından 32 mevki bulunmasına rağmen, Kekova Yöresi'nin birinci derecede tarihi ve doğal sit alanı olması nedeniyle dalışa yasak olmayan 23 bölge belirlenmiştir. Bu alanlarda dalış yapılmaya devam edilmektedir.

Batıklar açısından zengin olan araştırma alanı kıyıları balıkadamlara büyük çekicilik sunmaktadır. Kekova'da zaman zaman yaşanan depremlerden dolayı adadaki yerleşiminin bir kısmı sular altından kalmıştır. Bundan dolayı sular altında kalan kısma "Batık Şehir" denilmektedir. Su altı dalış turizmi açısından önemli bir avantaj sağlasa da batık kentin korunması ve zarar görmemesi için 1986'da dalış yasağı getirilmiştir. Antalya Valiliği'nin de girişimleri ile batık şehrin su altı dalış turizmine kazandırılması için yapılan çalışmalar neticesinde kontrollü dalış mevkisi haline getirilmesi amaçlanmaktadır.

Çalışma alanı kıyılarında sadece ülkemiz açısından değil, aynı zamanda dünya çapında da önemli olan Uluburun Batığı gibi birçok batık bulunmaktadır. Yörede bulunan batıkların gerek arkeopark alanı için replikası yapılarak batırılmış, gerekse batık alanında gerekli araştırmalar yapılarak dalış turizmine hazır hale getirilmiştir. Araştırma alanı kıyılarında yapay resif alanları oluşturmak amaçlı tank ve benzeri unsurlarda batırılmıştır. Yöre kıyılarındaki arkeopark alanları, batık ve yapay resif alanları dalış turizmi açısından yörenin çekicilik ve hareketliliğini arttırmıştır. Çalışma alanı kıyılarındaki denizel flora ve fauna zenginliği de dalış turizmi açısından önemli bir çekicilik yaratmaktadır. Araştırma alanı kıyıları su altı dalış turizmi için üniversite su altı dalış kulüpleri ve su altı dalış okullarının eğitim ve uygulama alanı

olarak da önemli bir konuma sahiptir. İşte bu nedenlerle arkeopark alanları, batıklar, yapay resif alanları, flora ve fauna zenginliğinin dalış turizm açısından yaratmış olduğu hareketliliği tespit etmenin yanı sıra dalış turizminin çevresel etkilerini tespit etmek araştırmanın gerekçeleri arasındadır.

Problem Durumu

Kaş ve Demre ilçeleri kıyıları çevre kıyı kesimlerine göre en fazla dalış mevkiisiyle dalış turizmi açısından yüksek potansiyele sahip bir yöredir. Araştırma alanı su altı dalış turizmi açısından, batıkları, yapay resif alanları, mağaraları, flora ve fauna zenginliği ile önemli çekicilik alanları oluşturmaktadır. Demre ilçesi kıyılarında bulunan Kekova batık şehri de ayrı bir çekim alanı oluşturmaktadır. Araştırma alanı kıyıları su altı dalış turizminde yüksek hareketliliğe sahip bir yöredir. Bundan dolayı yörede dalış turizmine olan ilgiyi arttırmak ve dalış turizmi potansiyelinin tanıtılmasını sağlamaya yönelik gerekli çalışmalara ihtiyaç vardır.

Araştırma alanı kıyılarının su altı dalış turizmi açısından önemi ortadadır. Fakat araştırma alanının dalış turizmi açısından yeterli tanıtımın olmayışı ve akademik çevrelerce yeterli seviyede çalışmalarının bulunmayışı bir eksiklik olarak belirlenmiştir. Bu nedenle su altı dalış turizmi açısından yörenin akademik anlamda tanınırlığını artırmak hedeflenmektedir.

Su altı dalış turizminin yöredeki mevcut durumu, çevresel etkileri, yaratmış olduğu ulusal ve uluslararası hareketliliği gözler önüne sermek ve dalış turizmi paydaşlarının görüşleri de alınarak dalış turizmine istikamet verilmesini sağlamak araştırmanın problem cümlesini teşkil etmektedir.

Araştırmanın Amacı

Kaş ve Demre (Antalya ili) ilçesi kıyılarında su altı dalış turizminin mevcut durumunun ortaya konularak hem ulusal hem de uluslararası düzeydeki tanınırlığının tüm yönleriyle araştırılması amaçlanmaktadır. Çalışma alanı kıyılarında su altı dalış turizmini etkileyen fiziki

ve beşerî özelliklerin de ortaya konulması hedeflenmektedir. Bunlara ek olarak su altı dalış turizminin çevresel etkileri, yaratmış olduğu hareketlilik, dalış mevkilerinin özellikleri, dalış turizminin gelişim durumunun araştırılmasının yanı sıra dalış turizminde çekicilik yaratan batıklar, yapay resif alanları, flora ve fauna çeşitliliğinin de araştırılması amaçlanmaktadır. Araştırma alanının su altı dalış turizmi açısından koruma-kullanma dengesi içinde kullanılması için gerekli araştırmaların yapılmasına zemin hazırlayarak buna yönelik önerilerin getirilmesi amaçlanmaktadır.

Araştırma alanında gerekli çalışmalar yapılırken, yörede bulunan su altı dalış turizmi paydaşları ve özellikle de rekreasyonel amaçlı dalış yapan balıkadamların görüşlerine başvurularak gerekli analizlerin yapılması amaçlanmaktadır. Ayrıca çalışma alanında su altı dalış turizmi açısından ulaşım ve konaklama yeterlilikleri ve sorunlarının da tespit edilmesi amaçlanmıştır. Böylece araştırmanın hem ülkemizde ve hem de araştırma alanı özelinde su altı dalış turizmi literatürüne katkı sunması amaçlanmaktadır.

Araştırmanın Önemi

Çalışma, Kaş ve Demre ilçeleri kıyılarının su altı dalış turizmi açısından mevcut durumunu belirlemek, dalış turizmindeki çekiciliklerini ortaya koymak ve yörenin dalış turizmindeki fırsatlarının tespit etmek amacıyla yapılmaktadır. Çalışma; Kaş ve Demre ilçesi kıyılarının su altı jeomorfolojisi açısından uygunluğunu ortaya koymaktadır. Çalışma yöre kıyılarında bulunan dalış mevkilerinin karakteristik özelliklerini detaylı bir şekilde ortaya koymaktadır. Ayrıca yörede su altı dalış turizminde yaşanan sorunları, dalış turizmi paydaşlarıyla görüşmeler yaparak belirlemiştir ve bu sorunların çözümüne yönelik gerekli öneriler getirmiştir. Çalışma; yöredeki su altı dalış turizminin sürdürülebilir bir şekilde devam etmesine yönelik gerekli bilimsel çalışmalara zemin oluşturması amacı taşıması nedeniyle önem taşımaktadır.

Çalışmada; Kaş ve Demre ilçesi kıyılarındaki su altı dalış turizminin değişik boyutlarıyla irdelenmesi için hem yerli hem de yabancı balıkadamların görüşlerine başvurulmuştur. Balıkadamların görüşlerinin alınması çalışmayı önemli kılmaktadır. Özellikle yöre kıyılarındaki dalış turizmi politikalarının belirlenmesi ve dalış turizmi getirilerinin yerele yansıtılması adına önerilerin paylaşılacak olması araştırmayı önemli kılmaktadır. Araştırma yöre kıyıları özelinde su altı dalış turizmüne yönelik kaynak eksikliğinin giderilmesini vurgulaması açısından da dikkate değerdir. Buna ilaveten çalışmanın yörenin su altı dalış turizminde ulusal ve uluslararası tanınırlığını arttırmaya yönelik öneriler getirmesi de önem taşımaktadır.

Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlılıkları

Ülkemiz kıyılarında birçok dalış noktası bulunmaktadır. Araştırma alanının kapsamı ise Antalya ilinde bulunan Kaş ve Demre ilçeleri kıyıları ile sınırlıdır. Araştırma alanı olarak Kaş ve Demre ilçeleri kıyılarının seçilmesinde yöre kıyılarında gerek batık ve yapay resif alanlarının bulunması, gerekse yörenin su altı flora ve fauna çeşitliliğinin fazla olması etkili olmuştur. Ayrıca Demre ilçesi kıyılarındaki Kekova Adası kıyılarında batık kent denilen yerleşme kalıntılarının su atındaki eşsiz cazibesi araştırma alanının seçiminde önemli etkenler arasındadır.

Araştırma kapsamında yürütülen anket ve mülakatlar 2018 Temmuz ve 2019 Mayıs aylarında gerçekleştirilmiştir. Araştırma alanında yapılan mülakatlar özellikle yöredeki dalış okulu yöneticileri ve dalış eğitmenleriyle yapılmıştır. Anketler ise yöredeki dalış eğitmenleri, rekreasyonel amaçlı dalış yapan yerli ve yabancı turist olan balıkadamlarla sınırlandırılmıştır. Ayrıca anketlerin uygulanma aşamasında doldurulmak istenmemesi, bazı dalış teknelerinde anketlerin cevaplanmaması ve bazı dalış eğitmenleri ile kısıtlı görüşmelerin yaşanması gibi sorunlarla karşılaşmıştır. Bu tür sorunlar araştırmanın sınırlayıcı etkenleri arasındadır.

Araştırma Soruları

Araştırmada Kaş ve Demre ilçesi kıyılarında su altı dalış turizmine ilişkin şu sorulara cevap aranmıştır:

1. Araştırma alanının su altı dalış turizmi potansiyeli nedir?
2. Kaş ve Demre ilçeleri kıyılarının su altı jeomorfolojisi açısından su altı dalış turizmine uygunluğu ne şekildedir?
3. Yöre kıyılarındaki su altı arkeolojisi ve batıkların koruma-kullanma dengesi içinde dalış turizmine açılabilir mi?
4. Yöre kıyılarındaki flora ve fauna çeşitliği dalış turizminde yeterli çekicilik oluşturmakta mıdır?
5. Dalış mevkilerinin karakteristik özellikleri nelerdir?
6. Araştırma alanında su altı dalış turizminin geliştirilmesi adına tüm paydaşların görüşleri nelerdir?
7. Çalışma alanından dalış turizminin ulaştığı seviye nedir?
8. Kaş ve Demre ilçesi kıyılarının su altı dalış turizmi için sahip olduğu ulaşım, konaklama, yeme-içme altyapısı yeterli midir?

Tanımlar

Turizm: Kendi olağan çevresinin dışında bir yere, belirlenmiş bir süreden daha az kalmak üzere giden ve ana amacı ziyaret ettiği yerde para kazanılan bir faaliyetin denemesi dışında seyahat etmek olan bir kişinin faaliyetleridir (WTO, 1991).

Rekreasyon: İnsanların varoluş (uyuma, yeme, içme vb.) ve geçim (çalışma, işe gidiş-geliş, çocuklar için okul, kadınlar için ev işleri vb.) için gerekli olanın dışındaki zamanlar (Özgüç, 2013, s. 3).

Su Altı Dalış Turizmi: Su altı dünyasının flora, fauna ve arkeolojik kültür varlıklarını görmek, fotoğraflamak, filme almak ve sportif balık avlama amaçlı olarak gerçekleştirilen tanıtım, sportif ve eğitim amaçlı dalışlar ile kıyıda verilen konaklama ve ağırlama hizmetlerini içine alan bir turizm çeşididir (Yaşar, 2011, s. 36).

Özel Çevre Koruma Bölgesi (ÖÇKB): Doğal çevrelerin farklı ölçek ve nitelikteki bileşenlerinin sosyal, kültürel, ekonomik, tarihsel ve görsel özellikleriyle bütünleşik olarak korunmalarını, geliştirilmelerini, yönetilmelerini ve gelecek nesillere aktarılabilmelerini amaçlayan çok yönlü bilgiye dayalı ortak çalışma ile yürütülen katılımcı ve bilimsel bir araştırma ve eylem planıdır (Altınöz ve Güliz, 2012).

Su Altı Florası: Su altındaki belirli bölgede veya herhangi bir denizde bulunan bitkilerin tümüne denilmektedir.

Su Altı Faunası: Su altındaki belirli bölgede veya herhangi bir denizde bulunan deniz canlılarının (bitkiler dışındaki) tümüne denilmektedir.

Dalış Eğitmeni: Türkiye Sualtı Federasyonu'nun dalış eğitmeni belgelerinden birisi ya da başka bir sportif dalış öğreticisinin eşdeğer eğitmenlik belgesi olan ve belge düzeyinin sınırları içerisinde donanımlı dalış eğitimi veren ya da eğitim dalışı yaptıran kişiye denilmektedir (Gökdeniz, vd., 2010, s. 126).

Balıkadam: Türkiye Sualtı Federasyonunun uyguladığı ve onayladığı dalıcı belgesi olan ya da bu belgeye eşdeğer yabancı başka bir sportif dalış belgesi olan ve belge düzeyinin sınırları içerisinde donanımlı dalış yapabilen en az 14 yaşındaki kişiye denilmektedir (Gökdeniz, vd., 2010, s. 126).

Eğitim Dalışı: Dalıcı adaylarının ilk eğitimlerinin başlatılması ve her düzeydeki dalıcıların belge düzeylerinin yükseltilmesi amacı ile Türkiye Sualtı Federasyonu'nun yetki

belgeli bir dalış kuruluşunda görevli dalış eğitmenin gözetimi altında düzenlenen dalışlara denilmektedir (Gökdeniz, vd., 2010, s. 126).

Sportif Dalış: Su altını tanımak, su altı canlılarını ve doğasını gözlemlemek, dalış deneyimini arttırmak ve su altını görüntülemek için eğlence ve dinlence amacıyla yapılan donanımlı dalışlara denilmektedir (Gökdeniz vd., 2010, s. 126).

Duvar Dalışı: Sualtı kıyı morfolojisinin dik kayalar veya yamaçlar gösterdiği kıyılar boyunca derinlere doğru yapılan dalışlara denilmektedir.

Resif (Reef) Dalışı: Su altındaki mercan alanlarının zaman içerisinde üst üste gelerek oluşturdukları yapılar boyunca yapılan dalışlara denilmektedir.

İlgili Araştırmalar

Yurt içinde yapılan araştırmalar. Colin'in (1954) "Fethiye-Antalya-Kaş-Finike (Güneybatı Anadolu) Bölgesinde Yapılan Jeolojik Etütler" adlı Maden Tetkik ve Arama Enstitüsü tarafından hazırlanmış yayında; yöre genelinde jeolojik ve jeomorfolojik yapıların durumları detaylı bir şekilde ele alınmıştır. Ayrıca çalışma alanlarında geçmişten günümüze nasıl oluştukları hakkında da bilgilere yer verip bölgede bulunan kayaç türü ve kayaç yapıları ayrıntılı şekilde ele alınmıştır.

Öner'in (1995) "Kaş-Demre Platosu'nda Fiziki Coğrafya Araştırmaları ve İnsan-Doğal Çevre İlişkileri" adlı makalesinde Teke Yarımadası içinde kalan Kaş ve Demre ilçeleri fiziki coğrafi özellikleri ve bu coğrafyanın geçmişten günümüze insanla yerleşme arasındaki ilişkileri ortaya koymayı amaçlamıştır. Bunun yanı sıra yöre özelinde doğal çevre özellikleri ve genel yapı özellikleri hakkında bilgi vermektedir. Ayrıca Kaş- Demre ilçelerinde yerleşme üzerinde jeomorfolojik, hidrografik, toprak ve bitki örtüsü etkileri hakkında detaylı incelemelerde bulunulmuştur.

Şenok'un (2001) "Türkiye Dalış Rehberi" adlı kitabında Marmara Bölgesi İstanbul ili kıyılarından başlayarak Ege ve Akdeniz kıyılarında ki dalış mevkileri ve dalış okullarını detaylı bir şekilde işlemiştir. Bu dalış noktalarında bulunan batıklar, antik kalıntılar, su altı arkeolojik değerleri, resifler, su altı parkları, su altı flora ve faunasını, detaylı bir şekilde incelemiştir. Bu araştırmalarda Türkiye'nin en önemli dalış noktası olan Kaş (Antalya) için de ayrı bir başlık açarak burada bulunan önemli su altı dalış mevkilerini, önemli batıkları ve önemli resifler hakkında görsellerle de destekleyerek detaylı bir araştırma yapmıştır. Bunun yanı sıra Kaş ve diğer dalış noktalarının tümü için ulaşım ve konaklama alanları ile ilgili bilgilere kitabında yer vermiştir.

Alparslan, Odabaşı, Dikilitaş ve Özalp (2008) "Underwater Tourism of Türkiye and New Approaches" adlı makalede; Türkiye'de su altı dalış turizmi açısından yeni yaklaşımlar sunmuştur. Makalede Marmara, Ege, Akdeniz kıyıların su altı dalış potansiyel durumunu belirtmiş ve bu kıyılardaki su altı flora-fauna özellikleri açısından incelemiştir. Bunun yanı sıra su altı arkeolojisi ve batıkların dalış turizmindeki önemini vurgulamış ve bu unsurların sürdürülebilir kullanımı açısından koruma yöntemleri hakkında öneriler getirmiştir.

Özgül'ün (2008) "Türkiye Kıyılarında Dalış Turizmine Yönelik Alternatif Alanlar Nasıl Oluşturulabilir" makalesinde; dalış turizmini alternatif turizm seçenekleri arasında ele almıştır. Devamında Türkiye'deki su altı dalışı ile ilgili genel bilgilere yer vermiş ve bunun yanı sıra Türkiye ve Dünya genelinde dalış turizmine yönelik uygulamalar hakkında genel bilgilere yer vermiştir. Bunlara ek olarak da yapay batık ve yapay resif alanı oluşturmaya yönelik uygulamaları ele alarak Türkiye ve Dünyadan örnekler vermiştir.

Aslan'ın (2011) "Kekova Bölgesi Limanları" adlı doktora tezinde; Kaş ve Demre ilçeleri kıyılarında bulunan Kekova Adası'nın jeolojik yapısı, kıyılarının jeomorfolojik durumu ve denizcilik tarihi detaylı bir şekilde incelenmiştir. Kekova yöresi limanlarının her birini

detaylı bir şekilde incelemiştir. Bu kapsamda su altında bulunan liman, mendirek, sur ve diğer liman yapıları tespit edilmiştir. Ayrıca yöredeki liman alanları ve bu alanlarla ilişkisi olduğu düşünülen kıyı yapıları ile su altında bulunan buluntulardan örnekler verilerek limanların işleyişi araştırılmıştır. Son olarak toplanan veriler ışığında limanların kullanım süreci, yöre ve Akdeniz deniz ticaretindeki yeri ve önemi ortaya konulmuştur.

Demir'in (2011) "Kaş (Antalya) Deniz Koruma Planlamasında Karar Destek Sistemleri Kullanarak Biyoçeşitlilik Araştırmaları" adlı doktora tezinde; ilk olarak deniz koruma planlaması için karar destek sistemlerinin etkinliğinin artırılması, nesli tehlikede, koruma altında, yabancı türlerin saptanması ve biyolojik açıdan kıyı ve deniz ortamının değerlendirilerek belirlenmesini içermektedir. Kaş ilçesinin jeolojik, jeomorfolojik özellikleri, coğrafi konumu ve iklimi hakkında açıklamalara yer verilmiştir. Kaş kıyılarının sualtı jeomorfolojisi, su sıcaklığı ve tuzluluk oranları gibi konularda genel analizler yapılmıştır. Kaş kıyıları açıklarında bulunan yerli veya başka kıyılardan gelen fauna ve yöredeki flora çeşitliliğini detaylı bir şekilde ele almıştır. Tez de ayrıca Kaş açıklarında yapılan dalış turizmi ve araştırmalar sonucu bulunan arkeolojik kalıntılar hakkında detaylı bilgilere yer verilmiştir. Son olarak elde edilen verilerin Coğrafi Bilgi Sistemleri ile işlenmesi ve haritaların oluşturulmasının ardından Karar Destek Sistemleri ile birlikte yorumlamalar yapılmıştır.

Yaşar'ın (2011) "Saros Körfezi Kıyılarında Su Altı Dalış Turizmi" makalesinde; Saros Körfezi kıyılarında su altı dalış turizmini çeşitli boyutlarıyla ele almıştır. İlgili kıyılarda turizm sezonunun uzaması ve turizm sezonunun uluslararası boyut kazanması için yapılması gerekenleri dalış turizmiyle ilişkilendirerek işlemiştir. Bunun yanı sıra makalede; Saros Körfezi kıyılarında su altı dalış turizmi etkileyen coğrafi etmenler, çekicilik oluşturan faktörler, dalış noktaları ve bu mevkilerin karakteristik özellikleri incelenmiştir. Son olarak da Saros

Körfezi'nde su altı dalış turizme çekicilik oluşturan unsurların korunması ve su altı dalış turizminin daha fazla gelişmesi için öneriler getirmiştir.

Draman'ın (2012) "The Diving Guide Kaş" adlı dalış rehberi kitabında; Kaş ilçesi eski yerleşme tarihi hakkında bilgi verdikten sonra, Kaş kıyılarının dalış mevkileri, deniz suyu özellikleri ve sualtı morfolojisi hakkında bilgi verilmiştir. Bunun yanı sıra su altı dalış turizmi açısından yapılan yapay resiflere ve bunların korunmasına yönelik çalışmalara yer verilmiştir. Rehber niteliğindeki bu kitabın büyük bir kısmında Kaş kıyılarındaki tüm dalış mevkilerinin adları ve mevkilerini harita üzerinde göstererek bu mevkilerin deniz suyu, flora ve fauna özellikleri ve konumu hakkında görseller aracılığıyla detaylı bilgi verilmiştir.

Pulak'ın (2012) "Uluburun Shipwreck" adlı el kitabında; Kaş yakınlarında bulunan ve bilinen en eski batık olan Uluburun Batığı hakkında bilgilere yer verilmiştir. Texas A&M Üniversitesi Deniz Arkeolojisi Enstitüsü himayesinde 1984-1994'te kazı işlemimin yapılmasıyla büyük miktarda ham madde, mamul mallar, egzotik ürünler, kişisel eşyalar ve gemi kullanımı için ürün koleksiyonlarının bulunduğu bahsedilmiştir. Sahadan elde edilen yaklaşık on yedi ton yapının analizi ile batığın geldiği veya gideceği rotadaki bölgenin çeşitlilik ve karmaşıklık gösterdiğinden bahsedilmiştir.

Akkoç'un (2013) "Bozcaada, Eceabat ve Gökçeada İlçeleri (Çanakkale ili) Kıyılarında Su altı Dalış Turizmi" adlı yüksek lisans tezinde; adı geçen ilçelerin kıyılarında dalış turizmi açısından çeşitli boyutlarıyla gözler önüne serilmesi amaçlamıştır. Çalışmada Bozcaada, Eceabat ve Gökçeada kıyılarının jeomorfolojik özellikleri, kıyılardaki deniz suyu özellikleri, dalış turizmi açısından çekicilikleri, ulaşım ve konaklama gibi tamamlayıcı özellikleri hakkında detaylı bir araştırma yapılmıştır. Bunların yanı sıra dalış turizmi ve dalış mevkileri için gerekli verilerin toplanmasını sağlamak amacıyla anket yöntemi kullanılmış ve su altı dalış turizmi paydaşlarına sorular yönetilerek veriler toplanmıştır. Bu verilerin ışığında Bozcaada, Eceabat

ve Gökçeada kıyılarında su altı dalış turizmi açısından mevcut durumu analiz edilmiştir. Son olarak da sürdürülebilir su altı dalış turizmi için toplanan ve işlenen veriler çerçevesinde önerilerde bulunulmuştur.

Ornat ve Diğerlerinin (2013) “Kaş-Kekova Özel Çevre Koruma Bölgesi Denizel Yönetim Planı” adlı yayında; Kaş-Kekova yöresi için yapılacak olan özel çevre koruma bölgesinin koruma planının hedefleri hakkında genel bilgilere yer verilerek, koruma bölgesinin yöre genelindeki turizm, yerleşme ve ekonomik faaliyetler gibi çeşitli paydaşlar açısından da değerlendirmelerde bulunulmuştur. Bunun yanı sıra Kaş-Kekova yöresinde balıkçılık, yat turizmi, su altı dalış turizmi ve tekne turizmi gibi çeşitli turizm paydaşları hakkında olumlu ve olumsuz özelliklerine de yer verilmiştir. Yörede bulunan denizel flora ve fauna zenginliği hakkında bilgilere yer verilerek, yöredeki özel bir şekilde korunan türler hakkında da bilgilere yer verilmiştir. Bu yayının plan olmasından dolayı Kaş-Kekova yörelerinde yapılan veya yapılacak olan ekonomik faaliyetlerin olumlu ve olumsuz getirileri gerekli çalışmalar yapılarak değerlendirilmiş ve ne gibi sonuçlar doğuracağı belirlenerek gerekli öneriler yapılmıştır.

Erkurt ve Parker'in (2014) “Su Altı Arkeoparkları ve Deniz Turizmi” adlı makalesinde Anadolu kıyılarındaki batıkların dünyaca bilinen bir üne sahip olduğundan söz etmişler ve araştırmamız özelinde bulunan Kaş açıklarındaki Uluburun Batığı hakkında bilgilere yer vermişlerdir. Batıkların su altı arkeoparklarına dönüştürülmesi ve su altı dalış turizmi açısından bir çekim merkezi haline getirilmesi açısından önemini vurgulamıştır. Bunun yanı sıra çıkarılan batıkların imitasyonları yapılarak, müzede sergilenmesiyle turistik çekim merkezleri haline gelmeleri hakkında bilgiler içermektedir. Ayrıca su altı dalışı ve batıkların çıkarılması gibi konular hakkında genel tanımlamalara da yer verilmiştir.

Yarmacı ve Diğerlerinin (2017) “Su Altı Dalış Turizminin Mevcut Durumu, Sorunları ve Geliştirilmesine Yönelik Öneriler: Kaş Örneği” adlı makalede Antalya ili Kaş ilçesi

kıyılarının gerek su altı morfolojisi özellikleri gerekse batık alanları ve yapay resif alanları yönüyle önemli bir su altı dalış turizmi destinasyonu olarak kabul edildiği belirtilmiştir. Su altı dalış turizminin Kaş yöresine kültürel, ekonomik ve çevresel etkileri belirlenerek ortaya konulmuştur. Yöredeki su altı dalış turizminin sürdürülebilirliğine yönelik öneriler getirilmiştir. Ayrıca Kaş yöresinin dalış turizmindeki mevcut durumu ortaya konulmuş ve dalış turizminin yörede geliştirilmesine yönelik gerekli öneriler de getirilmiştir.

Yurt dışında yapılan araştırmalar. Bass, Pulak, Collon ve Weinstein (1989) “The Bronze Age Shipwreck at Ulu Burun: 1986 Campaign” adlı makalelerinde; 1986 yılında Deniz Arkeolojisi Enstitüsü tarafından Kaş yakınlarındaki Uluburun Batığı’nı incelemişlerdir. Çalışmada, 1989 yılında Uluburun Batık incelenmesinin sonuçlandığı da belirtilmiştir. Bu zamana kadar bulunan Uluburun Batığı’nın gemi özellikleri, içerisindeki malzemeler ve geminin rotası hakkında belirli bilgilere yer verilmiştir.

Boye (1989) “Underwater Paradise” adlı kitabın; temel amacı dünyanın en iyi dalış mevkilerini belirlemek ve bu alanlar hakkında bilgi vermektir. Büyük Set Resifi (Avustralya) Bahama Adaları, Kanada-Baffin Adası (Kanada), Florida Keys, Papua New Guinea, Galapagos Islands-Morhead City-Little Cayman-Palua (Mikronezya), Maldiv Adaları, Cozumel (Meksika), Kızıl Deniz (Mısır) gibi birçok dalış mevkisi hakkında bilgilere yer vermiştir. Dalış mevkilerinin çevresel özellikleri hakkında da bilgilere yer vermiştir. Dalış mevkilerinin kolay erişilebilirliği, tanınırlığı ve deniz suyu sıcaklığının yüksek olan bölgelerin daha çok kullanıldığı hakkında bilgilere yer vermiştir. Dalış mevkilerinde bulunan bazı egzotik canlılar hakkında fotoğraflarla desteklenerek bilgiler vermiştir. Bu bölgelerde balıkadamların dikkat etmesi gerekenlere dikkat çekilmeye çalışmıştır.

Hawkins ve Roberts (1993) “Effects of Recreational Scuba Diving on Coral Reefs: Trampling on Reef-Flat Communities” adlı makalelerinde; Mısır’daki popüler bir tatil yeri olan

Şarm El-Şeyh yakınlarındaki kayalık mercan resifleri üzerinde balıkadamların ve şnorkel kullanarak giren turistlerin çevreye etkisi incelenmiştir. Çalışmada mercan kolonileri ve canlı mercan parçalarının, balıkadamların yoğun olduğu alanlarda çok fazla zarar gördüğünü belirtilmiştir. Balıkadamların etkilediği alanların biyolojik hasara neden olmasının yanı sıra, resif alanlarının estetik çekiciliğine de zarar verdiği ortaya konulmuştur. Son olarak ise, bölge kıyılarının balıkadamlara serbest erişime izin vermek yerine, belli alanlarda dalışa izin verilmektedir gibi bir dizi öneriler getirilmiştir.

Wilks ve Davis (2000) “Risk Management for Scuba Diving Operators on Australia’s Great Barrier Reef” adlı makalelerinde; Avustralya’nın Büyük Bariyer Resif alanının dünyadaki en önemli dalış mevkilerinden biri olduğundan bahsetmiş ve dalış mevkileri hakkında genel bilgilere yer vermiştir. Devamında bölgede dalış yapılırken bir dizi yaralanma ve ölümlerin olmasından dolayı bölge özelinde risk yönetimi stratejilerini ortaya koymuştur. Ayrıca bölgedeki dalış mevkisi için gelecekteki sorunları önleyebilecek veya azaltabilecek önerilerde getirmiştir.

Hawkins, Roberts, Kooistra, Buchan ve White (2007) “Sustainability of Scuba Diving Tourism on Coral Reefs of Saba” adlı makalelerinde; araştırmacılar dokuz yıl Hollanda Antillerin’deki Saba Marina Park’taki rekreasyon amaçlı dalış etkinlikleri inceleyip gerekli bilgileri aktarmışlardır. Bölgede dalış seviyelerinin düşük, ancak dalış gelirlerinin bölge için önemli bir gelir kaynağı olduğundan bahsetmişlerdir. Araştırmacılar dalış mevkilerinin dalış yoğunluklarına göre durumları incelemişlerdir. Yoğunluk ile dalış mevkilerinin zarar görmesi arasında anlamlı bir fark bulamamışlardır. Son olarak bölgedeki dalış turizminin sürdürülebilir bir şekilde devam etmesi için gerekli öneriler getirmişlerdir.

Scalkos, Strigas, Moudakis ve Stergioulas, (2009) “Mapping of the Current State of Diving Tourism in Greece” adlı makalelerinde; Yunanistan’daki dalış turizminin mevcut

durumu ve gelişen potansiyelini, özellikle Yunan dalış endüstrisinin paydaşlarını belirleyerek her birinin faaliyetlerini haritalandırmıştır. Çalışma için Yunan dalış endüstrisi paydaş grupları ile görüşmeler yapılmıştır. Son olarak elde edilen veriler eşliğinde sonuç ve önerilerde bulunulmuştur.

Stolk, Markwell ve Jenkins (2009) “Artificial Reefs as Recreational Scuba Diving Resources: A Critical Review of Research” adlı makalelerinde; yapay resiflerin tüplü dalış turizmi ve rekreasyon alanı olarak geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması konusundaki uygulamaları araştırmışlardır. Deniz rekreasyon uzmanları, özellikle tüplü balıkadamlar tarafından kullanılan yapı çeşitliliğinden bahsedilmiştir. Araştırmada dalış turizminin gerçekleştirilmesi için yapay resif alanlarını özel olarak inceleyip, mevcut literatürün gözden geçirilmesini içeren kapsamlı bir yapay resif tanımı sunmuşlardır. Yapay resif yapılarının, kullanılan materyal, görünüm, karmaşıklık ve maliyet gibi rekreasyonel kullanımı etkileyebilecek ünite özelliklerine göre daha iyi tanımlanması ve sınıflandırılması için bir yapay resif tipolojisi sunmuşlardır. Son olarak deniz kaynakları yönetimini daha iyi bilgilendirmek için yapay resif tüplü dalış deneyiminin özellikleri ile ilgili veri toplanmasına vurgu yaparak, ileride yapılacak araştırmalar için önerilerde de bulunulmuştur.

Musa ve Dimmock’un (2013) “Scuba Diving Tourism” adlı kitaplarında; dünya genelinde deniz dinlencesi ve turizmin bir çeşidi olan dalış turizmi hakkında bilgiler sunmaktadır. Kitapta tüplü dalışın sadece bazı su sporları ve aktiviteleri içerisinde kaldığından bahsetmiş ve bu etkinlik için uluslararası alanda daha fazla anlayış ve bilgi edinmeye çalışmıştır. Kitap, tüplü dalış turizminin araştırılması, yönetimi için mevcut sorunları (sağlık, güvenlik, iklim değişikliği, politika, düzenleme) ve rekreasyon bağlamı gibi çok farklı bakış açılarıyla incelemektedir. Ayrıca çalışma su altı dalış turizmi ile ilgili ekonomik, çevresel ve sosyo-kültürel etkilerinin yönetim sorunlarını ortaya koymaktadır.

Bölüm II: Kavramsal Çerçeve

Deniz Turizmi

Deniz, kıyıları ve kumsalları, iç içe açılan koylarıyla manzaraları sunarken, diğer taraftan deniz, suyla ilgili çok çeşitli rekreasyonel faaliyetlere (yüzme, sutopu, yelken, su kayağı, su paraşütü, windsurf, kürek çekme vb.) olanak sağlamaktadır. Deniz, bu gibi çeşitli rekreasyonel faaliyetlerle turizmde doğal çekici kaynakların başında gelmektedir (Doğaner, 2001, s. 1). Ülkemizin üç tarafının denizlerle çevrili olması, deniz turizmi ve deniz turizminin getirdiği birçok rekreasyonel faaliyetlere imkân sağlamaktadır.

Ülkemizde deniz turizmi talebin en fazla olduğu turizm türüdür. Türkiye, deniz turizmi için gerekli olan; uzun kıyıları, temiz deniz, uygun kumsallar, doğal ve tarihi güzellikler yanında, uygun iklim koşullarına sahip olması nedeniyle bu turizm türünde oldukça gelişme göstermiştir. Türkiye'yi ziyaret eden turistlerin önemli bir bölümü deniz turizmine yönelik amaçlarla seyahat etmektedir (Kozak, 2012, s. 27). Ülkemizde deniz turizmi alanındaki gelişmeler, çalışma konusu olan su altı dalış turizminin gelişmesine katkı sağlamış ve dalış turizmi de deniz turizmi ile paralel bir şekilde gelişme göstermiştir.

Deniz turizmi türleri.

Kıyı turizmi. Kıyı turizmi denizden çok çeşitli rekreasyonel faaliyetlerle büyük ölçüde faydalanan ve konaklama, ağırlama gibi hizmetleri kıyıya bağlı olarak sağlayan bir turizm çeşididir. Kıyı turizminin gelişmesi üzerinde kıyı jeomorfolojisi, iklim, bitki örtüsü gibi fiziki coğrafi özelliklerle birlikte, kıyıların gerisindeki yerleşmelerinde etkisi bulunmaktadır (Doğaner, 2001, s. 1).

Kıyı turizmi, su unsurlarıyla yakından ilişkilidir ve genelde turistler kıyı alanlarının kullanılmasına yönelik turizm türlerini daha çok tercih etmektedirler. Kıyı alanları, her zaman insanlar için çekici olmuştur. İnsanlar, sadece tarihsel olarak bu alanlarda yaşamayıp, aynı

zamanda kıyı alanlarını turizm alanları olarak da kullanmışlardır (Dinçer, Bayram ve Ak, 2018). Bu bilgiler ışığında dünyada ve ülkemizde de büyük turist kitleleri kıyı alanlarını kullanmaktadır. Kıyı turizmi açısından ülkemizdeki en fazla gelişen kıyıları ise Güney Ege Denizi ve Batı Akdeniz kıyılarıdır. Kuzey Ege Denizi, Marmara Denizi ve Doğu Akdeniz kıyıları da ikinci derecede gelişme gösteren kıyı alanlarını teşkil eder (Doğaner, 1998, s. 26). Kıyı turizmi su altı dalış turizminin gelişimine doğrudan etki etmektedir. Kıyı turizminin yoğun olduğu kıyılarda turistler alternatif olarak dalış turizmini de seçebilmektedir. Dolayısıyla kıyı turizminin geliştiği kıyılarda kıyı turizminin gelişimine paralel olarak dalış turizmi de gelişme gösterebilmektedir.

Yat turizmi. Yat turizmi, yat adı verilen deniz aracıyla gezi ve spor amaçlı koy, barınak, körfez ve yat limanları arasında yapılan, ağırlama ve konaklama hizmetlerini ulaşım aracı olan yat içinde sağlanan bir turizm türüdür. Yük ve yolcu gemisi niteliğinde olmayan spor ve gezi amaçlı 150 gros tondan az ve 33 metreden kısa ve yolcu sayısı 12 kişiyi aşmayan deniz araçları yat olarak tanımlanmaktadır. Bunun yanı sıra, yat turizminde 17-19 metrelik orta boy yatlarla (median yatlar) birlikte, kişinin isteğine göre 5 metrelik büyük yatların (lüks yatlar) hizmete girmesiyle, yat tanımında tonaj ve boydan çok spor ve gezi amaçlı deniz araçları esas alınmaktadır (Doğaner, 2001, s. 38).

Yatçılık kendisi rekreasyonel faaliyet olmakla birlikte, yat turizmi diğer pek çok rekreasyonel faaliyete (güneşlenme, yüzme, amatör balıkçılık, dalış, windsurf vb.) olanak tanır. Şiddetli atmosfer olaylarından etkilenen yatların kısa mesafede demirlemesi ve yatçıların denizin rekreasyonel olanaklardan faydalanabilmesi için, bir burun, yarımada veya adayla açık deniz rüzgârlarına karşı korunup, kısa mesafede yön değiştiren girintili-çıkıntılı kıyıların varlığı aranır (Doğaner, 2001, s. 38). Türkiye’de bu tür etmenlere bağlı olarak yat turizmi, İstanbul, Bodrum, Kuşadası, Marmaris, Göcek, Köyceğiz, Çeşme, Antalya ve Fethiye yörelerinde

gelişme göstermektedir. Günümüzde bu bölge ve yörelere alternatif olarak tespit edilen birinci öncelikli bölge Bodrum-Kaş ilçeleri kıyılarıdır, ikinci öncelikli bölge ise Çeşme-Bodrum, Finike-Antalya yöresi kıyıları gelmektedir (Kozak, 2012, s. 29). Yat turizminin yapıldığı alanlarda dalış faaliyetlerinin de gerçekleştirilmesinden dolayı dalış turizminin gelişimini olumlu yönde etkilemektedir. Bundan dolayı yat turizmindeki gelişmeler dalış etkinlikleri için belirleyici rol oynayabilmektedir.

Kruvaziyer turizmi. Kruvaziyer turizmi, deniz turizmi içerisinde yer alan, liman ziyaretleri, limana yakın yerlerde ziyaret ve alışverişlerden oluşan aktiviteleri kapsayan bir turizm çeşididir. Uluslararası literatürde “*Cruise*” olarak adlandırılmaktadır. Kruvaziyer kavramının esas amacı gemiye binen yolcuların bir yere ulaşımını sağlanmasının yerine, konaklamasına dayanan ve belirlenmiş bir rota üzerinde gidip gelmek yerine turizm destinasyonları alanlarında zaman geçirmek amacıyla deniz yolculuğu için bilet alınmasıdır (Deniz, 2017, s. 1).

Kruvaziyer turizmi, son yıllarda yıldızı parlayan deniz turizmi alt sektörlerden birisi olmuştur. Hem deniz seyahatini hem de sayısız eğlence olanaklarını barındıran söz konusu turizm türü her geçen gün daha fazla ilgi görmektedir. Turistlerin arzu ettikleri turistik etkinliğe katılmalarında ve istedikleri destinasyonları ziyaret etmelerinde, konforlu, güvenilir ve alternatifleri çok olan ulaşım faaliyetlerinin varlığı önem taşımaktadır. Buna yönelik olarak kruvaziyer turizmi için gemilerin boyutları büyümüş konfor ve kalitelileri artmıştır. Ayrıca tatil seçeneklerinin ve destinasyonlarının artması kruvaziyer turizm çeşidinin artış göstermesine katkı sağlamıştır (Sezer, 2014, s. 51).

Su altı dalış turizmi. Su altı dalış turizmi; su altı dünyasının flora, fauna ve arkeolojik kültür varlıklarını görmek, fotoğraflamak, filme almak ve sportif balık avlama amaçlı olarak gerçekleştirilen tanıtım, sportif ve eğitim amaçlı dalışlar ile kıyıda verilen konaklama ve

ağırlama hizmetlerini içine alan bir turizm çeşididir. Su altı dalış turizmi gelişimi üzerinde; kıyı ve su altı jeomorfolojisi, iklim, deniz flora ve faunası, su altı arkeolojisi, liman hizmetleri ve konaklama gibi altyapı olanaklarının etkisi bulunmaktadır (Yaşar, 2011, s. 36).

Özel ilgi alanlarından olan su altı dalış turizmi; pahalı bir turistik ürün olup ekonomik katkısı büyük olan bir turizm çeşididir. Kullanılan ekipmanlar, dalış turu organizasyonları, dalış eğitim kurumlarının giderleri ve dalış mevkilerinin özelliği ve çeşitliği bu maliyetlerde etkilidir. Yılda on binlerce Avrupalı turist dalış için Mısır'a gittiğine bakılırsa dalış turizminin son derece önemli bir potansiyeli olduğu söylenebilir (Erkurt ve Paker, 2014, s. 134). Avrupa'da bulunan 4 milyon sertifikalı dalıcının dörtte biri, yeni dalış deneyleri kazanmak ve farklı yerlerde dalış yapmanın tadını çıkarmak için her yıl farklı bölgeleri ziyaret etmektedir (Top, Yolak ve Thomas, 2013, s. 8). Bu bilgilerden hareketle, çalışma alanı, hem su altı jeomorfolojisi, iklimi, su altı flora ve fauna zenginliği açısından, hem de tarihi ve su altı arkeolojisi bakımından dalış turizmi için oldukça zengin bir alan olup, önemli bir potansiyel oluşturmaktadır. Bu anlamda çalışma alanı yerli ve yabancı turistlerin dalış yapmak için özellikle seçmiş oldukları bir yöredir.

Su altı dalış turizminin tarihsel gelişimi ve bugünü. Geçmişten günümüze kadar insanoğlunun gezme, görme, gittiği yerin doğal güzelliklerini araştırma merakı hep olmuştur ve olmaya da devam edecektir. İnsanoğlunun doğa merakının yanında denizlerin derinliklerini keşfetme arzusu da artmış, en az beş bin yıl öncelerine kadar ise deniz ve okyanus diplerine dalmaya başlamışlardır. Nadir bilinen alanlar olan deniz ve okyanus dipleri insanoğlu için hep merak konusu olmuş ve buraları keşfetme tekniği geliştikçe su altını fotoğraflama, filme alma, flora ve faunayı görme isteği hep gündemde kalmıştır.

16. Yüzyılda yüzeyde hava ile doldurulan dalış çanları¹ keşfedilince belki de ilk defa suyun altında uzunca bir süre kalabilme imkânı doğmuş oldu. 16. yüzyılda İngiltere ve Fransa'da deriden yapılmış bütün dalış elbiseleri 20 metre derinlikte denenmeye başlandı. Keşfedilmiş bu sistem 1830'lu yıllara kadar özellikle gemi enkazlarını araştırmak ve onarmak için kullanılmıştır. 19. yüzyıla başlarında gelişmeye başlayan teknoloji ve bilimsel gelişmeler su altı dalışı da etkilemiş ve su altı keşfine hız kazandırmıştır. Bu dönemde Fransa ve İskoçya'da yapılan çalışmalarla suyun altında kalma süresi uzatılabilmektedir. 20. Yüzyılda da bu alandaki gelişmeler devam etmiş ve paletlerde, dalış elbiselerinde helyum oksijeni karışımında önemli gelişmeler olmuştur (Gökdeniz vd., 2010, ss. 11-12).

Sualtı dalış turizmi kurumsal anlamda ilk defa 1959 yılında Dünya Sualtı Federasyonu'nun kurulması ile tanınmaya başlamıştır. 2013 yılı itibariyle de Dünya Sualtı Federasyonu 5 kıtada 130'dan fazla ulusal federasyonu içinde barındıran dev bir kuruluş konumuna gelmiştir. Dünya Sualtı Federasyonu su altı sporları, teknik ve bilimsel araştırmaları ve dünyanın en eski dalış eğitimi veren bir kurum olarak dalış turizmine katkı sağlamaktadır (Top, vd., 2013, s. 8).

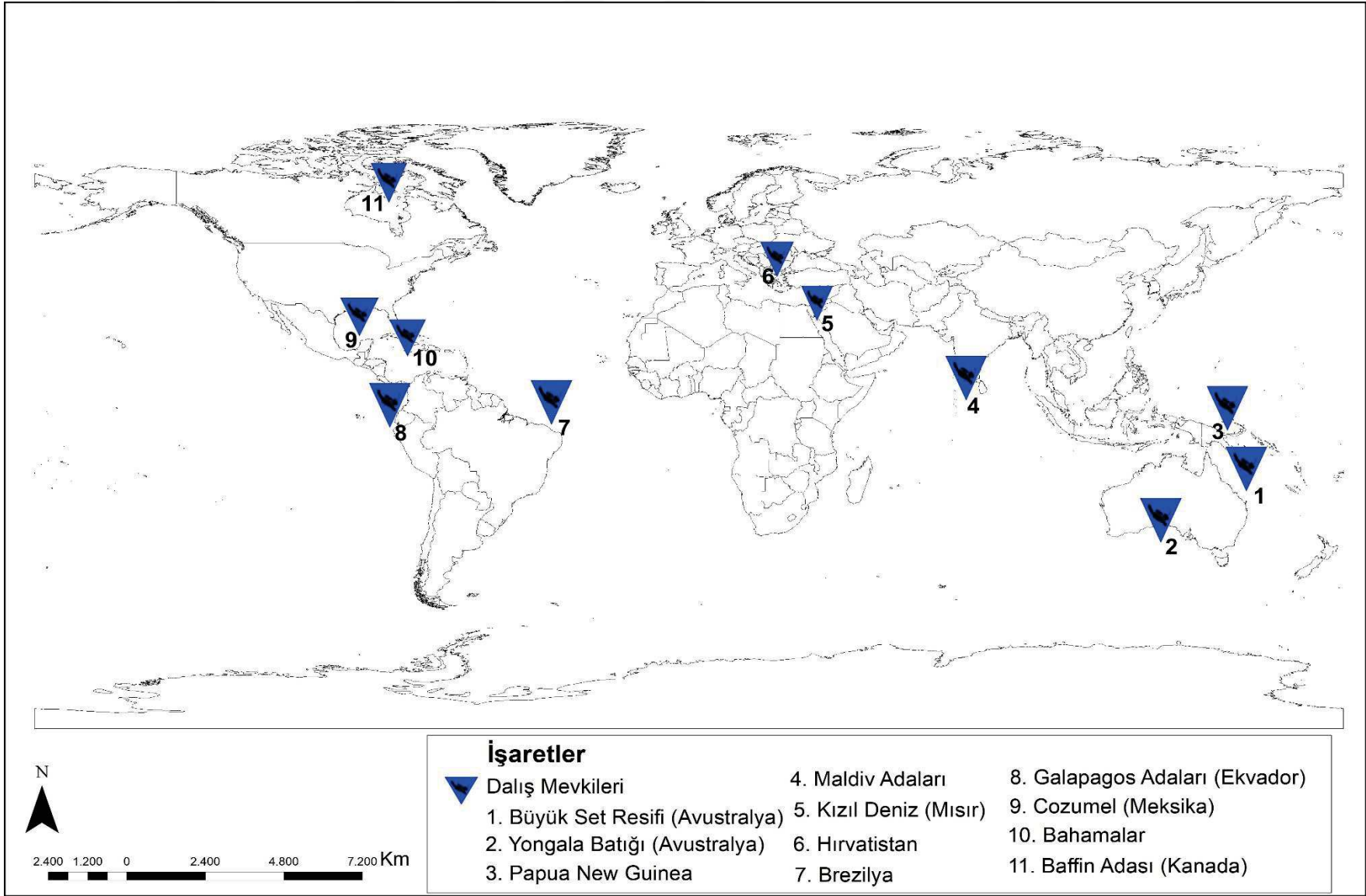
Dalış turizminde 2003 yılında dünya da aktif balıkadam sayısı yaklaşık olarak 7 milyondur. Bu sayı önde gelen ülkelerden olan Amerika Birleşik Devletleri'nde 2.5 milyon, İngiltere'de ise 100 bin balıkadam olarak kabul edilmiştir (Akkoç, 2013, s. 21). Gelişen teknoloji, dalış turizmine olan ilginin artması ve balıkadam sayısının artması düşünülürse dalış turizmi önemli bir ivme kazanmıştır. Ek olarak Avustralya Büyük Set Resifi Deniz Park'ından yıllık yaklaşık 1 milyar Avustralya doları (988 milyon ABD doları) kazanç sağlamaktadır. Bu

¹ Bu çan satıhtan biraz aşağıda duruyor, taban kısmı açılabilirdi ve suyun sıkışması ile dengeli hale gelen hava, çanın içine hapsolmuş şekilde saklanabiliyordu. Balıkadam aşağıya inene kadar kafasını hava alacak şekilde çanın içinde tutuyor ve dibe gelince derin bir nefes alıp havası bitene kadar sünger topluyor ve dibi keşfediyordu. Havası bitince tekrar çana dönüp nefes alma ve elindekileri bırakma imkânı buluyordu (Gökdeniz, vd., 2010, s. 11).

verilerden de anlaşılacağı üzere dalış turizmi ülkelerin ekonomisinde ciddi bir yer edinmektedir. Bundan dolayı dünya genelinde dalış turizmine olan ilgi artmaktadır.

Günümüzde gelişen teknolojiler sayesinde dalış turizmi önemli bir ivme kazanmıştır. Balıkadamlar teknolojiye yararlanarak daha derine dalabilmiş ve suyun altında uzun süre kalmayı başarabilmiştir. Bu da dalış turizmine olan ilgiyi arttırmıştır. Ülkemizin üç tarafının denizlerle çevrili olması ve geçmişten bu yana birçok medeniyete ev sahipliği yapmış olması dalış turizmi için büyük bir avantaj oluşturmaktadır. Bu bağlamda ülkemizin dalış turizmi gelirlerinden pay alabilmesi için, dalış turizminin tanıtımı yapılmalı, kontrollü bir şekilde yeni dalış mevkileri açılmalı ve kıyılarımızda bulunan batıklarda koruma-kullanma dengesi içinde dalış turizmine kazandırılmalıdır.

Dünya'daki gözde dalış turizmi mevkileri şöyledir; Yongala Batığı (Avustralya), Bahama Adaları (Bahamalar), Kanada-Baffin Adası-Bonaire (Kanada), Florida Keys, Papua New Guinea, Galapagos Adaları (Ekvador), Little Cayman (Karayipler), Mikronezya Adaları, Maldiv Adaları, Cozumel (Meksika), Kızıl Deniz (Mısır), Frenado de Noronha (Brezilya) (Şekil 2). Dünyada dalış turizmi açısından en çok balık adam çeken yer Avustralya'nın kuzey doğusunda bulunan Büyük Set Resifi Deniz Parkı'dır ve yıllık yaklaşık 1.6 milyon turist çekmektedir. Dünyada en fazla balıkadam sayısı ise Amerika Birleşik Devleti'ne kayıtlıdır (Akkoç, 2013, ss. 21-22; BAKA, 2012, ss. 13-14; Boye, 1989; Yarmacı, vd., 2017, s. 68).

Sekil 2. Dünya'daki dalış mevkilerinin dağılımı (Konurhan 2019).

Türkiye’de su altı dalış turizminin tarihsel gelişimi ve bugünü. 1980’lere kadar Türkiye kültür turizmi ülkesi olarak düşünülüyordu. 1982’de Turizm Teşvik Kanunu’nun çıkmasıyla kültür turizmi ile birlikte deniz turizminin gelişmesi sağlanmaya başlamıştır. Mavi yolculuk adı altında günübirlik tekne turlarının dalış üzerine etkileri artmaya başlamış ve dalış turizmi bu tarihten itibaren ivme kazanmaya başlamıştır (Babazade, 2017, s. 40).

Ülkemizin Anadolu ve Trakya toprakları birer yarımada olup, üç tarafı denizlerle çevrilidir. Türkiye’yi çeviren bu denizler, aslında Atlantik Okyanusu’na bağlı bir iç deniz olma özelliğini taşımakta ve birçok yönden benzerlik göstermektedir. Türkiye kıyıları gerek su altı flora-fauna açısından çok zengin, gerekse su altı arkeolojisi açısından önemli batık alanlarına sahiptir. Ayrıca kıyıların jeomorfolojik yapısı, iklimi, tuzluluk oranları, besleyici tuzlar ve oksijen dağılımı gibi kendine özgü şartlar ortaya koymaktadır. Kıyılarda bulunan bu tür özellikler dalış turizmini olumlu bir şekilde etki etmektedir. Türkiye’de dalış turizmi henüz popülerliğini kazanmasa da kıyıların flora-fauna ve su altı arkeolojisi açısından elverişli oluşu ülkemizde dalış turizminde önde gelen ülkeler arasına sokmaktadır (Akkoç, 2013, s. 24; Özgül, 2008, s. 515).

Türkiye, Doğu Akdeniz havzasında el değmemiş kıyıları, denizinin berrak suları ve su altı arkeolojisi ile 1980’li yıllardan itibaren su altı dalış turizminin hareketlendiği bir döneme girmiştir. Bu ivmelenme ile birlikte dalış okullarının açılması teşvik edilmiş ve dalış okulu sayısı hızla artmaya başlamıştır (Yaşar, 2011, s. 48). Özellikle İstanbul, Ankara, Antalya, Bursa ve İzmir gibi şehirlerde kurulmaya başlanan dalış okulları dalış bölgelerinde faaliyetlerini göstererek hem dalış turizmin yaygınlaşmasına katkı sağlamakta, hem de dalış turizmine farkındalığı arttırmayı amaçlamaktadır. Günümüz Türkiye’sinde su altı dalış turizmi kıyılarımızın zengin su altı kaynakları ve su altı arkeolojisinden yararlanarak ivme kazanmaya devam etmektedir.

Anadolu kıyıları batıklar açısından önemli bir yere sahiptir. Yaklaşık 1.500 km uzunluğa sahip olan Akdeniz kıyıları, su altı flora ve fauna zenginliği açısından öne çıkan kıyılardır. Bu zenginlik son yıllarda su altı araştırmalarında tespit edilen batık ve diğer kültür varlıklarının akademik çalışmalar doğrultusunda incelenmesini sağlamaktadır (Öniz ve Karademir, 2016, s. 263). Bu bağlamda çalışma alanı kıyıları açıklarında Uluburun Batığı Son Tunç Çağı'na ait bir batık olup, bugüne kadar çıkartılmış en eski batık olma özelliğine sahiptir. Bu batık Anadolu'nun komşu medeniyetlerle deniz ticareti yaptığının önemli bir göstergesidir. Kıyılarımızda Uluburun batığı gibi yüzlerce batık bulunmaktadır.

Dalış okullarının illere göre dağılımları incelendiğinde (Tablo 1) en çok dalış okulu bulunan iller; Antalya, Muğla İstanbul, İzmir ve Ankara'dır. Ege ve Akdeniz'e kıyısı bulunan illerde bulunan dalış okulu sayısının Karadeniz kıyısı illere göre sayıca fazla olması, Ege ve Akdeniz kıyılarının su altı jeomorfolojisi ve su altı arkeolojisi bakımından zengin olması ile ilgilidir. Ülkemizde en fazla dalış okuluna sahip bölgemiz Akdeniz Bölgesi'dir. Antalya ili 71 dalış okulu ile en fazla dalış okuluna sahip olan ilimizdir. Çalışma alanı olan Kaş ve Demre ilçeleri de Antalya ili içerisinde en fazla dalış okulu bulunduran (20) ilçeler arasındadır.

Tablo 1

Türkiye’de İllere Göre Dalış Okullarının Dağılışı

İl	Dalış Okul Sayısı
Adana	9
Amasya	2
Ankara	18
Antalya	71
Aydın	9
Balıkesir	11
Bursa	9
Çanakkale	16
Diyarbakır	3
Denizli	2
Edirne	8
Elâzığ	2
Eskişehir	5
Hatay	4
Mersin (İçel)	5
İstanbul	47
İzmir	22
Kayseri	1
Kocaeli	12
Konya	1
Muğla	49
Ordu	1
Rize	1
Sakarya	6
Sinop	3
Sivas	5
Tekirdağ	3
Trabzon	2
Van	3
Yalova	5
Toplam	335

Kaynak: www.tssf.gov.tr Son Erişim Tarihi: 25.04.2019.

Antalya (71), Muğla (49), İzmir (22), Aydın (9) ve Mersin (5) illerinde toplam 156 dalış okulu bulunmaktadır (Şekil 3). Özellikle kıyı turizmi ile paralel gelişme gösteren su altı dalış

turizmi, dalış okullarının artışını sağlamıştır. Çalışma alanına da kapsayan Antalya ilindeki dalış okulları ülkemizdeki tüm dalış okullarının %21.19'unu oluşturmaktadır. Bu durum, ile gelen yerli ve yabancı turistlerin fazla olmasından ve dalış turizmüne gösterdikleri talepten kaynaklanmaktadır.

Şekil 3. Türkiye’deki dalış okullarının illere göre dağılımı (Konurhan 2019)

Kaş ve Demre İlçeleri kıyılarında su altı dalış turizminin tarihsel gelişimi ve bugünü.

Kaş ve Demre ilçeleri kıyılarının yer aldığı Teke Yarımadası'nın sarp ve dağlık yapısı yüzünden kara yolu ile rahat ulaşım ancak 1970'li yıllarda sağlanmaya başlamış ve bu da kıyılarının geç keşfedilmesine olanak sağlamıştır. Buna ek olarak Antalya Havalimanı'nın ve Dalaman Havalimanı'na uzak oluşu yörenin kitle turizminin istilasından korunmasına imkân sağlamıştır. Dolayısıyla bu hem bölgenin doğal ve beşerî çevre özelliklerinin korunmasını sağlamış, hem de su altı dalışları açısından kıyıların tahrip edilmesinin önüne geçmiştir. Her ne kadar 2000'li yılların başlarından itibaren yapılaşma doğal çevreye uyumsuz olsa da Kaş'ın kültüründe doğal ve tarihi mirası koruma bilincinin yerleşmiş olması ve şehrin önümüzdeki yıllarda gelişimin aktif bir koruma politikasıyla paralel olarak yürüyecek olması (Draman, 2012, s. 9) dalış turizmi açısından önemli bir avantaj görünmektedir.

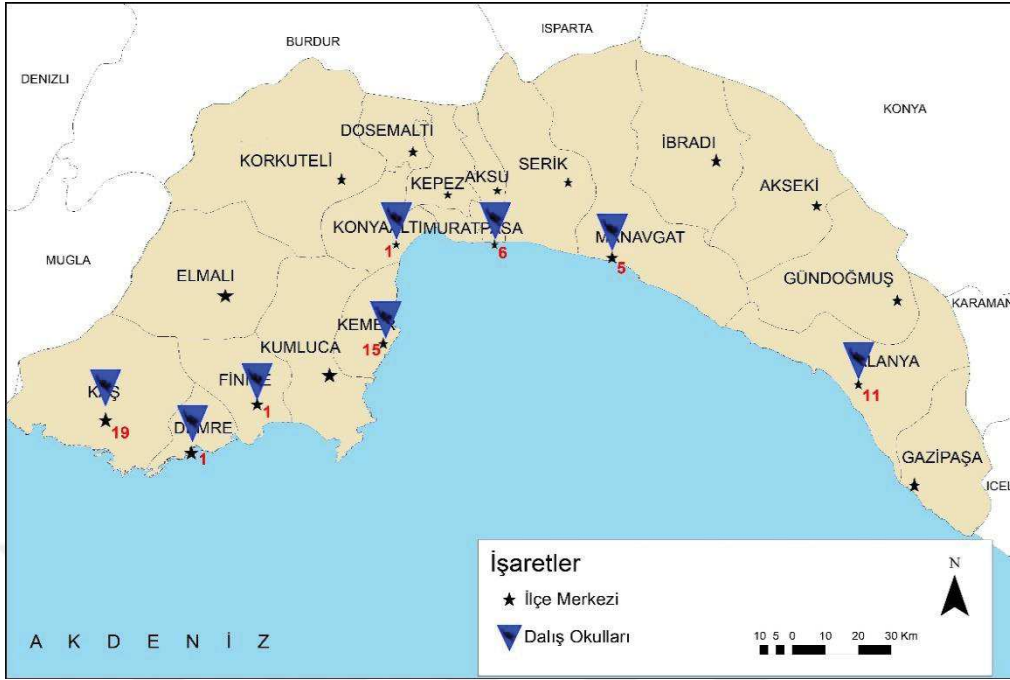
Kaş ve Demre ilçesi kıyılarında 60 adet dalış mevkinin bulunması, su altı dalış turizmine önemli çekicilik sağlamaktadır. Özellikle Kaş'taki Uluburun Batığı Dünya'da çıkarılmış en eski batıklardan biri olmasından dolayı, su altı dalış turizminde buraya olan ilgiyi daha da arttırmıştır. Demre ilçesi kıyıları açığında bulunan Kekova Adası kıyılarındaki "Batık Kent" denilen yerleşme kalıntıları ve etrafında bulunan dalış mevkileri de önemli bir çekicilik unsurudur ve su altı dalış turizminin yöredeki popülerliğini arttırmaktadır. Kaş ve Demre kıyılarının sahip olduğu özellikler dalış turizmi açısından önde gelen destinasyonlardan biri haline dönüşmesine yol açmıştır. Bu da yöredeki dalış okul sayısının fazla olmasına imkân sağlamıştır (Tablo 2) (Şekil 4).

Tablo 2

Antalya İli İlçelerinde Faaliyet Gösteren Dalış Okulları

İlçe	Okul Sayısı
Kaş	19
Kemer	15
Alanya	11
Muratpaşa	6
Manavgat	5
Merkez	1
Finike	1
Demre	1
Toplam	59

Kaynak; www.tssf.gov.tr Son Erişim Tarihi: 30.04.2019.

Şekil 4. Antalya ilindeki dalış okullarının ilçelere göre dağılımı (Konurhan, 2019)

Bölüm III: Yöntem

Araştırma Yöntemi

Araştırma modeli olarak tarama (Survey) modeli seçilmiştir. Tarama modeli; geçmişte veya halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle tespit etmeyi amaçlayan araştırma modelidir. Araştırmaya konu olan olay, birey veya nesne, kendi koşulları içinde tanımlanmaya çalışılır (Karasar, 2016, s. 109). Bu modelin amacına uygun olarak veri toplama aracı geliştirilmiş ve veriler toplanmaya çalışılmıştır. Verilerin toplanması ile verilerin işlenmesi ve yorumlanması için konuya uygun istatistiksel teknikler yararlanılarak yorumlaması yapılmıştır. İzlenilmiş olan yöntemin aşamaları ise Şekil 5'te gösterilmiştir.

Şekil 5. Araştırma yönteminin aşamaları (Karataş 2010'dan değiştirilerek alınmıştır)

Evren ve Örneklem

Kaş ve Demre ilçesi kıyılarındaki dalış mevkilerine dalış için gelen balıkadam sayısı yıllık ortalama 60 bin kişi düzeyindedir (Yarmacı, vd., s. 83). Bu verilere göre evreni temsil edecek 294 kişi örneklem olarak belirlenmiş ve anket uygulanmıştır. Toplam anket sayısı (251 Yerli, 43 Yabancı) araştırma evrenini temsil edecek güçtedir.

Araştırma kapsamındaki Kaş ve Demre ilçelerinde uygulanan anket sayıları Tablo 3'te gösterilmiştir.

Tablo 3

Araştırma Alanındaki Anket Sayıları

Anket Yapılan İlçe	<i>N</i>	%
Kaş	248	85
Demre	46	15
Toplam	294	100

Verilerin Kaynağı, Toplanması ve Düzenlenmesi

Araştırma probleminin ortaya konulması, problemin çözülmesi için verilerin toplanması yoluna gidilmiş ve bu çerçevede ulusal ve uluslararası kaynaklar taranmıştır. Bununla birlikte arazi çalışmalarıyla ve saha gözlemleriyle konu desteklenmiş, paydaşların görüşleri alınarak da problemin çözümü yoluna gidilmiştir.

Araştırmada veri toplama yöntemi olarak anket yöntemi tercih edilmiştir. Bu anket yönteminde yörede rekreasyonel amaçlı dalış yapan balıkadamların dalış turizmine yönelik görüşlerine ulaşmak hedeflenmiştir.

Araştırmada kullanılan anket; Akkoç (2013) tarafından yapılan “Bozcaada, Eceabat ve Gökçeada İlçeleri (Çanakkale İli) Kıyılarında Su Altı Dalış Turizmi” adlı tezinde geliştirdiği ve kullandığı ankettir. Tez yazarından yazılı izin alınmak suretiyle veri temini sürecinde bu anket kullanılmıştır (Ek C).

Araştırmada Kaş ve Demre ilçeleri kıyılarında rekreasyonel amaçlı dalış yapan balıkadamlar ve balıkadam eğitmenleriyle anket yapılmıştır (Ek D). Anketler balıkadam eğitmenleri, dalış okulu yöneticileri ve *rekreatif* amaçlı yöreye gelen turistlerle yapılmıştır. Ek olarak yabancı turistlere uygulanan anketlerin hepsi *rekreatif* amaçlı dalış yapan turistlere uygulanmıştır. Uygulanan anket sorularının ilk bölümünde kişisel sorulara (cinsiyet, yaş, gelir, öğrenim durumu gibi) yer verilerek demografik veriler elde edilmiştir. Kişisel verilerin analizinde, verilen cevapların frekans dağılımı ve yüzdelik dağılımları analiz edilerek yorumlanmıştır.

Elde edilen bilgilerin analizinde SPSS 17.0 paket programı kullanılmıştır. Verilerin analizinde çapraz tablolarla veriler test edilmiş sonuçların doğruluğu sorgulanmıştır.

Uygulanan anketin ikinci kısmında dalış yapan balıkadamların, dalış okulu yöneticileri ve eğitmenlerin görüşü görüşme formundaki sorular aracılığıyla alınmıştır. Anket ve görüşmeler esnasında verilen cevapların istatistiki değerlendirmeleri yapılarak, gerekli yorumlamalar yoluna gidilmiştir.

Anketin son kısmında ise 5’li Likert tipi ölçek ile balıkadamların dalış turizmine ilişkin tutumları ölçülmeye çalışılmıştır.

Verilerin Analiz ve Yorumu

Anket çalışmasından sonra verilerin bilgisayar ortamına aktarılarak istatistiksel değerlendirilmeye geçilmiştir. Değerlendirme sonuçlarına göre verilerin analizinde betimsel istatistik ve çıkarımsal istatistik teknikleri uygulanmıştır. Uygulanan betimsel istatistik tekniği ile ankete katılanların demografik özellikleri ortaya konulmuştur.

Anketin ikinci kısmındaki görüşme formundaki sorulara verilen cevaplar kendi aralarında değerlendirilerek tezin gerekli yerlerinde kullanılmıştır. Ayrıca bu bölümdeki 10 – 18 arasındaki sorular hem demografik özellikleri içeren 1. bölümle, hem de dalış turizmi ile ilgili olan 3. bölüm ile ilişkilendirilerek verilerin analizleri yapılmıştır. Veriler değerlendirilirken gerekli testler uygulanmıştır.

Anketin 3. bölümde uygulanan likert tipi ölçeğinde, Kesinlikle Katılıyorum (5), Katılıyorum (4), Fikrim Yok (3), Katılmıyorum (2) ve Kesinlikle Katılmıyorum (1) şeklinde derecelendirme yapılmıştır. Yapılan analizler sonucunda ortaya çıkan sonuçlar bu puanlama göz önünde bulundurularak değerlendirilmiş ve demografik özellikler açısından anlamlı bir fark olup olmadığı tek tek analiz edilmiştir.

Yerli ve yabancı katılımcıların sağladığı verilerin analizleri için, parametrik testlere uygun olan Anova ve T-Testi uygulanmıştır.

Ayrıca anketlere verilen cevaplar arasında demografik gruplara göre anlamlı bir farklılık olup olmadığına ilişkin One-Way Anova ve T Testi de uygulanmıştır. Anova test sonuçlarına göre anlamlı farkların olduğu grupları belirlemek için post-hoc testi olan Dunnett C ve Tukey HSD testi uygulanmıştır.

Verilerin analizinde yaş, cinsiyet, ikamet edilen yer, meslek, ortalama gelir, kaç yıldızlı balıkadam olduğu, dalış turizmine katılma şekli gibi değişkenlerin analizi ve yorumlaması yapılmıştır.

Verilen analizinde kullanılan bilgisayar programları olarak çeşitli programlardan faydalanılmıştır. Bu programlar; Microsoft Ofis Programları, Excel 2010 ve Sosyal Bilimlerde veri analizi için kullanılan SPSS (Statistical Package for Social Sciences) 17.0 adlı programlardır. Elde edilen sonuçlar 0.5 düzeyinde sınınmıştır. Araştırma kapsamı olan tekniklerde sonuçlar çift yönlü olarak sınınmıştır.

Değişkenlerin güvenilir olup olmadığına Cronbach Alpha (α) değerine göre karar verilir. Buna göre araştırmada kullanılan anketin Akkoç (2013) gerekli güvenilirlik analizleri yapılmış olup, güvenilir olduğu kabul edilmiştir.

Bu araştırmada ise ölçeğin iç tutarlılık katsayısı olan Cronbach Alpha değeri tekrar hesaplanmıştır. Hesaplanan Cronbach Alpha değerlerine göre; yerli katılımcıların sağladığı değişkenlerin güvenilirliği 0.648'dir. Yabancı katılımcıların sağladığı değişkenlerin güvenilirliği ise 0.717 olarak hesaplanmıştır.

Değişkenlerin güvenilir olup olmadığı Nakip (2006)'ya göre;

$0,00 \leq \alpha < 0,40$ ise güvenilir değildir.

$0,40 \leq \alpha < 0,60$ ise düşük güvenilirliktedir.

$0,60 \leq \alpha < 0,80$ ise oldukça güvenilirdir.

$0,80 \leq \alpha \leq 1,00$ ise yüksek derecede güvenilirdir şeklinde belirtmiştir.

Bu bilgilere göre uygulanan güvenilirlik analizinde hem yerli hem de yabancı katılımcıların sağladığı değişkenlerin oldukça güvenilir olduğu görülmektedir.

Bölüm IV: Araştırma Alanında Su Altı Turizmini Etkileyen Doğal Çevre Bileşenleri ve Çekicilikler

Kaş İlçesi Kıyılarında Su Altı Dalış Turizmini Etkileyen Doğal Çevre Etkenleri ve Çekicilikler

Kaş ilçesi kuzeybatıda Fethiye'ye, doğuda Demre'ye kuzeyde ise Elmalı ilçelerine komşudur. Akdeniz'de ise Yunanistan'ın Doğu Akdeniz'deki en uç noktası Meis Adası ile karşı karşıya olup, bu ada vasıtasıyla Yunanistan ile komşudur. Meis Adası'nın Anadolu kıyılarına uzaklığı 1.900 metredir. Kaş ilçesinin Antalya şehrine uzaklığı 186 km olup, yüzölçümü 2.231 km²'dir. Kaş ilçesi bünyesinde 5 belde ve 48 mahalle bulundurmaktadır.

Araştırma alanı ikinci ve üçüncü jeolojik devirlere ait kalkerlerden oluşmaktadır ve yöre jeomorfolojik açıdan üzerinde tipik karstik şekillerin geliştiği orta yükseklikteki bir plato alanıdır. Bu plato alanı kuzeybatıdan Felenk Çayı ve Kasaba depresyonu, kuzeydoğudan ise Demre Çayı'nın derin vadisi ile sınırlanır. Platonun güneyinde ise Akdeniz bulunur. Bu sınırlar içinde kalan plato alanı kabaca bir üçgeni andırmaktadır. Kaş-Demre Platosu olarak adlandırılan bu plato alanı, Kretase ve Eosen yaşlı kalker formasyonlarını kesen bir yüzeye sahiptir (Öner, 2003, s. 84; Öner, 2009, s. 287).

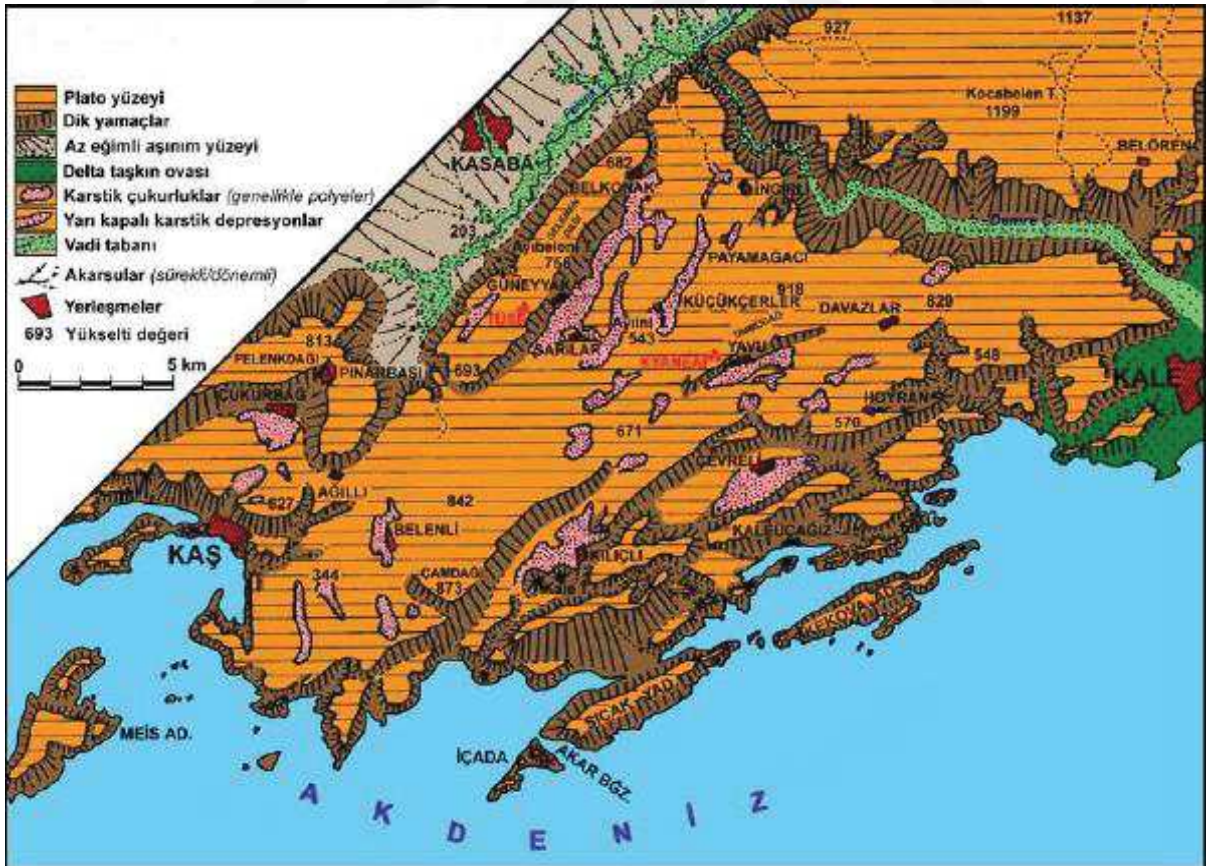
Kaş ilçesi kıyılarından itibaren kuzeye doğru yükselti hızla artmaktadır. Plato alanının ortalama yükseltisi ise 700-800 metre dolaylarındadır. Araştırma alanı kıyılarının yapısal uzanımları Dalmaçya tipi kıyıları oluşturmaktadır. Ayrıca yöredeki kıyıların kıta sahanlığı oldukça dardır ve yamaçlar denize dik bir şekilde iner. Dalmaçya kıyı tipinin görüldüğü araştırma alanı kıyılarında, doğu-batı doğrultusunda dar ve uzun koylar, yarımada ve adalar birbirini izleyerek sıralanmaktadır (Doğaner, 2001, s. 50; Öner, 1995, s. 111; Öner, 1997, s. 728). Araştırma alanının hem Dalmaçya kıyı tipi özelliği göstermesi, hem de su derinliğinin aniden artması su altı dalış turizmini olumlu yönde etkileyebilmektedir.

Kaş kıyıları ve su altı jeomorfolojisi. Kaş ilçesi kıyıları su altı jeomorfolojik özellikleri bakımından su altı dalış turizminde önemli bir potansiyel oluşturmaktadır. Kaş kıyılarının derin olması su altı dalışı açısından büyük katkı sağlamaktadır. Bu nedenle ülkemizin en önemli dalış mevkilerine sahiptir.

Araştırma alanının bulunduğu Akdeniz Bölgesi kıyılarında genel olarak kıta sahanlığı oldukça dardır ve falezli yüksek kıyıları görülmektedir. Yüksek kıyıları arasında, küçük delta ovaları kıyısında (Demre, Eşen ve Alakır Çayları) küçük plajlı koylar, geniş kıyı ovaları kenarında kıyı kordonları ve lagünler yer almaktadır. Kıyının sarp manzarasını bu gibi kıyı kesimleri kesintiye uğratmaktadır. Akdeniz Bölgesi'nde genel olarak boyuna kıyı özelliği görülmekle birlikte, batıda araştırma alanını içine alacak şekilde, Köyceğiz'den başlayarak Kemer'e kadar uzanan kıyıları girintili çıkıntılı ve falezli yüksek kıyıları oluşturmaktadır. Boyuna uzanan kıyıları görüldüğü bu yörede, koy, körfez, yarımada ve adalar da görülmektedir (Atalay, 1982, s. 221; Atalay ve Mortan, 2011, s. 320; Doğaner, 2001, s. 50). Yöre kıyıları kıta sahanlığının dar olması, duvar dalışları yapılabilmesine imkân tanımakta ve daha fazla canlı türü ve jeomorfolojik oluşumları görme fırsatı sunmaktadır. Ayrıca kıta sahanlığının dar olması, eğitim dalışlarının güvenlik açısından kıyıları yakın yerlerde yapılmasını zorunlu kılmaktadır.

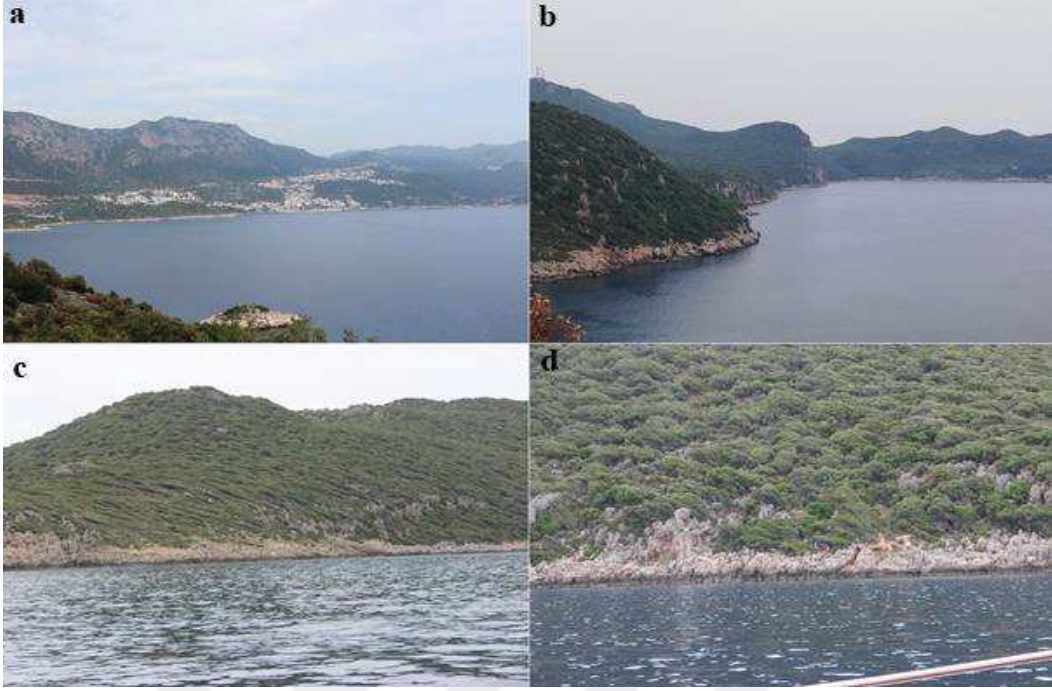
Araştırma alanı Teke Yarımadası'ndaki Batı Toros dağ sistemi içinde yer almaktadır. Batı Toros Dağları'nın bulunduğu alanlar, Paleozoik'te farklı denizel ortamlarla kaplanmıştır. Ayrıca Paleozoik'te bölgede bulunan denizler boyunca kireçli, killi malzemeler ve karbonatlar çökelmiştir. Paleozoik sonlarına doğru ise bu denizel ortamlar da çökelen tortullar, dağ oluşum sırasında kıvrılarak deniz üstüne çıkmıştır. Üçüncü Jeolojik zamanda Teke Yarımadası ve Antalya Körfezi'nin kuzey kısımlarında bloklar halinde çökmeler olmuştur. Bu sahanın derin kısımlarında çoğunlukla killi-kireçli çökeller birikmiştir. Günümüze gelindiğinde ise Batı

Toroslar orojenik kuşağında yer alan araştırma sahası ve çevresinde, büyük ölçüde kireçtaşlarından oluşması nedeniyle yöre jeomorfolojisi üzerinde karstlaşma hâkim süreçtir. Bunun yanı sıra flüvyal süreçler, dalga, akıntılar, rüzgâr ve biyoerozyon gibi süreçler de yörenin jeomorfolojisinin oluşumunda etken süreçlerdir. Kaş çevresinde Akdağlar ve Beydağları'nın uzantıları yer alır. En önemli zirveler kuzeybatıdaki Akdağ (3014m) ve Kasaba Ovası doğusundaki Alacadağ'dır (2328m). Sahada yapısal hatlar genel olarak KD-GB yönündedir. Bu doğrultuda antiklinal, senklinal ve fay hatları, sahada kıyıya doğru alçalan basamaklı bir yapı oluşturmaktadır (Şekil 6) (Atalay ve Mortan, 2011, ss. 320-321; Keser, 2011; Keser, 2014, s. 6). Yörenin jeomorfolojik evrimi sırasında dağların bu doğrultularda uzanması kıta sahanlığının dar olmasına neden olmuş, bu da su altı dalış turizmine yer yer ortam hazırlamıştır. Özellikle duvar dalışları için elverişli mevkiler sağlamaktadır.

Şekil 6. Kaş ve yakın çevresi jeomorfoloji haritası (Öner, 2009, s. 333).

1577 km uzunluğundaki Akdeniz kıyıları (Dalaman Nehri-Suriye Sınırı) üzerindeki araştırma alanı, bugün Hırvatistan siyasi sınırlarında kalan Dalmaçya kıyılarına benzer özellikte olan tek kıyı kesimimizdir. Erinç'in kıyı sınıflamasına göre akarsularca işlenmiş sahaların asli kıyı tipleri arasında yer alan Dalmaçya tipi kıyıları, karstik bölgelerdeki akarsularca işlenmiş boyuna yapılı yüksek kıyıların boğulması sonucunda oluşmuştur. Sahanın bu kesimleri kıyı ardında Susuz-Kuhu dağları, Katrandağı-Alacadağ, kıyıya doğru alçalan KD-GB doğrultulu orojenik hatları oluşturur. Kıyıya paralel ada, yarımada, koy ve kanalların yer aldığı bu kıyı bölgesinde Holosen transgresyonu öncesi yapının ana hatları, kıyıya paralel uzanan (KD-GB) akarsular tarafından işlenmesiyle ortaya çıkmıştır. Buradaki kanal ve koylar akarsu vadilerinden, ada ve yarımada ise başlıca su bölümünden oluşmaktadır. Arazinin karstik oluşunun etkisi ise yine Holosen öncesi tektonik hatlara yerleşmiş olan bu paleo akarsu vadilerinden bazılarının karstik sürecin etkisine girerek polye veya flüvyo-karstik depresyonlara dönüşmesiyle oluşmuştur. Kıyı hatlarının ana hatlarıyla belirlenmesinde, eski drenaj ağının uzanımı ve arazinin kireçtaşıdan oluşması etkili olurken, bugünkü görünümü Holosen transgresyonuyla sular altında kalması sonucunda oluşmuştur (Doğaner, 2001, s. 12; Keser, 2014, ss. 7-8). Araştırma alanının özellikle dalmaçya tipi kıyı şeklinde olması ve kıyı açıklarında da dağ uzanım yönünün KD-GB şeklinde devam etmesi kıyı açıklarında su altı dalış için elverişli jeomorfolojik yapılar olan tünel, kanyon ve mağara gibi oluşumların meydana gelmesine neden olmuştur. Bu oluşumlar dalış turizmini olumlu yönde etkilemektedir (Fotoğraf 1 ve Fotoğraf 2).

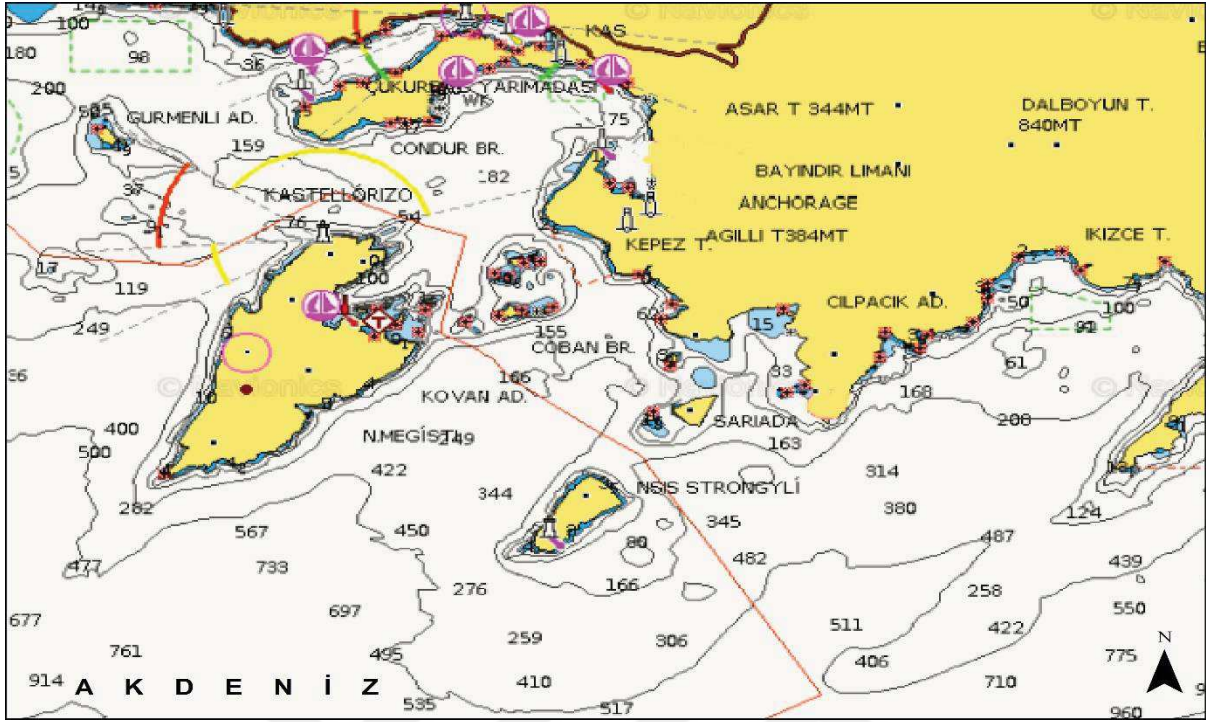

Fotoğraf 1. Kaş kıyılarındaki dağ sisteminin denize paralel uzanması ve yamaçların denize dik eğimle inmesi dalış turizmine imkân sağlamıştır a) Kaş ilçesi genel görünüm, b) Çukurbağ Yarımadası kıyıları, c) Kepez Burnu kıyıları d) Hidayet koyu kıyıları (Konurhan, 2019).

Fotoğraf 2. Kaş kıyılarınının dalmaçya kıyı tipine sahip olması dalış turizmine katkı sağlamıştır (Konurhan, 2019).

Araştırma alanı kıyılarının Holosen transgresyonuyla, Afrika plakasının Anadolu bloğunun altında dalması sonucu faylar boyunca Akdeniz'e doğru alçalma etkili olmuştur. Yöre kıyılarının Akdeniz'e doğru kayması, denizaltı topografyasını ortaya koyan batimetrik eğrilerle de izlenebilmekte, kıyı çizgisinden birkaç metre açıkta onlarca metre derinliğe ulaşabilmektedir. Uluburun'dan Demre'nin batısına kadar olan kıyı kesiminde derinlik batıya oranla daha fazla artmaktadır. İç ada ve Kekova Adası güneyinde kıyıdan 1 km açıkta 100 metre, 2,5 km'de 500 metre, Kekova Adası'nın 5,5 km güneyinde ise 1.000 m derinliğe ulaşabilmektedir. Genel olarak Kaş-Finike kıyı açıklarında derinlik 2.000 metrelere kadar ulaşabilir, hatta bazı alanlarda (Finike çukuru 3064 m.) aşmaktadır (Şekil 7). Yörenin tektonik rejimi ve sismik aktivitesi sonucu ortaya çıkan bu durum, güncel kıyı jeomorfolojisinin oluşmasında etkili olmuştur. Boğulmuş karstik boğazlar, aktüel denizaltı mağaraları ve su kaynakları, kıyı çizgisinden -2m derinlikte izlenen biyoerozyon kuşağı, yöre kıyılarındaki sismik etkinliğin kalıntılarıdır. Araştırma alanının kıyılarının bir diğer özelliği de kıyı zonunun çökmesi ve yüksek kıyıların önünde uzanan fay zonlarıdır. Bu açıdan araştırma kıyılarında bir nevi batık kıyı manzarasını oluşturan Ria tipi kıyılarda görülmektedir (Atalay, 1982, s. 224; Atalay ve Mortan, 2011, s. 319; Keser, 2014, s. 8). Kıyı açıklarına doğru derinliklerin artması deniz faunasının artmasına ve korunmasına katkı sağlamıştır. Bu da su altı dalış turizminde yer yer önemli katkılar sağlamaktadır. Ayrıca tektonik hareketlerin sonucunda oluşan mağara ve kanyon su altı dalış turizmini olumlu yönde etkilemiştir.

Şekil 7. Kaş kıyıları derinlik haritası (Seyir Hidrografi ve Oşinografi Daire Başkanlığı, 2019)

Kıyı jeomorfolojisinin turizmde ilgi çeken bir özelliği su altında veya su üzerindeki deniz mağaraları, kanyonlar veya tünellerdir. Çalışma alanının birçok yerinde görülen su altı mağaraları ve kanyonlar gerek jeomorfolojik açıdan, gerekse içindeki flora ve fauna çeşitliliği açısından su altı dalış turizminin önemli çekiciliklerindedir. Bunların en önemli örnekleri su üzerinde başlayıp derinleşen, Kaş-Kalkan arasındaki Mavi Mağara'dır. 35 metre uzunluğunda, 30 metre genişliğinde ve 4-5 metre derinliğindedir (Doğaner, 2001, s. 13). Araştırma alanı kıyılarında kanyon ve tünellere örnek olarak ise, Kaş kıyılarındaki en önemli dalış mevkileri olan ve "Kanyon ve Tünel" olarak bilinen alanlardır (Fotoğraf 3).

Fotoğraf 3. Kanyon dalış mevkinde dalış yapan balıkadamlar (Konurhan, 2018).

Araştırma alanı iklim özellikleri. Araştırma alanı iklim verileri konusunda Kaş ilçe merkezindeki Kaş Meteoroloji İstasyonu'ndan yararlanılmıştır. Dalış turizmi iklime bağlı olarak yaz aylarında yoğunluk gösterse de araştırma alanında ilkbahar, sonbahar ve hatta kış aylarında da dalışlar yapılabilmektedir. Dalış turizmi rüzgâr, sıcaklık, deniz suyu sıcaklığı gibi parametrelerden etkilenmektedir.

Araştırma alanında Akdeniz iklimi hâkimdir. Bildiğimiz üzere yazları sıcak ve kurak, kışları ise ılık ve yağışlı geçer. Araştırma alanının 1930-2018 yılları arasındaki verilere göre yıllık ortalama sıcaklık 18.8 °C'dir. Araştırma alanında 1930-2018 yılları arasında yaz ayları ortalama sıcaklığı 26,3 °C iken, kış ayları ortalama sıcaklığı 10,7 °C'dir. Araştırma alanında en sıcak aylar Temmuz ve Ağustos aylarıyken, en soğuk aylar Ocak ve Şubat aylarıdır. En yüksek ortalama sıcaklıklar Temmuz ve Ağustos aylarında ortalama 28 °C olarak ölçülmüştür. En soğuk aylar ise Ocak ve Şubat aylarıdır ve ortalama sıcaklıkları sırasıyla 10,0 °C ve 10,7 °C'dir (<https://www.mgm.gov.tr/>, Son Erişim Tarihi; 27.04.2019; Demir, 2011, s. 16).

Çalışma alanında 1930-2018 yılları arasında yıllık ortalama yağış miktarı 1058,3 mm'dir. Ortalama yağışlı gün sayısı 74, günlük en yüksek yağış miktarı ise Aralık (258,5mm)

ayında gerçekleşmiştir. En düşük yağış miktarları ise Temmuz ve Ağustos (ortalama 2,5-2,6 mm) aylarında yaşanmaktadır. Bu aylarda neredeyse hiç yağış düşmemektedir (<https://www.mgm.gov.tr/>, Son Erişim Tarihi; 27.04.2019).

Rüzgâr hızının 2-4 m/sn civarında olması dalış turizmi için idealdir. Araştırma alanında rüzgârın en çok estiği yön Batı-Güneybatı, Kuzey-Kuzeydoğu ve Doğu-Kuzeydoğu yönlerinde esmektedir. Yıllık ortalama rüzgâr hızı ise 2.4 m/sn'dir. Bunların içinden en kuvvetli rüzgâr ise Batı-Güneybatı yönünde 26.6 m/sn. olarak kaydedilmiştir (Demir, 2011, s. 16; Yaşar, 2011, s. 40). Rüzgârın akıntının yönünü ve hızını etkilemesinden dolayı dalış turizmine olumlu veya olumsuz etkisi olmaktadır. Ancak araştırma alanında yıllık ortalama rüzgâr hızı dalış turizmi açısından ideal hızdadır.

Araştırma alanında 1970-2018 yılları verilerine göre deniz suyunun yıllık ortalama sıcaklığı 21,4 °C'dir. Deniz suyu sıcaklığının en yüksek olduğu ay Ağustos (28,0 °C) ayıdır. Deniz suyunun en soğuk olduğu ay ise Şubat (15,8 °C) ayıdır (Tablo 4). Araştırma alanında 12 ay dalışlar yapılabilmeyle birlikte, Nisan-Eylül arası en yoğun olduğu aylardır.

Tablo 4

1970 -2018 Aylara Göre Deniz Suyu Ortalama Sıcaklıkları (°C)

	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık	Ortalama
Deniz Suyu Sıcaklığı (°C)	16,5	15,8	16,5	18,0	20,7	23,9	26,6	28,0	26,9	24,4	21,1	18,3	21,4

Kaynak: Kaş Bayındır İnceburun Fener İstasyonu verileri (MGM).

Araştırma alanında hem yıllık ortalama sıcaklıklarının yüksek olması, hem de hâkim rüzgâr hızı ve yönünün uygun olması dalış turizmini olumlu etkilemektedir. Ayrıca su altı dalış

turizminde deniz suyu sıcaklığı önemli bir etkidir. Deniz suyu sıcaklığının 18,0 °C veya üzerinde olması dalış için ideal sıcaklıktır. Son zamanlarda geliştirilen dalış kıyafetleri sayesinde 5-6 °C'lere kadar da dalış yapılabilir. Araştırma alanında deniz suyu sıcaklığı yılın 9 ayı 18,0 °C'nin üzerindedir. Ayrıca yılın tamamında deniz suyu sıcaklığı 12 °C'nin üzerindedir (Tablo 4). Bu açıdan araştırma alanında dalış turizmi ağırlıklı olarak Mayıs-Ekim dönemlerinde yapılırken, yılın her döneminde de yapılabilir.

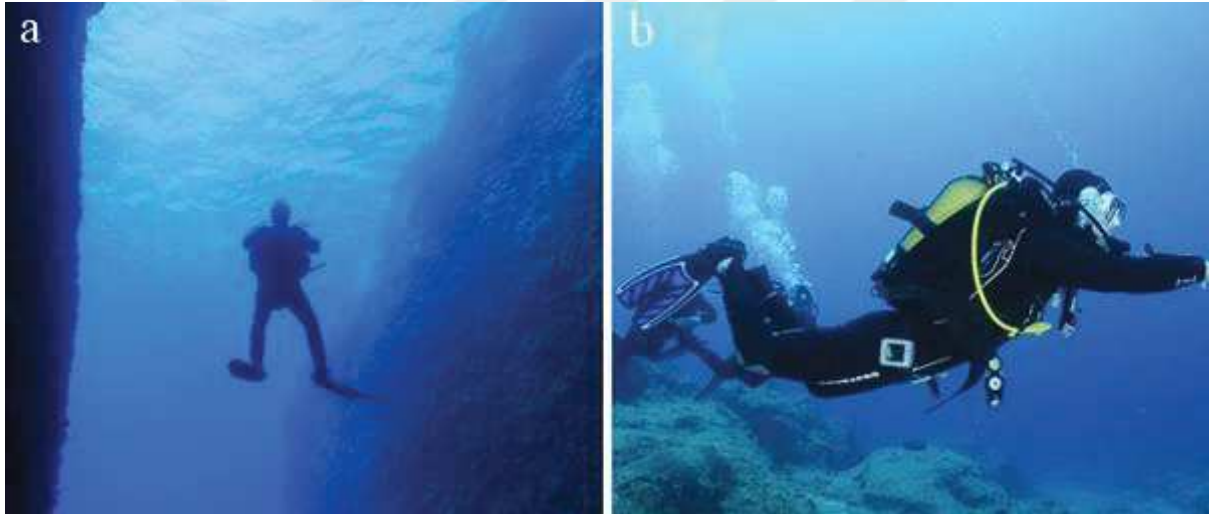
Deniz suyunun temizliği ve berraklığı. Deniz suyunun temizliği ve berraklığı deniz suyunun tuzluluk oranlarına, sıcaklığına, oksijen durumuna, yoğunluğuna, hareketliliğine ve yörede Mavi Bayraklı plajların olup olmadığına bakılarak değerlendirilecektir. Bu bağlamda çalışma alanında deniz suyunun tuzluluk oranları yüzey sularında %38,5 olarak ölçülmüştür. Bölümler arasında çok büyük farklılıklar gözlenirse de tatlı su girdisinin yoğun olduğu iç körfez bölgesinde Büyük ve Küçükçakıl mevkinde diğer alanlara göre daha düşüktür. Ölçülen en düşük yüzey tuzluluğu olan %25,8 ile %27,5 bu mevkiilerde belirlenmiştir. Bu alanlarda tuzluluk oranının düşük olması, yeraltı ve yerüstü suları girdisinden kaynaklanmaktadır. Çalışma alanında ölçülen en yüksek tuzluluk oranı ise Heybeliada ve Suluada çevresinde %39,3 olarak ölçülmüştür (Demir, 2011). Deniz ve okyanuslarda tuzluluk oranlarının fazla olması deniz suyunun temizliğini ve berraklığını etkilemektedir (Fotoğraf 4).

Yöredeki deniz suyu sıcaklığı yaz dönemlerinde 28 °C'lere kadar çıkmaktadır (<https://www.mgm.gov.tr/>, Son Erişim Tarihi; 28.04.2019). Deniz suyu sıcaklığının yanı sıra özellikle yaz dönemlerinde gerek yat ve tur tekneleri gerekse dalış aktivitelerinin yoğunluğu ve hareketliliği artmaktadır. Bu da yöredeki bazı alanlarda (Kanyon ve Hidayet Koyu gibi) deniz suyu temizliğini ve berraklığını olumsuz yönde etkilemektedir.

Yöre kıyılarının yapı itibari ile dinamik, dikey karışımın etkin olması, suyun en derin alanlarda dahi tabana kadar oksijenli olmasını sağlamaktadır (Yılmaz, 2002, s. 228). Canlı

yaşamı ve deniz suyunun temizliği açısından önemli olan oksijen durumunun azlığı kirliliğin en önemli göstergelerindendir. Bu açıdan yöredeki oksijen durumunun yüksek olması deniz suyunun temizliği ve berraklığı hakkında fikir vermektedir.

Mavi Bayraklı plajlara sahip olmak için birçok kritere sahip olunması gerektiği gibi plaj ve açıklarındaki deniz suyunun temiz olması da dikkate alınmaktadır (Türkiye Çevre Eğitim Vakfı TÜRÇEV, 2018). Bu açıdan araştırma alanında birçok mavi bayraklı plaj (Kalamar, Derya ve Akçagerme plajları gibi) bulunmaktadır. Bu da araştırma alanı kıyılarındaki deniz suyunun temizliğinin bir göstergesidir.

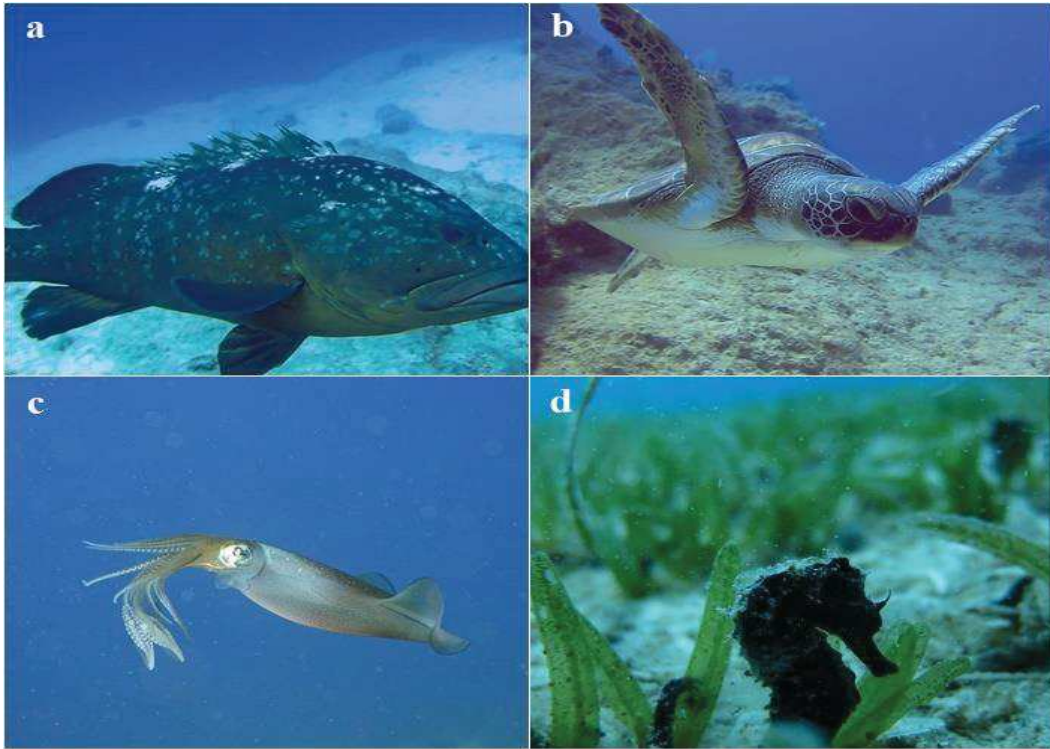

Fotoğraf 4. Kaş kıyılarında (Kanyon (a) ve Pina Reef (b) dalış mevki) görüş mesafesi fazladır (Özbay 2018; Flanders 2018)

Deniz faunası ve flora çekicilikleri. Kaş ilçesi kıyılarında yapılan araştırmalar sonucunda 964 canlı türü tespit edilmiştir. Bulunan türler arasında 33'ü Türkiye'nin taraf olduğu ulusal ve uluslararası anlaşmalara göre koruma altına alınmış canlılardır. Tespit edilen 68 tür ise farklı şekilde Akdeniz'e gelip yerleşmiş kimi zamanda endemik türlere karşı baskın konuma geçmişlerdir (Demir, 2011, s. 45). Akdeniz'in Süveyş Kanalı aracılığıyla Kızıldeniz'e bağlanması sonucu tür çeşitliliğinde artış gözlemlenmiştir. Bu bağlamda yöre kıyılarında

Kızıldeniz'den gelen Sokar (Çarpan) balığı (*Siganus luridus*) ve Çilli Çarpan (*Siganus rivulatus*) balığı önemli bir ticari balık türüdür (Başak, 2012, s. 19). Bu ve benzeri balık türlerinin çalışma alanı kıyılarına gelmesiyle kıyılardaki tür çeşitliliği artış göstermiştir.

Kaş kıyılarında floraya ait 166 makroalg, 3 deniz çayırı tür ve faunaya ait 27 taksonomik gruptan 105'i Su Yosunları, 45 Süngerler (*Porifera*), 29 Cnidaria, 3 Knidler (*Ctenophora*), 7 Yassı Solucanlar (*Platyhelminthes*), 12 Halkalı Solucanlar (*Annelida*), 126 Kabuklular (*Crustacea*), 257 Yumuşakçalar (*Mollusca*), 45 Yosun Hayvancıkları (*Bryozoa*), 28 Derisi Dikenliler (*Echinodermata*), 12 Tulumlar (*Urochordata*), 117 Balık Türleri (*Pisces*), 1 Sürüngenler (*Reptila*), 2 Memeliler (*Mammalia*) ve Denizatı (*Hippocampus*) türleri olmak üzere toplam 964 türün olduğu bilinmektedir. Tür sayısı bakımında ise en çok yoğunluk Heybeliada'da gözlenmiştir. Toplam 336 türün bulunduğu bölgeyi 283 türle Neptün Reef ve Güvercin Ada'nın bulunduğu bölge takip etmektedir (Demir, 2011, s. 45-46). Çalışma alanı kıyılarında Orfoz-Lahoz (*Epinephelinae* üyeleri) ve Mercan Balığı (*Pagrus pagrus*) gibi türlerin varlığı sualtı dalış turizmi çekicilikleri açısından önemli türler arasındadır. Bunların yanı sıra yöre kıyılarında deniz oksijeni açısından önemli olan deniz çayırları da (*Posidonia oceanica*, *Cymodocea nodosa* ve *Halophila stipulacea*) bulunmaktadır (Arda ve Yokeş, 2014, s. 8). Bu sayısal veriler ve tür çeşitliliğinden de anlaşılacağı üzere Kaş ilçesi kıyıları deniz flora ve fauna çeşitliliği açısından su altı dalış turizmine yeterince çekicilik oluşturmaktadır (Fotoğraf 5).

Fotoğraf 5. Kaş kıyılarında deniz fauna çeşitliliği oldukça fazladır [Orfoz (a), Deniz Kaplumbağası (b), Kalamar (c), Denizatı (d)] (Draman 2018; Flanders 2018; Özbay 2018)

Koruma altına alınan türlerin durumu. Kaş ilçesi kıyılarında Uluslararası Dünya Doğayı Koruma Birliği (IUCN) kriterlerine göre koruma altına alınan türler açısından son derece zengin olduğu belirlenmiştir (Akça vd., 2012, s. 7). Bu açıdan ülkemizin de taraf olduğu Bern ve Barselona Sözleşmeleri 'ne göre yöre kıyılarında hem flora hem de faunaya ait 33 tür koruma altına alınmıştır. Bunların bazıları şöyledir; Deniz çayırları (*Posidonia oceanica*), Süngerimsiler (*Axinella polypoides*, *Tethya aurantium*), Istakoz (*Scyllarides latus*), Kabuklular (*Haliotis tuberculata lamellosa*, *Erosaria spurca*, *Luria lurida*, *Tonna galea*, *Pinna nobilis*), Ahtapotlar (*Octopus vulgaris*, *Octopus macropus*), Deniz Yıldızı (*Echinaster sepositus*), Orfoz-Lahoz Balıkları (*Epinephelus aeneus*, *Epinephelus caninus*, *Epinephelus haifensis* ve *Epinephelus costae*) (Fotoğraf 6), Trakun Balığı (*Caranx crysos*), Mercan Balığı- Fangri (*Pagrus pagrus*) ve Deniz Kaplumbağası (*Caretta caretta*) gibi türler koruma altına alınmıştır.

Koruma altına alınan türler yine tür yoğunluğu fazla olan Heybeliada yoğunluk (16 tür) göstermektedir (Demir, 2011, s. 47). Görüldüğü üzere koruma altına alınan türler özellikle su altı dalış turizminde çekicilik yaratan türlerdir. Bu açıdan bu türlerin korunmaya alınması hem yöre kıyılarındaki flora ve faunanın korunması, hem de dalış turizmini olumlu yönde etkilemektedir.

Fotoğraf 6. Kaş kıyılarında koruma altına alınan Lahoz (a) ve Deniz Yıldızı (b) (Draman, 2018)

Yabancı türlerin durumu. Kaş ilçesi kıyıları çoğunlukla Süveyş Kanalı üzerinden gelmiş Kızıldeniz ve İndo-Pasifik kökenli yabancı türlerin istilası altındadır. Ayrıca Cebelitarık Boğazı aracılığıyla da araştırma alanı kıyılarına gelen birçok tür bulunmaktadır. Uzun yıllardır baskın bir şekilde ekosisteme hâkim olan bazı yabancı türler artık ekosistemin vazgeçilmez türleri haline gelmişlerdir. Özellikle yabancı türler arasından baskın türleri oluşturanlar Kızıldeniz'den gelen türlerdir. Balık, yumuşakça ve kabuklu türlerin yanı sıra foraminifer gibi canlı gruplarında da en baskın yabancı türlerdir. Yabancı türlerin bazıları ise; Kızıldeniz Lapini, Beyaz Sokar, Sarıkuyruk Barakuda, Külâh Balığı, Balta Balığı, Mertens Kaplumbağa gibi türlerdir. Tespit edilen yabancı türlerin sayısı ise 68'dir (Ornat vd., 2013, s. 19; Arda ve Yokeş, 2014, s. 2). Araştırma alanı kıyılarında yoğunluk gösteren yabancı türler genellikle koy ve

körfezlerdedir. Yöre kıyılarında yabancı türlerin varlığı su altı dalış turizmine önemli çekicilik yaratmaktadır.

Demre İlçesi Kıyılarında Su altı Dalış Turizmini Etkileyen Coğrafi Etkenler ve Çekicilikler

Demre ilçesi; Türkiye'nin güneyinde, Antalya Körfezi'nin batısındadır. Doğuda Finike, batıda Kaş ilçesi güneyinde ise Akdeniz ile sınırlıdır.

Demre Ovası'nın üstüne kurulmuş olan Demre şehri, ilçe merkezi konumundadır ve yerleşim merkezinin 1.5-2 km kuzeyinde Myra Antik Kenti bulunmaktadır. Demre çayının batısındaki ulaşım elverişli kanal ile kentin denizle bağlantısı sağlanmıştır. Kanalın diğer yanındaki Andriake Limanı ile denize ulaşımı ve ticareti yapılmıştır. Myra Antik Kenti Likya dönemi kaya mezarları, Roma dönemi tiyatrosu ve Bizans dönemi Aziz Nikolas Kilisesi ile ünlüdür (Avcı, 2015, s. 15). Görüldüğü üzere Demre'nin yerleşme tarihi çok eskilere dayanmaktadır. Tarihte deniz ticareti ve ulaşımı açısından önemli bir konuma sahip olduğu bilinmektedir. Bu bağlamda kıyılarında hem batıklara hem de bazı alanlarında su altında kalan antik kalıntılara yapılan dalışlar açısından önemli bir cazibeye sahiptir. Su altı dalışlarında bazı batık alanlarının dalışa yasak (Kekova Adası'nın kuzeyi) olmasına rağmen, belirlenmiş bazı mevkiilerde (Kekova Adası'nın güneyi; Antrum, Mavi Mağara, Iberian Coast gibi) dalışa izin verilmektedir.

Demre kıyıları ve su altı jeomorfolojisi. Demre ilçesi kıyıları tarihi bir değer olarak su altı dalış turizmi açısından önemli bir konuma sahiptir. Demre ilçesi sınırları içerisinde bulunan Kekova Adası kıyılarında su altında bulunan yerleşme kalıntıları "Batık Şehir" olarak bilinmektedir ve su altı dalış turizmi için önemli cazibe alanıdır. Batık şehrin bazı kesimleri dalış yasak olsa da dalış yapılan yerler önemli bir çekicilik yaratmaktadır. Ayrıca dalış

turizminin yanı sıra antik bir kent olmasından dolayı yat turizmi ve günübürlük tekne turlarına sahne olmaktadır.

Demre ilçesi kıyılarından kuzeye doğru iki jeolojik birim göze çarpmaktadır. Bunlar, Demre Ovası'nı dolduran Demre Çayı'nın taşıdığı alüvyon ve bu alüvyon altında yer alan ve ovayı çevreleyen kireçtaşlarıdır (Avcı, 2015, s. 24).

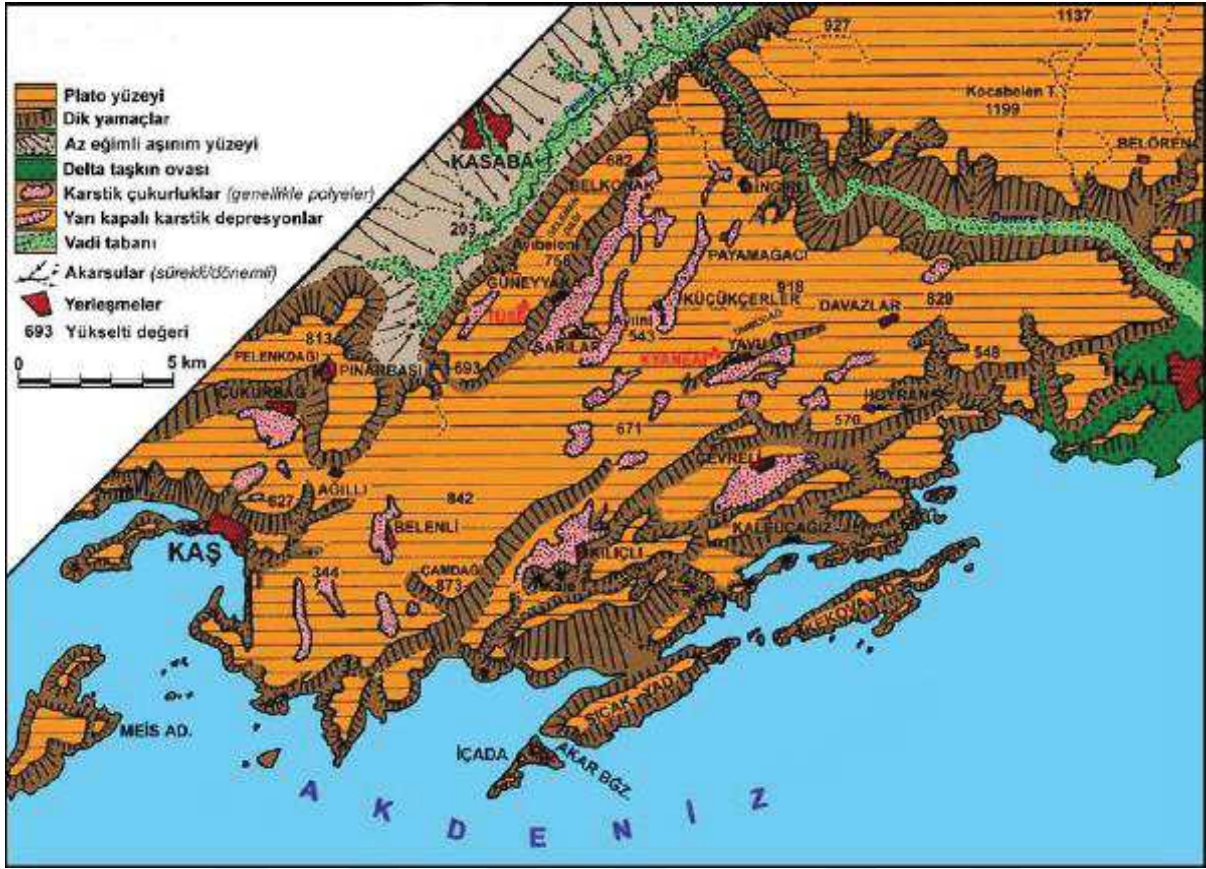
Demre ilçesi genelde temel kayaçların oluşturduğu topoğrafik yükseltilerle çevrenmiş bir ova görünümündedir. Delta Ovası'nı çevreleyen yüksek dağlık alanların büyük bölümü, Beydağları sistemine dâhil olan Üst Kretase yaşlı neritik kalkerlerden meydana gelmektedir. Bol nümmilitli Eosen yaşlı kalkerler de alanın batısındadır. Kuzeybatıdaki Kasaba Ovası çevresinde Neojene ait kıltaşı, silttaşı, kumtaşı ve konglomeralar yer alır. Bu yörede ana hatlarıyla kuzeydoğu-güneybatı doğrultulu tektonik çizgilerin yönlendirdiği depresyonlar ile bunların arasında yükselen blokların oluşturduğu kütleler bulunur. Ovayı özellikle kuzey ve batıdan 900 m.ye ulaşan bir plato düzlüğü çevreler. Plato alanı tektonik kökenli faylarla, yörenin iklim ve litolojik özellikleri ile şekillenmiş ve karstik şekillerle (obruk, polye, dolin vb.) çevrenmiştir (Öner, 2001, ss. 1-2; Softa ve Turan, 2013, s. 3; Softa, Turan ve Sözbilir, 2018).

Demre Çayı'nın taşıdığı Kuvaterner yaşlı alüvyon ise Demre Ovası'nı oluşturmuştur. Demre Çayı'nın dar ve derin vadisi içinde daralan akış alanı dolayısıyla taban tümüyle iri-orta çakıllı malzemeye kaplıdır. Demre Ovası'nın bulunduğu kesimde biriken sedimanlar ise silt boyutundadır (Öner, 2000; Öner, 2009, ss. 463-464).

Araştırma alanını içine alan Teke Yöresi, Batı Anadolu'nun en dağlık yöresidir. Yörede bulunan dağların çoğunun zirveleri denizden yalnızca 3-4 km kadar içeridedir. Demre Ovası ve çevresinin jeomorfolojik gelişiminde Kuvaterner'deki ve Holosen'deki deniz seviyesi

değişimleri oldukça etkili olmuştur. Kıyı bölgelerindeki aşınım ve birikim şekillerinin oluşumu deniz düzeyi ile doğrudan bağlantılıdır. Pleistosen dönemi boyunca tüm yerküreyi etkileyen buzul oluşumları gerçekleşmiştir. Pleistosen boyunca deniz seviyesinin günümüze göre oldukça düşük olması kara ile deniz arasındaki yüksek akış gradyanına bağlı güçlü sediman taşınımından dolayı kıyı ovaları oluşmamıştır (Avcı, 2015, s. 29; İde, 2011, s. 4; Öner, 2001, s. 4; Öner, 2016).

Günümüzde ise Demre Ovası, Demre Çayı'nın taşıdığı alüvyonlarca enine doğru genişlerken, ova seviyesi tüm Anadolu'yu etkileyen tektonik süreçlere bağlı olarak yükselmiştir. Bu dönemde Myra Antik Kenti ve Aziz Nikolaos Kilisesi de taşkınlarla gelen alüvyon tarafından örtülmüştür. Ovanın doğusunda ise oluşmakta olan kıyı kordonu doğudaki dağ yamacına ulaşarak Beymelek Koyu'nun Beymelek Lagünü'ne dönüşmesini sağlamıştır. Günümüzde çevresindeki kireçtaşıdan gerçekleşen -bir kısmı kaynak şeklindeki- yeraltı suyu boşalınca beslenen Beymelek Lagünü kıyı okunun doğu ucunda yer alan yapay olarak derinleştirilmiş bir kanaldan denize boşalmaktadır (Şekil 8) (Avcı, 2015, s. 31). Gerek deniz seviye değişimleri gerekse tektonik hareketler Demre Ovası'nın jeomorfolojik gelişimi yörede bulunan yerleşmeleri ve insanları geçmişten günümüze kadar etkilemiştir.

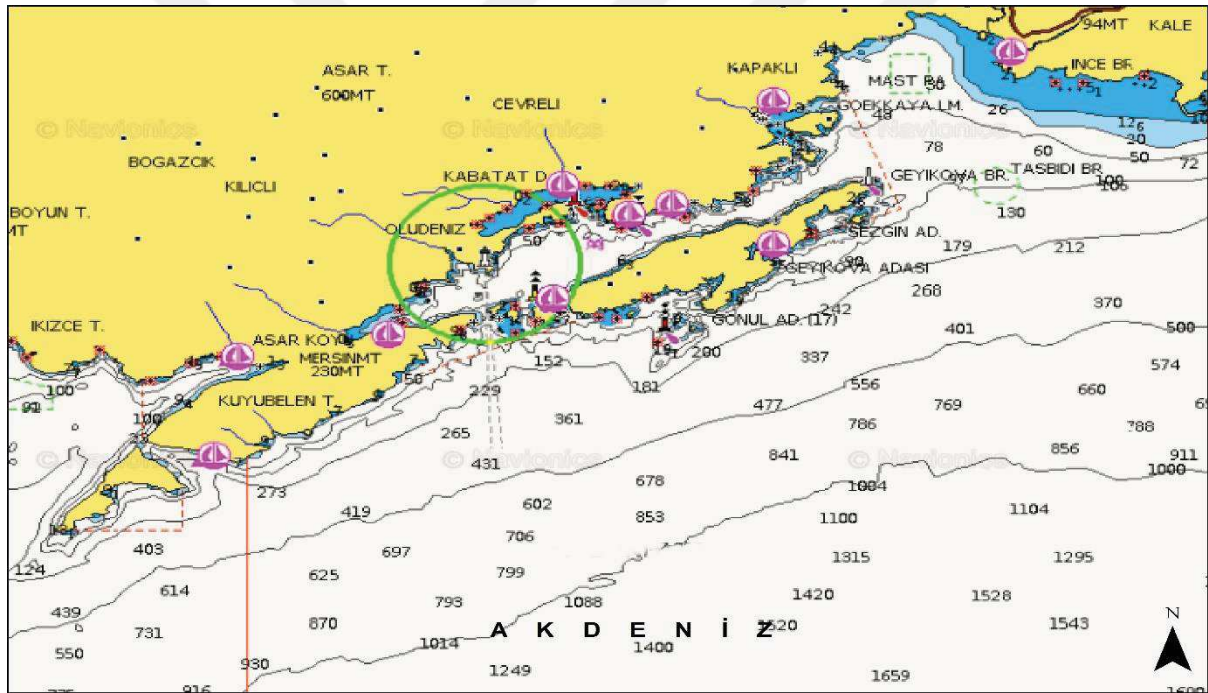

Şekil 8. Demre ilçesi kıyıları ve çevresi topografya haritası (Öner, 2009)

Anadolu'nun Akdeniz kıyıları, diğer kıyılarımızdan oldukça farklı yapı özelliğe sahiptir. Taşeli ve Teke Yarımada'sındaki kıyılar genel olarak Karadeniz kıyıları gibi boyuna yapılı bir kıyı tipine sahiptir. Bu nedenle Teke Platosu kıyıları falezli yüksek kıyılardır. Bu yörede Eşen ve Dalaman çaylarının oluşturduğu deltalar ile Finike ve Kumluca arasındaki kıyılar hariç çok sarp ve falezlidir (Atalay, 1982, s. 221; Öner, 2009, s. 462). Demre ilçesinin genel itibari ile kıyılarını boyuna kıyı tipi göstermesi, kıyı açıklarındaki derinliklerin ani artışlar göstermesine neden olmuştur. Yöredeki kıyı derinliklerinin fazla olması profesyonel balıkadamlar için cazip kılmakta ve duvar dalışlar yapılabilmektedir.

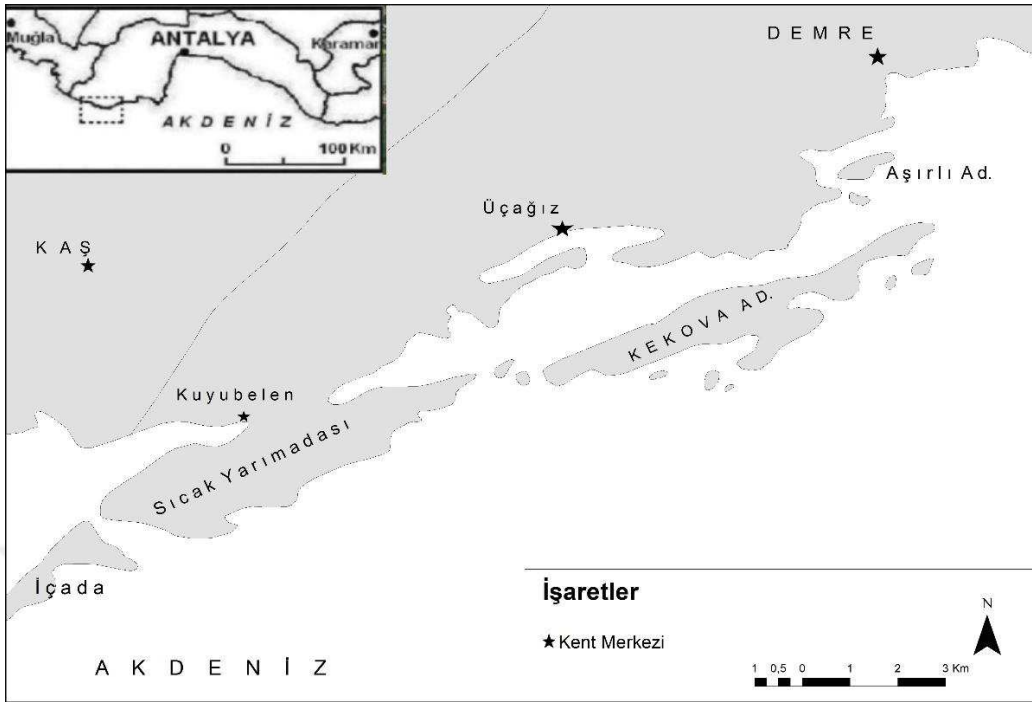
Kıta sahanlığının araştırma alanında dar olması, kıyı çizgisinden birkaç metre açığa onlarca metre derinliğe ulaşmasına neden olmaktadır. Uluburun'dan Demre'nin batısına kadar olan kıyı bölgesinde deniz derinlik değerleri batıya oranla daha fazla artmaktadır. Derinlik

değerleri İç Ada ve Kekova Adası güneyinde kıyıdan 1 km açığa 100 m, 2.5 km’de 500 m, Kekova Adası’nın 5.5 km güneyinde ise 1000 m’lere kadar çıkmaktadır. Ayrıca araştırma alanı kıyıların da dahilinde bulunduğu Kaş-Finike kıyıların güneyindeki derinlik 2000 m’lere kadar düşmektedir (Şekil 7). Yörenin tektonik rejimi ve sismik aktivitesi sonucu ortaya çıkan bu durum, güncel kıyı jeomorfolojisini de belirleyen temel etken olmuştur (Şekil 9) (Atalay, 1982, s. 214; Keser, 2015, s. 8). Yöre kıyılarında derinliklerin fazla olması plankton bakımından zengin olmasına imkân tanımıştır. Bu da kıyı açıklarındaki flora ve fauna çeşitliliğinin artmasına katkı sağlamaktadır. Su altı dalış turizmini olumlu yönde etkilemektedir.

Şekil 9. Demre ilçesi ve çevresi kıyıları derinlik haritası (Seyir Hidrografi ve Oşinografi Dairesi Başkanlığı, 2019)

Araştırma alanını içerisinde Kekova Adası ve çevresindeki adalar yöredeki turizm için önemli bir çekicilik yaratmaktadır. Demre ilçesi kıyılarının batısında yer alan Kekova Yöresi, Antik Çağ denizcilerinin Likya coğrafyası içinde en çok çekindikleri Uluburun ve Gelidonya Burnu arasındaki bölümdür (Şekil 10).

Şekil 10. Kekova Yöresi lokasyon haritası (Konurhan, 2019)

Kekova yöresi, Kaleköy (Simena), Üçağız (Teimiusa), Aperlai (Sıcak İskelesi), Akvaryum Koyu, Gökkaya Koyu, Kekova Adası, Kişnali Ada, İç Ada, Toprak Adası ve kıyı açıklarındaki birçok adacıkları da içine almaktadır. Yöreye adını veren Kekova Adası yaklaşık 7.5 km. uzunluğunda olup, en geniş yeri 1.8 km'dir. Ada KD-GB doğrultuludur ve çoğunlukla dik yamaçlı olup, yaklaşık yüksekliği 180 m'dir. Kekova Yöresi kıyılarındaki antik kent kalıntılarının (Kekova Adası, Kaleköy, Üçağız, Aperlai) ve özellikle rıhtım tesislerinin bir kısmı tektonik hareketler sonucu 2-4 m kadar sular altında kalmıştır (Şekil 11). Myra'nın liman mahallesi olan Andriake antik Akdeniz'in en büyük limanıdır. Bu Limanı'nın güneyi de sular altında kalmıştır. Dolayısıyla batıda Aperlai Kenti'nden başlayarak 17 km doğudaki Andriake Limanı'na kadar olan kıyıların bir kısmı bir şekilde sular altında kalmıştır (Arda ve Yokeş, 2014, s. 2; Doğaner, 2001, s. 53). Kekova yöresi özelinde olan, özellikle Kekova Adası kıyılarındaki yerleşmelerin bir bölümünün sular altında kalan bölümüne "Batık Kent" denilmektedir. Batık Kentin bazı alanları (adanın kuzeyi) koruma amaçlı olarak dalış turizmine

yasak olsa da bazı kısımlarında (adanın güneyi) dalış izni alınarak dalnabilmektedir. Su altı dalış turizmi açısından Batık Kent kalıntıları önemli çekiciliklerindedir. Koruma-kullanma dengesi içerisinde dalış turizmine açılabilir.

Şekil 11. Kekova yöresi antik kentleri ve batık yerleşme alanları

Kekova yöresinde kıyıların, koyların, yarımadaların önlerinde kıyıya paralel uzanan irili ufaklı adalarla Dalmaçya kıyı tipinin Türkiye'deki tek örneğidir. Kekova Adası kıyımın uzanışına paralel olarak GB-KD yönünde dar ve uzun bir ada şeklindedir (Fotoğraf 7) (Doğaner, 2001, ss. 52-53).

Fotoğraf 7. Kaleköy'den Kekova Adası'na (Konurhan, 2019)

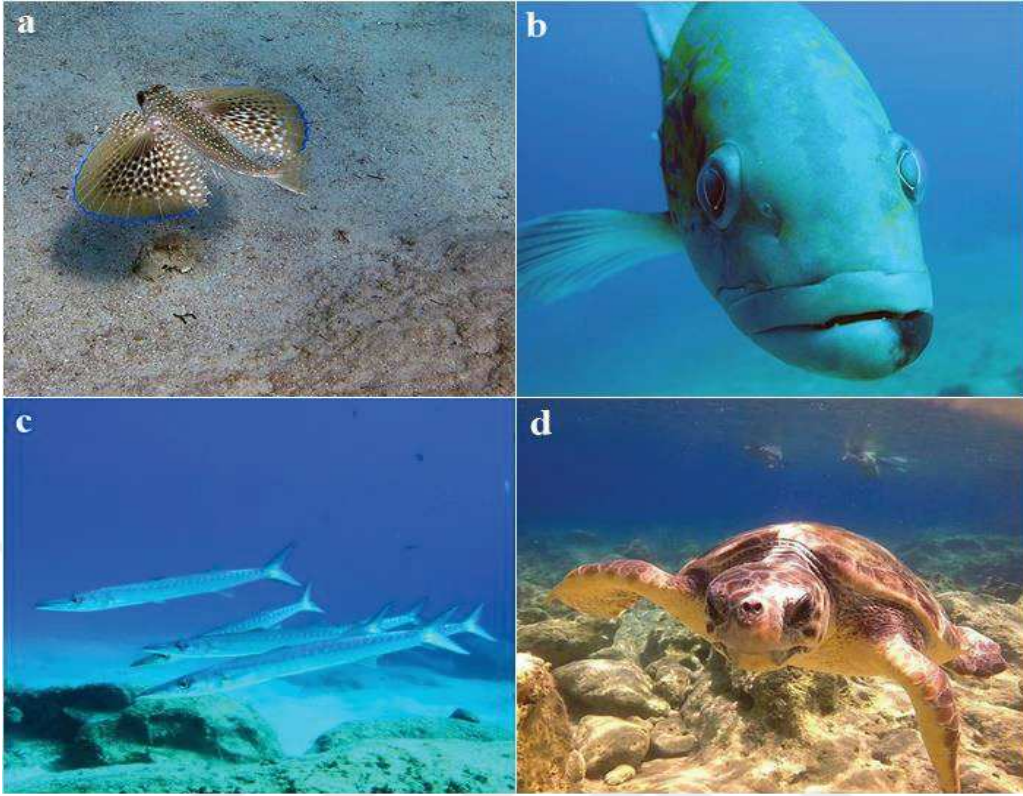
Kekova Adası aynı yönde uzanan Sıcak Yarımadası'ndan dar bir boğazla ayrılır. Kekova Adası, kıyı ile arasındaki denizi rüzgârlardan koruyarak dar ve uzun bir kanal halinde bir nevi Ölüdeniz oluşturmuştur. Buradan kıyıyı üçüncü bir ağızla içeriye girinti yapar ve tekrar dar ve durgun bir koyu bu kanaldan ayırır. Bu şekilde kıyı üç ayrı denize bağlantı kurmaktadır (Fotoğraf 8) (Doğaner, 2001, ss. 52-53). Araştırma alanının bir parçası olan Kekova yöresi kıyıları Kaş kıyılarındaki gibi Dalmaçya kıyı tipi özelliği gösterir. Dalmaçya kıyı tipinin su altı jeomorfolojisi dalış turizmine uygun olmasından dolayı dalış turizminin önde gelen çekim alanlarındandır.

Fotoğraf 8. Kekova Adası (a) Toprak Ada (b), Kara Ada (c) ile Sıcak Yarımadası (d) (Konurhan, 2019)

Deniz flora ve faunası çekicilikleri. Araştırma alanı gerek karasal gerekse denizel flora ve fauna çeşitliliği açısından önemli bir zenginliğe sahiptir. Yöre kıyılarında nesli tehlikede olan türler (Orfoz, Lahoz, Fangri vb.) koruma altına alınmıştır.

Araştırma alanı içerisindeki Kaş-Kekova Özel Çevre Koruma Bölgesi'nde yapılan biyolojik çeşitlilik çalışmalarında 2002 yılından bugüne kadar 1.000'den fazla denizel tür tespit edilmiştir. Tespit edilen türlerin dağılımı şöyledir; 117 balık türü (14'ü tehdit altında, 11 istilacı tür), 729 omurgasız tür (19'u tehdit altında, 51 istilacı tür) ve yaklaşık 160 alg türü (2'si tehdit altında, 7 istilacı tür) bulunmaktadır. Bu durum, yörenin Doğu Akdeniz için yüksek biyolojik çeşitliliğine sahip olduğunun bir göstergesidir. Alan aynı zamanda orfoz, lahoz ve fangri gibi ekonomik açıdan değerli balık türlerinin yavrulama, beslenme ve toplanma alanlarına sahiptir (Fotoğraf 9) (Akça vd., 2012, s. 8; Tural, 2012, s. 8). Araştırma alanı kıyılarında tür çeşitliliğinin fazla olması su altı dalış turizmini olumlu yönde etkilemiş ve arttırmıştır.

Fotoğraf 9. Araştırma alanı kıyıların su altı faunası oldukça zengindir. a) Kırlangıç, b) Lahoz, c) Barakuda d) Deniz Kaplumbağası (Avcı 2018; Aydoğmuş 2018)

Ülkemizin de üye olduğu, Uluslararası Dünya Doğa Koruma Birliği (IUCN) kriterlerine göre Akdeniz’de yuva yapan deniz kaplumbağalarından *Caretta caretta L.* “zarar görebilir”, *Chelonia mydas L.* ise “nesli tehlikede” olan türler statüsündedir. Her iki deniz kaplumbağası 1984 yılında taraf olduğumuz Bern Sözleşmesinin “Kesin Koruma Altına Alınan Fauna Türleri” listesinde de yer almaktadır. Yapılan çalışmalar sonucunda; Akdeniz Bölgesinde 17 adet önemli deniz kaplumbağası üreme alanı tespit edilmiştir. Bu bölgelerden Patara ve Demre kumsalları araştırma alanları içerisindedir (Karataş, 2010, ss. 32-33). Nesli tehlikede olan deniz kaplumbağalarının (*Caretta caretta*) üreme zamanlarında Demre ilçesi kıyılarına yoğun bir şekilde gelmesinden dolayı balıkadamlar için önemli bir çekicilik oluşturmaktadır. Bu türlerin korunma altına alınması su altı dalış turizmi açısından faydalı olacaktır.

Akdeniz foku ve deniz kaplumbağası gibi nesli tehlike altındaki türlerin bölgede yerleşik popülasyonları bulunmaktadır. Koruma altına alınan Midye (*Pinna nobilis*) türünün on binlerce bireyden oluşan topluluklarına Kaş ve Kekova kıyılarının birçok yerinde rastlanmaktadır (Akça, vd., 2012, s. 8). Yöre kıyılarında sıklıkla görülen deniz kaplumbağası su altı dalış turizminin önemli çekicilikleri arasındadır.

Besin piramidinin üst seviyelerinde yer alan *orfoz* ve *lahoz* türlerinin varlığı, denizel ekosistemin sağlığı hakkında bilgi verir. Bayrak türler arasında yer alan ve Dünya Koruma Birliği tarafından “nesli tehlike altında” olarak sınıflandırılan bu türler aynı zamanda ekonomik bir değere sahiptir. Kaş-Kekova Yöresi’ndeki son yıllarda yapılan araştırmalar *orfoz* ve *lahoz* türlerinde önemli ölçüde azalma olduğunu göstermektedir (Fotoğraf 10) (Akça, vd., 2012, s. 10). Su altı dalış turizm bakımından çekicilik yaratan bu türlerin korunması balıkadamların dikkat etmesi gereken bir konudur.

Fotoğraf 10. Mağara dalış mevkindeki nesli tehlikede olan orfoz (Özbay, 2018)

Deniz çayırları, deniz ekosistemi için oksijen kaynağı olduğu gibi otçul canlılar için de önemli bir besin kaynağıdır. Ayrıca zemin üzerinde oluşturduğu sık örtü ile birçok canlı türünün larva dönemlerini geçirdikleri güvenli ortamı sağlar. Akdeniz’de 0-40 m derinliklerde bulunan

Posidonia oceanica en fazla oksijen üretkenliğine sahip olan deniz çayırlarından biridir. Araştırma alanı kıyılarında ise kıyıdan 30 m derinliklerde dağınık bir şekilde bulunmaktadır. Deniz çayırları Bern Sözleşmesi kapsamında tüm Akdeniz genelinde koruma altına alınmıştır (Fotoğraf 11) (Akça, vd., 2012, s. 13; Tural, 2012, s. 13). Deniz çayırlarının azalması su altı dalış turizminin bir çekiciliği olan biyoçeşitliliğin azalmasına yol açmasından dolayı dalış turizmini olumsuz etkilemesinin yanı sıra balıkçılık gibi diğer faaliyetleri de olumsuz etkilemektedir. Bu açıdan araştırma alanı kıyılarındaki deniz çayırlarının korunmasına dikkat edilmelidir.

Fotoğraf 11. Deniz çayırlarından bir görünüm (Tural, 2012)

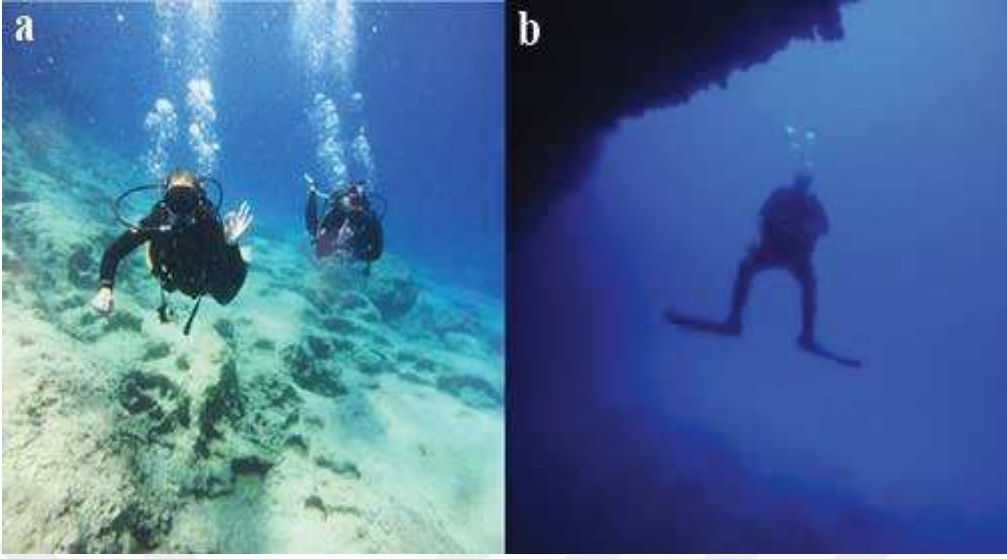
Süveyş Kanalı vasıtasıyla Kızıl Deniz'den Akdeniz'e girmiş ve Doğu Akdeniz Havzası'na yerleşmiş birçok tür bulunmaktadır. Bu bağlamda Kaş-Kekova kıyılarında da büyük popülasyonlar oluşturdukları gözlemlenmektedir. Balık, yumuşakça ve kabuklu türlerinin yanı sıra foraminifer gibi tek hücreli canlı grupları da en baskın yabancı türler arasındadır. Yöreye yeni gelen yabancı türler, çok kısa bir süre içinde bütün alana yayılmıştır (Ornat, vd., 2013, s.

19). Yabancı türlerin varlığı da su altı dalış turizmi açısından hem olumlu hem de olumsuz durumlar yaratabilmektedir.

Deniz suyunun temizliği ve berraklığı. Demre ilçesi kıyılarına özel olarak tuzluluk oranları hesaplanmamıştır. Ancak Kaş ilçesi kıyılarına yakın olmasından dolayı, Kaş kıyıları tuzluluk oranlarına yakın olacağı düşünülmektedir. Bundan dolayı Kaş kıyılarının tuzluluk oranı %38,5'tir. Ancak akarsu gibi tatlı su girişlerinin bulunduğu yerlerde tuzluluk oranı değişebilmektedir. Demre ilçesi kıyılarında deniz suyunun berraklığı ve görüş mesafesi oldukça fazladır.

Yöre kıyılarındaki hareketlilik ve yoğunluk bakımından hem günlük tekne turları hem de yat teknelerinin başta yaz ayları olmak üzere hareketlilikleri artmaktadır. Yöre kıyılarındaki bu hareketlilik ve yoğunluk özellikle Kekova Adası çevresindeki deniz suyu temizliğini ve berraklığını olumsuz yönde etkilemektedir. Ayrıca yaz aylarında yöre kıyılarındaki dalış aktivitelerinin artması da deniz suyunun temizliğini ve berraklığını etkilemektedir.

Deniz suyu temizliği ve berraklığı için yöre kıyılarındaki deniz suyu oksijen durumuna bakıldığında yöre kıyıları yapı itibari ile dinamik ve dikey karışımın etkin olması, suyun derin alanlarda dâhil tabana kadar oksijenli olmasını sağlamaktadır (Yılmaz, 2002, s. 228), (Fotoğraf 12).

Fotoğraf 12. Araştırma alanı kıyılarında (Düvar Reef (a) ve Antrum (b) dalış mevki) görüş mesafesi fazladır (Işık, 2018)

Bölüm V: Araştırma Alanında Su Altı Dalış Turizminin Beşerî Çevre Çekicilikleri

Araştırma Alanının Tarihi ve Kültürel Özelliklerinin Dalış Turizmine Etkileri

Geçmişten günümüze kadar Akdeniz çevresinde hüküm süren medeniyetler Akdeniz'in ve kıyılarının öneminin artmasına neden olmuşlardır. Kıyılarındaki limanlar ve deniz yolları sayesinde Akdeniz, birleşen kültürlerin denizi olmuştur. Özellikle Roma devrinde deniz yolculuklarının teknik ve içerik olarak daha geniş kapsamlı gerçekleştirilebilmesi ulaşım ve ticaret bakımından bir Roma Barışı'nı getirmiştir. Anadolu'nun merkezi konumu nedeniyle, doğu-batı arasında olduğu kadar, kuzey-güney yönünde deniz yollarında belirleyici bir önem taşımaktadır. Akdeniz kıyılarındaki Likya Yöresi'nde kurulmuş liman kentlerinin geliştirilmesi Roma devrinde gerçekleşmiştir. Likya Yöresi deniz yollarının bulunduğu bir coğrafyada yer almaktadır. Ayrıca üretim ve ihracat yapılan bir yöre özelliği taşımaktadır (Yılmaz, 2016, s. 134).

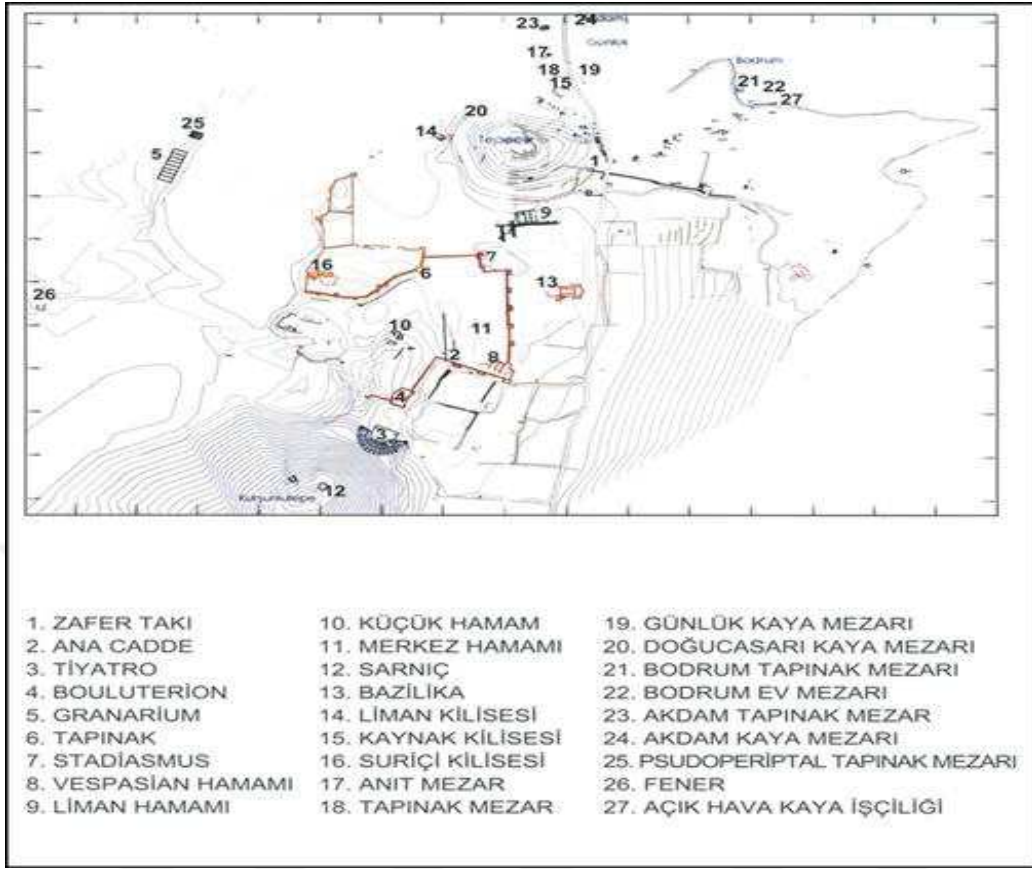
Araştırma alanının gerek Likya Yöresi üzerinde yer alması, gerekse önemli limanlar ile Akdeniz'e açılması hem tarihte hem de günümüzde çalışma alanını önemli bir konuma getirmiştir. Likya Yöresi'nin tarihi kalıntıları ve yöre kıyılarındaki batıklar araştırma alanını kültürel çekiciliklerine önemli bir zenginlik katmıştır. Bu tarihi ve arkeolojik zenginlikler su altı dalış turizmi için çekicilik kaynaklarıdır.

Kaş ve Demre ilçeleri tarihi ve kültürel özelliklerinin dalış turizmine etkileri.

Günümüzde Teke Yarımadası olarak adlandırılan, Antalya ile Fethiye Körfezleri arasında Akdeniz'e uzanan yarımada antik coğrafyada Likya olarak adlandırılmaktadır. Yöre, yöresel gelenekleri, özellikleri ve kendine özgü mezar mimarisiyle Anadolu'nun en dikkat çekici yöresidir. Şehirler genellikle kıyılarda ve bölgenin kalbi kabul edilen Xanthos (Santos) ile Arykandos (Akçay) vadilerinde kurulmuştur (Pehlivaner, vd., 2004, s. 10).

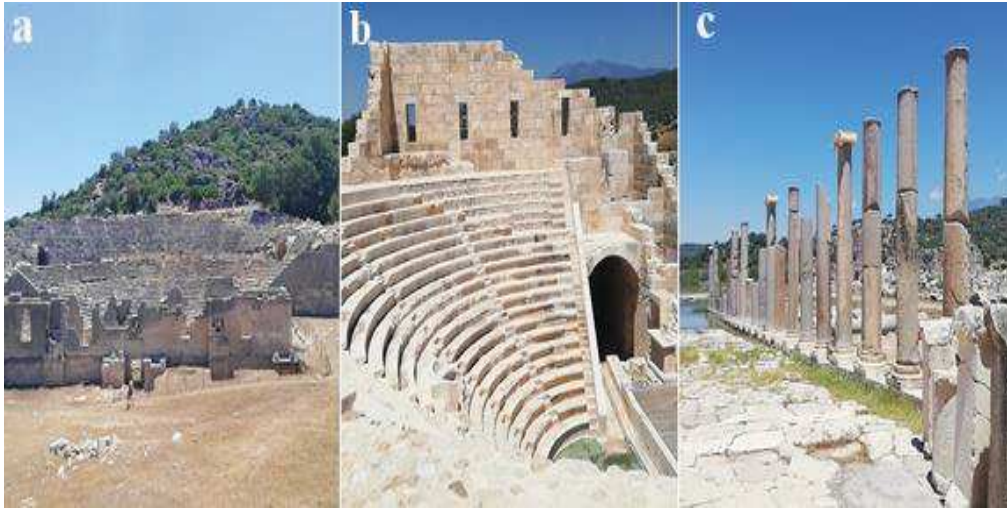
Kendi dil ve alfabeleri ile tanınan Likyalılara ait yazıların bir kısmı son yıllarda günümüz diline çevrilmiştir. Bunların çoğu mezar ve hitabe yazıtlarına aittir. Araştırma alanı kıyılarında da çokça rastlanan bu yazıtlar ve hitabeler önemli çekicilik unsurlarıdır. Likya bölgesi dili, dini, mimarisi, gelenekleri ve dünya tarihinin bilinen en eski büyük savaşlarına katılımları ile günümüz arkeolog ve tarihçilerinin en yoğun çalışma sahasıdır (Pehlivaner, vd., 2004, ss. 10-11).

Patara antik kenti tarihi ve kültürel zenginliği açısından önemli bir konuma sahiptir. Patara, antik dönemde bir Likya kentidir ve Likya Birliği'nin başkentliğini yapmıştır. Likya birliğinin üç oy hakkına sahip altı kentinden biri ve belki de en önemlisidir. Patara'daki ele geçen kalıntılar, sur yapıları, mezarlar, sarnıçlar, seramikler ve sikke buluntuları gibi, İ.Ö.7. yüzyıl ile Geç Antik Dönem arasında kentin tarihi hakkında kesintisiz bilgiler vermektedir. Patara, Roma döneminde de çok önemli bir kent olmuştur. Bu dönemde Likya-Pamphylia eyaletlerinin başkentliğini yapmıştır. Patara, limanı, hububat deposu ve sevki açısından önem taşımıştır. Hububat deposu en önemli örneği olarak, doğu Akdeniz'de bulunan 3 hububat deposundan biri olan (Granarium) Patara'da bulunmaktadır (Şekil 12) (Pehlivaner, vd., 2004, s. 56; Satılmış, 2015, s. 84).

Şekil 12. Antik Patara Kenti planı (Pehlivaner, vd., 2004, s. 4)

Bölgede önemli bir liman olan Patara Limanı'nın, Doğu Akdeniz ve Mısır ile sıkı ticari ilişkilere girdiği görülmektedir. Bu ilişkilerin en iyi kanıtlarını ise kentnin nekropolislerinde ele geçen buluntular gösterir. Bu alanlarda ele geçen takı ve terrakottalar, Patara'nın Helenistik Dönem içinde Kıbrıs, Fenike ve Aleksandria gibi merkezlerle ticari ilişki içinde olduğunu göstermiştir (Dündar, 2012, ss. 11-12). Antik zamanlardan itibaren çalışma alanı ve çevresi birçok medeniyete sahne olması, zengin bir kültür coğrafyasına sahip olmasına neden olmuştur. Bu da araştırma alanı kıyılarının batıklar ve tarihi kalıntılar bakımından zengin olmasına imkân sağlamıştır. Bu batıklar ve tarihi kalıntılar su altı dalış turizmi için önemli bir çekicilik oluşturmaktadır (Fotoğraf 13).

Fotoğraf 13. Patara antik kent kalıntıları. a) Antik Tiyatro, b) Meclis Binası c) Patara Sütunlu Caddesi (Konurhan, 2019)

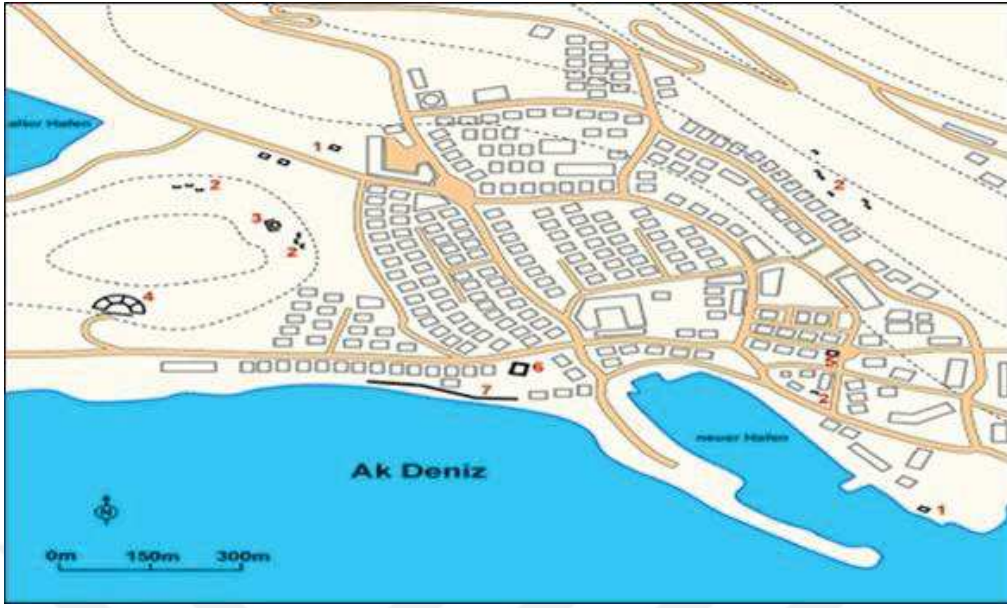
Patara başlangıçta bir liman için elverişli konuma sahiptir. Patara'nın Bizans yerleşimi limana uzanan yarımada üzerindedir. Patara'nın coğrafi konum bakımından ova, akarsu ve limandan oluşan önemli konumu, ilerleyen dönemlerde denizin getirdiği kumlarla dolmuştur. Patara oluşunun güney bölümü çökerek deniz sularının dolduğu bir koy durumuna gelmiştir. 3000 yıl öncesine dayanan yerleşmeler bu doğal körfezi liman olarak kullanmaya başlamış, fakat daha sonra limanın ve kıyı bölümünün kumlarla dolmasıyla bataklığa dönüşmüştür. Eşen Çayı'nın taşıdığı alüvyonlar denize ulaştığında kıyıda kalan kumlar, rüzgâr ve deniz etkisiyle limanı 500 metre kadar denizden uzaklaştırmıştır. Eşen Çayı'nın bir özelliği de çok miktarda alüvyon taşımaktır. Bunun yanında denizden gelen kum birikimi yalnız limanı değil, Eşen Ovası'nın 1/3'ünü de kaplamıştır (Öner, 1998, s. 423; Öner, 2001, s. 108; Yılmaz, 2015, s. 50).

Kaş şehri orta Likya'nın antik Antiphellos kenti kalıntıları üzerine kurulmuştur. Gerek sivil mimari örneklerini yansıtan kent dokusu, gerekse arkeolojik kalıntıları ile Antalya'nın eski ile yeninin iç içe yaşattığı turistik ilçelerinden biridir. Şehrin adı Likya dilinde yazılmış

kitabelerde Habesos olarak geçer. Likya birliğine üye kentlerden biridir (Pehlivaner, vd., 2004, s. 12).

Kaş ilçesi Roma Dönemi'nde önem kazanmış ve Bizans Dönemi'nde piskoposluk merkezi olmuştur. Bu dönemde Arap akınlarına uğramıştır. Türkler, Miryakefalos Savaşı'ndan (1176) sonra Anadolu'ya kesin olarak yerleşme azminde olduklarını göstermişlerdir. II. Kılıçaslan 1182 yılında Antalya'yı kuşatmış fakat şehri alamamıştır. I. Gıyaseddin Keyhüsrev zamanında yeniden Akdeniz'e açılma hareketi başlamıştır. Daha sonra Kaş ve çevresi Anadolu Selçuklu topraklarına katılarak Andifli adını almıştır. Anadolu Selçuklu Devleti'nin zayıfladığı sıralarda XIII. Yüzyılın sonu XIV. Yüzyılın başlarında bu bölge Hamidoğullarına bağlı Tekeoğullarının eline geçmiştir. Tekeoğulları döneminde bu yörede imar ve kültürel faaliyetler Selçuklu dönemine göre artış göstermiştir. Osmanlı Devleti ise Kaş ilçesini Yıldırım Beyazıt zamanında topraklarına katmıştır. Osmanlı Dönemi'nde de ticari önemini korumuştur. Cumhuriyet Dönemi'nde de doğal değerleri zengin bir ilçe olarak hızlı gelişimini sürdürmüştür (Şekil 13) (Aksoy, 2011, ss. 18-19; Demir, 2011, s. 17).

Böylece araştırma alanının yerleşme tarihi oldukça eskiye inmektedir. Yörenin ve yöre kıyılarının çok eskiye uzanan yerleşme tarihi, kültür turizmi ve dalış turizmine zemin hazırlamıştır. Ayrıca yöre kıyılarının birçok batık barındırmasının yolunu açmıştır. Bu da su altı dalış turizminde önemli bir çekicilik oluşturmaktadır (Fotoğraf 14).

Şekil 13. Günümüz Kaş planı ve kent içindeki tarihi eserlerin bulunduğu alanlar (1. Lahit, 2. Likya kaya mezarları, 3. Mezar Anıtı, 4. Tiyatro, 5. Kral lahiti, 6. Helenistik tapınak, 7. Deniz suru kalıntıları) (<https://www.histolia.de>, Son Erişim Tarihi; 10.05.2019)

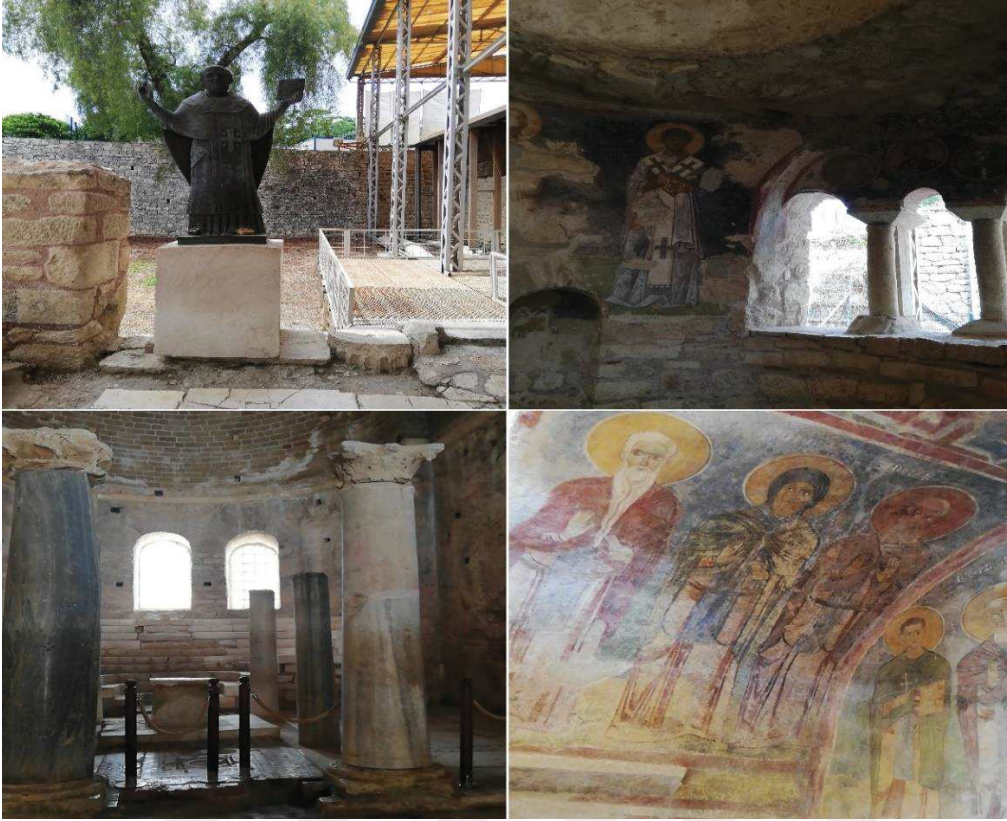

Fotoğraf 14. Antiphellos, (Kaş) antik kalıntıları a) Kral Mezarı, b) Antik Tiyatro, c) Kent içindeki yerleşme kalıntıları (Konurhan, 2019)

Çalışma alanı olan Kaş ilçesi geçmişten günümüze kadar birçok farklı medeniyete ev sahipliği yapmıştır ve her bir medeniyetin farklı özelliklerini kendi içinde barındırmaktadır. Roma döneminden kalma eserler, Anadolu Selçuklu mimarisinin izleri ve Osmanlı Devletinden kalma birçok eser bulunmaktadır. Çalışma alanı Karia ve Likya bölgelerini birbirine bağlayan ticaret yollarının maddi kültür varlıklarına sahiptir. Kaş'ın kıyılarında yer alan batıklar, yörenin önemli limanlara sahip olduğunun göstergesidir.

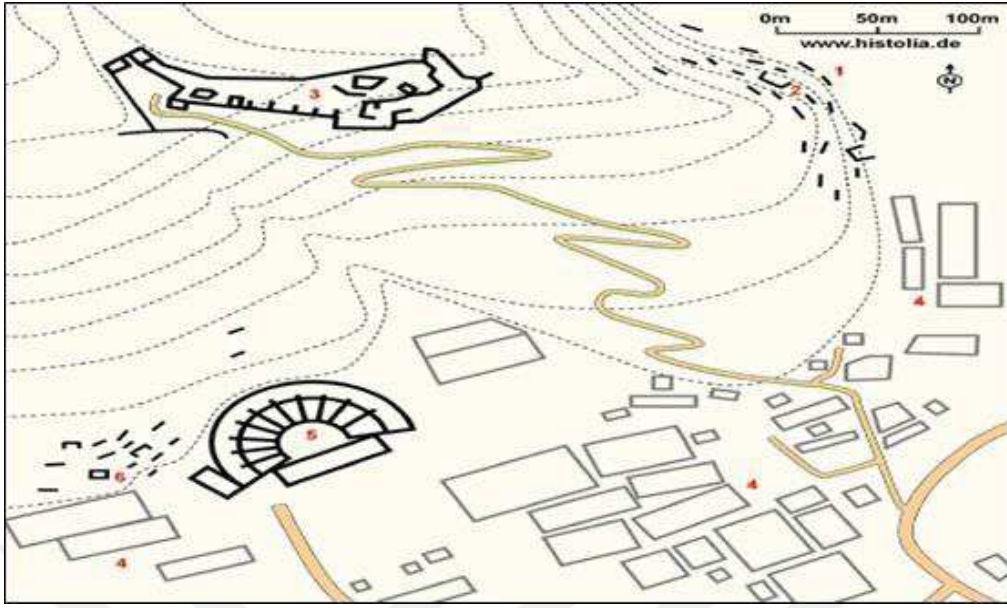
Demre ilçesi kıyıları Dalmaçya tipi kıyı özelliği göstermektedir. Bu kıyı tipi koyların, körfezlerin ve limanların oluşmasına imkân sağlamış olup, bu alanları korunaklı hale getirmiştir. Yörenin bu özelliği antik dönemden itibaren öneminin giderek artmasına yol açmıştır. Demre ilçesi kıyılarında doğal limanların hem ticaret hem de savunma amaçlı kullanılmasından dolayı çeşitli nedenlerle batan gemilerin günümüzde keşfi ile su altı dalış turizmin açısından önemli bir çekicilik haline gelmesine yol açmaktadır.

Demre'nin doğal liman, koy ve körfezlere sahip olması, ticaret ve savunma açısından elverişli olmasına neden olmuştur. Bundan dolayı kent Likya döneminde de önemli bir merkez haline gelmiştir. Kentin en erken sikkeleri MÖ 3. yy. ile tarihlenir. Roma egemenliği döneminde Myra gelişmiş ve zenginleşmiştir. Bizans döneminde Myra önemli bir idari ve dini bir merkez olmuştur. Piskoposluk merkezi de olan Myra'da St. Nicholas, IV. yy. başında Piskopos olarak görev yapmış; halka kendini sevdirmiştir. Myra o zamandan sonra haç yapılan bir yer olmuştur. Bu bakımdan Demre, Hıristiyan dünyasının ilgisini çekmektedir. Her yıl 6 Aralık'ta Noel Baba etkinliklerini yapmak geleneksel hale gelmiştir. O döneme ait kilisenin de birçok bölümü ayakta kalmayı başarmıştır (Fotoğraf 15) (Karataş, 2010, s. 25).

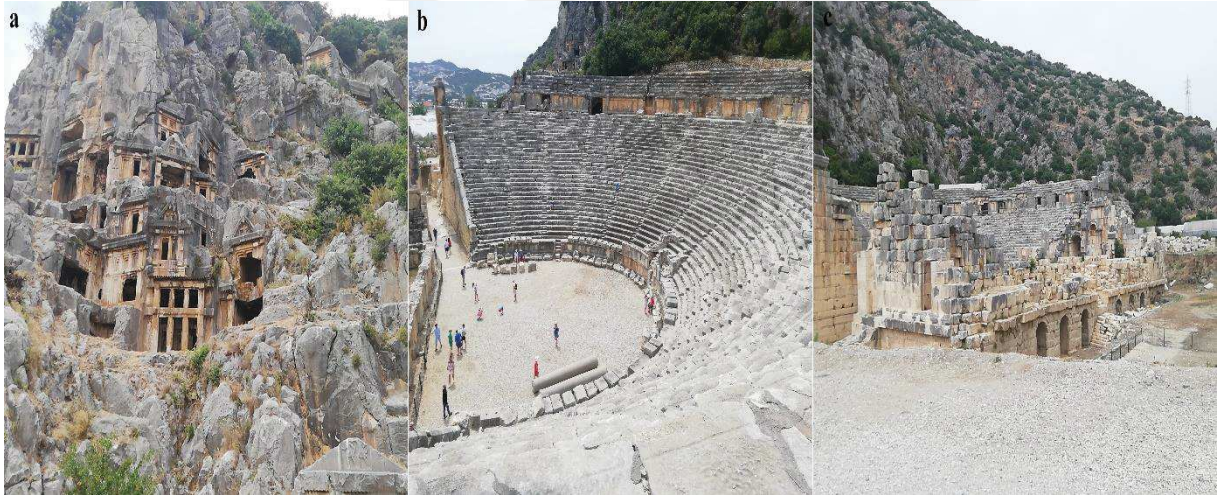

Fotoğraf 15. Kilise girişindeki St. Nicholas temsili heykeli ve Kilise kalıntıları (Konurhan, 2019)

Myra da o dönemin özelliklerini taşıyan birçok eserin yapıldığı tahmin edilse de bugün onların birçoğu ayakta kalamamıştır. Likya döneminin en büyük tiyatrosu olduğu tahmin edilen tiyatro ise çok iyi korunmuş ve ayakta kalmayı başarmıştır (Karataş, 2010, s. 25) (Fotoğraf 16, Şekil 14).

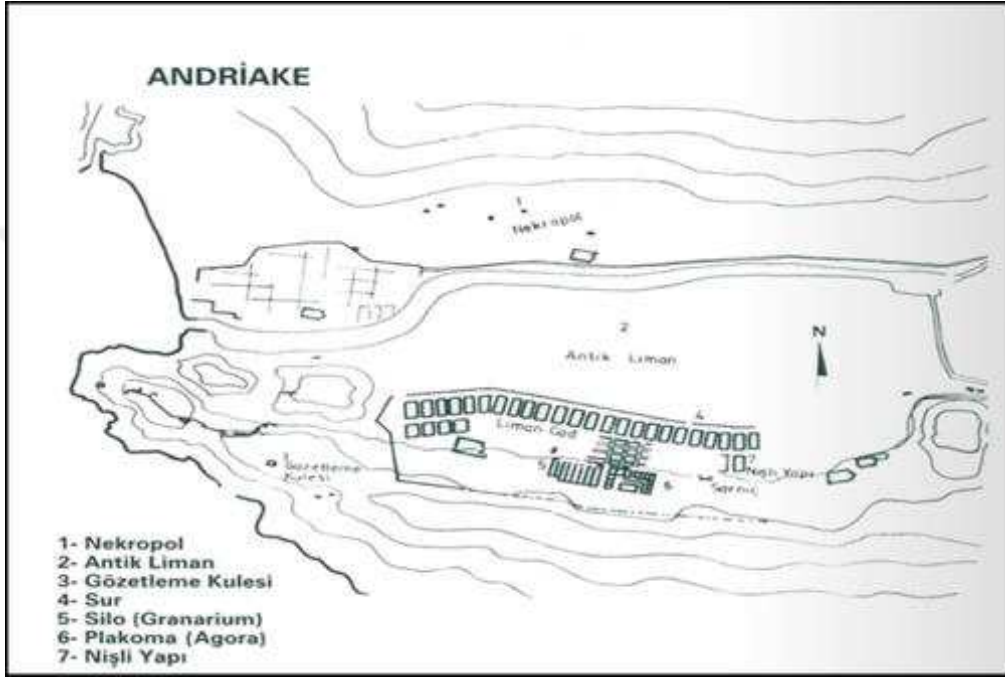
Şekil 14. Myra (Demre) antik kent planı: 1.doğu nekropolü, 2.mezar, 3.akropolis, 4.modern inşaat, 5.tiyatro, 6.nekropol (<https://www.histolia.de/> Son Erişim Tarihi; 10.05.2019)

Fotoğraf 16. Myra antik kent kalıntıları a) Kaya mezarları, b) Antik tiyatro c) Kent kalıntıları (Konurhan, 2019)

Myra'nın liman mahallesi olan Andriake, Demre'nin Çayağzı Mevki'nde yer alır. Bir liman yerleşimi olarak dikkat çeken Andriake Limanı antik Akdeniz'in en büyük limanlarından biridir ve önemli bir ticari merkezdir. Myra'nın liman mahallesi Andriake, Akdeniz seferlerinin

Likya ile buluştuğu ve Likya'nın dünyaya açıldığı bir kapıdır. Ayrıca Andriake, Akdeniz limanlar zincirinin önemli bir halkasıdır. Antiokheia-Roma hattı yanında İstanbul-Kıbrıs-Mısır hattının da önemli bir uğrağıdır. Akdeniz sahillerinin olasılıkla en yüksek kapasiteli uluslararası ticaret limanıdır (Şekil 15) (Oğuz, 2013, s. 51; Öniz, 2012, s. 37).

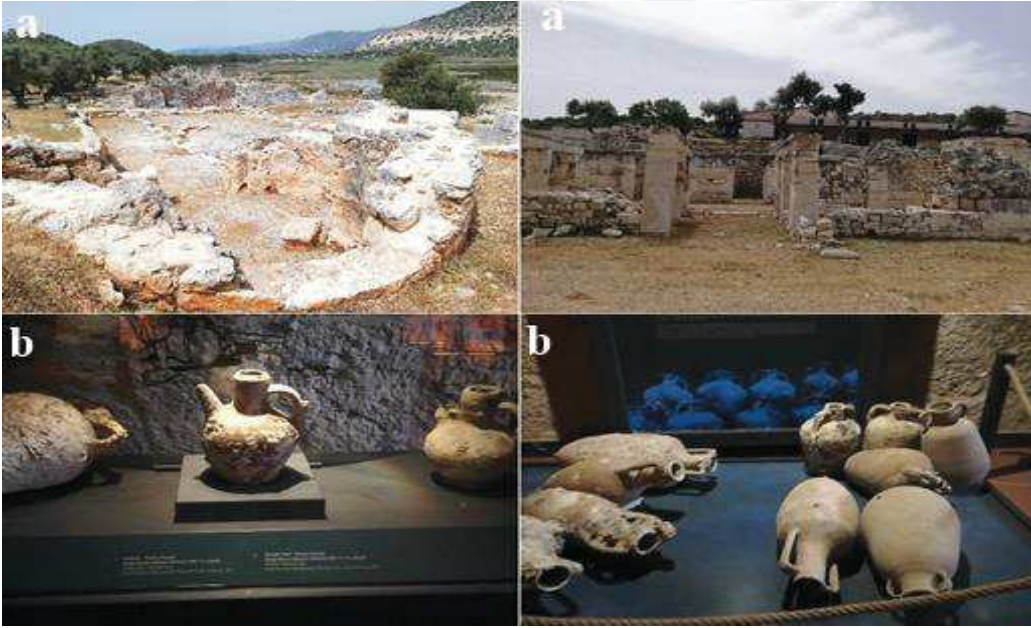

Şekil 15. Andriake liman planı (Pehlivaner, vd., 2004)

Andriake limanı Akdeniz sahillerinin en yüksek kapasiteli limanıdır (Fotoğraf 17). Andriake Limanı yakınında bulunan Gelidonya Batığı ve Uluburun Batığı İ.Ö. 2. binden beri bu kıyılarda uluslararası denizcilik faaliyetlerinin yapıldığını ve korunaklı bir liman yapısıyla Akdeniz deniz trafiğinde ve ticaretinde büyük rolü olduğunu göstermektedir. Andriake Limanı doğuya (Finike), batıya (Kaş-Patara) ve tüm Kekova sahil yerleşmeleriyle deniz ulaşımını sağlayan merkezi limanı olarak önem taşımaktadır. Andriake'nin Helenistik Devirden itibaren de liman olarak kullanılması konum bakımından önemini kanıtlamaktadır (Çevik, 2010, s. 71; Çevik, Bulut, Aygün ve Uzbek, 2017; Yılmaz, 2015, s. 87), (Fotoğraf 18).

Fotoğraf 17. Antik Andriake limanı ve çevresi (Aslan, 2014b)

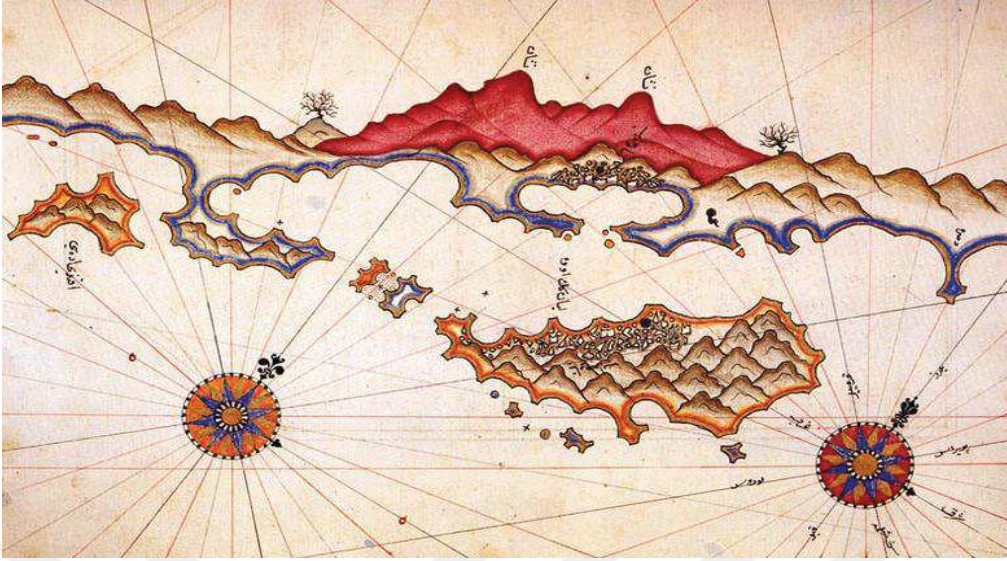
Fotoğraf 18. Antik Andriake limanı kalıntıları ve Likya Müzesinde sergilenen sudan çıkarılmış amforalar, a) Kent kalıntıları b) M.S. 11-12 yy'da Doğu Bizans Dönemi'nden kalan amforalar (Konurhan, 2019)

Yöredeki Dalmaçya tipi kıyı özelliğinin olması Likya kıyılarının kendi içinde farklı coğrafi alanlara ayrıldığını göstermektedir. Bölgedeki liman olanakları geçmişten günümüze

kadar gerek ticaret gerekse kara ile arasındaki ulaşımın sağlanması açısından önemli olmuştur. Kekova Adası'ndaki doğal liman olanakları ve sağlamış olduğu hareketlilikten dolayı günümüzde dalış turizmi açısından önem taşımaktadır.

Kekova'nın konum bakımından ticaret yollarının kesiştiği yerde bulunması, kara kesiminde ve adada bulunan her iki yerleşmenin ekonomik önemini artırmıştır. Adadaki kalıntılar, büyük bir bazilika ve kiliseler, sarnıçlar ve konutlardır. Bazı duvar kalıntıları üzerinde rastlanan Helenistik Döneme ait izler, burada önceden var olan yerleşmeye işaret etmektedir (Yılmaz, 2015, s. 67). Buradan da anlaşılacağı üzere Kekova yöresi limanları önemli bir liman alanı olarak uzun dönem kullanılmış ve bu limanların kullanılması ada çevresindeki yerleşmelerin ekonomik kaynaklarını arttırmıştır.

Geçmişten günümüze kadar önemli bir liman olarak kullanılan Kekova limanını birçok dönemde denizciler tarafından farklı şekillerde ele alınmıştır. Bunlardan bazıları şöyledir; "Kitab Ghara'ib al-funun wa-mulah al-un" adlı anonim eserin 13. yüzyıla ait kopyasında 'Dhabalat al-akwam' zor bir liman olarak, Pietro de Versi portulânında *Cacabo* olarak kaydedilen Kekova, kullanışlı oluşuna ithafen 'iyi bir liman' olarak tanımlanmıştır (Yılmaz, 2015, s. 67). Piri Reis'in yazmış olduğu Kitabı Bahriye'de Kekova Adası'nın haritasını çizmesi dikkate değerdir (Şekil 16).

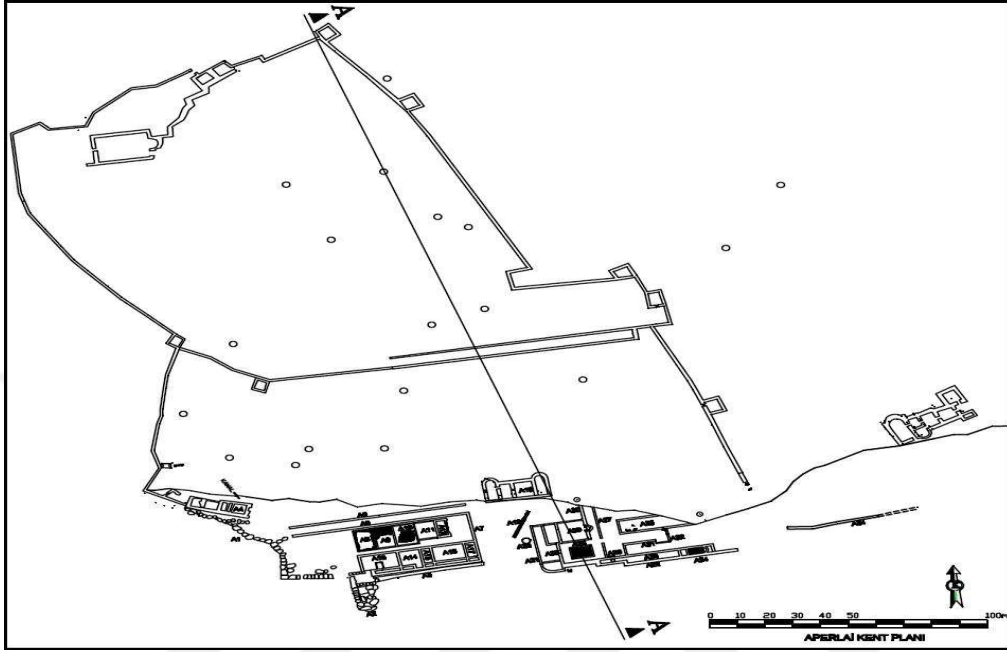

Şekil 16. Kitabı Bahriye'deki Kekova Adası'nın haritası

Antik Likya'nın, Üçağız-Kekova bölgesinde, Sıcak Yarımadası'nın kuzeybatı yamacında bulunan Asar Koyu'nda, bugünkü ismi Kuyubelen olan Aperlai kenti bulunur. Yamaca kurulmuş olan kentin deniz kenarında bulunan güney bölümü doğu-batı yönünde yaklaşık 250 metre, kuzey-güney yönünde ise yaklaşık 60 metre olan toplam 15.000 m² lik bir alan günümüzde su altında bulunmaktadır (Şekil 17) (Aslan, 2014a, s. 60). Aperlai kıyı şeridinin yakınındaki batık alanlar önemli bir çekicilik oluşturmaktadır (Fotoğraf 19).

Kent yamaca kurulmuş olmasından dolayı kuzey-güney yönlü bir eğime sahiptir. Kentin kuzey noktası deniz seviyesinden 70 m yüksektedir ve güney yönünde denize doğru bir eğime sahiptir. Bu durum sular altında kalmış bölüm içinde geçerlidir. Aperlai kentinin karada bulunan bölümünü sınırlayan yaklaşık 700 m uzunluğundaki sur duvarının devamı niteliğinde olan, bugün sular altında bulunan rıhtım ve iskele duvarları kentin güney sınırını belirlemektedir. Kente ait sular altında kalmış on altı mekân, bir dalgakıran ve on dört ana duvar yapısı bulunmaktadır. Bugünkü kıyı şeridine yakın olan su altındaki yapılar daha sığ bir

derinlikte, kıyı şeridinden uzaklaştıkça yapıların bulunduğu alanların derinliği de artmaktadır (Aslan, 2009, s. 10).

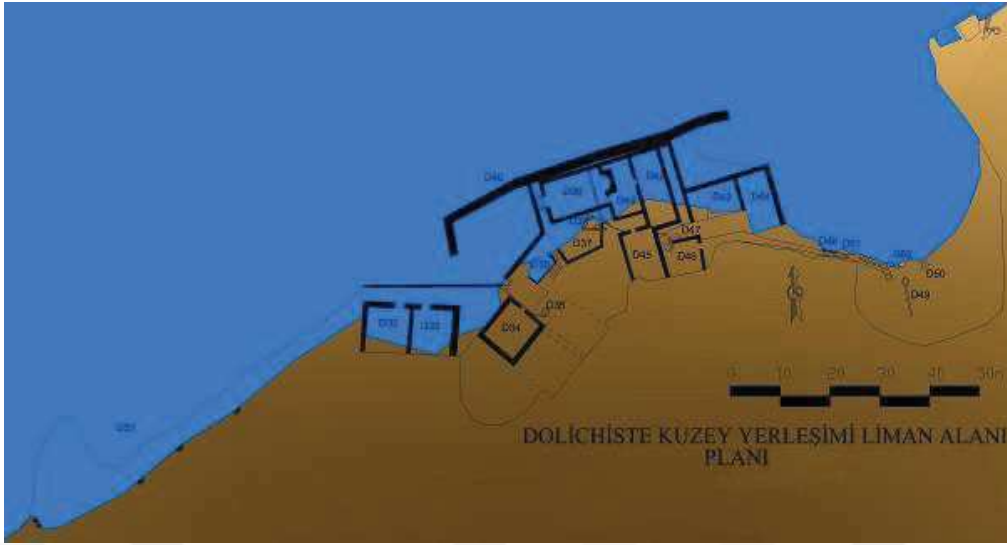

Şekil 17. Aperlai kent planı (Aslan, 2011)

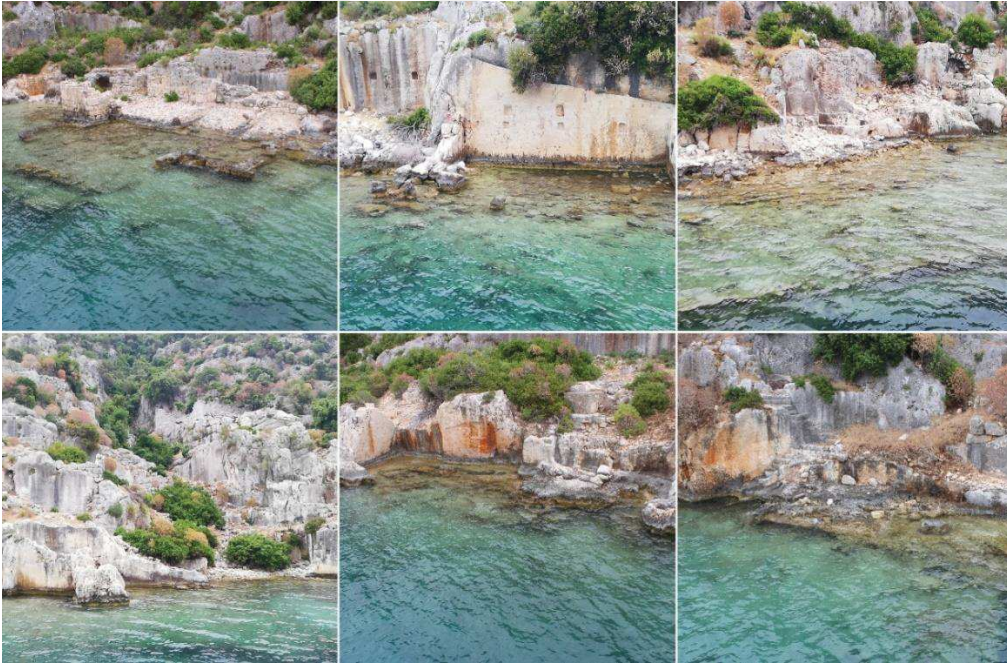

Fotoğraf 19. Aperlai kıyı şeride

Kekova Adası, Simena antik kentinin 1 km. güneyinde, Andriake Limanı'nın ise 4 km. batısında yer almakta ve yaklaşık 7.5 km. uzunluğunda olup, en geniş yeri 1.8 km'dir (Fotoğraf

Şekil 19. Kuzey yerleşim alanı kent planı (Aslan, 2011)

Fotoğraf 20. Kekova Adası'nın güneyindeki sular altında kalmış yerleşme kalıntıları (Konurhan, 2019)

Simena, Kekova yöresinin liman kentlerindedir ve günümüzde Kale olarak adlandırılmaktadır. Kekova Adası'nın 1 km. kuzeyinde, Andriake Limanı'nın 9 km. batısında yer almaktadır (Fotoğraf 21). Yörede antik denizciliği kapsamında değerlendirilen Simena

Kenti'nin limanı ile liman yapılarının bulunduğu bu ada üzerinde ve adanın kıyı alanlarında halen su altında birçok yapı bulunmaktadır (Şekil 20) (Aslan, 2014b, s. 68). Simena, her ne kadar kaya kalıntılarından oluşmuş gibi görünse de doğal bir limana sahip olması ve bu limanın hem karaya ulaşım için hem de sığınma amaçlı kullanılmasından dolayı tarihte önemli bir konuma sahip olmuştur.

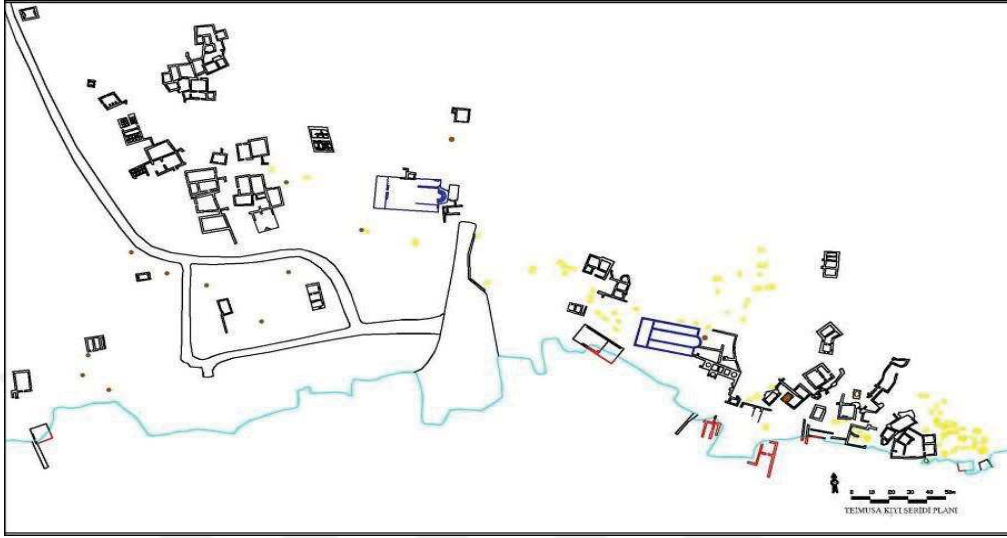
Şekil 20. Simena kıyı şeridi planı (Aslan, 2011)

Fotoğraf 21. Simena kenti ve limanı (Konurhan, 2019)

Teimiusa kenti son derece korunaklı doğal bir koy olan ve günümüzde Üçağız olarak anılan kıyı kasabasının bulunduğu sitte yer almaktadır. Kekova yöresi içinde karayolu ile ulaşılabilen ve gerisindeki verimli araziden yararlanabilen tek kenttir. Kentte bulunan yazıtlı mezarlarda yer alan değişik ülkelerden denizci ve tüccar isimlerinin yer alması erken dönemlerden itibaren kentin deniz ticareti açısından önemini göstermektedir (Aslan, 2014a, s. 71). Yerleşme zaman içerisinde deniz ticaretinin genişlemesiyle plansız bir şekilde büyümüştür. Bu da düzenli bir liman kompleksini bozmuştur (Şekil 21). Araştırma alanındaki Teimiusa (Üçağız) kara ile bağlantısı olan tek kent olması, iç kısımlar ile ulaşımın ve mal taşımacılığının geçmişten günümüze kadar yapılmasına imkân tanımıştır. Ayrıca Kekova Adası'na ulaşım da bu kentten yapılmaktadır. Bu da Teimiusa (Üçağız) limanını çok önemli bir liman yapmıştır. Limandaki bu hareketlilik yerleşim yerlerinin kıyı alanlarına kurulmasına neden olmuştur. Bu yerleşim alanlarının tektonik hareketler sonucunda sular altında kalmasıyla batık yerleşim

alanları oluşmuştur. Batık yerleşim alanları da su altı dalış turizminde önemli çekicilik oluşturmaktadır (Fotoğraf 22).

Şekil 21. Teimiusa kent planı (Aslan, 2011)

Fotoğraf 22. Kaleköy ve Teimiusa (Üçağız) kıyı kesimdeki Kral Mezarları (Konurhan, 2019)

Kaş İlçesi Kıyılarında Bulunan Batıklar ve Yapay Resifler

Geçmişten günümüze yöredeki limanlar ve çevresinde deniz ticaretinin yoğun olması batık Geçmişten günümüze yöredeki limanlar ve çevresinde deniz ticaretinin yoğun olması

batık alanlarının oluşmasına katkı sağlamıştır. Ayrıca su altı dalış turizmine yeni dalış mevkileri kazandırmak adına birçok yapay resif alanları oluşturulmuştur. Bunlara ek olarak çıkarılan gemi batıkları ve amforalar için su altı arkeopark alanı da oluşturulmuştur (Şekil 22).

Şekil 22. Kaş ilçesi batık ve yapay resif alanları (Konurhan, 2019)

Uluburun Batığı. Uluburun batığı 3.300 yıl önce Genç Tunç Çağın'da, Kaş'ın 9 km. güneydoğusundaki Uluburun açıklarında batmış olan bir ticaret gemisidir (Şekil 22). Tunç Çağına ait olan Uluburun batığı 15 metre uzunluğu ile dünyanın en eski batığı olarak bilinmektedir. 1982'de denizin yaklaşık 50 metre derinliğinde bir balıkçı tarafından rastgele bulunmuş ve su altı araştırma ekiplerince gün yüzüne çıkarılmıştır. Geminin iskeleti oldukça iyi durumdadır ve içinde bulunan malzemeler oldukça değerli mal ve hammaddelerden oluşmaktadır. Bu malzemeleri çoğu bozulmamış durumdadır. Uluburun batığı taşımış olduğu çok değerli malzemelerle ve stratejik açıdan önemli bir rotası olmasından dolayı dünya deniz ticaretinin en önemli sembolü olmuştur. Uluburun kargo gemisinin taşıdığı mallar öncelikli olarak hammaddeden oluşmaktadır. Fakat aynı zamanda çok çeşitli imal edilmiş malları da içermektedir. Uluburun kargo gemisi birçok değerli malzemeler taşımamasından dolayı bir kral sarayına gittiği tahmin edilmektedir (Fotoğraf 23) (Bass, 1986; Bass, Pulak, Collon ve Weinstein, 2010; Pulak, 2009, ss. 190-193).

Fotoğraf 23. Uluburun Batığı (Erkurt ve Paker, 2014)

Uluburun gemisinin günümüzde canlandırmak ve turizme kazandırmak adına 360 Derece Tarih Araştırmaları Derneği tarafından Uluburun II. adıyla batık geminin replikası inşa edilmiştir. Uluburun II. isimli bu gemi Akdeniz'deki rotasını izlemek için yapılmıştır. Su altı dalış turizmine kazandırmak amacıyla yine 360 Derece Tarih Araştırmaları Derneği tarafından Uluburun III. adıyla bir gemi daha inşa edilmiştir. Bu gemi Kaş açıklarındaki Hidayet Koyu mevkinde batırılmıştır ve dalış turizmi açısından önemli bir dalış mevkisi haline gelmiştir. Uluburun gemisinin orijinali ise Bodrum Su altı Arkeoloji Müzesinde sergilenmektedir (Fotoğraf 24). Ayrıca Uluburun gemisinin replikası (Uluburun III) batırıldığı mevki Arkeopark alanı olarak ilan edilmiştir (Balkozak, 2007, s. 40; Erkurt ve Paker, 2014, s. 135). Bugün Kaş kıyılarındaki Arkeopark alanına su altı dalışlarının yanı sıra deneysel su altı arkeoloji çalışmaları ve su altı arkeoloji öğrencilerinin eğitim alanı olarak dalışlar yapılmaktadır.

Uluburun gemisinin izlediği rota (Ege, Doğu Akdeniz ve İtalya) ve batıktan çıkarılan malzemeler 7 ayrı medeniyet (Mikenliler, Nübyeliler, Kenanlılar, Kıbrıslılar, Mısırlılar, Kassitler ve Asurlar) hakkında bilgi vermektedir (Balkozak, 2007, s. 47; Erkurt ve Paker, 2014, s. 132).

Fotoğraf 24. Uluburun batığı replikası (Erkurt ve Paker, 2014)

Kaş Uçak Batığı “Savoia Marchetti SM.79” “Sparviero”. Kaş ile Meis Adası arasında yer alan ‘Uçan Balık Topluluğu’ isimli sığlıkta 50-70 metre derinlik aralığında İkinci Dünya Savaşı’ndan kalmış uçak batığı yer almaktadır (Şekil 22). Uçak batığının burnundan kuyruğuna kadar olan uzunluk 18 metre olup yarı kanat açıklığı yaklaşık 11 m, tam kanat açıklığı ise 22 m olarak ölçülmüştür. Üç pervaneli İtalyan savaş uçağını 1990 yılında Uğur Eroğlu bulmuştur. Uçağın motor bölümleri 57 metrede görülmeye başlamakta ve kuyrukla diğer metal parçaları meyil nedeniyle 70 metre derinliğe kadar uzanmaktadır. Enkazın etrafında cephanesi bulunmaktadır. Uçak motorları haricinde bir bütün olarak su altında yatmaktadır, ancak geçen zamana bağlı olarak gövdesi zarar görmeye başladığından dolayı iskeleti ortaya çıkmaya başlamıştır. Derinlik limitleri nedeniyle uçak batığına sınırlı sayılarda dalışlar yapılmaktadır. Dalışların birçoğu uçak batığını araştırmak amaçlıdır (Fotoğraf 25) (Demirtaş, 2012, s. 1088).

Fotoğraf 25. Kaş Uçak batığı. Savoia Marchetti SM.79 “Sparviero” (Ceylan, 2018)

Osmanlı Dönemi Batığı. Kaş Körfezi içerisinde, dış fenerin bulunduğu Fener Mevki’nde 18-24 m derinlikte kumluk bir zeminde, Osmanlı Dönemi Batığı olarak adlandırılan ve en fazla 100 yıllık bir tekne batığıdır (Şekil 22). Batık alanında pek fazla bir şey bulunmamakla birlikte tekne kalıntıları ve büyük bir su testisi kalıntısı bulunmaktadır (Fotoğraf 26).

Fotoğraf 26. Osmanlı batığı (Ceylan, 2018)

Pamuk (Dimitri) Batığı. Dimitri Batığı, 1968 yılında adalara vurmuş ve etrafına pamuk balyaları saçmış Yunan bandıralı bir gemidir. Çevresine saçtığı pamuklardan dolayı “Pamuk Batığı” olarak da adlandırılmaktadır. Kaş Körfezi içerisinde “Beş Adalar” olarak isimlendirilen adalardan, Kovan ve Kovanlı Adaları arasındaki boğazın güneyinde, 21-36 metre aralığında bulunmaktadır (Şekil 22). Batık geminin iç aksamının birçoğu dinamitlenerek alınması esnasında yöredeki bir duvarın aşağıya çökerek yeni bir su altı topografyası oluşturmuştur. Dimitri batığının dalış turizmi açısından hem gemi batığı hem de oluşmuş yeni topografya açısından önemli bir dalış mevkisi haline gelmiştir.

Geç Roma Devri Batığı. Batık, Kalkan İnceburun çevresinde bulunmuştur (Şekil 22). İnce, uzun boylu, boyundan kulplu, uzun gövdeli ve sivri dipli amforaların oluşturduğu yığın halindeki batıkta sağlam amforaya rastlanılmamıştır. Batık, bulunan amforalara ve üzeri yivli bir amphoriskosa göre Geç Roma devrine tarihlendirilmiştir. Bu batıkta yer alan amforaların benzerini Zemer, MS 3-4. yüzyıla tarihlendirilmiştir (Yıldız, 1984, s. 23).

Roma Batığı. Kaş Kepez Burnu açıklarında 1983 yılında bulunmuştur (Şekil 22). 36-40 metre derinlikteki batıkta beş değişik tipte amfora bulunmaktadır. Bir çeşidinin MS 4. yüzyıl Yassıada Roma Batığı ile benzerlik göstermesinden dolayı MS 4. yüzyıla tarihlendirilmiştir.

Eğimli kayalık zeminde kum cepler bulunmaktadır. Bu kum cepler sayesinde kum zemindeki amforalar sağlam kalmıştır (Yıldız, 1984, s. 23). Roma Batığı amforalarını koruma için batık alanı dalışa yasaklanmıştır. Sadece bilimsel çalışmalar için izin verilmektedir.

Yapay Resif Tank Batığı. Yapay resif alanı oluşturmak ve dalış turizmine katkı sağlamak için Türk Silahlı Kuvvetleri'nden (TSK) temin edilen 45 tonluk tank Kaşaıklarındaki Güvercin Ada mevkinde 20 metrelik alana batırılmış bir batıktır (şekil 22). Tank batığı yapay resif alanı olarak deniz canlılarının yuvalanma alanları haline gelmiştir. Bu da dalış turizmi açısından önemli bir dalış mevkidir. Yöredeki bu dalış mevkisi sık sık dalışlara sahne olmaktadır (Fotoğraf 27).

Fotoğraf 27. Yapay resif Tank Batığı (Ceylan, 2018)

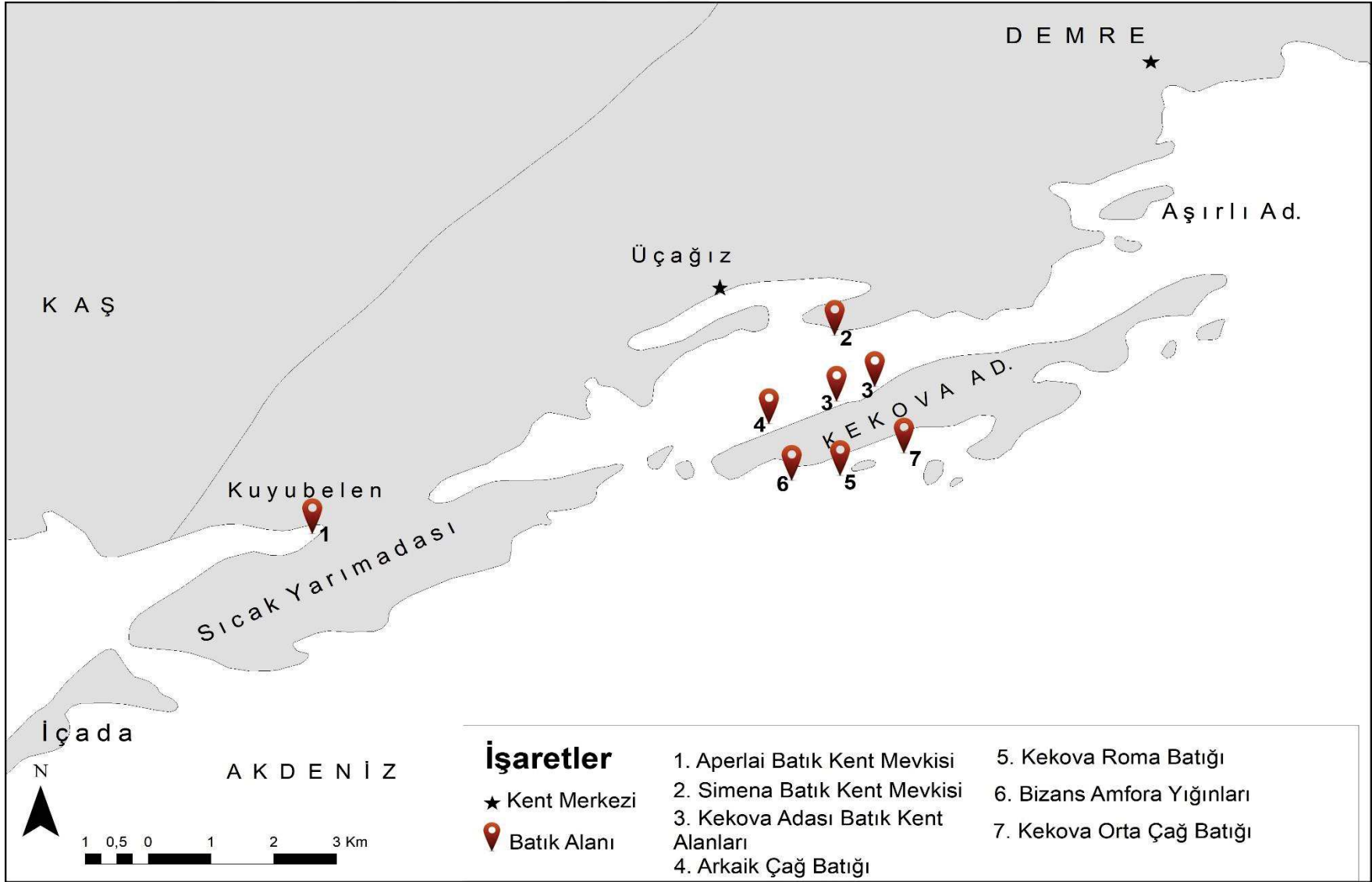
Yapay Resif C47 Uçak Batığı. Tank Batığı gibi Uçak Batığı da yapay resif alanı oluşturmak ve yeni bir dalış mevkisi kazandırmak için batırılmış bir batıktır. Uzunluğu 20, kanat uzunluğu 30 metre olan uçak Fener Mevki'nde 12 metre derinliğe batırılmıştır (şekil 22). Büyük bir genişliğe sahip olan uçak acemi dalıcıların da içine girebilmesi, buradaki oluşmuş farklı resifleri görebilmesi ve eğitim dalışı için önemli bir dalış mevkisi haline getirilmiştir (Fotoğraf 28).

Fotoğraf 28. Yapay resif Uçak Batığı (Draman, 2018)

Demre İlçesi Kıyılarında Bulunan Batıklar

Araştırma alanı kıyılarının İlkçağlardan bu yana yerleşim alanı olması batıkların bulunmasına fırsat tanımıştır. Kıyı alanlarındaki yerleşme alanlarının tektonik hareketler sonucunda batması, batık yerleşim alanlarının oluşmasına neden olmuştur. Ayrıca deniz ticareti açısından önemli limanlara sahip olan araştırma alanının birçok gemi ve tekne batıkları bulunmaktadır (Şekil 23).

Şekil 23. Demre ilçesi batık alanları (Konurhan, 2019)

Aperlai Batık Kenti. Demre ilçesinin Üçağız-Kekova kesiminde, Sıcak Yarımadası'nın kuzeybatı yamacında bulunan Asar Koyu'nda, bugünkü ismi Kuyubelen olan yerleşmedir (Şekil 23). Yamaca kurulmuş olan kentin deniz kenarında bulunan güney bölümü, doğu-batı yönünde yaklaşık 250 m, kuzey-güney yönünde ise yaklaşık 60 m olan toplam 15.000 m²'lik bir alan günümüzde sular altında bulunmaktadır. Yörede ele geçen yazıtlara göre kent İÖ 4. yüzyılın sonlarında kurulmuş ve İS 7. yüzyılın ortalarına kadar iskân görmüştür. Su altında bulunan yapıların bazıları temel seviyesinde bazıları ise yer yer 1 m'ye varan seviyedeki duvarlar ile korunmuş, bazıları ise bütünlüğünü koruyamamış ve yapılara ait bloklar dağınık bir halde bulunmaktadır (Fotoğraf 29). Kentin güneyinde yer alan mendirek, liman yapıları, kente ait birçok yapı ve kent surlarının bir bölümü de tektonik hareketler ve Akdeniz sularının zamanla yükselmesi sonucunda kademeli olarak sular altında kalmıştır (Aslan ve Erdoğan 2013, ss. 74-75).

Fotoğraf 29. Aperlai kıyı şeride ve su altında kalan yapılar (Aslan, 2014b)

Turizm açısından sular altında kalmış yerleşme kalıntıları büyük önem taşımaktadır. Çalışma alanında bulunan su altı yerleşme kalıntılarının olduğu alanlara birçok turistik turlar düzenlenmektedir. Dalış turizmi açısından da ayrı bir öneme sahip olmasına rağmen, batık

kentin korunması açısından büyük bir bölümü dalışa kapalıdır. Sadece araştırma amaçlı dalışlara izin verilmektedir. Aperlai Batık Kenti'nin bulunduğu alan deniz parkı ilan edilmesi suretiyle koruma-kullanma dengesi içinde dalış turizmine açılması düşünülmektedir.

Simena (Kale) Kenti Batık Mevki. Kekova Yöresi'nin liman kentlerinden olan ve günümüzde "Kale" olarak adlandırılan Simena, Kekova Adası'nın 1 km. kuzeyinde, Andriake Limanı'nın 9 km. batısında yer almaktadır (Şekil 23). Kentin limanı ve liman mahallesi denilebilecek nitelikteki yapıları, kıyıda nispeten daha düzlük bir alanda yer almaktadır. Bu alan gerek su üstündeki yapıların gerekse su altındaki yerleşme kalıntılarının önceleri ana karaya bitişik bir yarımada olduğunu göstermektedir. Ancak yöredeki tektonik hareketler sonucunda bu alanın su altında kaldığı görülmektedir (Fotoğraf 30) (Aslan ve Erdoğan, 2013, s. 79).

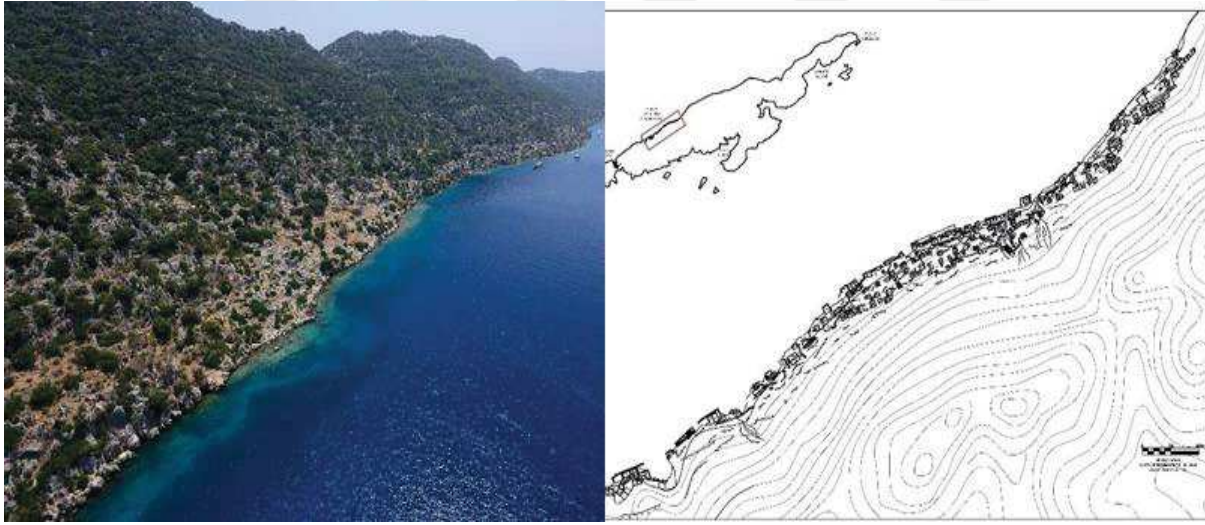

Fotoğraf 30. Simena Kentinin su altında kalan yapılar ve çevresi, a) Simena limanı b) Liman kıyısındaki yapılar (Konurhan, 2019)

Simena Kenti'nin limanı kıyı alanlarında halen su altında birçok yapı bulunmaktadır. Bu yapılar arasında kıyının güneyinde karşılıklı iki koldan oluşan mendirek bulunmakta ve bu mendirek günümüzde 2 m. sular altında bulunmaktadır. Mendirekle birlikte kıyı alanlarına

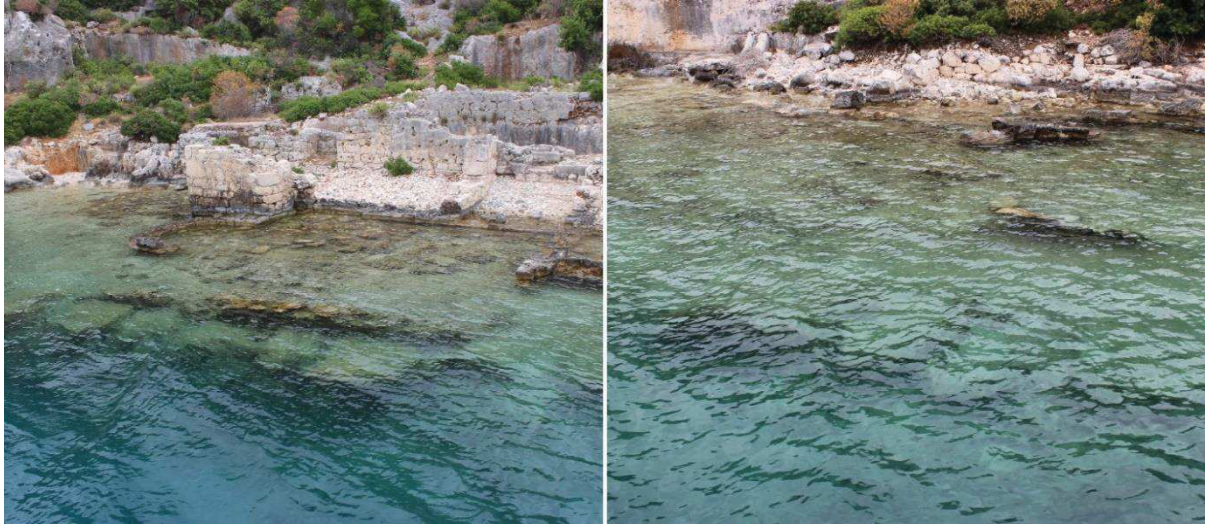
kurulmuş liman alanı da tektonik hareketler ve deniz seviye yükselmelerinden dolayı bir kısmı sular altında kalmıştır (Aslan, 2014a, s. 69).

Kekova Adası Batık Kent. Adanın kuzey yerleşim alanı olarak bilenen mevkiye halk tarafından “Batık Kent” denilmektedir. Batık Kent, Tersane Koyu’nun yaklaşık 1 km. doğusunda yer alan dik yamaçlı kıyı şeridinde bulunmaktadır (Şekil 23). Yaklaşık 1.3 km uzunluğunda ve 110.000 metrekarelik alanı kaplayan yapılar, -2 ila +50 m. yükseklikleri arasında oluşturulan dokuz terasa yerleştirilmiştir. 2016 yılında yapılan araştırmalar sonucunda 42 adet yapı ve 15 adet sarnıç tespit edilmiştir. Ayrıca devam eden araştırmalar sonucunda alanda bir liman, iki rıhtım alanı, üç kilise, iki şapel, bir hamam, iki kule/fener, dört üretim atölyesi tespit edilmiştir (Fotoğraf 31) (Aslan, Kılıç, Göçer, Boran ve Orhan, 2016, s. 426; Orhan, 2018).

Fotoğraf 31. Kuzey yerleşim alanından görünüm ve yerleşim planı (Aslan, vd., 2016)

Su altında kalmış yapılar su altı dalış turizminde önemli çekicilik sunmasına rağmen, bu kalıntılara dalış izni verilmemektedir. Liman kıyısındaki bu yapıların koruma-kullanma dengesi içinde dalış turizmine kazandırılması ile yöredeki dalış turizmi için önemli çekicilik oluşturacaktır (Fotoğraf 32).

Fotoğraf 32. Kuzey yerleşim alanındaki sular altında kalmış yerleşme kalıntıları (Konurhan, 2019)

Kekova Batık Kenti yöredeki en önemli turistik çekiciliklerin başında gelmektedir. Batık Kent denilen yerleşme kalıntılarının birçok kısmının sular altından kalması ile dalış turizmi açısından önemli bir çekicilik oluşturmasına rağmen, batık alanlarının sığ olması ve batıkların korunması için dalışa izin verilmemesi, sadece bilimsel amaçlı dalışlara izin verilmesi dalış turizminin gelişimini sınırlandırmaktadır. Yöre kıyılarında sular altında kalmış yapıların koruma-kullanma dengesi içinde dalışa açılması ile su altı dalış turizmi daha ivme kazanabilir.

Arkaik Çağ Batık Alanı. Kekova Adası Tersane koyu yakınlarında Arkaik Dönem Batığı, 8-18 m derinlikte ve 200 m²'lik bir alana yayılmış olarak bulunmuştur (Şekil 23). Batık alanında sepetkulplu amfora parçaları ve mortorlar ile batığa yakın alanlarda kontekt vermeyen tekil durumda çeşitli formlarda kırık kulplar ve form veren amfora gövdeleri bulunmaktadır. Bulunan bu kalıntılar İ.Ö. 7. yüzyılın sonuna tarihlenmektedir (Fotoğraf 33) (Özdaş, Kızıldağ ve Okan, 2012, ss. 119-120; Aslan ve Kılıç, 2016, s. 38). Batık alanı çevresi dalışlara yasak olmasından dolayı dalışlara izin verilmemektedir.

Fotoğraf 33. Arkaik Dönem batığı yığınları (Özdaş, Kızıldağ ve Okan, 2012)

Kekova Roma Batığı. Kekova Adası'nın güneyinde gerçekleştirilen araştırma dalışları sonucunda bulunmuştur (Şekil 23). Sığda, kumluk ve kayalık zeminde, tamamı kırık amfora kümelerinden oluşan bir batıktır. Bu kümeler içinde safra taşları ile mutfak kapları da yer almaktadır. Değişik formdaki amforalar geniş bir alana dağılmış durumdadır. Batık alanındaki araştırmalar sonucunda Roma Dönemine ait olduğu düşünülen batık, zaman içinde oldukça tahrip edilmiştir (Özdaş ve Kızıldağ, 2013, s. 149). Alanın dalışa yasak olmasından dolayı bulunan amforalara dalışlar yapılmamaktadır. Sadece bilimsel çalışmalar için dalışlara izin verilmektedir (Fotoğraf 34).

Fotoğraf 34. Kekova Roma Batığı amforaları (Özdaş ve Kızıldağ, 2013)

Kekova Bizans Amfora Yığınları. Kekova Adası'nın güneyinde Bizans dönemine ait bir batık alanı 2012'de yapılan çalışma sonuçları ile bulunmuştur (Şekil 23). Bulunan batık alanında amfora yığınları, çatı kiremitleri ve diğer seramik eserlerden oluşmaktadır. Amfora yığınlarının kıyıya yakın olmasından dolayı başta döküntü malzemeler olduğu sanılmış ancak yapılan araştırmalarda bu kümelerin 1.5 km. hat boyunca kümeler halinde uzandığı tespit edilmiştir. Sonraki yapılan araştırma dalışlarında yığınların aynı tip amfora ve çatı kiremitlerinden oluştuğu ve bütün kıyı boyunca devam ettiği anlaşılmaktadır. Farklı dönemlere ait malzemenin olmayışı, hepsinin aynı derinliklerde yer alması, aralarında 20-50 m.'lik değişen mesafelerin olması, hemen yakınlarında yıkılmış rıhtım kalıntılarının bulunmasından dolayı söz konusu buluntuların bir batık olduğu düşünülmektedir. Yapılan çalışmalarda da hat boyunca 600 adet Geç Roma 1 tipi amforanın yanı sıra, 400 kadar düz kiremit ve kapama kiremidi ve çok sayıda mutfak kabının karışık yığınlar halinde bulunmuştur (Özdaş ve Kızıldağ, 2013, s. 149). Alanın dalışa yasak olmasından dolayı bulunan batık alanına dalış yapılmamaktadır (Fotoğraf 35).

Fotoğraf 35. Bizans Batığı yığınları (Özdaş ve Kızıldağ, 2013)

Kekova Orta Çağ Batığı. Kekova Adası Tersane Koyu çevresinde detaylı araştırma dalışları yapılarak Orta Çağ'a tarihlendirilen küçük bir batık kalıntısı bulunmuştur (Şekil 23). Batığa ait kalıntılar arasında gümüş sikkelerin yanı sıra makara parçaları ile üzeri çökelti ile kaplı çok sayıda metal (bronz, bakır, demir) parçalar yer almaktadır. Sikkeler ile 6. Haçlı Seferleri arasında bir ilişki olduğu da düşünülmektedir (Özdaş ve Kızıldağ, 2013, s. 150). Batık alanında dalışlara izin verilmemektedir. Bilimsel çalışmalar için izin alınarak dalışlar yapılabilmektedir.

Bölüm VI: Araştırma Alanı Dalış Mevkileri ve Karakteristikleri

Kaş İlçesi Kıyıları

Akdeniz Bölgesi kıyılarının boyuna tipi kıyı özelliğinin yanı sıra özellikle Kaş ve Demre ilçesi kıyılarında Kekova Adası ve çevresi Dalmaçya tipi kıyı özelliği göstermektedir. Dalmaçya tipi kıyı, özellikleri itibariyle Kaş ilçesi kıyılarında su altı dalış turizmini olumlu yönde etkilemektedir. Kaş ilçesi kıyı şeridindeki Gata Burnu ile Meis Adası arasında kalan ve Meis'i deniz tabanından ana karaya bağlayan set üzerindeki küçük adacıklar yörenin en önemli dalış mevkileridir. Kaş ilçesi kıyı şeridi falezli yüksek kıyıları özelliğindedir ve bu yükseltiler aynı eğilimle derinliklere doğru inmektedir. Boyuna tipi kıyılarda kıyıdan itibaren derinliğin hızla artmasından dolayı da dalış turizmi için uygundur. Bu derin dalış mevkileri özellikle profesyonel balıkadamlar için uygundur. Ayrıca yöre kıyılarında derinlere inildikçe kaya, kum ve deniz çayırıları birbirleriyle karışık bir yapıda bulunmaktadır. Kaş ilçesi kıyılarında bulunan tüm bu özellikler yörede su altı dalış turizminin gelişmesine olanak sağlamıştır.

Araştırma alanı kıyılarının Dalmaçya kıyı tipi şeklinde olması koy ve körfezlerin oluşmasına imkân sağlamıştır. Dalmaçya tipi kıyı özelliği olarak ışığın ulaşmadığı mağara, kanyon ve kaya kovuklarının girintili çıkıntılı yapıları, ayrı bir deniz canlılığı alanı oluşturmaktadır. Fotosentez yapan yosunların barınmadığı bu alanlarda su hareketlerinin getirebildiği besinler ile orantılı olarak düğme mercanlar ve kırılğan yosun hayvancıkları, sünger ve anemonlardan oluşan zengin canlı çeşitliliği göze çarpar (Draman, 2012, s. 13). Su altı dalış turizminin de ayrı bir yeri olan mağara ve kanyon gibi oluşumlar yörede önemli çekicilik alanlarını oluşturmaktadır. Ayrıca bu alanlarda fauna çeşitliliğinin yüksek olması dalış turizminin çekiciliğini daha da arttırmaktadır.

Yöre kıyılarında plankton ve besin değeri fazla olan akıntılar bulunmaktadır. Akıntıya girip planktonlarla beslenen gümüş, kupez, papaz ve izmaritlerin yoğunluğu sayesinde avcı

balıkları bu kıyılara çekmektedir. Kaş'ta dalış öncesi durumu özetleyen “ne kadar akıntı, o kadar balık” sözü söylenmektedir (Draman, 2012, s. 13). Yöre kıyılarındaki akıntının fazla olması oksijen oranını arttırmakta ve planktonların artmasına imkân sağlamaktadır. Buna paralel olarak akıntının olduğu alanlarda fauna popülasyonu artış göstermektedir. Yöre kıyılarındaki bu sahalar dalış turizminde önemli çekicilik alanlarıdır.

Kıyının süngerimsi karstik yapısı dağlardan süzülen kar ve yağmur sularını kolayca emmekte ama tutamayarak su altındaki çatlak ve mağaralardan tatlı su sızıntıları şeklinde kıyılarda ortaya çıkmaktadır. Yöre kıyılarında bu tatlı su çıkışlarının olduğu yerlerde (Büyük ve Küçük çakıl mevki, Çukurbağ Yarımadası kıyıları ve Kepez Burnu kıyıları gibi) canlılık hemen fark edilmektedir. Kaş plajlarının ve Çukurbağ Yarımadası'ndaki bazı koyların yüzey tabakası Ağustos ayının sıcaklığında bile soğuk olmasının sebebi bundan dolayıdır (Draman,2012, s. 13; Öztan, vd., 2004). Tatlı ve soğuk su çıkışının olduğu alanlarda hem faunanın artması hem de floranın gelişmesi dalış turizmini olumlu yönde etkilemektedir.

Kaş ilçesi kıyılarındaki dalış mevkilerine deniz üzerinden yaklaşık 15-45 dakikada ulaşılabilir. Dalış noktalarının hem Kaş Liman'ına olan yakınlığı hem de yakınında her türlü hava koşulunda sığınacak kuytu koyalara sahip olması önemli bir çekicilik sağlamıştır (Şenok, 2001, ss. 125-126).

Yöre kıyılarında 40'ın üzerinde dalış mevkisi bulunmaktadır (Şekil 24). Yöre kıyılarında oldukça fazla dalış mevkisinin bulunması su altı dalış turizmini olumlu yönde etkilemektedir ve su altı dalış turizminde önemli bir konuma taşımaktadır.

Şekil 24. Kaş ilçesi kıyıları dalış mevkileri

Uçak Batığı ya da Uçanbalık (Flying Fish) Bankosu Dalış Mevki. Meis Adası ile kıyılarımız arasındaki son dalış noktasıdır ve mevkinin diğer adı Uçanbalık (Flying Fish) bankosudur (Şekil 24). Tepesi 4-5 metrelerden başlayan bu banko ismini güneydoğu ucunda 55-71 metre arasında yatan uçak batığından almaktadır. Dalış mevkisinde, adından da anlaşılacağı üzere su üzerinde birçok sıçrayarak uçan balıklar görülmektedir. Dalış mevkisindeki resif alanı 5 metreden itibaren başlayıp, 80 metrelere kadar uzanmaktadır. Yörede genellikle tecrübesiz balıkadamlar için dalışlar yapılmaktadır. İtalyan Savoia- Marchetti SM79 modeli torpidolu bombardıman uçağı II. Dünya Savaşında Meis'i bombalarken uçaksavar ateşiyle düşürülmüş ve bu mevkide batmıştır. Batıkta oluşan resiflerin sonlarına doğru 60 metrede pervaneleri, 67 metrede kuyruk kısmı ile son bulmaktadır. Dalış mevkisinde akıntılar oldukça şiddetlidir, hatta bazı zamanlarda dalışları iptal ettirecek seviyelere ulaşabilmektedir. Hem çok derinde hem de akıntının fazla olmasından dolayı uçak batığı dalışları sadece profesyonel balıkadamlara önerilmektedir (Draman, 2012, s. 65; Şenok, 2001, s. 128).

Uçak batığı, diğer adıyla Uçanbalık bankosu Türkiye’de en iyi dalış noktalarından biri seçilmiştir. Genelde Güneydoğu’dan gelen akıntının az olması bankonun o tarafındaki duvarda gümüşleri avlayan sinarit, orfoz, akya, barakuda, palamut gibi birçok avcı balıkları çekmektedir (Draman, 2012, s. 65). Bu dalış mevkisi gerek fauna popülasyonu açısından gerekse bir uçak batığı bulundurmasından dolayı yöredeki dalış turizmine önemli bir çekicilik sunmaktadır (Fotoğraf 36).

Fotoğraf 36. Uçak batığı (Ceylan, 2018)

Besmi Adası Dalış Mevki. Pabuç şeklindeki bu bankoda dalışlar adanın etrafını turlayarak ve kuzeydoğu ya da güneybatıya doğru kademeli bir şekilde giden kayalıklar etrafında yapılmaktadır. Besmi Adası dalış mevkisi yalnızca deniz canlılarıyla değil, tarihi kalıntılarıyla önemli bir dalış mevkisidir. Dalış mevkisi Meis Adası’na çok yakın bir yerde bulunmaktadır (Draman, 2012, s. 71) (Şekil 24).

Daha çok tecrübeli balıkadamların tercih ettiği bu mevki, deniz canlıları bakımından oldukça zengin; vatoz ve grida sürüleri, kaplumbağalar, barakuda balıkları ve akya sürüleri gibi birçok balık çeşidi bulunmaktadır. Bunların yanı sıra adanın doğusunda 20 metre derinliklerinde çok sayıda amfora kırığı ve daha derinde iki adet farklı boyutta kübik blok

bulunmaktadır. Adada bulunan amfora ve çapaların Likya dönemine ait olduğu sanılmaktadır. Tecrübesiz balıkadamlar için derinde olmasından dolayı batığa ulaşmak zordur, ayrıca adanın güneydoğusundan gelen akıntı bunu daha da zorlaştırmaktadır (Fotoğraf 37) (Draman, 2012, s. 71)

Fotoğraf 37. Besmi adası çevresi amfora yığınları (Ceylan, 2018)

Kanyon ve Pamuk Batığı Dalış Mevki. Uçan Balık (Flying Fish) gibi Kanyon dalış mevkisi de Kaş'ın en ünlü dalış mevkisi olarak bilinmektedir. Heybeli ve Sulu Ada arasındaki dar bir boğazdan geçerek varılan dalış mevkisi, 19. metrede başlayan ve derinlere doğru devam eden iki adet duvar şeklinde bulunmaktadır (Şekil 24). Dalışlar genellikle genişliği 10 metre kadar olan bu iki duvar boyunca derinlere doğru yapılmaktadır. Kanyonun yaklaşık derinliği ise 18 metre olup, bu duvar boyunca birçok balık türleri görülmektedir. Kanyonun diplerinde sünger, tüplü formlar, anemon, yengeç gibi kabukluların bolca bulunduğu karanlık ve oldukça minik bir mağara bulunmaktadır (Draman, 2012, s. 77; Şenok, 2001, s. 134). Yöre kıyılarındaki Kanyon dalış mevkisi jeomorfolojik oluşumları seven balıkadamlar için oldukça uygun bir dalış mevkidir.

Dışarıya doğru Kanyonun sağ duvarı takip edilirse Dimitri (Pamuk) Batığı görülmektedir. 1968 yılında adalara çarparak batıp, pamuk balyaları etrafa saçılmış, bu yüzden de Pamuk batığı olarak adlandırılmıştır. Battıktan sonra dinamitlerle iç aksamı alınmış bu da batığın içinde flora ve faunanın çoğalmasına imkân sağlamıştır. Battıktan sonra batıya doğru gidildiğinde ufak bir baca ve batık parçaları bulunmakta, doğu tarafında ise balkon şeklinde Kanyonun sol duvarı bulunmaktadır (Draman, 2012, s. 76). Dalış mevkisindeki gerek kanyon oluşumu gerekse Dimitri Batığı yöre kıyılarındaki dalış turizmi için önemli çekiciliklerindedir. Bu tür özelliklerinde dolayı bu dalış mevkisi yöre kıyılarındaki en popüler dalış mevkileri arasındadır (Fotoğraf 38).

Fotoğraf 38. Kanyon ve Dimitri (Pamuk) Batığı (Ceylan, 2018; Kılınç, 2019)

Oasis Banko Dalış Mevki. Kanyon'un kuzeyinde kalan Oasis dalış noktası, deniz çayırılarıyla kaplı ve oldukça sakin bir bölgedir. Dalış mevkisinde derinlik 27 metre olduğundan tecrübeli balıkadamlar için ikinci² dalışlar için uygundur. Özellikle suyun ısındığı dönemde birçok deniz canlısını kendine çeken önemli bir cazibe noktasıdır. Bu alanda orfoz ve lahoz

² İkinci dalış terimi, öğleden sonra yapılan dalışlar için kullanılmaktadır.

balıklarının yanı sıra dev istiridyelerle trompet balıkları da bulunmaktadır. Kayalıkların batısında ufak bir ahşap batık bulunmaktadır. Bu ahşap batığın etrafındaki birçok balık türleri yöredeki dalışlar için önemli çekicilik oluşturmaktadır (Şekil 24) (Draman, 2012, s. 83).

Çapa Banko Dalış Mevki. Çukurbağ Yarımadası'nın güneydoğu kıyılarında kalan dalış mevkisidir (Şekil 24). Hemen açıktaki resif 43 metrelere kadar inmektedir. Kayalar arasına gizlenmiş uzun saplı amforalar ise fotoğraf çekilebilecek derinliktedir. Yöreye adını veren 5 adet antik yuvarlak biçimli taş çapalar 20 ila 30 metre derinliklerde görünür. Derinlere doğru inilip, 43 metrelere gelindiğinde bir kuyu bulunmaktadır. Çapı bir dalgıcın içeriye kolaylıkla gireceği kadar geniş olan kuyu içerisinden gelen soğuk su bu ılıman suların az da olsa serinlemesine yardımcı olur. Kuyu içerisinde birçok barakuda balıkları da toplanmaktadır. Yöre kıyılarındaki sığlık, batıya doğru kumluk zemindeki kayalar şeklinde devam etmektedir. Su altı canlıları çeşit ve sayı açısından oldukça zengin bir dalış mevkisidir (Şenok, 2001, s. 132).

Kovanlı Adası Dalış Mevki. Ada üzerinde Meis'e özel çiçeklerden "Sercüven Balı" üretilmektedir. Bu yüzden adanın ismi Kovanlı Adası olarak anılmaktadır. Dalış mevkisi su altı arkeolojisi açısından dikkat çekicidir. Dalış mevkisinde tam ve kırık amforalar, taş ve metal çapaların yoğun olduğu bir alandır. Ayrıca adanın batı tarafında akıntı fazla olduğu için, genellikle dalışlar adanın doğu tarafından güneybatıya doğru gidilerek yapılmaktadır (Şekil 24) (Draman, 2012, s. 89).

Deve Taşı Dalış Mevki. Son yıllarda popülerliği artan Deve Taşı dalış mevkisi, Uçanbalık bankosunun bir benzeridir. Dalış noktasının tepesi 14 metreye ulaşır ve isminden de anlaşılacağı üzere iki tepeciği vardır. Genelde güneyden gelen kuvvetli akıntıların olması ve büyük avcı balıkların o taraftan gelmesinden dolayı, dalışlara güneydoğu tarafından başlanmaktadır. Bankonun güneydoğu tarafına doğru ayrılarak daha derindeki sırt şeklinde uzanan ikinci bir bankoya ulaşılabilir. Deve Taşı dalış mevkisinde 18 metrenin altı zengin yosun

ile kaplıdır. Sığ alanlar ise daha çıplaktır (Şekil 24) (Draman, 2012, s. 95). Dalış mevkisinde bulunan orfoz, müren ve ahtapot gibi balık türleri yöre için önemli bir çekicilik oluşturmaktadır.

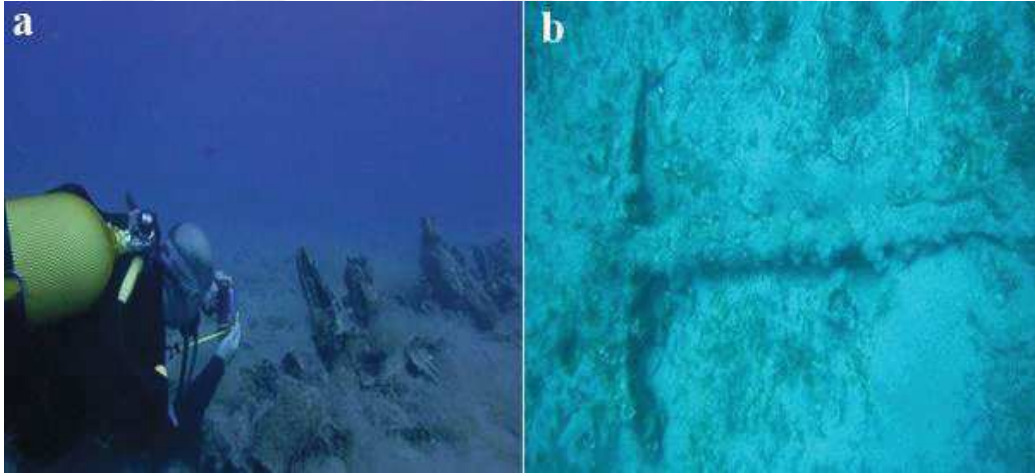
Osmanlı Batığı Dalış Mevki. Osmanlı batığının bulunduğu alanın derinliğinin oldukça az olmasından dolayı genellikle öğleden sonra dalışların yapıldığı bir koydur. İnce (Fener) Burnun tam karşısındaki alanda bulunan bir dalış mevkisidir (Şekil 24). Dalış mevkisinin bulunduğu alandaki Limanağzı koyu dağların dik indiği, güzel bir doğal koydur. Kumluk dip yapısına rağmen, pek renkli bir hayat sunmaz. Ancak 18-21 metrelerle karşılaşan topraktan yapılmış eşyalar batık alanının başlangıç noktasıdır. Bu dalış mevki balıkadamlar tarafından Osmanlı gemisi olduğu söylentilerinden dolayı bu adla anılır. Teknenin ahşap iskeleti henüz su altında durmaktadır (Şenok, 2001, s. 131).

Heybeli Ada Dalış Mevki. Kepez Burnu ile Meis Adası arasında kalan ada topluluklarından sığ bir boğaz ile ayrılmış bir adadır (Şekil 24). Birbirinden çok sığ bir geçitle ayrılmış olan bu adanın hem doğu tarafı hem de güneybatı taraflarında dalışlar yapılabilmektedir. Ayrıca büyük adanın, küçük adanın ve küçük adanın güneyindeki sığ kesimi de tecrübesiz dalıcılar için önemli bir dalış mevkisidir. Ada çevresinde sırtı 4,5 metreye kadar çıkan güney sığıltaki kayalar ve doğusundaki kumluk yamaç, değişik deniz çayırları, küçük adanın doğusundaki kayalık, büyük adanın kuzeydoğusundaki geçitler gibi özellikler dalış için önemli bir çekicilik oluşturmaktadır. Ayrıca dalış mevkisindeki deniz kaplumbağaları da önemli bir çekicilik oluşturmaktadır. Dalış mevkisinde 18 metreden başlayıp yükselen ve içi bir değirmen taşı ve amfora kırıkları ile dolu bir kanalda mevcuttur (Draman, 2012, s. 101).

Pina Banko Dalış Mevki. Pina Bankosu'na dalışlar Kepez Burnu ile Meis Adası arasında kalan Sulu Ada çevresinde yapılmaktadır (Şekil 24). Dalışlar için tekneler Ada'nın kuzeybatı kıyısında durmaktadır. Adanın iki tarafı da bol çatlaklı kayalar ile aralarında birçok Pina balıkları bulunmaktadır. Bundan dolayı bu dalış mevkisine "Pina Banko" denilmektedir.

Duvarın kuzeybatı ucundaki kayalıklar batıya doğru 9 metreye kadar derinleşmektedir. Ayrıca adanın batı tarafından doğuya doğru gidildiğinde 8 metrelerde ikinci ufak bir banko bulunmaktadır. Duvar güneydoğuya (adaya) doğru takip edildiğinde sığ bir boğaz sonrası akıntılı bir ortamda deniz çayırları bulunmakta ve bu çayırlık etrafında zengin Pina popülasyonu ile birlikte birçok balık çeşidi de bulunmaktadır (Draman, 2012, s. 107).

Fener Burnu Dalış Mevki. Kaş limanının çıkışında birkaç mil güneyindeki yarımadanın ucudur (Şekil 24). Genelde eğitim amaçlı dalışlar yapılmaktadır. Deneyimsiz balıkadamlar dalış mevkisinin yavaş yavaş derinleşmesinden dolayı kendilerini geliştirebilirler. Dalış konusunda deneyim kazanmaya başlayanlar ise dalış noktasındaki 38 metreyi aşan kayalık alanda dalış yapabilmektedir. Dalış noktasında 3 ila 18 metreler arasındaki kırık amforalar ve renkli gün balıkları oldukça ilgi çekicidir. 38. metrenin sonunda başlayan kumluk ise vatoz balıklarının yaşadığı bölgedir (Fotoğraf 39) (Şenok, 2001, s. 130).

Fotoğraf 39. Fener Burnu amforaları a) Gemi kalıntısı b) Çapa (Ceylan, 2018)

Sarıot Ada-Güney Duvar Dalış Mevki. Kepez Burnu ile Uluburun açıklarındaki Sarıot Adası açıklarındaki dalış mevkisi Kaş'ın en güzel duvar dalışı mevkisi olarak kabul edilir (Şekil 24). Genelde güney yönünden gelen akıntı çok kuvvetli olabilmektedir. Dalışlar klasik olarak adanın güney ucundaki burnun dibindeki yarıktan aşağıya inerek yapılmakta, akıntıların çok

olmasından dolayı aşağıya inerken zorlanmalar olmaktadır. Duvarın derinliklerinde birçok Orfoz ve Berber balığı kolonileri bulunmaktadır. Dönüş için duvarın üstündeki sırta tırmanınca akıntı kendini çok hissettirmez ve rahat bir şekilde tekneye ulaşılabilir (Draman, 2012, s. 113). Yöredeki duvar, boyuna kıyıların bir özelliği olan aniden inen yamaçtan oluşmuştur. Dalış mevkisi, duvar dalışını seven balıkadamlar için önemli bir çekicilik oluşturmaktadır.

Onüç Banko Dalış Mevki. Kekova yolunda, Çoban Burnu açıklarında bulunan bir dalış mevkisidir (Şekil 24). Tepesi 13 metrede olan sığlık genelde avcı balıklar açısından çok zengindir. Dalış mevkisinde güneyden gelen ciddi bir akıntı bulunmaktadır. Balıklar da bu yüzden güney veya güneydoğu yamaçlarda yoğunluk göstermektedir. Tekne en sığ noktaya yakın yere demirler ya da şamandıraya demirlenmektedir. Dalıcılar için güneye doğru hareket edip oyalanmak ve oradan batıya doğru akma ve sonra yükselmek Onüç Banko'nun klasik rotasıdır. Dalış noktasında 18 metrede sonra yosun-sünger halısı çok zengindir. Dalış mevkisindeki bankonun derinlikleri ve üstü balık açısından akıntı ile orantılı olarak çok canlıdır (Draman, 2012, s. 119).

Çoban Burnu-Tünel Dalış Mevki. Dalış mevkisinde çok fazla rüzgâr ve dalgaların olmasından dolayı dalışlar sadece sabahları yapılabilmektedir. 18 metrede başlayan ve 30 metreye kadar devam eden tünel; mercanlar, renkli süngerler, orfozlar, asker balıkları ve karavida ıstakozlarıyla kaplı geniş duvarların bulunduğu ve genellikle tecrübeli balıkadamlar tarafından tercih edilen bir dalış mevkisidir. Dalış için burnun kuzeyine bağlanan tekneden hemen aşağıya inip, 20 metre batıda birkaç kayanın arasına saklanmış tünelin girişi bulunmaktadır. 10 metrelik tünelin girişinde büyük bir orfoz balığı ve tavanında da “neptün dantelleri” dalıcıların kabarcıklarından dolayı dökülmüştür. Tünelden çıkarken sağ tarafta kalan kuzey duvarını aşp üstünü saat yönünde dolaşarak tekneye varılır ve böylece dalış

tamamlanmış olur. Dönüş tarafında 14 metredeki çatlaklardan tatlı su sızıntısı vardır ve bu alan canlılık açısından yoğundur (Şekil 24) (Draman, 2012, s. 125).

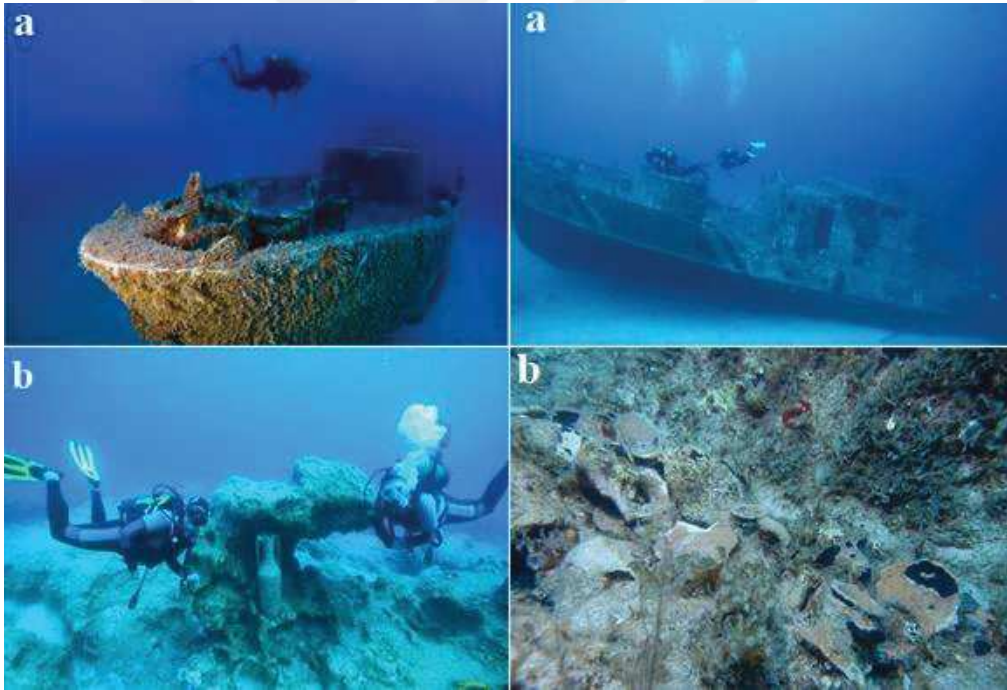
Büyük Mağara Dalış Mevki. Bu dalış mevki Çoban Burnu'nun kuzeybatı tarafının kıyı açıklarında bulunmaktadır (Şekil 24). Genellikle deneyimli dalıcıların tercih ettiği, hangar gibi ve 40 metrenin altına inen derin bir mağaradır. Dalış için burundan tam batıya doğru gidilince kolay bulunan girişin üstünde tam manasıyla bir balkon bulunmakta ve bu balkonun üzerinden dalınarak dalışlar başlamaktadır. Dalış mevkinde mağaranın tavan kısmı 32 metreden başlamakta, taban kısmı ise 44 metrede bitmektedir. Mağara devamında dalışa devam etmek istenilirse aynı şekilde derinlere doğru yapılabilir. Derinliğe doğru hat sınırı boyunca yan duvarlarda el değmemiş neptün dantelleri ve kırmızı karides sürüleri bulunmaktadır. Deneyimsiz dalıcılar tamamen akıntısız bir ortamda mağaranın üstündeki sıklıkta dalış yapabilmektedirler (Draman, 2012, s. 131).

Likya Batığı Dalış Mevki. Osmanlı batığına oldukça yakındır, hatta Limanağzı koyunun tam karşısındadır (Şekil 24). Falezli yüksek kıyıların su altındaki devamıdır. Su altındaki kayalar karadaki dik yamaçların uzantısıdır. Duvar dalışının sonunda 23 metredeki ahşap batık bulunmaktadır. Likya dalış merkezinin eski teknesi olan bu batık 13 metre uzunluğundadır. Batığın dışında duvarın oldukça renkli olması, su altının küçük canlılarını dalıcılara sunar. Gece dalışlarında karideslerin dışında daha birçok canlı türü bulunmaktadır (Şenok, 2001, s. 131).

Neptün (Üçkaya) Resifi Dalış Mevki. Çukurbağ Yarımadası'nın güneydoğu kıyısında yer alan dalış mevki güncel resif alanıdır. Üçkayalar olarak da bilinen resif alanının tepesi 7 metreden başlamaktadır. Tepesindeki üç adet, piramidi andıran taşlardan dolayı bu adla anılmaktadır. 48 metrelere kadar inen kayalıkların 18. metresinde aralara sıkışmış ve kırılmamış amforalar ilgi çekmektedir. Kumun başladığı 48 metrede ise lahozların yanı sıra domuz

balıkları bulunmaktadır. Dalış mevkisi renkli bir resif alanı olmasına rağmen, büyük canlılar açısından yetersizdir (Şekil 24) (Şenok, 2001, s. 131).

Dalış mevkisine 2011 yazında yapay resif alanının oluşturmak için 21 metreye, 29 metrelik emekli TCSG-119 Sahil Güvenlik teknesi batırılmıştır. Teknenin durduğu kısım akıntı açısından sakin, kuzey tarafındaki 15 m’de bulunan boğazda ise biraz akıntı vardır. Sığ alan batık teknesinin karşısında 10 m’ye kadar yükselmektedir. En sığ kaya 8 metreye çıkmakta, 10-11 metrelik gruplar da bulunmaktadır. Sonra sığ alanda kademe kademe inen yapılar bulunmaktadır. Banko, doğuya doğru 45 metrelere kadar kuma inmekte ve yavaşça derinleşmektedir (Fotoğraf 40) (Draman, 2012, s. 137).

Fotoğraf 40. Neptün (Üçkaya) dalış mevkisi, a) Sahil Güvenlik tekne batığı ve b) amfora yığınları (Ceylan, 2018)

Güvercin Adası Dalış Mevki. Çoban Burnu’nun tam karşısında bulunan Ada genellikle öğleden sonraki dalışlar için kullanılır. Günübirlük dalış teknelerinin ise öğlen yemek molası için demirledikleri koydur. Batı ve güney rüzgârından tam korunaklı ve sığıkları bol, dalış

eğitimine başlayanlar ve dalışa uzun ara vermiş olanlar için Kaş kıyılarındaki en ideal dalış noktasıdır. Tekneden adanın kuzeydoğu ucuna kadar yzeyden yzıldükten sonra dalınır ve gneydoğuya doğru derinleşen kayalık yamacın bitimindeki 22 metrede kumulun üzerinde fazlaca dağılmış “La Villa” ahşap batığına ulaşılır. Buranın doğu tarafında ise 28 metrede lahozlarıyla meşhur, kırık amfora dolu ufak bir banko bulunmaktadır. 25 metre derinlikte kalarak geriye döndüğümüzde ise son zamanlarda batırılan sac batığı bulunmaktadır (şekil 24) (Draman, 2012, s. 155; şenok, 2001, s. 132).

Hidayet-Su Altı Arkeopark-“Stonehenge” Dalış Mevki. Çukurbaę Yarımadası’nın gneydoğu tarafında bulunan Hidayet Koyu açıklarındaki dalış mevkisidir (şekil 24). Hidayet Koyu’nun su üzeri ve su altı çok korunaklı olup koyun içindeki deniz çayırları gece ve gündüz birçok canlılara ev sahipliği yapmaktadır. Burundan doğuya doğru 30 metrelere dűřen batık döküntüleri iyi bir resif alanıdır, bunun dışında gneye doğru gidildikçe de 18 metredeki uçak batığı balıklar için küçük bir resif alanı oluşturur (Draman, 2012, s. 149).

Koyun doğu u tarafı Uluburun’da keşfedilen, bilinen en eski batığın Kaş’ta yapılan Uluburun III isimli bir kopyası bu alanda batırılmıştır. Batık alanı nadir görülen tüm Akdeniz orfoz türlerine yuva olmuştur. Uluburun Batığı 1984-1994 kazıları sonucunda bulunmuş olup, aslı Bodrum Su altı Arkeoloji Müzesi’nde sergilenmektedir. Ayrıca dalış mevkisinde Uluburun Batığı’nın sünger avcıları tarafından keşfedildiği zamanki halini temsil eden, 15 alanı da taklit amforalar, bakır külçeler ve taş apalardan oluşan bir alan yapılmıştır (Draman, 2012, s. 149). Bu alan yöredeki balıkadamlar tarafından Arkeopark alanı olarak bilinmektedir Arkeopark alanı ve Uluburun III isimli batık su altı dalış turizmi için yörede en önemli çekiciliklerden birini oluşturmaktadır (Fotoğraf 41).

Fotoğraf 41. Uluburun gemisinin replikası ve arkeopark alanı (Ceylan, 2018)

Gürmenli Kayaları Dalış Mevki. Gürmenli Adası'nın 1 mil kadar güneyinde, uzak dalış mevkilerden biridir. Açık denizde su üstüne çıkan iki kayanın güneybatı-kuzeydoğu ekseninde yayılan bir sığıktır. Rüzgârlardan korunamadığı için çok sık gidilen bir mevki değildir. Genelde kuzey tarafında dalınır, güney taraf yavaşça derinleşen tabaka kayalardan ibarettir. Hemen 15 metreye düşen adanın kuzey dibindeki duvardan sonra yine kuzeye doğru inince bol kayalıklı bir alan 35-40 metrelerde dikçe kumluğa gömülür. Güney tarafındaki kayalıklar da 30 metreye kadar derinleşmekte ve renkli bir su altı yaşamı bulunmaktadır. Kayalıkların batı taraflarında bulunan sırtta uzun bir şekilde kuzeybatıya doğru uzanmaktadır. Kayalıkların güneydoğu tarafında ise duvar daha girintili ve balkonlu olarak devam eder, sonra sırt yapıp az bir eğimle 40 metrelerde bitmektedir. Gelip geçen akyalar dışında balık yoğunluğu orta seviyede denebilir, ama sığ kayaların üzerinde kırmızı deri gibi süngerler çok yoğun ve manzaraya güzellik katmaktadır (Şekil 24) (Draman, 2012, s. 173; Şenok, 2001, s. 133).

Gürmenli Adası Dalış Mevki. Kaş ilçesine kırk beş dakika uzaklıktadır. Kalkan yöresinde olmasından ve açık denize bakmasından dolayı oldukça büyük balıkların sürü olarak dolaştığı mevkilerden birisidir. Adanın çevresinde oldukça güzel birkaç dalış mevkisi bulunmaktadır (Şekil 24) (Şenok, 2001, s. 132).

Adanın kuzeyindeki duvar dalışı yapılan mevki 8 metreden başlayıp, 50 metrelere kadar inmektedir. Duvarın doğu tarafında hızlıca derinleşen alanda değişik şekillerde demir çapalar ve amforalar bulunmaktadır. 45 metre derinlere kadar inildiğinde ise sürü halinde gezen barakudalarla, lahozlarla ve akyalarla karşılaşılır. Koyun içinde yine 8 metreden başlayıp 20 metrelere kadar inen bir duvar vardır. Dolayısı ile aynı yerde iki ayrı dalış yapılmakla birlikte dalıcılar deneyimlerine göre de dalış noktası seçebilmektedirler (Şenok, 2001, ss. 132-133).

Adanın güney ucunda ise oldukça ilginç bir dalış noktası vardır. Gürmenli ile küçük ada arasında kalan bu dalış noktasına dalış merkezleri “ay üssü” ya da “uzay” adını vermişlerdir. 20 metre derinlikte bulunan resifin üzeri dikitlerle doludur. Bembeyaz renkli bu resif hiçbir yosun ya da benzer canlı ile kaplı değildir. Bu dalış mevkisinde büyük balıkların sık görülmesinden dolayı da balıkadamlar için ayrı bir dalış zevki sunmaktadır (Draman, 2012, s. 179; Şenok, 2001, s. 133).

Uçak Batığı Dalış Mevki. Kaş’a en yakın mesafede ve çok çeşitlilik gösteren bir dalış mevkisi olduğundan çok popüler bir dalış noktasıdır. İnce Burnu’nun korunaklı tarafına, fenere yakın bir yere tekne bağlanır ve oradan başlayarak dalışlar yapılmaktadır. Tam doğuya doğru gidildiğinde Osmanlı batığının kalıntıları ile karşılaşılır. Fenerden başlayıp kuzeybatıya 30 metrelere kadar uzanan sığlık yoğun bir canlılık göstermektedir, gece dalışları için idealdir (Şekil 24) (Draman, 2012, s. 137).

Bu dalış mevkinde hurdaya ayrıldıktan sonra 22 metre derinliğe yapay resif olarak batırılmış olan C-47 DAKOTA uçağı (kanat açıklığı 29m, uzunluk 20m) bulunmaktadır. Acemi dalıcılar uçağın kargo bölümünde de dalış yapabilmektedir. Dalış mevkisi adını batırılan bu uçaktan almaktadır (Fotoğraf 42) (Draman, 2012, s. 137).

Fotoğraf 42. C-47 Dakota Uçak batığı (Kılınç, 2018)

Tank Batığı Dalış Mevki. Uçak batığında olduğu gibi yine yapay bir resif alanı oluşturmak için TSK'dan temin edilen 45 tonluk tank, Kaş Limanı'nda 5 metre derinliğe batırılmıştır. Kaş Limanı'na batırıldıktan sonra Güvercinli Adası açıklarında 20 metreye götürülüp, yapay bir resif alanı oluşturulmuştur. Tank batığı yöre kıyılarındaki önemli yapay resif alanlarından biridir. Yerli ve yabancı balıkadamların oldukça ilgisini çekmektedir (Şekil 24) (Fotoğraf 43).

Fotoğraf 43. Güvercin adası açıklarında bulunan tank batığı (Ceylan, 2018)

Köfte Adası Dalış Mevki. Çukurbağ Yarımadası'nın ucundaki küçük ada çevresindeki dalış mevkisidir. Bu kayalıklara Köfte denmesinin nedeni küçük ve köfte şekline benzemesinden dolayıdır.

Kayaların genelde yosun kaplı olmasında dolayı makro yaşam yok denecek kadar azdır. Ancak 23 metreye kadar inen kayalık yapısı ve kumdaki iri vatozlar ile yeni dalıcılara ilginç gelen bir dalış noktasıdır (Şekil 24) (Şenok, 2001, s. 134).

Demre İlçesi Kıyıları

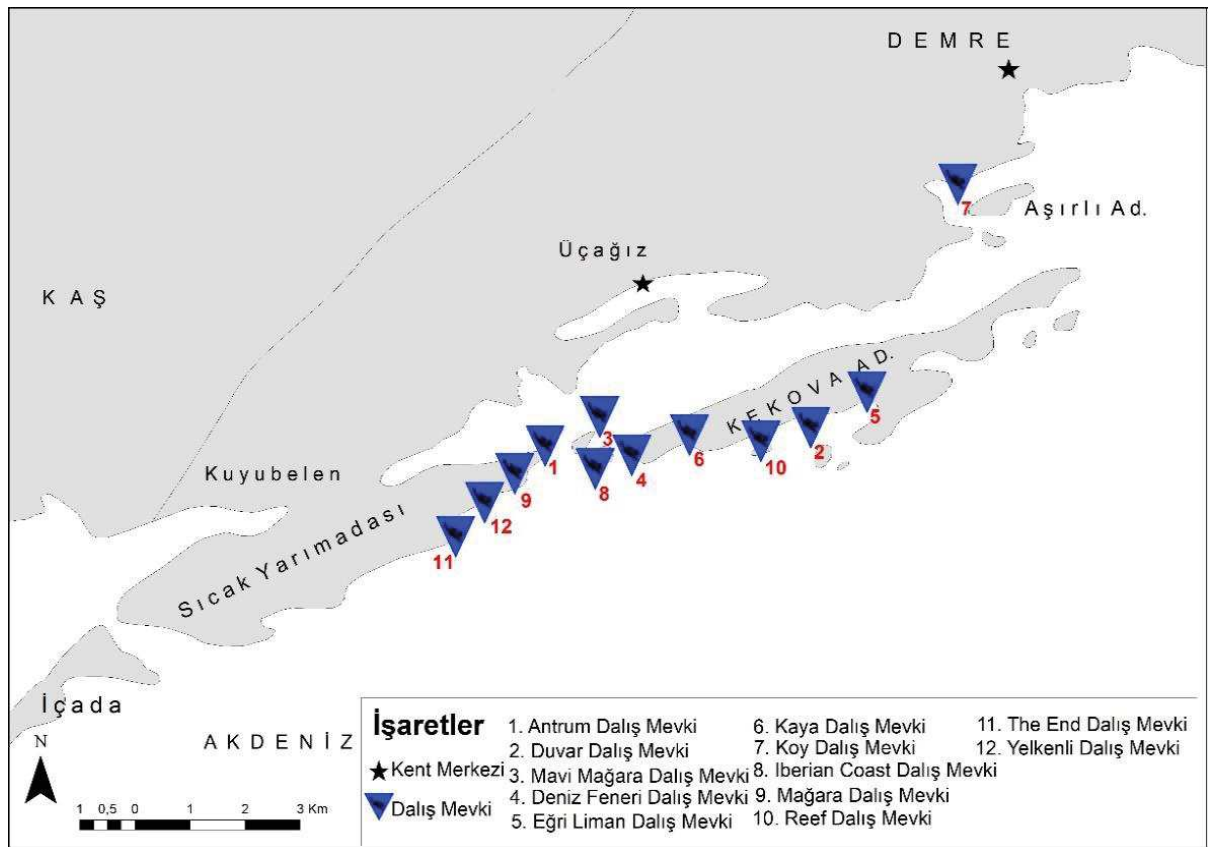
Demre kıyıları dalış turizmi açısından önemli bir yere sahiptir. Demre kıyıları da Kaş kıyıları gibi dalmaçya tipi kıyıya sahiptir. Dalmaçya tipi kıyı ile flora ve fauna çeşitliliği dalış turizminin gelişmesine katkı sağlamıştır. Dalış turizminde duvar dalışları, reef dalışları, mağara ve batık dalışları yapılabilmektedir. Demre ilçesi kıyılarında geçmişten günümüze kadar ulaşan yerleşmelerin olması ve yoğun bir şekilde deniz ticaretine konu olmasından dolayı kıyılardaki hareketlilik süreklilik arz etmiştir. Kıyılardaki hareketlilik beraberinde batık barındırmasına neden olarak dalış turizmine de katkı sağlamıştır.

Demre ve Kaş ilçeleri arasında kalan Kekova yöresi kıyıları hem konumu hem de doğal yapısından dolayı doğal liman oluşumuna oldukça elverişlidir. Doğu Akdeniz deniz ticaret rotasının ortasında kalan Kekova Yöresi kıyı ve liman yerleşimine son derece elverişli olması, doğal koyların korunaklı olması imkân sağlamaktadır. Yörede kurulan bu limanların daha iç bölgelerdeki kentlerin denize açılmasına katkı sağlamasından dolayı, birbirine yakın dört liman kentinin (Kekova, Kaleköy, Üçağız ve Aperlai) kurulmasına neden olmuştur (Göçer, 2017, ss. 5-6). Liman kentlerinin varlığı yörenin önemini ve denizdeki gemi hareketliliğini arttırmıştır.

Öte yandan Kekova Adası kıyıları zamanla meydana gelen tektonik hareketler sonucunda çökmesine ve sular altında kalmasına sebep olmuştur. Ada kıyılarında sular altında

kalan yapılar dalış turizmi açısından önemli bir konuma sahiptir. Bugün halen Kekova Adası ve çevresindeki adalarının liman yapıları ve kıyı yerleşmeleri suyun 2 metre altındadır.

Demre ilçesi kıyılarında bulunan dalış mevkileri Üçağız mevkisi kıyılarında ve Kekova Adası çevresinde toplanmıştır. Bu yörede Kekova Adası kıyılarının kuzey tarafları dalışa yasak olmasından dolayı, güney kesiminde dalışlar yapılmaktadır. Dalış mevkileri de genel itibariyle adanın güney kesiminde yoğunlaşmıştır (Şekil 25).

Şekil 25. Demre ilçesi kıyıları dalış mevkileri (Konurhan, 2019)

Antrum Dalış Mevki. Sıcak Yarımadası'nın güneydoğu ucu açıklarında bulunan bir dalış mevkisidir (Şekil 25). Bu dalış mevkisi ismini 35 m derinliğinde bulunan bir mağaradan almaktadır. Tecrübeli balıkadamlara yönelik bir dalış mevkisidir. Mağara başlangıç kısmı 27 metrelerden başlayarak, 35 metrelere kadar inmektedir. Mağara oldukça geniş ve büyük bir mağaradır. Mağara girişinin bulunduğu derinliğe kadar sıklıkla akıntıyla karşılaşmaktadır.

Mağaranın duvarı üzerinde ve mağaranın derinliklerindeki oyuk ve kovuklarda irili ufaklı canlı görmek mümkündür.

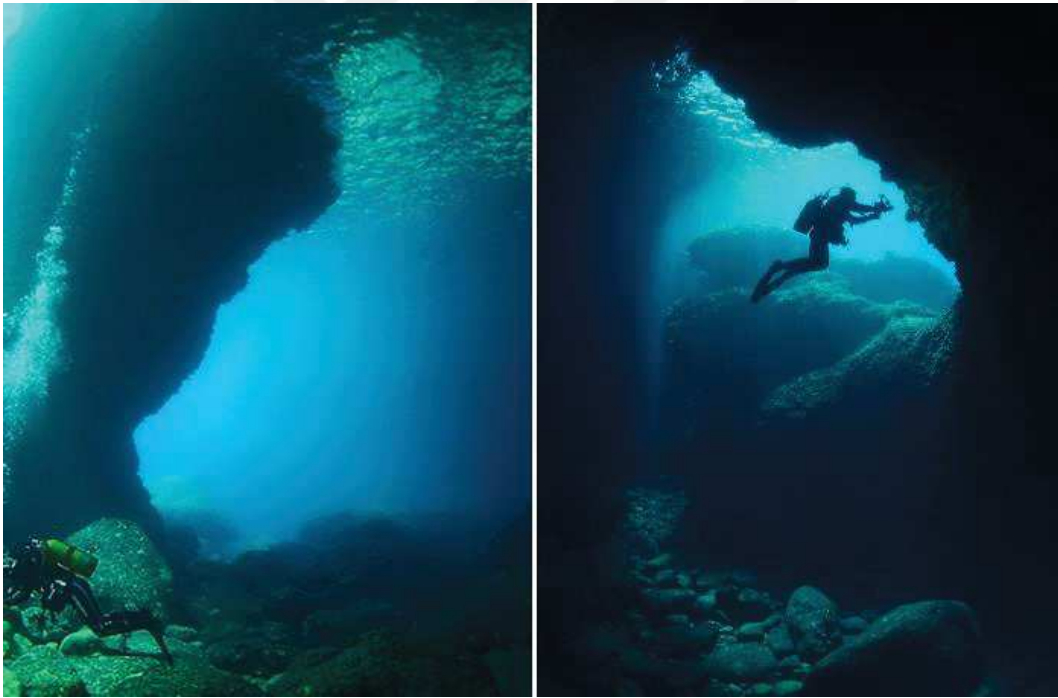
Antrum dalış mevkisi canlı çeşitliliği dışında, Akdeniz'e ait sert ve yumuşak mercanların varlığıyla benzersiz çeşitliliğe sahiptir. Akıntının şiddetlendiği dönemlerde mevkiyi balık sürüleri ziyaret etmektedir (Fotoğraf 44).

Fotoğraf 44. Antrum Mağarası (Kılınç, 2019)

Duvar Dalış Mevki. Bu dalış mevkisi, Kekova Adası'nın güney tarafındaki Eğri Liman'ın girişinde bulunmaktadır (Şekil 25). Yörede dalışlar akıntı yönüne göre planlanmakta, giriş ve çıkışlar farklı noktalardan yapılmaktadır. Duvar'ın en derin noktası olan 35 m'den sonra dip yapısı kum ve kayalıklarla devam etmektedir. Dalış mevkisindeki akıntı canlı sayısını zenginleştirmekte ve birçok canlı beslenmek için buraya gelmektedir. Barakuda ve vatoz sıklıkla görülen canlılar arasındadır. Ayrıca dalış mevkisinde çeşitli dönemlere ait irili ufaklı amforalar bulunmaktadır. (www.vipscubatravel.com, Son Erişim Tarihi; 24.04.2019).

Mavi Mağara (Blue Cave) Dalış Mevki. Kara Ada ile Toprak Adası arasındaki Akvaryum Koyu açıklarında bulunan bir dalış mevkisidir (Şekil 25). Dalış mevkisi farklı odacıklara ve kanallara sahip oldukça büyük bir mağaradır. İç ve dış bölümler olarak ikiye ayrılan mağara adını, mağara içine giren mavi ışıktan almaktadır. Hava boşluğuna çıkış yapmaya imkân veren iç bölümler ise tamamen karanlıktır. Mağaranın hem iç hem de dış bölümlerinde yumuşak mercan oluşumları ve fauna çeşitliliği dikkat çekmektedir. Döneme bağlı olarak, iç bölümlerde karides sürüleri görülmektedir. Hem derinlik hem de yapısı itibari ile her seviyedeki dalıcıya mağara dalışı yapma imkânı tanımaktadır (Fotoğraf 45) (www.vipscubatravel.com, Son Erişim Tarihi; 25.04.2019).

Fotoğraf 45. Mavi Mağara (Blue Cave) dalış mevki (Kılınç, 2019)

Deniz Feneri Dalış Mevki. Deniz Feneri dalış mevkisi, Kekova Adası'nın güneybatı kıyı açıklarında bulunmaktadır (Şekil 25). Üç farklı rotaya sahip bir dalış mevkisidir. Bu rotaların seçiminde tecrübe ve ortam şartları önemli rol oynamaktadır. Akıntı bu alanda önemli bir değişkendir. Dalış mevkisinde rüzgâra bağlı olarak yönü ve şiddeti değişen akıntı, beslenme

amacıyla birçok deniz canlısını dalış mevkine çekmektedir. Bu canlılar arasında papaz balığı, müren, ahtapot, akrep balığı, lahoz, orfoz, barakuda, deniztavşanı ve akya en sık rastlananlardır. Dalış mevkisinde çeşitli dönemlere ait sayısız sağlam amfora ve çapalar bulunmaktadır. Ayrıca dalış mevkisi deniz faunası çeşitliliği nedeniyle gece dalışları için oldukça uygundur (www.vipscubatravel.com, Son Erişim Tarihi; 24.04.2019).

Eğri Liman Dalış Mevki. Kekova Adası'nın güney ucundaki Eğri Liman girişinde bulunan bir dalış mevkisidir (Şekil 25). Dalış mevkisinin sığ suları ve canlı su altı yapısıyla genellikle derin dalışlardan sonra tercih edilen bir destinasyondur. Dalış mevkisinde kum ve yosun zemin üzerinde derinliği 24 metrelere kadar inen bir resif bulunmaktadır. Resifin üzerinde lahozlara, orfozlara ve barakuda sürülerine sıklıkla rastlanılmaktadır. Yanı sıra alanda deniztavşanı, müren, mığrı ve vatozlarda görülmektedir. Eğri Liman'da kırık amfora ve ölü mercan kalıntıları sığ sularda bile görülmektedir. Bu nedenle alanda deneme dalışı ve şnorkelle dalış yapmak için de uygundur (www.vipscubatravel.com, Son Erişim Tarihi; 24.04.2019).

Kaya Dalış Mevki. Kekova Adası'nın güney dış kısmında bulunan bu dalış noktası iki ayrı dalış rotasına sahiptir. Doğu tarafında 40 metre derinliğe inen kaya formasyonları bulunurken, batı tarafında ise sığ alanlar bulunmaktadır. Dalış mevkisinde hem derin dalışlar hem de kademeli şekilde dalışlar yapılmaktadır. Dip yapısındaki kaya formasyonlarından dolayı bölgede orfoz, böcek, lahoz, karavida ve müren gibi kaya canlılarına ev sahipliği yapmaktadır. Dönemsel olarak akıntının kuvvetlendiği dalış mevkisinde, büyük balık sürüleri beslenmek amacıyla sahaya gelebilmektedir (Şekil 25) (www.vipscubatravel.com, Son Erişim Tarihi; 24.04.2019).

Iberian Coast Dalış Mevki. Üçağız mevkisinin doğu tarafında kalan Kamışlık Burnu ile Aşırılı Adası arasındaki açıklıkta bulunan bir dalış mevkisidir (Şekil 25). Bu dalış mevkisi ismini Şubat 2003'te batan ve boyu 72 m, genişliğe ise 11 m olan bir yük gemisinden

almaktadır. Batarken üç parçaya ayrılan gemi, 7 ila 28 metre derinlikleri arasında dağılmıştır. Parçalanma sırasında geminin motor ve diğer parçaları dış ortamdan rahatlıkla görülmektedir. Geminin temel formu bozulmasına rağmen, kaptan köşkü, yaşam mahalli, ambarları ve burun kesimi bütünlüğünü korumaktadır. Hem deneyimli hem de deneyimsiz dalıcılara batık dalışı yapma şansı sunarken, alanın düşük görüşü ile dalışa mistik bir hava katmaktadır (<http://kaanaltin.com>, Son Erişim Tarihi; 24.04.2019) (Fotoğraf 46).

Fotoğraf 46. Iberian Coast gemi batığı (Ceylan, 2018)

Koy Dalış Mevki. Kekova Adası'nın güney açıklarındaki alan, iki ayrı dalış noktasına sahiptir. Sığ olan iç kesimi genellikle tecrübe dalışları için, ikinci kesimi ise duvar ve akıntı dalışları için tercih edilmektedir. Zeminin kayalık yapısında, karavida, böcek, ıstakoz, akrep balığı, ahtapot, müren ve mığrı gibi canlılar bulunmaktadır. Dalış mevkisinde akıntıların dönemsel olarak artması canlı çeşitliliğini etkilemektedir. Mayıs, Haziran ve Temmuz aylarında oluşan akıntılar, sahaya balık sürülerini çekmektedir (Şekil 19) (www.vipscubatravel.com, Son Erişim Tarihi; 25.04.2019).

Mağara Dalış Mevki. Sıcak Yarımadası burnunun güneydoğu açıklarında bulunan bir dalış mevkisidir (Şekil 19). Alanda farklı derinlik ve boyutlarda üç adet mağara vardır. Bu mağaraların iki tanesinde, yüzey seviyesinde hava odacıkları bulunur. Diğerisi ise 16 metre derinliktedir. Her iki yüzey mağarası da duvarlarla çevrelenmiştir. Dalış sırasında mağaralara ulaşmak için kayalar arasındaki çatlaklardan ve kanallardan geçmek gerekmektedir. Kanalın yapısı hareketleri kısıtlamayacak kadar geniştir. Fakat ortama zarar vermemek için palet kullanımında özen gösterilmelidir. Yöredeki üçüncü mağara ise hava boşluğuna sahip değildir. 16 metre seviyesinde girilen mağaranın hem girişi hem de iç alanı oldukça dardır. Bu noktada oldukça temkinli ve yavaş hareket etmek gerekir. Mağaranın içerisine girildiğinde ise binlerce karidesle karşılaşmaktadır. Mağaraların bulunduğu duvarda ise triton, karavida, böcek ve deniztavşanı gibi canlılar görülebilmektedir (www.vipscubatravel.com, Son Erişim Tarihi; 25.04.2019).

Reef Dalış Mevki. Mercan Kayalığı, Kekova Adası'nın güneyinde açık denizde yer alır (Şekil 19). Yörede 1 metre derinlikten başlayıp 100 metre derinliğe kadar inen resife ancak hava ve deniz koşulları uygun olduğu günlerde dalış yapılmaktadır. Özellikle tecrübeli dalıcıları için uygun olan bu mevki, derin dalışlar için tercih edilir. Resifin hem kuzey hem de güney cephesinde dalış yapılmaktadır. Kayalık dip yapısı her iki cephede de kademeli şekilde derinleşir. Yörenin açık deniz akıntılarına sahip olması, canlı çeşitliliğini arttırmaktadır. Farklı türlerde irili ufaklı balık türleri bazı dönemlerde dalış mevkisinde görülmektedir. Derine inildikçe dip yapısı kaya ve kum yapısına dönüşmektedir. Bu seviyeden sonra yumuşak mercanlar ve vatozlara karşılaşılır (www.vipscubatravel.com, Son Erişim Tarihi; 24.04.2019).

The End Dalış Mevki. Sıcak Yarımada'sının güney kıyı açıklarında bulunan dalış mevkisidir (Şekil 19). Yörenin en uzak dalış noktasıdır. Üçağız Liman'ından dalış mevkisine deniz yoluyla ulaşmak yaklaşık 70 dakika sürmektedir. 10 metre seviyesinde başlayan dalışlar,

32 metre seviyesinde devam etmektedir. 29-35 metre derinliğinde oldukça büyük bir mağara bulunmaktadır. Mağaranın ağzından geçişle beraber genişlemeye başlayan alan bir süre sonra büyük bir kaya parçası ile iki kola ayrılır. Sağ kol bu noktanın biraz ilerisinde sonlanırken, sol kolun sonu ile girişin arasında yaklaşık 40 metre vardır. Her iki tarafın duvarlarının kumla birleştiği kesimde yüzlerce karides sürüleri bulunmaktadır. Yörede dönemsel olarak akıntılar görülmektedir. Özellikle Ağustos-Ekim ayları sığ sulardaki canlı çeşitliliği artmaktadır. Derinlerde ise daima orfoz ve lahozlar bulunmaktadır. Mağaranın içerisindeki yarıklarda da gelincik ve eşkina da görülebilmektedir (<http://www.kekovadiving.net>, Son Erişim Tarihi; 25.04.2019) (Fotoğraf 47).

Fotoğraf 47. The End Dalış Mevkisi (Kılınç, 2019)

Yelkenli Gemi Dalış Mevki. Sıcak Yarımadası güney açıklarında bulunan bir dalış mevkisidir (Şekil 19). Üçağız Limanı'ndan 15 dakika uzaklıktadır. Dalış mevkisi genellikle eğitim, deneme ve gece dalışları için uygundur. Yelkenli Gemi dalış mevki akıntıya ve kötü

hava koşullarına kapalı olduğundan tecrübe kazanmak isteyen dalıcılar için oldukça elverişli bir ortam sağlamaktadır. Alanda 8 – 12 metre aralığında bulunan batığın etrafında deniztavşanı, papağan balığı, ahtapot ve kalamar gibi irili ufaklı birçok deniz canlısı görmek mümkündür. Dalışlar sırasında kum zemin üzerinde vatozlarla karşılaşılabilir (<http://maviyildiz.org> Son Erişim Tarihi; 26.04.2019).

Bölüm VII: Araştırma Alanında Dalış Turizminin Gelişimi ve Yarattığı Çekim Etkisi

Dalış Turizminin Gelişimi

Kaş ve Demre ilçelerinin Antalya'daki kitle turizminden korunmuş olması bu ilçelerde alternatif turizmin gelişmesine olanak sağlamıştır. Alternatif bir turizm olan su altı dalış turizmi yöredeki su altı zenginliğinden faydalanarak 1980'lerden itibaren gelişmeye başlamıştır. Araştırma alanında özellikle Kaş ilçesinde 1980'lerin başında birkaç dalış okuluyla dalışlar yapılmaya başlanmış ve günümüze gelindiğinde ise dalış turizmine olan ilginin artmasından dolayı yirmiye yakın dalış okuluyla dalışlar yapılmaktadır. Kaş kıyılarındaki canlı çeşitliliği, su altı jeomorfolojisinin çeşitli olması ve Demre-Kekova Adası kıyılarında batık kentin bulunması, yöre kıyılarında dalış turizmini çekici kılmaktadır.

Araştırma alanında sadece Kaş ve Demre'de bulunan dalış okulları değil aynı zamanda İstanbul, Ankara, İzmir ve Eskişehir gibi Türkiye'nin birçok yerindeki dalış okullarının eğitim ve uygulama alanı olup, aynı zamanda rekreasyonel amaçlı dalışlar kapsamında dalıcıların gözde destinasyonlarının başında gelmektedir.

Antalya ilinin birçok ilçesi; dalış okulları, dalış mevkileri ve birçok dalış tekneleriyle Türkiye dalış turizminde önemli bir yere sahiptir. Kaş ilçesinin su altı dalış turizminde ulusal ve uluslararası alanda tanınırlığı da her geçen gün artmaya devam etmektedir. Yöre kıyılarında dalış okul sayıları da birçok ile nazaran fazladır (Tablo 5).

Tablo 5

Araştırma Alanında İlçelere Göre Dalış Okullarının Dağılımı

İlçe	Okul Sayısı
Kaş	19
Demre	1
Toplam	20

Antalya ili ilçeleri arasında 19 tane dalış okulu ile en fazla dalış okuluna sahip ilçe Kaş ilçesidir. Demre ilçesinde ise 1 adet dalış okulu faaliyet göstermektedir. Ayrıca ülkemizin tüm ilçeleri arasında en fazla dalış okulu da çalışma alanı olan Kaş ilçesindedir. Kaş ilçesi dalış okulları; Kaş Dalış Merkezi, Apollo Dalış Merkezi, Bougainville Dalış Merkezi, Likya Dalış Merkezi, O2 Diving, Natura Blue Dalış Merkezi, Kanyon Diving, Kaş Archipel Dalış Merkezi, Mavi Dalış Merkezi, Natutilus Dalış Merkezi, Blue Team Dalış Merkezi, Divection Dalış Merkezi, Oceanids Dalış Merkezi, Su altı Dalış Merkezi, Barakuda Dalış Merkezi, Anemon Dalış Merkezi, Dragoman Dalış Merkezi, Kalkan Dalış Merkezi, 300 Bar Dalış Merkezi dalış okullarıdır. Demre İlçesinde faaliyet gösteren dalış okulu ise Kekova Diving Dalış okuludur.

Kaş ilçesi kıyılarında dalış turizmi. Kaş ilçesi kıyıları Türkiye'nin en önemli dalış destinasyonları arasındadır. Dalış sezonunun 12 aya kadar uzadığı yörede, su altı jeomorfolojisinin çeşitliliği ve su altı ekosisteminin çekiciliği ile yerli ve yabancı birçok turistin ilgi odağı olmaktadır. Bunların yanı sıra batıklar ve yapay resiflerde önemli çekicilik alanı oluşturmaktadır (Demir, 2011, s. 15). Kaş ilçesi Antalya ili ilçeleri arasında dalış turizminde önemli bir cazibe merkezidir. Gerek kıyı, yat turizmi gerekse dalış ve su sporları ile doğal

çevreyle ilgili olarak doğa yürüyüşü (Likya yolu yürüyüş parkuru), bisiklet etkinlikleri, amatör balıkçılık, paraşütle atlama, tarih ve arkeoloji turizmi gibi birçok turizm çeşidini barındırmaktadır. Kıyı ve yat turizmi için araştırma alanını tercih eden ziyaretçiler daha sonra su altı dalış turizmine yönelim gösterebilmektedir. Aynı şekilde su altı dalış turizmi için gelip daha sonra diğer turizm çeşitlerini de yönelebilmektedirler. Kaş ilçesi kıyıları, turizm çeşitliği açısından önemli bir zenginliğe sahiptir.

Zengin doğal ve tarihsel değerleri ile turizm açısından ilgiyi üzerine çeken araştırma alanında son zamanlar gerek turizm gerekse yöredeki konaklama ve ulaşım yatırımları artmaya başlamıştır. Kaş ilçesinin dar kıyı şeridi boyunca çok sayıda otel, pansiyon, yazlık ev, kamping ve lokantalara yönelik girişimler artmıştır (Şenok, 2001, s. 125). Yanı sıra dalış turizmi açısından da son zamanlarda dalış okullarının sayısı son yıllarda artış göstermiştir.

Araştırma alanında dalış turizmi; gerek su altı arkeolojik kalıntıların bulunmasıyla, gerekse yöre kıyılarının su altı jeomorfolojisi, florası ve faunasının zengin olmasından dolayı ilk önce birkaç dalış okulu ile 1986 yılında başlamış ve önemli bir alternatif turizm çeşidine dönüşmüştür (Demir, 2011, s. 15). Yöredeki dalış turizmi günümüze kadar artarak devam etmektedir. Çalışma alanında yılın 12 ayı dalış turizmi yapılabilmekte bu da dalış turizminin çevresel etkinliğini arttırmaktadır. Dalış turizminin en yoğunluk gösterdiği yaz aylarında ise gündüz dalışlarının yanı sıra gece dalışları da yapılmaktadır.

Antik Likya Yöresi'nde yer alan Kaş ilçesi, tarihi ve arkeolojik kalıntılarla da yerli ve yabancı turistler için önemli bir çekimdir. Kaş şehrindeki tarihi kalıntılar ve kaya mezarları da bu şehrin turizm çekiciliğini arttırmaktadır. Tarihi yerleşme alanlarının bazı kıyı kesimlerinin kısmen sular altında kalması dalış turizmi açısından ayrı bir çekicilik alanı oluşturmaktadır.

Araştırma alanında Kaş ile Demre arasında yer alan Kekova Özel Çevre Koruma Bölgesi (ÖÇKB) yöredeki turizm faaliyetlerinin planlanması ve korunması açısından önemlidir. Kaş-Kekova ÖÇKB deniz alanının sahip olduğu zengin doğal ve tarihi değerleri, (su altı kaynakları, doğal kaynaklar, tarihi ve arkeolojik kaynaklar) koruma-kullanma dengesi içinde turizme kazandırılmalıdır. Başta su altı dalış turizmi olmak üzere amatör balıkçılık, hiking, trekking ve günübirlik tekne gezileri yöredeki temel ekonomik faaliyetlerdir. Yörenin Özel Çevre Koruma Bölgesi olarak ilan edilmesi su altı dalış turizminin gelişmesine ve çevresel koruma süreçlerinin artmasına büyük katkı sağlamaktadır.

Araştırma alanı 40 dalış mevkisi ile Türkiye'deki önemli dalış yörelerinin başında gelmektedir. Yöredeki özel dalış mevkileri arasında "Uçanbalık Bankosu" adındaki dalış mevkisi ülkemizdeki en iyi dalış mevkisi seçilmiştir. Bunların yanı sıra Kanyon, Limanağzı-Fener, Osmanlı Batığı, Neptün-Üçkaya, Hidayet, Su altı Arkeopark ve Stonehenge gibi dalış mevkileri de oldukça popüler dalış mevkileridir. Hidayet, Su altı Arkeopark ve Stonehenge dalış noktalarının kıyıyı yakın ve derinliğinin az olması yanında, zengin flora ve faunası ve Uluburun Batığı'nın bir kopyasının da burada batırılmış olmasından dolayı ayrı bir öneme sahiptir. Ayrıca bu dalış mevkilerinin derinliğinin az olması sebebiyle eğitim amaçlı dalışlara da sahne olmaktadır.

Demre ilçesi kıyılarında dalış turizmi. Demre ilçesi, Kaş ilçesinin doğusunda bulunan, özellikle tarihi-arkeolojik zenginlikleriyle öne çıkan bir ilçedir. Ayrıca son yıllarda su altı dalış turizminde de bir hareketlilik yaşamaya başlamıştır.

Demre ilçesi kıyılarında yer alan stratejik açıdan önemli olan ve en büyüğü Kekova Adası olan adalar sayesinde deniz turizmi önemli bir hareketlilik göstermektedir. Bu hareketlilik gerek su altı dalış turizmi gerekse diğer turizm çeşitlerinden kaynaklanmaktadır. Dalış turizminin gelişimine batıklar büyük bir katkı sağlarken, diğer taraftan kıyılardaki

yapıların tektonik hareketlere bağılı olarak sular altında kalması ve kısmen dalış turizmine açılması önem taşımaktadır.

Demre ilçesine bağılı Kekova Adası ve çevresi gerek konumu gerekse doğal limanlarıyla tarihi çok eskiye inen bir yerleşme alanıdır. Yörede bulunan kıyı limanları sırasıyla Kekova Adası (Dolichiste), Kaleköy (Simena), Üçağız (Teimiusa) ve Aperlai'dir (Sıcak İskelesi, Kuyubelen). Yöredeki bu kentler İ.S. 141 yılındaki büyük bir deprem sonucu kıyı alanlarının bir kısmı, bazı kesimlerde de tamamen sular altında kalmıştır (Aslan, 2014b, s. 59). Özellikle Kekova yöresindeki kıyı yerleşmeleri yüzyıllarca birçok medeniyet tarafından hem liman hem de liman yerleşmeleri olarak kullanılmıştır. Kıyılarının sular altında kalması su altı dalış turizmi açısından önemli bir çekicilik alanı oluşturmuştur. Ancak sualtı arkeolojisinin korunması açısından sular altında kalan kısımların birçoğı dalışa yasaklıdır. Bu kesimin koruma-kullanma dengesi içinde dalışa açılması halinde dalış turizmini önemli oranda hareketlilik katacaktır.

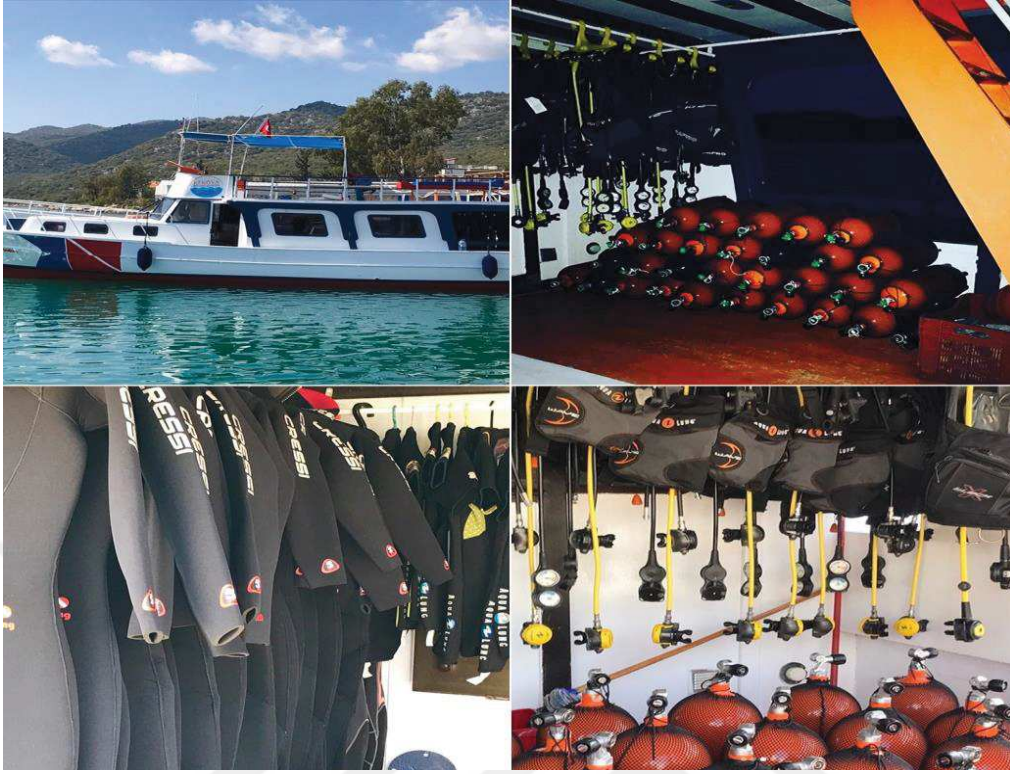
Demre ilçesi kıyılarında Üçağız mevki, Aperlai mevki, Simena mevki ve Kekova Adası çevresindeki dalış mevkileri dalış turizmi açısından önemli bir potansiyele sahiptir. Dalış mevkilerine ulaşmak için düzenli olarak Üçağız Liman'ından kalkan 1 tane dalış teknesi günde bir veya iki sefer yaparak dalış hizmeti vermektedir (Fotoğraf 48).

Fotoğraf 48. Üçağız İskelesi (Konurhan, 2019)

Çoğunluğu Kekova Yöresi'nde bulunan dalış mevkilerinden Iberian Coast, Reef, Mağara, Blue Cave ve Deniz Feneri adlı dalış mevkileri su altı dalışlarının en yoğun yapıldığı mevkilerdir. Ayrıca dalışa yasak kesimlerin dalışa açılmasıyla hem dalış noktaları çoğalacak hem de yöredeki dalış turizmine olan ilgi daha da artacaktır.

Demre ilçesi Üçağız Mevki'ndeki bir dalış teknisinin bulunmasından dolayı genellikle balıkadamların dalış yapmak istedikleri dalış mevkilerine göre gidilecek yerin planı yapılmaktadır. Dalış teknesi bir tane olmasına rağmen, gelen balıkadamlara ekipman temini sağlanmaya çalışılmaktadır (Fotoğraf 49).

Fotoğraf 49. Üçağız mevkinde bulunan dalış teknesi ve dalış ekipmanları (Konurhan, 2018)

Dalış Turizminin Yarattığı Çekim Etkisi

Uluslararası düzeyde yarattığı çekim etkisi. Türkiye Kızıldeniz, Kanarya Adaları, Maldiv Adaları, Papua Yeni Gine ve Avustralya'nın kuzeydoğu kıyılarındaki tropikal denizlerin çok zengin flora ve faunasına sahip değildir. Ancak Doğu Akdeniz Havzası'nda Türkiye kıyılarının bazı kesimleri çok iyi korunmuş durumdadır ve deniz flora ve faunası bakımından da nispeten zenginlik göstermektedir (Yaşar, 2011, s. 34).

Araştırma alanının da Kaş ilçesi kıyıları nispeten zengin flora ve faunaya sahiptir. Araştırma alanı kıyılarına Kızıldeniz'den gelen birçok (Kızıldeniz Lapini, Mertens Kumbalığı, Külah Balığı, Asker Balığı, Balta Balığı, Sarıkuyruk Barakuda, Beyaz Sokar ve Esmer Sokar gibi) deniz canlısı bulunmaktadır ve bu türler dalış turizmine katkı sağlamıştır (Arda ve Yokeş, 2014, s. 20). Çalışma alanı kıyılarındaki flora ve fauna çeşitliliğini korumak için Kaş-Kekova Özel Çevre Koruma Bölgesi oluşturulmuştur.

Kaş ilçesi kıyıları açıklarında dünyanın en eski batığı olan Uluburun batığı bulunmuştur. Batık bir ticaret gemisidir ve içerisindeki birçok malzeme ile çıkarılmıştır. Uluburun batığının içindeki malzemelerin birçoğu Bodrum Sualtı Arkeoloji Müzesi'nde sergilenmeye başlanmış ve bu geminin bir kopyası da Kaş açıklarında batırılmıştır. Uluburun batığının dünyanın en eski batığı olması, çalışma alanında hem dalış turizmine önemli katkı sağlamış, hem de uluslararası tanınırlıkta önemli bir yer edinmesini sağlamıştır. Yanı sıra çalışma alanı kıyılarının birçok yerinde batık ve yapay resif alanları bulunmaktadır ve bu batıklarda önemli bir çekicilik unsurlarıdır. Demre ilçesi kıyılarında ise, Kekova Adası çevresindeki kıyı yerleşmelerinin bazı kesimleri ve hatta bazı yerlerin tamamı tektonik hareketler sonucu sular altında kalarak su altı dalış turizmi için çekicilik oluşturmaktadır. Yörede sular altında kalan tarihi yapılar yörenin ulusal ve uluslararası tanınırlığı açısından önemli bir çekim etkisi yaratmaktadır.

Kaş ilçesi kıyılarında yörenin tanınırlığını arttırmak amacıyla ulusal ve uluslararası birçok su altı dalış müsabakaları düzenlenmektedir. İlçe kıyılarında Türkiye Sualtı Sporları Federasyonu (TSFF) tarafından Eylül 2017'de "Serbest Dalış Outdoor Kulüplerarası ve Bireysel Türkiye Şampiyonası" ve Ekim 2017'de "Serbest Dalış Avrupa Şampiyonası" düzenlenmiştir. TSFF tarafından Eylül 2018'de de "Serbest Dalış Açık Su Büyükler ve Gençler Bireysel Türkiye Şampiyonası" düzenlenmiş ve yine aynı tarihlerde Dünya Sualtı Aktiviteleri Konfederasyonu (CMAS) tarafından düzenlenen "Uluslararası Serbest Dalış Kaş Başka Açık Yarışları" düzenlenmiştir. Son olarak Ekim 2018'de "Serbest Dalış Outdoor Dünya Şampiyonası" düzenlenmiştir. Bu tür yarışlar yörenin ulusal ve uluslararası paydaşlara duyurulması açısından ayrı bir öneme sahiptir.

Araştırma alanında yılın 12 ayı su altı dalışları yapılmaya çalışılmaktadır. Ancak Nisan-Eylül arası dönem en yoğun olduğu aylardır. Genellikle yaz aylarında yerli turistlerin yanı sıra Almanya, Fransa, İngiltere, Yunanistan, Hollanda, Belçika, Bulgaristan, Ortadoğu ve Doğu

Asya ülkelerinden yabancı turistler de dalış yapmak için yöreyi ziyaret etmektedir. Araştırma sonuçlarımıza göre ise dalışa gelen yabancı balıkadamlar çoğunlukla Almanya, Rusya ve Yunanistan'dan gelmektedir.

Ulusal düzeyde yarattığı çekim etkisi. 8.333 km'lik kıyı uzunluğuna sahip ve kıyılarının büyük bir bölümü Akdeniz iklimi etkisinde bulunan Türkiye büyük ölçüde deniz turizmine sahne olmaktadır. Türkiye kıyılarının bazı kesimlerinde turizme yoğunlaşmalar görülürken, bazı kesimleri turizme yeni açılmakta veya açılmamıştır. Ülkemizde su altı sporlarıyla ilgilenenler için dünyada eşine az rastlanan dalış bölgeleri bulunmaktadır. Bu dalış bölgeleri, su altı zenginliklerinin yanı sıra, gizliliğini ve çekiciliğini halen sürdürmektedir. Üç tarafı denizlerle çevrili olan Türkiye Antik Çağ'dan bu yana deniz ticaret yollarının üzerinde yer almaktadır. Anadolu kıyılarında yer alan yerleşim alanlarının pek çoğu ticari gemilerin ikmal ve uğrak yerleri olmuştur (Yaşar, 2011, s. 34). Çalışma alanı kıyılarında bulunan flora ve fauna zenginliği, batıkları ve alanda oluşturulmuş arkeoparklar yerli ve yabancı balıkadamları bu kıyılara çekmektedir.

Araştırma alanında yoğun olarak dalışlar Nisan ayınının başlarından başlayarak Eylül ayının sonlarına kadar devam etmektedir. Bunun dışında yılın 12 ayı dalış yapan dalış okulları da mevcuttur ve kış aylarındaki dalışlar da genellikle hafta sonları üniversite, dernek ve dalış kulüplerinin gelmesiyle gerçekleşir. Araştırma alanı kıyılarında son zamanlarda dalış turizmi adına yapılan tanıtımının daha iyi ve etkili yapılmasıyla birlikte yerli turist sayısında önemli artışlar meydana gelmiştir. Yanı sıra ulusal ve uluslararası yarışmalara hazırlanmak amacıyla birçok yerli balıkadam da gelmektedir. Dalış için gelen yerli turistler genellikle İstanbul, Ankara, İzmir, Bursa ve çevre illerden oluşmaktadır.

Dalış Turizminin Geliştirilmesi İçin Yapılan Çalışmalar

Kaş ve Demre ilçeleri geçmişten günümüze kadar birçok medeniyete ev sahipliği yapmıştır. Gerek Kaş ilçesi gerek Demre ilçesi, Likya, Roma, Bizans, Anadolu Selçuklu ve Osmanlı Medeniyetlerine sahne olmuştur. Geçmiş medeniyetlerin su altındaki kalıntıları su altı arkeolojisi açısından büyük önem taşımaktadır. Ayrıca Kekova Adası ve çevre adaların kıyı yerleşmelerinin sular altında kalması sonucu oluşan kalıntılar da su altı arkeolojisi açısından oldukça önemlidir. Bunların yanı sıra araştırma alanı kıyılarının su altı jeomorfolojisi, flora ve faunasında görülen çeşitlilikte büyük ilgi çekmektedir. Araştırma alanının doğal, tarihi ve kültürel özellikleri ziyaretçilerin yoğun ilgisini çekmektedir. Yörede dalış turizmi son yıllarda ivme kazanarak balıkadamların önemli uğrak yerlerinin başında gelmektedir. Araştırma alanı kıyılarında korunan alanlar bazı dalış mevkilerinin dalış turizmine eklenmesini ortadan kaldırmıştır.

Araştırma alanındaki dalış turizmine katkı sağlayan en önemli konulardan biri de Kaş-Kekova kesiminin Özel Çevre Koruma Bölgesi (ÖÇKB) olarak ilan edilmesidir.

Bu bağlamda yöre kıyılarındaki ekolojik, tarihi ve kültürel değerleri korumak için 2002 yılında Kekova Özel Çevre Koruma Bölgesi ilan edilmesi için çalışmalar yapılmaya başlanmıştır. Daha sonra bu alan genişleterek 2008-2012 yılları arasında Kaş-Kekova Özel Çevre Bölgesi olarak yeniden düzenlenmiştir. Araştırma alanı kıyılarındaki koruma alanının sürdürülmesine devam etmek için de 2014-2017 yılları arasında da denizel yönetim planı hazırlanmıştır. Kaş-Kekova Özel Çevre Koruma Bölgesi (ÖÇKB) Kaş İnceburun'u içine alacak şekilde Kekova yöresini kapsayan bir koruma alanıdır. Toplam yüzölçümü 258,30 km² olan alanın önemli bir bölümü karasal alandır (Şekil 26). Kaş-Kekova ÖÇKB özellikle biyolojik çeşitliliğin, kültürel değerler ile doğal değerlerin korunması için ayrılan alanları yasalar ve/veya diğer etken mekanizmalar ile yönetilmektedir (Akça vd., 2012, s. 2; Ornat vd., 2013, ss. 5-6).

Şekil 26. Kaş-Kekova Özel Çevre Koruma Bölgesi (ÖÇKB) sınırları (Ornat, vd., 2013)

Yöre kıyılarındaki özel çevre koruma alanı doğal kaynakların sürdürülmesi açısından önemlidir. Ayrıca Kaş-Kekova yöresi özelinde tekne faaliyetleri, balıkçılık ve dalış gibi faaliyetlerin alana verdiği zararların en aza indirilmesi ve korunması amaçlanmıştır (Akça vd., 2012, s. 2; Durgun, 2013; Ornat vd., 2013, ss. 5-6). Araştırma alanı kıyılarının özel çevre koruma alanı olarak korunması, yöredeki flora ve fauna çeşitliliğinin ve batıkların korunması açısından su altı dalış turizmine önemli katkıları olmuştur. Özellikle yöre kıyılarında dalış turizmi açısından önemli çekiciliği olan Orfoz ve Lahoz balıklarının korunmaya alınması dalış turizmini olumlu yönde etkilemektedir. Ayrıca Kekova Yöresi kıyıları için “Batık Kent” denilen yerleşme kalıntılarının koruma kapsamına alınması da dalış turizminin geleceği açısından yararlı bir adım olmuştur.

ÖÇKB’de yapılan biyolojik çeşitlilik çalışmalarında bugüne kadar dalış yapılarak yaklaşık 1.000 denizel tür kayıt altına alınmıştır. Bu durum, yörenin Doğu Akdeniz için yüksek biyolojik çeşitliliğine sahip olduğunu göstermektedir. Bunlar arasında Akdeniz Foku ve deniz kaplumbağası gibi nesli tehlike altındaki türler ile koruma altında bir tür olan *Pinna nobilis* türü midyenin on binlerce bireyden oluşan topluluklarının geleceğe taşınması mümkün hale gelecektir (Akça vd., 2012, s. 8).

Bu kapsamda ÖÇKB alanı içinde 2002-2011 yılları arasında gerçekleştirilen denizel flora ve fauna çalışmalarında nesli tehdit altında olan türler içinde 70 türün popülasyonları incelenmiş ve bu türlerin popülasyonlarının devamı için habitat alanları tespit edilmiştir. Bu çalışmaların sonucunda ise 2012 yılında resmi olarak ÖÇKB alanlarında her türlü ticari ve amatör balık avcılığı yasaklanmıştır (Arda ve Yokeş, 2014, s. 3).

Doğayı Koruma Vakfı koruma altındaki türler bakımından zengin olması nedeniyle çalışmalarını Kaş-Kekova Özel Çevre Koruma Bölgesi'ne odaklamış ve koruma altındaki türlerin ekolojilerini daha detaylı araştırmıştır. Denizel biyolojik çeşitlilik izleme çalışmaları 2006, 2009, 2010 ve 2011 yıllarında da devam etmiştir. Aynı yöntemin kullanıldığı, her yıl aynı zamanda ve aynı ekiple gerçekleştirilen çalışmalar süresince *orfoz*, *lahoz*, *fangri* gibi birçok türün görülme sıklığının azaldığı tespit edilmiştir. Nüfuslarının 4 yıl gibi çok kısa bir sürede bu kadar azalmış olması bu türler üzerindeki baskıyı ortaya koymaktadır (Akça vd., 2012, s. 8). Son yıllarda turizme olan ilginin artmasından dolayı, yörede dalış turizmi açısından da önemli olan *orfoz* ve *lahoz* gibi türler yok olma tehlikesiyle karşı karşıyadır. Hazırlanan planda yörede bulunan bu türler için gerekli önlemler alınmaya çalışılmaktadır.

Ayrıca Kaş ilçesi kıyılarında gerek tarihi kalıntıları korumak gerekse yapay resif alanları oluşturmak için, 2006 yılında Doğayı Koruma Vakfı ve Sualtı Araştırmaları Derneği'nin işbirliğiyle yöreye bir su altı arkeopark alanı oluşturulmuştur. Arkeopark alanında Kaş'ın Uluburun mevkisinden çıkarılan Uluburun Batığı'nın kopyası da su altı dalış turizmini kazandırmak için bölgede batırılmıştır.

Bölüm VIII: Kaş ve Demre İlçerinde Ulaşım ve Konaklama

Ulaşım

Kaş ilçesinde ulaşım. Kaş şehri Antalya il merkezine 187 km mesafede olup kara ve denizyolu ile ulaşım sağlanmaktadır. Sahil karayolu ile Antalya il merkezine bağlanmaktadır. Sahil karayolu güzergâhı sırası ile Antalya'dan başlayıp Kemer, Kumluca, Finike ve Demre ilçesinden geçip Kaş ilçe merkezine bağlanır. Bu güzergâhın uzunluğu ise 187 km'dir. Alternatif yayla karayolu ise yine Antalya otoyoldan başlayıp Korkuteli ve Elmalı ilçelerinden geçerek Kaş ilçe merkezine bağlanır, güzergâhın uzunluğu ise 215 km'dir (Şekil 27) (<http://antalya.bel.tr/>, Son Erişim Tarihi; 10,05,2019).

Şekil 27. Araştırma alanı ve çevresi ulaşım ağı (Kaynak: Karayolları Genel Müdürlüğü)

Karayolu ulaşımı bölgesel acenteler vasıtasıyla yapılmaktadır. Yörede yaz aylarında turizmden kaynaklanan yoğunluktan dolayı hareket saatleri yarım saatte bir yapılırken, kış aylarında yoğunluğun azalması ile hareket saatleri bir saate çıkmaktadır.

Araştırma alanı kıyılarının dalmaçya tipi kıyı olmasından dolayı, limanlar için oldukça uygun lokasyonlara sahiptir. Yörede Belediye limanları ve yat gemileri için özel yat limanı bulunmaktadır. Kaş Yat Limanı'nın (Fotoğraf 50) mevcut kapasitesi, denizde 472 ve karada 160 yat bağlama yeri olmak üzere toplam 632'dir. Ayrıca günübirlik tur teknelerinin, dalış teknelerinin ve balıkçı teknelerinin bağlandığı Kaş (100) ve Kalkan (50) Belediye limanlarının kapasitesi de 150 teknedir (<http://www.tkygm.gov.tr>, Son Erişim Tarihi; 18.05.2019). Araştırma alanında mevcut yat ve belediye limanlarının kapasite doluluk oranı yaz-kış yüksektir.

Fotoğraf 50. Kaş yat limanı (Konurhan, 2019)

Kaş ilçesi Meis Adası'na deniz yolu ile bağlanmaktadır. Yunanistan ile Türkiye arasındaki vize uygulamasında sınırlı geçiş uygulamasının gelmesiyle birlikte günübirlik veya belirli sürelerle geçişler sağlanmaktadır. Bu bağlamda Meis ve Kaş Limanı arasında yaz aylarında 1 saat aralıklı hareketlerle gün boyu ulaşım sağlanmaktadır.

Yöre kıyılarındaki koylarda plaj kullanımı günlük gezi teknelerinin de önemini arttırmaktadır. Ayrıca Demre ilçesinde bulunan Kekova Batık Kenti için günlük tekne turları

yörede oldukça popülerdir. Günlük gezilerde Olympos, Kekova ve Fethiye turları yapılmaktadır.

Kaş'a en yakın havalimanı Antalya Havalimanı'dır. İlçeye yakın diğer bir havalimanı ise Dalaman Havalimanı'dır. Havayolu ulaşımı açısından Dalaman Havalimanı'nın daha yakın olmasında dolayı daha çok bu hava limanı tercih edilmektedir.

Demre ilçesinde ulaşım. Antalya'nın batısında kalan ilçeye ulaşım karayolu ile sağlanmaktadır. Antalya şehrine 140 km uzaklıktadır. Finike ile Kaş ilçeleri arasında yer almaktadır (Karataş, 2010, s. 81).

Demre'den Antalya merkeze sabah 06.00'dan 20.00'ye kadar her yarım saatte karşılıklı otobüs bulunmaktadır. Ayrıca Fethiye istikametine de günün belirli saatlerinde karşılıklı otobüs seferleri yer almaktadır. Ankara, İstanbul, İzmir, Bursa gibi büyük şehirlere doğrudan ulaşım yoktur. Bu şehirlere, Finike ya da Kaş üzerinden ya da Antalya'dan ulaşılabilir (Karataş, 2010, s. 81).

Demre'ye en yakın havalimanı Antalya Havalimanı'dır. İlçeye yakın diğer bir havalimanı Dalaman Havalimanı'dır.

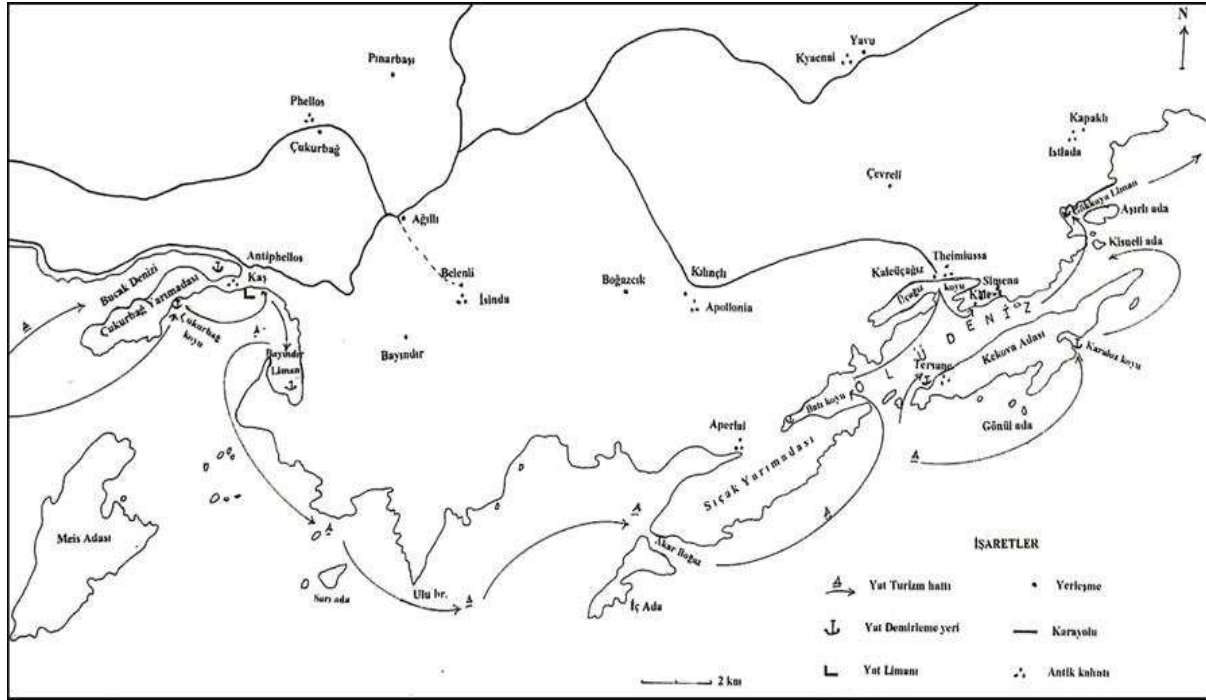
Demre denizyolu ulaşımı; İlçede Taşdibi Yarımadası Burnunda Demre İskelesi vardır (Fotoğraf 51). Demre'de 400 denizde ve 300 karada olmak üzere toplam 700 kapasite için inşaatı halen devam eden yeni bir liman da yapılmaktadır (<http://www.tkygm.gov.tr> Son Erişim Tarihi; 18.05.2019). Ayrıca proje aşamasında olan kruvaziyer limanı da öngörülmektedir. Üçağız mevkinde de dalış teknelerinin ve günübirlik tur teknelerinin bağlandığı bir liman bulunmaktadır. Adalara ulaşım sağlanmak için de yine bu liman kullanılmaktadır (Fotoğraf 51). Kekova Adası'ndaki Tersane Koyu yakınında ise adaya ulaşım ve günübirlik teknelerin bağlandığı küçük bir liman bulunmaktadır.

Fotoğraf 51. Demre (a) ve Üçağız (b) İskeleleri (Konurhan, 2019)

Su altı dalış turizmi açısından önemli olan Kekova Adası'na ulaşım ise sadece Üçağız Köyü'nden deniz yolu ile yapılmaktadır. Belli saatler arası Üçağız İskelesi'nden adaya seferler düzenlenmektedir. Ayrıca Kekova Batık Kent için Finike, Fethiye, Kaş ve yakın ilçelerden birçok günübirlik tekne turları düzenlenmektedir.

Kaş ve Demre ilçeleri kıyılarında yat hareketliliği de göze çarpmaktadır. Yöre kıyılarında birçok koy ve körfezin olması yat tekneleri için önemli bir çekicilik oluşturmaktadır. Ayrıca Kaş'ta bulunan yat limanı yat sayısı ve hareketliliğini arttırmıştır. Yörede yat turizminin gelişmesi dolaylıda olsa dalış turizmine katkı sağlamaktadır. Ancak yatların çapa attıkları alanlarda su altı flora ve faunasını olumsuz yönde etkilemektedir. Bu konu yöre kıyılarının korunması için dikkat edilmesi gereken bir konudur (Şekil 28).

Şekil 28. Araştırma alanında kıyılarında yat turizmi güzergâhları (Doğaner, 2001)

Konaklama

Kaş ilçesinde konaklama. Araştırma alanında “her şey dâhil” sistemiyle çalışan büyük otel ve tatil köylerinin yanı sıra pansiyonlarda yaygındır. İlçede her gelir grubu ve her türlü tatil anlayışına hitap edecek konaklama tesisleri mevcuttur. Oteller ve pansiyonlar çoğunlukla Kaş’ta ve Küçük Çakıl mevkinde yer almaktadır. Şehre hem yakın hem de sakin bir yer olan Çukurbağ Yarımadası konaklama açısından önemli bir konuma sahiptir. İlçeye yakın birçok mahalle ve beldede kişisel ölçekte konaklama tesisleri de bulunmaktadır (Tablo 6).

Tablo 6

Kaş İlçesinde Bulunan Pansiyon, Otel, Motel ve Kamping Alanları Sayıları

	Pansiyon	Otel	Motel	Kamping
İlçe Merkezi	31	32	1	4
Çukurbağ Yarımada Mevki	4	21	-	-
Küçükçakıl Mevki	9	16	-	-
Yeniköy Mevki	-	1	-	-
Gökseki Mahallesi	2	1	-	-
Gelemiş Mahallesi	18	2	-	-
Gömbe Beldesi	8	1	-	-
Kalkan Beldesi	3	36	-	-
Saklıkent Mevki	-	-	-	1
Toplam	75	125	1	4

Kaynak; Kaş Belediyesi, 2019.

Kaş ilçesinde turistlerin genellikle “her şey dâhil” sistemiyle çalışan otelleri tercih etmelerinden dolayı, otel sayıları birçok yerde pansiyon ve motellere göre daha fazladır. Oteller, İlçe merkezi, Çukurbağ Yarımada mevki, Küçükçakıl mevki ve Kalkan’da bulunurken, pansiyonlar ilçe merkezi hariç daha çok belde ve mahalle yerleşmelerinde bulunmaktadır. İlçedeki konaklama tesislerinde en fazla yatak kapasitesi yaratan konaklama birimi de otellerdir (Tablo 7).

Tablo 7

Kaş İlçesinde Bulunan Pansiyon, Otel, Motel ve Kampinglerin Yatak Kapasitesi

	Pansiyon	Otel	Motel	Kamping
İlçe Merkezi	712	1147	55	160
Çukurbağ Yarımadası	82	819	-	-
Küçükçakıl Mevki	260	941	-	-
Yeniköy Mevki	-	20	-	-
Gökseki Mahallesi	33	60	-	-
Gelemiş Köyü	251	48	-	-
Gömbe Beldesi	196	30	-	-
Kalkan Beldesi	52	1245	-	-
Saklıkent Mevki	-	-	-	40
Toplam	1586	4310	55	200

Kaynak; Kaş Belediyesi, 2019.

Kaş ilçesinde turizm faaliyetinin çeşitlilik göstermesi konaklama tesislerinin de sayısını artmasına neden olmuştur. Haziran-Eylül aylarında özellikle Kaş, Çukurbağ Yarımadası, Küçükçakıl mevki ve Kalkan'da tüm oteller yüzde yüze yakın doluluk oranlarına ulaşmaktadır. Kış aylarında ise daha çok hafta sonları ve belli tarihlerde yoğunluklar yaşanmaktadır.

Demre ilçesinde konaklama. İlçede “her şey dâhil” sistemiyle çalışan büyük otellerin sayıları çok azdır. İlçede daha çok pansiyon ve küçük ölçekli konaklama tesisleri

bulunmaktadır. Yöredeki konaklama birimlerinin az olması turizmin gelişmesini olumsuz yönde etkilemektedir (Tablo 8).

Tablo 8

Demre İlçesinde Bulunan Pansiyon, Otel ve Motellerin Sayıları

	Pansiyon	Otel	Motel
Üçağız Mahallesi	15	-	-
Kale Köy Mevki	7	-	-
Kapaklı Mahallesi	2	-	-
Alakent Mahallesi	1	-	-
Beymelek Mahallesi	4	-	-
Gökyazı Mahallesi	-	2	-
Büyükkum Mahallesi	-	5	2
Toplam	29	7	2

Kaynak; Demre Belediyesi, 2019.

İlçede konaklama tesislerden en fazla yatak kapasitesi yaratan konaklama birimi otellerdir (Tablo 9).

Tablo 9

Demre İlçesinde Bulunan Pansiyon, Otel ve Motellerin Yatak Kapasitesi

	Pansiyon	Otel	Motel
Üçağız Mahallesi	231	-	-
Kale Köy Mevki	102	-	-
Kapaklı Mahallesi	16	-	-
Alakent Mahallesi	10	-	-
Beymelek Mahallesi	34	-	-
Gökyazı Mahallesi	-	129	-
Büyükükum Mahallesi	-	522	16
Toplam	393	651	16

Kaynak; Demre Belediyesi, 2019.

Demre ilçesinde turist yoğunluğunun fazla olduğu Haziran-Eylül aylarında konaklama imkânları yetersiz kalmaktadır. İlçede turizm hareketliliği göz önünde bulundurularak konaklama tesis sayılarının artırılması gerekmektedir.

Araştırma alanında turizm işletme belgeli ve yatırım belgeli oteller sadece Kaş ilçesinde bulunmaktadır (Tablo 10).

Tablo 10

Araştırma Alanında Bulunan Turizm İşletme Belgeli Oteller

Tesis Adı	Türü	Oda Sayısı	Yatak Sayısı
Kaş Ekici Otel	3 Yıldız	75	166
Kaş Kekova Otel	2 Yıldız	24	48
Kaş Hadriyan Otel	2 Yıldız	14	30
Kaş La Kumsal Otel	3 Yıldız	25	50
Toplam		138	294

Kaynak; Kaş Belediyesi, 2019.

Araştırma alanında Kaş ilçesi konaklama süreleri yerli ve yabancı turistlerin konaklama süreleri hakkında fikir vermektedir. 2018 yılında Kaş ilçesinde konaklama süreleri yabancı turistler için 4,8 yerli turistler için 2.9 gündür. Araştırma alanında turistlerin konaklama sürelerine bakıldığında 2000 yılından 2018 yılına kadar yabancı turistlerin konaklama süreleri yerli turistlere oranla daha fazladır. Çalışma alanında ortalama konaklama süreleri Türkiye geneline göre yüksektir. Bu da araştırma alanında turistlerin daha uzun süre konaklamasını sağlayan turistik ürünlerin çeşitli olmasıyla açıklanabilir. Ayrıca araştırma alanı kıyılarında hem yerli hem de yabancı turistlerin konaklama sürelerinde özellikle son yıllarda bir dalgalanma olduğu görülmektedir. Bunun ülkemiz çevresindeki siyasi iktidarsızlıklardan kaynaklandığı düşünülmektedir (Tablo 11).

Tablo 11

Kaş İlçesinde Turistlerin Ortalama Konaklama Süreleri

Yıllar	Yerli	Yabancı	Türkiye Ort.	Türkiye Ort.
			(Yerli)	(Yabancı)
2000	3,2	5,3	1,8	4,3
2005	2,8	6,2	1,8	4,3
2009	2,8	4,6	1,8	4,1
2010	2,4	4,2	1,9	4,2
2011	2,5	3,9	1,9	4,1
2012	3,0	3,3	1,9	4,4
2013	2,8	4,1	4,2	1,9
2014	3,4	3,3	4,1	1,8
2015	2,6	5,0	4,1	1,8
2016	2,9	5,6	4,6	2,0
2017	2,5	2,9	3,6	1,9
2018	2,9	4,8	3,8	1,9

Kaynak; www.kulturturizm.gov.tr. Son Erişim Tarihi; 18.05.2019.

Bölüm IX: Balıkadamlara Yönelik Yapılan Anketlere İlişkin Bulgular ve Yorum

Bu bölümde 3. bölümde anlatılan veri toplama araçları ile toplanan verilerin, istatistiksel çözümlenmeleri tablolarla desteklenerek ele alınacaktır. Araştırmanın yapıldığı Kaş ve Demre ilçesi kıyılarında toplam 294 (yerli 251, yabancı 43) balıkadama anket uygulanmıştır. Veriler grafik, tablo ve diyagramlar olarak düzenlenmiş olup, su altı dalış turizmi ile ilişkilendirilerek yorumlanmıştır.

Araştırma Örnekleminin Demografik Özellikleri

Bu araştırma örneklemini, 2018 Temmuz ve 2019 Mayıs ayları içerisinde Kaş ve Demre ilçesi kıyılarında dalış yapan 294 (251 yerli, 43 yabancı) balıkadamı kapsamaktadır. Örneklemin ilk olarak demografik özellikleri incelenecektir. Bu kapsamda demografik özellikler; cinsiyet, eğitim durumu, meslek, yaş, ikamet yeri, yıllık ortalama kazanç, kaç yıldızlık balıkadam olduğu, ne kadar süredir dalış yaptığı ve dalış yapmaya ne şekilde katıldığı sorularına göre incelenecektir.

Araştırmaya katılan balıkadamların cinsiyet özellikleri Tablo 12’de görüldüğü gibi [yerli katılımcılar 251 (160 Erkek, 91 Kadın) ve yabancı katılımcılar 43 kişi (24 Erkek, 19 Kadın)] toplam 294 kişi çerçevesinde incelenmiştir.

Tablo 12

Katılımcıların Cinsiyet Özellikleri

a	Kişi Sayısı	Yüzde	b	Kişi Sayısı	Yüzde
Kadın	91	36,3	Kadın	19	44,2
Erkek	160	63,7	Erkek	24	55,8
Toplam	251	100,0	Toplam	43	100,0

a; yerli, b; yabancı turist.

Tablo 12’de görüleceği üzere ankete katılan yerli katılımcıların; %63,7’si erkek balıkadam iken, %36,3’ünü kadın balıkadamlardan oluşturmaktadır. Bu verilere göre araştırma alanındaki dalış mevkilerinde, dalışlar daha çok erkek balıkadamlar tarafından yapılmaktadır.

Tablo 12’de görüleceği üzere ankete katılan yabancı turist olan balıkadamların; %55,8’i erkek balıkadam iken, %44, 2’sini kadın balıkadamları oluşturmaktadır. Buna göre araştırma alanı kıyılarında her ne kadar erkek balıkadam oranı kadınlara göre fazla olsa da aradaki fark yerli balıkadamlarınki kadar fazla değildir.

Araştırmaya katılan yerli balıkadamların öğrenim durumları incelendiğinde, lisansüstü mezunlarının oranı %23,9, lisans mezunlarının oranı %51,8, ön lisans mezunlarının oranı %13,1, ortaöğretim mezunlarının oranı %8,8, ortaokul mezunlarının oranı %1,2 ve ilkokul mezunlarının oranı %1,2 olduğu görülmektedir (Tablo 13).

Araştırmaya katılan yabancı turist olan balıkadamların öğrenim durumu incelendiğinde, lisansüstü mezunlarının oranı %25,6, lisans mezunlarının oranı %58,1, ön lisans mezunlarının oranı %2,3, ortaöğretim mezunlarının oranı %9,3, ilköğretim mezunlarının oranı %4,6 olduğu görülmektedir (Tablo 13).

Tablo 13

Katılımcıların Öğrenim Durumları

a	Kişi Sayısı	Yüzde	b	Kişi Sayısı	Yüzde
Lisansüstü	60	23,9	Lisansüstü	11	25,6
Lisans	130	51,8	Lisans	25	58,2
Ön Lisans	33	13,1	Ön Lisans	1	2,3
Ortaöğretim	22	8,8	Ortaöğretim	4	9,3
Ortaokul	3	1,2	İlköğretim	2	4,6
İlkokul	3	1,2
Toplam	251	100,0	Toplam	43	100,0

a; yerli, b; yabancı turist.

Yerli balıkadamların öğrenim durumları incelendiğinde, balıkadamların ortaöğretim, ortaokul ve ilkokul mezunlarının toplam oranı %11,2 ile çok düşükken lisansüstü ve lisans mezunlarının toplam oranı %75,7 ile oldukça yüksek olduğu görülmektedir. Buna göre araştırma alanı kıyılarında dalış yapan yerli balıkadamların eğitim seviyelerinin yüksek olduğu anlaşılmaktadır.

Anket sonuçlarından yola çıkarak yabancı balıkadamların öğrenim durumlarını incelediğimizde, ilköğretim ve ortaöğretim mezunlarının toplam oranı %13,9 iken, lisansüstü, lisans ve ön lisans mezunlarının toplam oranı %86'dır. Buna göre yöre kıyılarına dalış için gelen yabancı turistlerinde eğitim seviyeleri yüksek bireylerdir.

Araştırmaya katılan yerli balıkadamların meslek durumları incelendiğinde; %13,1'i akademisyen, %6'sı hâkim/savcı/avukat, %10'u mühendis/mimar, %10,8'i öğretmen, %8'i memur, %9,6'sı sağlık çalışanı, %4'ü işçi, %9,2'si serbest meslek, %0,8'i güvenlik görevlisi, %6'sı dalış eğitmeni, %6,4'ü emekli, %6,8'i öğrenci ve %9,3'ü diğer meslek gruplarına aittir (Tablo 14).

Araştırmaya katılan yabancı balıkadamların meslek durumları incelendiğinde; %20,9'u akademisyen, %7'si hâkim/savcı/avukat, %16,3'ü mühendis/mimar, %9,3'ü öğretmen, %2,3'ü memur, %4,7'si sağlık çalışanı, %2,3'ü işçi, %9,3'ü serbest meslek, %14'ü emekli, %7'si öğrenci ve %6,9'u diğer meslek gruplarına aittir (Tablo 14).

Tablo 14

Katılımcıların Meslek Durumları

a	Kişi Sayısı	Yüzde	b	Kişi Sayısı	Yüzde
Akademisyen	33	13,1	Akademisyen	9	20,9
Hâkim/Savcı/Avukat	15	6,0	Hâkim/Savcı/Avukat	3	7,0
Mühendis/Mimar	25	10,0	Mühendis/Mimar	7	16,3
Öğretmen	27	10,8	Öğretmen	4	9,3
Memur	20	8,0	Memur	1	2,3
Sağlık Çalışanı	24	9,6	Sağlık Çalışanı	2	4,7
İşçi	10	4,0	İşçi	1	2,3
Serbest Meslek	23	9,2	Serbest Meslek	4	9,3
Güvenlik Görevlisi	2	,8	Emekli	6	14,0
Dalış Eğitmeni	15	6,0	Öğrenci	3	7,0
Emekli	16	6,4	Diğer	3	6,9
Öğrenci	17	6,8
Diğer	24	9,3
Toplam	251	100,0	Toplam	43	100,0

a; yerli, b; yabancı turist.

Katılımcıların meslek durumları incelendiğinde hem yerli, hem de yabancı balıkadamların gelir düzeyi iyi ya da çok iyi olan meslek adamları oldukları anlaşılmaktadır.

Araştırmaya katılan yerli balıkadamların yaş durumlarını incelediğimizde, 18-29 yaş grubunun %17,5, 30-39 yaş grubunun %43, 40-49 yaş grubunun %29,1, 50-59 yaş grubunun %8 ve 60-69 yaş grubunun %2,4 oran teşkil ederken, 70+üstü yaş grubunda balıkadam bulunmamaktadır (Tablo 15).

Araştırmaya katılan yabancı turist olan balıkadamların yaş durumlarını incelediğimizde, 18-29 yaş grubunun %16,3, 30-39 yaş grubunun %39,5, 40-49 yaş grubunun %32,6, 50-59 yaş grubunun %9,3 ve 60-69 yaş grubunun %2,3 oran teşkil ederken, 70+üstü yaş grubunda balıkadam bulunmamaktadır (Tablo 15).

Tablo 15

Katılımcıların Yaş Durumu

a	Kişi Sayısı	Yüzde	b	Kişi Sayısı	Yüzde
18-29	44	17,5	18-29	7	16,3
30-39	108	43,0	30-39	17	39,5
40-49	73	29,1	40-49	14	32,6
50-59	20	8,0	50-59	4	9,3
60-69	6	2,4	60-69	1	2,3
70 ve üstü	0	0,0	70 ve üstü	0	0,0
Toplam	251	100,0	Toplam	43	100,0

a; yerli, b; yabancı turist.

Anket verilerine göre yerli ve yabancı balıkadamların yaş durumları incelendiğinde, yapılan dalışlarda 30-39 ile 40-49 arası yaş gruplarının ağırlıklı dalış yaptığı görülmektedir. Buna göre yöre kıyılarında orta yaşa sahip balıkadamların dalışa rağbet gösterdiği anlaşılmaktadır.

Araştırmaya katılan yerli balıkadamların ikamet ettikleri illere göre dağılımını incelediğimizde; %35,5'i İstanbul, %16,3'ü İzmir, %8,4'ü Ankara, %2,8'i Bursa, %22'3'ü Antalya, %2,4'ü Muğla ve %12,3'ü diğer illerden gelmektedirler (Tablo 16).

Araştırmaya katılan yabancı turist olan balıkadamların geldikleri ülkelere göre dağılımını incelediğimizde; %34,9'u Almanya, %4,7'si İngiltere, %11'6'sı Yunanistan, %2'3'ü Mısır, %23'3'ü Rusya, %7'si Ukrayna, %4,7'si KKTC ve %11,5'i diğer ülkelerden katılım göstermişlerdir (Tablo 16).

Tablo 16

Katılımcıların İkamet Ettikleri Yer/Ülke

a	Kişi Sayısı	Yüzde	b	Kişi Sayısı	Yüzde
İstanbul	89	35,5	Almanya	15	34,9
İzmir	41	16,3	İngiltere	2	4,7
Ankara	21	8,4	Yunanistan	5	11,6
Bursa	7	2,8	Mısır	1	2,3
Antalya	56	22,3	Rusya	10	23,3
Muğla	6	2,4	Ukrayna	3	7,0
Aydın	4	1,6	KKTC	2	4,7
Balıkesir	4	1,6	Diğer	5	11,5
Çanakkale	2	,8
Mersin	3	1,2
Diğer	18	7,1
Toplam	251	100,0	Toplam	43	100,0

a; yerli, b; yabancı turist.

Araştırma alanı kıyılarına uzak olmasına rağmen, en çok İstanbul ilinden geldiği görülmektedir. Bu da yöre kıyılarının dalış cazibesini ortaya koymaktadır. Yanı sıra yöreye çeşitli illerden gelenlerin oranının yüksek olması, dalış turizmi dışında birçok turizm faaliyetinin bulunmasından da kaynaklanmaktadır. Yöre kıyılarında yabancı balıkadamların ise, daha çok Almanya, Rusya ve Ukrayna uyruklu olduğu görülmektedir. Yöre kıyılarındaki flora ve fauna zenginliğinin yanında batık alanlarının bulunması, balıkadamların yöreye gelmelerindeki en büyük etkidir. Yöre kıyılarına gelen yerli ve yabancı balıkadamların ikamet ettikleri il ve ülkelere göre çeşitlilik göstermesi, yöre kıyılarının uluslararası ölçekte bir çekim etkisi yarattığının göstergesidir.

Araştırmaya katılan yerli balıkadamların yıllık ortalama gelirlerini incelediğimizde, %1,2'si 2-4 bin TL, %0,8'i 5-9 Bin TL, %5,6'sı 10-20 bin TL, %0,8'i 21-30 bin TL, %7,2'si 31-40 bin TL, %31,9'u 41-50 bin TL, %52,5'i 51 bin TL ve üstü gelire sahiptir (Tablo 17).

Araştırmaya katılan yabancı balıkadamların yıllık ortalama gelirlerini incelediğimizde; %4,7'si 2-4 bin \$, %2,3'ü 10-20 bin \$, %2,3'ü 31-40 bin \$, %37,2'si 41-50 bin \$, %53,5'i 51 bin \$ ve üstü gelire sahiptir (Tablo 17).

Tablo 17

Katılımcıların Yıllık Ortalama Gelirleri

a	Kişi Sayısı	Yüzde	b	Kişi Sayısı	Yüzde
2-4 Bin TL	3	1,2	2-4 Bin Dolar	2	4,7
5-9 Bin TL	2	,8	5-9 Bin Dolar
10-20 Bin TL	14	5,6	10-20 Bin Dolar	1	2,3
21-30 Bin TL	2	,8	21-30 Bin Dolar
31-40 Bin TL	18	7,2	31-40 Bin Dolar	1	2,3
41-50 Bin TL	80	31,9	41-50 Bin Dolar	16	37,2
51 Bin TL ve üstü	132	52,5	51 Bin Dolar ve üstü	23	53,5
Toplam	251	100,0	Toplam	43	100,0

a; yerli, b; yabancı turist.

Yerli balıkadamların yıllık ortalama gelirleri değerlendirildiğinde, 41-51 Bin TL ile 51 Bin TL ve üstünün %84,4 oran teşkil etmesi yöre kıyılarının yüksek gelirli grupları çektiğinin bir işaretidir.

Yabancı turist olan katılımcıların ortalama gelirlerini incelendiğinde, 41-51 Bin \$ ile 51 Bin \$ ve üstünün %90,7 gibi bir oran teşkil etmesi yöre kıyılarının yüksek gelirli yabancı turist gruplarını çektiğinin göstergesidir.

Araştırmaya katılan ve rekreasyonel amaçlı dalış yapan yerli balıkadamların kaç yıldızlı balıkadam olduğunu incelediğimizde; %33,5'i 1 yıldızlı, %19,1'i 2 yıldızlı ve %47,4'ü 3 yıldızlı balıkadamlardan oluşmaktadır (Tablo 18). Veriler incelendiğinde dengeli bir dağılımın bulunmadığı görülmektedir.

Araştırmaya katılan ve rekreasyonel amaçlı dalış yapan yabancı balıkadamların kaç yıldızlı balıkadam olduğunu incelediğimizde; %37,2'si 1 yıldızlı, %27,9'u 2 yıldızlı ve %34,9'u 3 yıldızlı balıkadamlardan oluşmaktadır (Tablo 18). Dengeli bir dağılımın olması bu alandaki eğitimlerini sürdürdüklerini ortaya koymaktadır.

Tablo 18

Katılımcıların Kaç Yıldızlı Balıkadam Oldukları

a	Kişi Sayısı	Yüzde	b	Kişi Sayısı	Yüzde
1 Yıldız	84	33,5	1 Yıldız	16	37,2
2 Yıldız	48	19,1	2 Yıldız	12	27,9
3 Yıldız	119	47,4	3 Yıldız	15	34,9
Toplam	251	100,0	Toplam	43	100,0

a; yerli, b; yabancı turist.

Yöre kıyılarında dalış yapan balıkadamların yıldızlarını incelediğimizde, yerli katılımcılarda 3 yıldızlı balıkadamların oranının yüksek olduğu görülmektedir. Bunda bu işi meslek olarak seçenlerin katkısı büyüktür. Yabancı katılımcıların yıldızlarına göre dağılımın daha dengeli olması bu alanda eğitimlerinin bırakmadan devam ettiklerinin göstergesidir. Bu bilgilerden yola çıkarak araştırma alanı kıyıları tecrübeli ve belli oranda tecrübeye sahip balıkadamların dalış yaptıkları anlaşılmaktadır. Yöre kıyılarındaki derinliklerin bazı dalış mevkilerde yüksek, bazı dalış mevkilerde düşük olması hem tecrübeli hem de tecrübesiz balıkadamları kendine çekmektedir. Ayrıca derinlikleri yüksek olan tünel, mağara ve vadi gibi çeşitli su altı oluşumları tecrübeli balıkadamların için ayrı bir çekicilik etkisi yaratmaktadır.

Bunlara ek olarak yöre kıyılarında derinlikleri az olan dalış mevkilerinde (Hidayet koyu gibi) eğitim amaçlı dalışlar yapılmaktadır. Bu da araştırma alanı kıyılarını tecrübesiz balıkadamlar iyi bir eğitim alanı olarak düşünmektedirler.

Araştırmaya katılan yerli balıkadamların ne kadar süredir dalış yaptıklarını incelediğimizde; %35,1'i 1-3 yıl, %22,3'ü 4-7 yıl, %14,7'si 8-10 yıl, %14,3'ü 11-15 yıl, %7,2'si 16-20 yıl, %4,4'ü 21-25 yıl ve %2'si 26 yıl ve üstü süredir dalış yapmaktadır (Tablo 19).

Araştırmaya katılan yabancı turist olan balıkadamların ne kadar süredir dalış yaptıklarını incelediğimizde; %30,2'si 1-3 yıl, %25,6'sı 4-7 yıl, %20,9'u 8-10 yıl, %11,6'sı 11-15 yıl, %7'si 16-20 yıl ve %4,7'si 21-25 yıldır dalış yapmaktadır (Tablo 19).

Tablo 19

Katılımcıların Dalış Süreleri

a	Kişi Sayısı	Yüzde	b	Kişi Sayısı	Yüzde
1-3 Yıl	88	35,1	1-3 Yıl	13	30,2
4-7 Yıl	56	22,3	4-7 Yıl	11	25,6
8-10 Yıl	37	14,7	8-10 Yıl	9	20,9
11-15 Yıl	36	14,3	11-15 Yıl	5	11,6
16-20 Yıl	18	7,2	16-20 Yıl	3	7,0
21-25 Yıl	11	4,4	21-25 Yıl	2	4,7
26 Yıl ve üstü	5	2,0	26 Yıl ve üstü
Toplam	251	100,0	Toplam	43	100,0

a; yerli, b; yabancı turist.

Yerli ve yabancı balıkadamların dalış sürelerini incelediğimizde hem yerli, hem de yabancı balıkadamların dalış tecrübeleri birbirine paralellik göstermektedir.

Araştırmaya katılan yerli balıkadamların dalışlara hangi kurumlar aracılığıyla katıldıklarını incelediğimizde; %61,4'ü dalış okulları, %7,6'sı seyahat acenteleri, %3,2'si üniversite dalış okulları ve %27,8'i de kendi imkânlarıyla katılmıştır (Tablo 20).

Araştırmaya katılan yabancı turist olan balıkadamların dalışlara hangi kurumlar aracılığıyla katıldıklarını incelediğimizde; %41,9'u dalış okulları, %32,6'sı seyahat acenteleri ve %25,5'i de kendi imkânlarıyla katılmıştır (Tablo 20).

Tablo 20

Katılımcıların Dalış Turizmine Katıldıkları Kurum

a	Kişi Sayısı	Yüzde	b	Kişi Sayısı	Yüzde
Dalış Okulları Aracılığıyla	154	61,4	Dalış Okulları Aracılığıyla	18	41,9
Seyahat Acenteleri Aracılığıyla	19	7,6	Seyahat Acenteleri Aracılığıyla	14	32,6
Üniversite Dalış Okulları Aracılığı	8	3,2	Üniversite Dalış Okulları Aracılığı
Kendi İmkânlarımla	70	27,8	Kendi İmkânlarımla	11	25,5
Toplam	251	100,0	Toplam	43	100,0

a; yerli, b; yabancı turist.

Yerli ve yabancı balıkadamların dâhil oldukları dalış organizasyonlara baktığımızda, yerli balıkadamların daha çok yörede bulunan dalış okulları aracılığıyla dalış yaptıkları görülmektedir. Yabancı balıkadamların ise dalış okulları aracılığıyla katılım sağlamanın yanı sıra, seyahat acenteleri tarafından ayarlanan grup dalışları şeklinde su altı dalışlarına katılım gösterdikleri ortaya çıkmıştır.

Katılımcıların Dalış Turizmine İlişkin Kendilerine Ait Önermelere Verdikleri Cevapların Değerlendirilmesi

Çalışmanın bu bölümünde katılımcıların 5'li Likert tipi şeklinde hazırlanmış anket sorularına vermiş oldukları cevaplar değerlendirilecektir. Yerli ve yabancı katılımcıların vermiş olduğu yanıtlar, kendi aralarında uygun testler uygulanarak değerlendirilecektir.

Katılımcıların cinsiyetlerine göre ölçek değerlerinin değişip değişmediğinin incelenmesi. Tablo 21'de yerli katılımcıların cinsiyetlerine göre ölçek değerlerinin değişip değişmediğine ilişkin değerlendirmeleri belirlemek için *T* testi uygulanmıştır. Katılımcıların verdikleri yanıtlara göre anlamlı bir fark olup olmadığı incelenmiştir. Güvenilirlik düzeyi %5 olarak belirlenmiştir.

Tablo 21

Yerli Katılımcıların Cinsiyetlerine Göre Ölçek Değerlerinin Değişip Değişmediğinin İncelenmesine İlişkin T Testi Sonuçları

	<i>N</i>	\bar{x}	<i>S</i>	<i>t</i>	<i>p</i>
Kadın	91	2,4	,38		
Erkek	160	2,4	,3	-0,52	,17
Toplam	251				

Tablo 21'de cinsiyetlere göre ölçek verilerin değişip değişmediği sonuçlarına bakıldığında ($p=0,17>0,05$) dalış turizmi bilincinde anlamlı bir farklılaşma yoktur. Buna göre yöre kıyılarındaki dalış turizmine katılan balıkadamların, dalış turizmine ilişkin tutum, davranış, görüş ve bilgileri cinsiyetlerine göre değişmemektedir. Erkek katılımcıların kadın katılımcılardan fazla olmasına rağmen, bu oran değişmemektedir.

Tablo 22’de yabancı katılımcıların cinsiyetlerine göre ölçek değerlerinin değişip değişmediği gösterilmiştir. Bu değerlendirme için yerli katılımcılarda olduğu gibi *T* testi uygulanmıştır.

Tablo 22

Yabancı Katılımcıların Cinsiyetlerine Göre Ölçek Değerlerinin Değişip Değişmediğinin İncelenmesine İlişkin T Testi Sonuçları

	<i>N</i>	\bar{x}	<i>S</i>	<i>t</i>	<i>p</i>
Kadın	22	2,55	,43		
Erkek	21	2,41	,32	1,23	,37
Toplam	43				

Yabancı katılımcıların cinsiyetlerine göre ölçek değerlerinin değişip değişmediğini incelediğinde yerli katılımcılarda da olduğu gibi anlamlı bir farklılaşma yoktur ($p=0,37>0,05$). Yabancı katılımcıların yanıtlarına göre cinsiyetlerin dalış turizmine ilişkin tutum, davranış ve görüşlerde etkisi bulunmamaktadır. Erkek ve kadın katılımcıların birbirine yakın (E21, K22) sayıda olması buna neden olabileceği düşünülebilir. Buna göre çıkan sonucun doğru olduğu görüşüne varılabilmektedir.

Katılımcıların yaşlarına göre ölçek değerlerinin değişip değişmediğinin incelenmesi. Yerli ve yabancı katılımcıların sağladığı verilere göre, cevapların yaş durumlarıyla ilişkisi olup olmadığı incelenmiştir. Bu incelemede One-Way Anova (tek faktörlü varyans analizi) testi uygulanmıştır. Güvenilirlik düzeyi %5 olarak belirlenmiştir.

Yerli katılımcıların yaş durumlarına göre ölçek değerinin değişip değişmediğini incelediğimizde, balıkadamların dalış turizmine ilişkin tutum, davranış ve görüşlerinde anlamlı bir farklılaşma yoktur ($p=0,56>0,05$). Buna göre yöredeki balıkadamların dalış turizmindeki

tutum, davranış, bilgi ve görüşlerini yaş durumları etkilememektedir. Balıkadamların farklı yaş gruplarında olması dalış turizmine ilişkin görüşlerini değiştirmemektedir (Tablo 23).

Tablo 23

Yerli Katılımcıların Yaş Durumlarına Göre Ölçek Değerlerinin Değişip Değişmediğinin İncelenmesine İlişkin Anova Testi Sonuçları

	Kareler Toplamı	<i>Sd</i>	Kareler Ortalaması	<i>F</i>	<i>p</i>
Gruplar arası	,36	4	,09	,74	,56
Grup içi	29,65	246	,12		
Toplam	29,97	250			

Yabancı katılımcıların görüşlerine göre, yaş durumlarının ölçek değerlerini değiştirip değiştirmediklerine yönelik inceleme neticesinde anlamlı bir farklılaşma olmadığı belirlenmiştir ($p=0,23>0,05$). Buna göre yerli katılımcılarda olduğu gibi yabancı katılımcılarda da yaş durumları, dalış turizmine ilişkin tutum ve davranışları etkilememektedir (Tablo 24).

Tablo 24

Yabancı Katılımcıların Yaş Durumlarına Göre Ölçek Değerlerinin Değişip Değişmediğinin İncelenmesine İlişkin Anova Testi Sonuçları

	Kareler Toplamı	<i>Sd</i>	Kareler Ortalaması	<i>F</i>	<i>p</i>
Gruplar arası	,82	4	,20	1,46	,23
Grup içi	5,32	38	,14		
Toplam	6,22	42			

Yerli ve yabancı balıkadamların yaş durumlarına ilişkin ölçek değerlerini değiştirip değiştirmediklerinin betimsel istatistik verileri Tablo 25’te gösterilmiştir. Buna göre de anlamlı bir fark olmadığı anlaşılmaktadır.

Tablo 25

Yerli (a) ve Yabancı (b) Katılımcılar İçin Yaş Durumlarının Ölçek Değerlerinin Değişip Değişmediğine İlişkin Betimsel İstatistik Verileri

a	<i>N</i>	\bar{x}	<i>S</i>	b	<i>N</i>	\bar{x}	<i>S</i>
18-29	44	2,43	,29	18-29	7	2,47	,33
30-39	108	2,45	,36	30-39	16	2,51	,30
40-49	73	2,41	,35	40-49	14	2,58	,45
50-59	20	2,40	,35	50-59	5	2,11	,37
60-69	6	2,21	,26	60-69	1	2,54	.
Toplam	251	2,42	,34	Toplam	43	2,48	,38

a; yerli, b; yabancı turist.

Katılımcıların eğitim durumlarına göre ölçek değerlerinin değişip değişmediğinin incelenmesi. Yerli ve yabancı katılımcıların eğitim durumlarına göre ölçek değerlerinin değişip değişmediği incelenmiştir. İncelemede One-Way Anova testi uygulanmıştır. Güvenilirlik düzeyi %5 olarak belirlenmiştir.

Yerli balıkadamların öğrenim durumlarına göre ölçek değerlerinin değişip değişmediği incelemesinde anlamlı bir farklılaşma yoktur ($p=,22>0,05$). Buna göre yöre kıyılarındaki balıkadamların eğitim seviyeleri anketin 3. Bölümündeki soru cevaplarına etki etmemiştir (Tablo 26).

Tablo 26

Yerli Katılımcıların Öğrenim Durumlarına Göre Ölçek Değerlerinin Değişip Değişmediğine İlişkin Anova Testi Sonuçları

	Kareler Toplamı	<i>Sd</i>	Kareler Ortalaması	<i>F</i>	<i>p</i>
Gruplar arası	,83	5	,16		
Grup içi	29,11	254	,11	1,40	,22
Toplam	29,97	250			

Yabancı balıkadamların öğrenim durumlarına göre ölçek değerlerinin değişip değişmediği incelemesinde, yerli katılımcılarda olduğu gibi anlamlı bir fark bulunamamıştır ($p=0,26>0,05$). Buna göre yabancı katılımcıların sağladığı verilerde, öğrenim durumu dalış turizmüne ilişkin tutum, davranış ve görüşleri etkilememektedir (Tablo 27).

Tablo 27

Yabancı Katılımcıların Öğrenim Durumlarına Göre Ölçek Değerlerinin Değişip Değişmediğine İlişkin Anova Testi Sonuçları

	Kareler Toplamı	<i>Sd</i>	Kareler Ortalaması	<i>F</i>	<i>p</i>
Gruplar arası	,78	4	,19		
Grup içi	5,45	38	,14	1,36	,26
Toplam	6,22	42			

Yerli ve yabancı katılımcıların öğrenim durumlarına göre betimsel istatistiki verilerinde de anlamlı bir fark olmadığı anlaşılmaktadır (Tablo 28).

Tablo 28

Yerli (a) ve Yabancı (b) Katılımcıların Öğrenim Durumlarına Göre Ölçek Değerlerinin Değişip Değişmediğine İlişkin Betimsel Veriler

a	<i>N</i>	\bar{x}	<i>S</i>	b	<i>N</i>	\bar{x}	<i>S</i>
Lisansüstü	60	2,43	,36	Lisansüstü	11	2,66	,28
Lisans	130	2,46	,36	Lisans	26	2,46	,41
Ön Lisans	33	2,38	,20	Ön Lisans	1	2,27	.
Ortaöğretim	22	2,30	,37	Ortaöğretim	4	2,18	,33
Ortaokul	3	2,16	,23	İlköğretim	1	2,45	.
İlkokul	3	2,28	,24
Toplam	251	2,42	,34	Toplam	43	2,48	,38

a; yerli, b; yabancı turist.

Katılımcıların mesleklerine göre ölçek değerlerinin değişip değişmediğinin incelenmesi. Yerli ve yabancı katılımcıların mesleklerine göre ölçek değerinin sonuçları One-Way Anova testi ile incelenmiştir. Ayrıca betimsel istatistik verileri de verilmiştir.

Yerli katılımcıların mesleklerine göre ölçek değerlerini değiştirip değiştirmediği incelemesinde anlamlı bir fark ($p=0,11>0,05$) bulunamamıştır (Tablo 29). Buna göre farklı meslek gruplarında yapılan çalışma, balıkadamların dalış turizmine olan tutum ve davranışlarını etkilememektedir. Her ne kadar farklı meslek gruplarında olsa bile, dalış turizmine ilgi ve merakın olması bu sonucun çıkmasında etkili olduğu düşünülmektedir.

Tablo 29

Yerli Katılımcıların Mesleklerine Göre Ölçek Değerlerinin Değişip Değişmediğine İlişkin Anova Testi

	Kareler Toplamı	<i>Sd</i>	Kareler Ortalaması	<i>F</i>	<i>p</i>
Gruplar arası	2,88	12	,24		
Grup içi	27,07	238	,11	2,10	,11
Toplam	29,97	250			

Yabancı balıkadamların mesleklerine göre ölçek değerlerinin değiştirip değiştirmediği incelemesinde anlamlı bir fark ($p=0,58>0,05$) bulunamamıştır (Tablo 30). Yerli balıkadamlarda olduğu gibi yabancı balıkadamlarında meslekleri dalışa ilişkin tutum ve davranışlarını etkilememektedir.

Tablo 30

Yabancı Katılımcıların Mesleklerine Göre Ölçek Değerlerinin Değişip Değişmediğine İlişkin Anova Testi

	Kareler Toplamı	<i>Sd</i>	Kareler Ortalaması	<i>F</i>	<i>p</i>
Gruplar arası	1,30	10	,13		
Grup içi	4,90	32	,15	,85	,58
Toplam	6,22	42			

Yerli ve yabancı katılımcıların meslek gruplarına göre betimsel istatistiki verileri de verilmiştir (Tablo 31). Buna göre de anlamlım bir farklılaşma olmadığı anlaşılmaktadır.

Tablo 31

Yerli (a) ve Yabancı (b) Katılımcıların Mesleklerine Göre Ölçek Değerlerinin Değişip Değişmediğinin Betimsel İstatistik Verileri

a	<i>N</i>	\bar{x}	<i>S</i>	b	<i>N</i>	\bar{x}	<i>S</i>
Akademisyen	29	2,42	,34	Akademisyen	3	2,66	,23
Hâkim/Savcı/Avukat	13	2,26	,26	Hâkim/Savcı/Avukat	2	2,63	,44
Mühendis/Mimar	24	2,62	,44	Mühendis/Mimar	7	2,74	,39
Öğretmen	27	2,39	,32	Öğretmen	4	2,64	,19
Memur	20	2,48	,29	Memur	6	2,41	,29
Sağlık Çalışanı	23	2,31	,28	Sağlık Çalışanı	2	2,36	,44
İşçi	10	2,25	,24	İşçi	1	2,63	.
Serbest Meslek	27	2,34	,25	Serbest Meslek	4	2,23	,33
Güvenlik Görevlisi	2	2,43	,09	Emekli	7	2,38	,57
Dalış Eğitmeni	15	2,53	,38	Öğrenci	3	2,30	,45
Emekli	16	2,30	,37	Diğer	4	2,34	,24
Öğrenci	17	2,50	,36
Diğer	28	2,52	,36
Toplam	251	2,42	,34	Toplam	43	2,48	,38

a; yerli, b; yabancı turist

Katılımcıların ikamet ettikleri yere göre ölçek değerlerinin değişip değişmediğinin incelenmesi. Yerli ve yabancı katılımcıları için ikamet ettikleri yerlere göre ölçek değerlerinin değişip değişmediği ayrı ayrı incelenmiştir (Tablo 32-33). Yerli ve yabancı katılımcıların ikamet ettikleri yerlerin ölçek değerini değiştirip değiştirmediği arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır. Hem yerli hem de yabancı balıkadamların ikamet ettikleri yerler, dalışla ilgili tutum ve davranışlarını etkilememektedir.

Tablo 32

Yerli Katılımcıların İkamet Ettikleri Yerlere Göre Ölçek Değerlerinin Değişip Değişmediğine İlişkin Anova Testi

	Kareler Toplamı	<i>Sd</i>	Kareler Ortalaması	<i>F</i>	<i>p</i>
Gruplar arası	1,69	10	,17		
Grup içi	28,20	240	,11	1,44	,16
Toplam	29,97	250			

Tablo 33

Yabancı Katılımcıların İkamet Ettikleri Yerlere Göre Ölçek Değerlerinin Değişip Değişmediğine İlişkin Anova Testi

	Kareler Toplamı	<i>Sd</i>	Kareler Ortalaması	<i>F</i>	<i>p</i>
Gruplar arası	,91	7	,13		
Grup içi	5,31	35	,15	,85	,54
Toplam	6,22	42			

Yerli ve yabancı turist olan balıkadamların betimsel istatistiki verileri Tablo 34'te gösterilmektedir. Bu verilerde de ikamet ettikleri yerlere göre ölçek değerlerinin değişip değişmediğinde anlamlı bir fark olmadığı anlaşılmaktadır.

Tablo 34

Yerli (a) ve Yabancı (b) Turist Olan Katılımcıların İkamet Ettikleri Yerlere Göre Ölçek Değerlerinin Değişip Değişmediğinin Betimsel İstatistik Verileri

a	<i>N</i>	\bar{x}	<i>S</i>	b	<i>N</i>	\bar{x}	<i>S</i>
İstanbul	89	2,50	,38	Almanya	16	2,63	,34
İzmir	41	2,34	,27	İngiltere	4	2,48	,19
Ankara	21	2,40	,27	Yunanistan	2	2,13	,12
Bursa	7	2,47	,17	Mısır	1	2,45	.
Antalya	56	2,37	,37	Rusya	10	2,44	,50
Muğla	6	2,36	,17	Ukrayna	3	2,27	,23
Aydın	4	2,59	,30	KKTC	2	2,54	,12
Balıkesir	4	2,46	,16	Diğer	5	2,32	,50
Çanakkale	2	2,61	,48
Mersin	3	2,00	,36
Diğer	18	2,40	,35
Toplam	251	2,47	,34	Toplam	43	2,48	,38

a; yerli, b; yabancı turist

Katılımcıların yıllık gelirlerine göre ölçek değerlerinin değişip değişmediğinin incelenmesi. Yerli ve yabancı turist olan katılımcıların yıllık gelirlerine göre ölçek değerlerinin değişip değişmediği incelenmiştir. Yerli balıkadamların yıllık ortalama gelirlerinin ölçek değerlerini değiştirip değiştirmediği arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır (Tablo 35). Yabancı turist olan balıkadamların da yıllık ortalama gelirlerinin ölçek değerlerini değiştirip değiştirmediği arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır (Tablo 36). Buna göre yöre kıyılarındaki yerli ve yabancı balıkadamların yıllık gelirleri, dalış turizmine ilişkin tutum ve davranışlarını etkilememektedir.

Tablo 35

Yerli Katılımcıların Yıllık Gelirlerine Göre Ölçek Değerlerinin Değişip Değişmediğine İlişkin Anova Testi

	Kareler Toplamı	<i>Sd</i>	Kareler Ortalaması	<i>F</i>	<i>p</i>
Gruplar arası	,86	6	,14		
Grup içi	29,14	244	,11	1,20	0,30
Toplam	29,97	250			

Tablo 36

Yabancı Turist Olan Katılımcıların Yıllık Gelirlerine Göre Ölçek Değerlerinin Değişip Değişmediğine İlişkin Anova Testi

	Kareler Toplamı	<i>Sd</i>	Kareler Ortalaması	<i>F</i>	<i>p</i>
Gruplar arası	,50	4	,12		
Grup içi	5,72	38	,15	,83	,51
Toplam	6,22	42			

Dalış turizmi ortalama olarak yüksek gelirli gruplara yöneliktir. Tablo 17'deki sonuçlara göre yerli ve yabancı katılımcıların ortalama gelirleri yaklaşık olarak birbirine yakındır. Bu nedenle böyle bir sonuç çıktığı düşünülmektedir.

Yerli ve yabancı katılımcıların yıllık gelirlerine göre betimsel istatistiki veriler Tablo 37'de gösterilmiştir.

Tablo 37

Yerli (a) ve Yabancı (b) Katılımcıların Yıllık Gelirlerine Göre Ölçek Değerlerinin Değişip Değişmediğinin Betimsel İstatistik Verileri

a	<i>N</i>	\bar{x}	<i>S</i>	b	<i>N</i>	\bar{x}	<i>S</i>
2-4 Bin TL	3	2,16	,18	2-4 Bin Dolar	1	1,95	...
5-9 Bin TL	2	2,29	,41	5-9 Bin Dolar
10-20 Bin TL	14	2,61	,31	10-20 Bin Dolar	2	2,47	,48
21-30 Bin TL	2	2,47	,93	21-30 Bin Dolar
31-40 Bin TL	18	2,38	,33	31-40 Bin Dolar	1	2,54	...
41-50 Bin TL	80	2,44	,37	41-50 Bin Dolar	16	2,40	,46
51 Bin TL ve üstü	132	2,40	,32	51 Bin Dolar ve üstü	23	2,55	,32
Toplam	251	2,42	,34	Toplam	43	2,48	,38

a; yerli, b; yabancı turist

Katılımcıların kaç yıldızlı balıkadam olduklarına göre ölçek değerlerinin değişip değişmediğinin incelenmesi. Yerli katılımcıların kaç yıldızlı balıkadam olduklarının ölçek değerlerini değiştirip değiştirmediklerinin incelemesinde anlamlı bir fark ($p=0,007<0,05$) bulunmuştur (Tablo 38). Buna göre farklılaşmanın hangi gruplarda olduğunu belirlemek için Tukey testi uygulanmıştır (Tablo 39).

Tablo 38

Yerli Katılımcıların Kaç Yıldızlı Balıkadam Olduklarına Göre Ölçek Değerlerinin Değişip Değişmediğine İlişkin Anova Testi

	Kareler Toplamı	<i>Sd</i>	Kareler Ortalaması	<i>F</i>	<i>p</i>
Gruplar arası	1,16	2	,58		
Grup içi	28,81	248	,11	5,01	,007
Toplam	29,97	250			

Tablo 39

Yabancı Turist Olan Katılımcıların Kaç Yıldızlı Balıkadam Olduklarına Göre Ölçek Değerlerinin Değişip Değişmediğine İlişkin Tukey Testi

(I) Kaç Yıldızlı Balıkadam	(J) Kaç Yıldızlı Balıkadam	Ortalama Farkları (I-J)	<i>p</i>
1 Yıldız	2 Yıldız	-0,16	,02
	3 Yıldız	,01	,94
2 Yıldız	1 Yıldız	,16	,02
	3 Yıldız	,18	,007
3 Yıldız	1 Yıldız	-0,01	,94
	2 Yıldız	-0,18	,007

Tablo 39'a göre farklılaşmanın karşılaştırdığı gruplar arasında; 1 yıldızlı balıkadam ile 2 yıldızlı balıkadam arasında anlamlı bir farklılaşma olduğu görülmektedir ($p=0,02<0,05$). Bu da yerli katılımcılar içerisinde 1 yıldızlı balıkadam ile 2 yıldızlı balıkadamlar arasında, dalış turizmine ilişkin tutum, davranış ve görüşlerinde bir farklılaşma olduğu sonucuna varılmaktadır. Diğer taraftan 3 yıldızlı balıkadam ile 2 yıldızlı balıkadamlar arasında da anlamlı bir farklılaşma bulunmaktadır ($p=0,007<0,05$). Bu da aynı şekilde 3 yıldızlı ile 2 yıldızlı balıkadamlar arasında dalış turizmine ilişkin tutum, davranış ve görüşlerinde bir farklılaşma olduğu sonucuna varılmıştır. 1 yıldızlı ile 3 yıldızlı balıkadamları arasında ise anlamlı bir farklılaşma bulunmamaktadır ($p=0,94>0,05$). 1 ve 3 yıldızlı balıkadamların dalış turizmine ilişkin tutum ve davranışları bir farklılık göstermemektedir. Bu sonucun çıkmasında tecrübeli ve belli bir oranda tecrübeye sahip olan katılımcıların, yöre kıyılarındaki dalış tecrübelerinin değişmesi, dalış turizmine ilişkin bakışlarını etkilediği düşünülmektedir.

Yabancı katılımcıların kaç yıldızlı balıkadam olduklarına göre ölçek değerini değişip değişmediğinin incelemesinde anlamlı bir fark ($p=0,18>0,05$) bulunmamıştır (Tablo 40). Buna

göre yabancı balıkadamların kaç yıldızlı balıkadam oldukları dalış turizmine ilişkin tutum ve davranışlarını etkilememektedir.

Tablo 40

Yabancı Katılımcıların Kaç Yıldızlı Balıkadam Olduklarına Göre Ölçek Değerlerinin Değişip Değişmediğine İlişkin Anova Testi

	Kareler Toplamı	<i>Sd</i>	Kareler Ortalaması	<i>F</i>	<i>p</i>
Gruplar arası	,50	2	,25		
Grup içi	5,73	40	,14	1,75	,18
Toplam	6,22	42			

Yerli ve yabancı balıkadamlar için kaç yıldızlı balıkadam olduklarına göre ölçek değerlerinin değişip değişmediğine ilişkin betimsel istatistiki verileri verilmiştir. Buna göre yerli katılımcıların anlamlı bir fark oluşturduğu, yabancı katılımcıların ise anlamlı bir fark oluşturmadığı anlaşılmaktadır (Tablo 41).

Tablo 41

Yerli (a) ve Yabancı (b) Katılımcıların Kaç Yıldızlık Balıkadam Olduklarına Göre Ölçek Değerlerinin Değişip Değişmediğinin Betimsel İstatistiki Verileri

a	<i>N</i>	\bar{x}	<i>S</i>	b	<i>N</i>	\bar{x}	<i>S</i>
1 Yıldız	84	2,40	,29	1 Yıldız	16	2,41	,27
2 Yıldız	48	2,56	,41	2 Yıldız	12	2,65	,40
3 Yıldız	119	2,38	,35	3 Yıldız	15	2,41	,45
Toplam	251	2,42	,35	Toplam	43	2,48	,38

a; yerli, b; yabancı turist

Katılımcıların ne kadar süre dalış yaptıklarına göre ölçek değerlerinin değişip değişmediğinin incelenmesi. Yerli katılımcıların ne kadar süre dalış yaptıklarına ilişkin ölçek değerlerini değişip değişmediğinin incelenmesi sonucunda anlamlı bir fark ($p=0,81>0,05$) bulunamamıştır (Tablo 42). Buna göre balıkadamların dalış süreleri, dalış turizmi tutum ve davranışlarını etkilememiştir.

Tablo 42

Yerli Katılımcıların Ne Kadar Süre Dalış Yaptıklarına İlişkin Ölçek Değerlerinin Değişip Değişmediğine İlişkin Anova Testi

	Kareler Toplamı	<i>Sd</i>	Kareler Ortalaması	<i>F</i>	<i>p</i>
Gruplar arası	,35	6	,05		
Grup içi	29,62	244	,12	,48	,81
Toplam	29,97	250			

Yabancı katılımcıların ne kadar süredir dalış yaptıklarına ilişkin ölçek değerlerinin değişip değişmemesi incelenmesi neticesinde anlamlı bir fark ($p=0,08>0,05$) bulunamamıştır (Tablo 43). Yöre kıyılarında yerli balıkadamlarda olduğu gibi, yabancı balıkadamlarda da dalış süreleri, dalış turizmüne ilişkin tutum ve davranışlarını etkilememiştir.

Tablo 43

Yabancı Turist Olan Katılımcıların Ne Kadar Süre Dalış Yaptıklarına Göre Ölçek Değerlerinin Değişip Değişmediğine İlişkin Anova Testi

	Kareler Toplamı	<i>Sd</i>	Kareler Ortalaması	<i>F</i>	<i>p</i>
Gruplar arası	1,38	5	,27		
Grup içi	4,84	37	,13	2,11	,08
Toplam	6,22	42			

Yerli ve yabancı katılımcıların ne kadar süredir dalış yaptıklarına ilişkin ölçek değerlerinin değişip değişmediğine dair betimsel istatistiki verileri verilmiştir (Tablo 44). Buna göre anlamlı bir fark olmadığı anlaşılmaktadır.

Tablo 44

Yerli (a) ve Yabancı (b) Katılımcıların Ne Kadar Süre Dalış Yaptıklarına Göre Ölçek Değerlerinin Değişip Değişmediğinin Betimsel İstatistiki Verileri

a	<i>N</i>	\bar{x}	<i>S</i>	b	<i>N</i>	\bar{x}	<i>S</i>
1-3 Yıl	88	2,43	,32	1-3 Yıl	13	2,47	,25
4-7 Yıl	56	2,41	,34	4-7 Yıl	11	2,43	,32
8-10 Yıl	37	2,42	,36	8-10 Yıl	9	2,69	,48
11-15 Yıl	36	2,40	,34	11-15 Yıl	5	2,24	,30
16-20 Yıl	18	2,54	,39	16-20 Yıl	3	2,78	,49
21-25 Yıl	11	2,38	,45	21-25 Yıl	2	2,04	,70
26 Yıl ve üstü	5	2,33	,20	26 Yıl ve üstü
Toplam	251	2,42	,34	Toplam	43	2,48	,38

a; yerli, b; yabancı turist

Katılımcıların hangi kurumlar aracılığıyla dalış yaptıklarına göre ölçek değerlerinin değişip değişmediğinin incelenmesi. Yerli katılımcıların dalış yapmak için katıldıkları kurumlara ilişkin ölçek değerlerinin değişip değişmediğine incelemesi neticesinde anlamlı bir fark ($p=0,26>0,05$) bulunamamıştır (Tablo 45). Buna göre balıkadamların dalış turizmine hangi kurumlar aracılığıyla katıldıklarına ilişkin tutum ve davranışlarını etkilememektedir.

Tablo 45

Yerli Katılımcıların Hangi Kurumlar Aracılığıyla Dalış Yaptıklarına Göre Ölçek Değerlerinin Değişip Değişmediğine İlişkin Anova Testi

	Kareler Toplamı	<i>Sd</i>	Kareler Ortalaması	<i>F</i>	<i>p</i>
Gruplar arası	,47	3	,15		
Grup içi	29,50	247	,11	1,32	,26
Toplam	29,97	250			

Yabancı katılımcıların dalış yapmak için katıldıkları kurumlara ilişkin ölçek değerlerinin değişip değişmediğinin incelenmesi neticesinde anlamlı bir fark ($p=0,81>0,05$) bulunamamıştır (Tablo 46). Buna göre yabancı katılımcıların hangi kurumlar aracılığıyla katıldıklarına ilişkin, verilen cevaplar dalış turizmi tutum ve davranışlarını etkilememiştir.

Tablo 46

Yabancı Katılımcıların Hangi Kurumlar Aracılığıyla Dalış Yaptıklarına Göre Ölçek Değerlerinin Değişip Değişmediğine İlişkin Anova Testi

	Kareler Toplamı	<i>Sd</i>	Kareler Ortalaması	<i>F</i>	<i>p</i>
Gruplar arası	,06	2	,03		
Grup içi	6,16	40	,15	,21	,81
Toplam	6,22	42			

Yerli ve yabancı katılımcıların dalış turizmine hangi kurumlar aracılığıyla katıldıklarına ilişkin ölçek değerlerinin değişip değişmediğinin betimsel istatistiki veriler Tablo 47’de verilmiştir. Bu veriler anlamlı bir fark olmadığını desteklemektedir.

Tablo 47

Yerli (a) ve Yabancı (b) Katılımcıların Hangi Kurumlar Aracılığıyla Katıldıklarına Göre Ölçek Değerlerinin Değişip Değişmediğinin Betimsel İstatistiki Verileri

a	<i>N</i>	\bar{x}	<i>S</i>	b	<i>N</i>	\bar{x}	<i>S</i>
Dalış okulları aracılığıyla	154	2,41	,34	Dalış okulları aracılığıyla	20	2,46	,37
Seyahat acenteleri aracılığıyla	19	2,32	,21	Seyahat acenteleri aracılığıyla	7	2,43	,26
Üniversite dalış okulları aracılığıyla	8	2,48	,28	Üniversite dalış okulları aracılığıyla
Kendi İmkânlarımla	70	2,48	,38	Kendi İmkânlarımla	16	2,53	,45
Toplam	251	2,42	,34	Toplam	43	2,48	,38

a; yerli, b; yabancı turist

Anket Sorularına Verilen Görüşlerin Dağılımı

Bu bölümde anketin 3. Bölümünde katılımcıların dalış turizmine ilişkin görüşlerini belirttiği soruların betimsel istatistiki verilerine yer verilecek ve değerlendirmeler yapılacaktır.

“Demre ilçesinde bulunan (Kekova) Batık Şehir ve arkeolojik kalıntılar yeterli çekicilik yaratmaktadır” önermesine ilişkin verilerin değerlendirmesi. Yerli katılımcılara göre; Demre ilçesinde bulunan (Kekova) batık şehri ve arkeolojik kalıntıların yeterli çekicilik yaratmaktadır önermesine kesinlikle katılıyorum diyenlerin oranı %48,6, katılıyorum diyenlerin oranları %33,1, fikrim yok diyenlerin oranları %12,7, katılmıyorum ve kesinlikle katılmıyorum diyenlerin oranları %5,6'dır (Tablo 48). Bu bilgilere göre araştırma alanı kıyılarında bulunan Kekova Batık Şehri dalış turizmine önemli çekicilik alanı yaratmaktadır.

Yabancı turist olan balıkadamların önermeye ilişkin sağladığı veriler ise; kesinlikle katılıyorum diyenlerin oranı %48,8, katılıyorum diyenlerin oranı %32,6, fikrim yok diyenlerin oranı %16,3 ve katılmıyorum diyenlerin oranları %2,3'tür (Tablo 48). Bu bilgilerden yola çıkarak yöre kıyılarındaki yabancı balıkadamların da Kekova Batık Şehrinin önemli bir çekicilik alanı oluşturduğunu düşünmektedir.

Tablo 48

Demre İlçesinde Bulunan (Kekova) Batık Şehir ve Arkeolojik Kalıntılar Yeterli Çekicilik Yaratmaktadır Önermesine İlişkin Görüşlerin Dağılımı

a	<i>N</i>	Yüzde	Toplam Yüzde	b	<i>N</i>	Yüzde	Toplam Yüzde
Kesinlikle Katılıyorum	122	48,6	48,6	Kesinlikle Katılıyorum	21	48,8	48,8
Katılıyorum	83	33,1	81,7	Katılıyorum	14	32,6	81,4
Fikrim Yok	32	12,7	94,4	Fikrim Yok	7	16,3	97,7
Katılmıyorum	11	4,4	98,8	Katılmıyorum	1	2,3	100,0
Kesinlikle Katılmıyorum	3	1,2	100,0	Kesinlikle Katılmıyorum
Toplam	251	100,0	100,0	Toplam	43	100,0	100,0

a; yerli, b; yabancı turist

“Kaş ilçesi kıyıları su altı flora ve faunası açısından dalış turizmi için yeterli çekicilik yaratmaktadır” önermesine ilişkin verilerin değerlendirmesi. Yerli katılımcılara göre; Kaş ilçesi kıyıları su altı flora ve faunası dalış turizmi için yeterli çekicilik yaratmaktadır önermesinde, kesinlikle katılıyorum diyenlerin oranı %46,2, katılıyorum diyenlerin oranı %48,6, fikrim yok diyenlerin oranı %2 ve katılmıyorum diyenlerin oranı %3,2’dir (Tablo 49). Bu verilere göre Kaş ilçesi kıyılarının flora ve faunası su altı dalış turizmi için yeterli çekicilik yaratmaktadır.

Yabancı katılımcıların görüşlerine göre; Kaş ilçesi kıyıları su altı flora ve faunası dalış turizmi için yeterli çekicilik yaratmaktadır önermesinde, kesinlikle katılıyorum diyenlerin oranı %44,2, katılıyorum diyenlerin oranları %48,8 ve katılmıyorum diyenlerin oranı %4,7’dir (Tablo 49). Yerli katılımcıların görüşlerinde olduğu gibi, yabancı katılımcıların görüşlerinden de Kaş ilçesi kıyılarının su altı flora ve faunası, önemli bir çekicilik oluşturduğu kabul görmektedir.

Tablo 49

Kaş İlçesi Kıyıları Su Altı Flora ve Faunası Açısından Dalış Turizmi İçin Yeterli Çekicilik Yaratmaktadır Önermesine İlişkin Veriler

a	N	Yüzde	Toplam Yüzde	b	N	Yüzde	Toplam Yüzde
Kesinlikle Katılıyorum	116	46,2	46,2	Kesinlikle Katılıyorum	19	44,2	44,2
Katılıyorum	122	48,6	94,8	Katılıyorum	21	48,8	93,0
Fikrim Yok	5	2,0	96,8	Fikrim Yok	1	2,3	95,3
Katılmıyorum	8	3,2	100,0	Katılmıyorum	2	4,7	100,0
Kesinlikle Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
Toplam	251	100,0	100,0	Toplam	43	100,0	100,0

a; yerli, b; yabancı turist

“Kaş ve Demre ilçesi kıyıları su altı flora ve faunası açısından zengindir” önermesine ilişkin verilerin değerlendirmesi. Yerli katılımcıların görüşlerine göre; Kaş ve Demre ilçesi kıyıları su altı flora ve faunası açısından zengindir önermesine kesinlikle katılıyorum diyenlerin oranı %41,8, katılıyorum diyenlerin oranı %50,6, fikrim yok diyenlerin oranla %2, katılmıyorum diyenlerin oranı %5,6’dır (Tablo 50). Kesinlikle katılıyorum ve katılıyorum diyenlerin oranı yaklaşık %90’dır. Buna göre, araştırma alanı kıyıları su altı flora ve faunası açısından zengin olduğu kanısı hakimdir.

Yabancı katılımcıların görüşlerine göre; Kaş ve Demre ilçesi kıyıların su altı flora ve faunası açısından zengindir önermesine kesinlikle katılıyorum diyenlerin oranı %48,8, katılıyorum diyenlerin oranı %46,5 ve katılmıyorum diyenlerin oranı %4,7’dir (Tablo 50). Buna göre yerli balıkadamların görüşlerinde olduğu gibi, yabancı turist olan balıkadamların da Kaş ve Demre ilçesi kıyıların su altı flora ve faunasının zengin olduğunu düşünmektedir.

Tablo 50

Kaş ve Demre İlçesi Kıyıları Su Altı Flora ve Faunası Açısından Zengindir Önermesine İlişkin Veriler

a	<i>N</i>	Yüzde	Toplam Yüzde	b	<i>N</i>	Yüzde	Toplam Yüzde
Kesinlikle Katılıyorum	105	41,8	41,8	Kesinlikle Katılıyorum	21	48,8	48,8
Katılıyorum	127	50,6	92,4	Katılıyorum	20	46,5	95,3
Fikrim Yok	5	2,0	94,4	Fikrim Yok
Katılmıyorum	14	5,6	100,0	Katılmıyorum	2	4,7	100,0
Kesinlikle Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
Toplam	251	100,0	100,0	Toplam	43	100,0	100,0

a; yerli, b; yabancı turist

“Kaş ilçesi kıyıları batıklar açısından zengindir” önermesine ilişkin verilerin değerlendirmesi. Yerli katılımcıların görüşlere göre; Kaş ilçesi kıyıları batıklar açısından zengindir önermesinde, kesinlikle katılıyorum diyenlerin oranı %38,6, katılıyorum diyenlerin oranı %57,4, fikrim yok diyenlerin oranı %2, katılmıyorum diyenlerin oranı %1,6 ve kesinlikle katılmıyorum diyenlerin oranı %0,4’tür (Tablo 51). Kaş ilçesi kıyıları batıklar açısından zengindir önermesine %96 oranında kesinlikle katılıyorum ve katılıyorum sonucuna ulaşılmıştır. Buna göre; araştırma alanı kıyıları batıklar açısından önemli bir çekicilik oluşturmaktadır sonucuna varılabilmektedir.

Yabancı katılımcıların görüşlerine göre; Kaş ilçesi kıyıları batıklar açısından zengindir önermesine kesinlikle katılıyorum diyenlerin oranı %23,3, katılıyorum diyenlerin oranı %39,5, fikrim yok diyenlerin oranı %30,2 ve katılmıyorum diyenlerin oranı %7’dir. Buna göre yabancı turist olan balıkadamların çoğunluğunun da Kaş ilçesi kıyılarını batıklar açısından zengin

bulmaktadır. Ayrıca fikrim yok diyenlerin oranının yüksek olması yöre kıyılarında ilk defa dalış yaptıklarının göstergesidir (Tablo 51).

Tablo 51

Kaş İlçesi Kıyıları Batıklar Açısından Zengindir Önermesine İlişkin Katılımcıların Görüşlerinin Dağılımı

a	N	Yüzde	Toplam Yüzde	b	N	Yüzde	Toplam Yüzde
Kesinlikle Katılıyorum	97	38,6	38,6	Kesinlikle Katılıyorum	10	23,3	23,3
Katılıyorum	144	57,4	96,0	Katılıyorum	17	39,5	62,8
Fikrim Yok	5	2,0	98,0	Fikrim Yok	13	30,2	93,0
Katılmıyorum	4	1,6	99,6	Katılmıyorum	1	7,0	100,0
Kesinlikle Katılmıyorum	1	,4	100,0	Kesinlikle Katılmıyorum	100,0
Toplam	251	100,0	100,0	Toplam	43	100,0	100,0

a; yerli, b; yabancı turist

“Kaş ve Demre ilçesi kıyıları su altı dalış turizmi tanıtımını yeterli bulmaktayım” önermesine ilişkin verilerin değerlendirmesi. Yerli katılımcıların görüşlerine göre; Kaş ve Demre ilçesi kıyıları su altı dalış turizmi tanıtımını yeterli bulmaktayım önermesine kesinlikle katılıyorum diyenlerin oranı %12,4, katılıyorum diyenlerin oranı %47,8, fikrim yok diyenlerin oranı %5,6, katılmıyorum diyenlerin oranı %23,5 ve kesinlikle katılmıyorum diyenlerin oranı %10,7’dir (Tablo 52). Araştırma alanındaki yerli katılımcıların yarısından fazlası (%60,2) su altı dalış turizminin tanıtımını yeterli bulmaktadır. Ancak %35’a yakın bir kısmı da tanıtımı yeterli bulmamaktadır. Buna göre yöre kıyılarında su altı dalış turizminin tanıtımı yeterli gibi görünse de önem verilmesi gereken bir konu olduğu anlaşılmaktadır.

Yabancı turist olan katılımcıların görüşlerine göre; Kaş ve Demre ilçesi kıyıları su altı dalış turizmi tanıtımını yeterli bulmaktayım önermesine kesinlikle katılıyorum diyenlerin oranı %16,3, katılıyorum diyenlerin oranı %53,5, katılmıyorum diyenlerin oranı %16,2 ve kesinlikle katılmıyorum diyenlerin oranı %7'dir (Tablo 52). Araştırma alanı kıyılarında dalış yapan yabancı katılımcıların büyük çoğunluğu (%69,8) su altı dalış turizminin tanıtımını yeterli bulmaktadır.

Tablo 52

Kaş ve Demre İlçesi Kıyıları Su Altı Dalış Turizmi Tanıtımını Yeterli Bulmaktayım Önermesine İlişkin Görüşlerin Dağılımı

a	<i>N</i>	Yüzde	Toplam Yüzde	b	<i>N</i>	Yüzde	Toplam Yüzde
Kesinlikle Katılıyorum	31	12,4	12,4	Kesinlikle Katılıyorum	7	16,3	16,3
Katılıyorum	120	47,8	60,2	Katılıyorum	23	53,5	69,8
Fikrim Yok	14	5,6	65,7	Fikrim Yok	3	7,0	76,7
Katılmıyorum	59	23,5	89,2	Katılmıyorum	7	16,2	93,0
Kesinlikle Katılmıyorum	27	10,7	100,0	Kesinlikle Katılmıyorum	3	7,0	100,0
Toplam	251	100,0	100,0	Toplam	43	100,0	100,0

a; yerli, b; yabancı turist

“Kaş ilçesi kıyılarına su altı dalış turizmi için geleneler konaklama sorunu yaşamamaktadır” önermesine ilişkin verilerin değerlendirmesi. Yerli katılımcıların görüşlerine göre; Kaş ilçesi kıyılarına su altı dalış turizmi için geleneler konaklama sorunu yaşamamaktadır önermesine kesinlikle katılıyorum diyenlerin oranı %10,8, katılıyorum diyenlerin oranı %52,2, fikrim yok diyenlerin oranı %4,4, katılmıyorum diyenlerin oranı %22,6 ve kesinlikle katılmıyorum diyenlerin oranı %10'dur (Tablo 53). Buna göre Kaş ilçesinde

genelde konaklama sorunu yaşanmamasına rağmen, yaklaşık %33'lük bir oranda da konaklama hizmetlerinin yetersizliğine vurgu yapılmaktadır.

Yabancı turist olan katılımcıların görüşlerine göre; Kaş ilçesi kıyılarına su altı dalış turizmi için geleneler konaklama sorunu yaşamamaktadır önermesinde, kesinlikle katılıyorum diyenlerin oranı %18,6, katılıyorum diyenlerin oranı %41,9, fikrim yok diyenlerin oranı %2,3, katılmıyorum diyenlerin oranı %25,6 ve kesinlikle katılmıyorum diyenlerin oranı %11,6'dır (Tablo 53). Yerli ve yabancı katılımcıların görüşleri benzer sonuçlar içermektedir. Bu da Kaş ilçesinde konaklama yeterli olsa da, geliştirilmesi gereken hizmetlerden biri olduğunu ortaya koymaktadır.

Tablo 53

Kaş İlçesi Kıyılarına Su Altı Dalış Turizmi İçin Geleneler Konaklama Sorunu Yaşamamaktadır Önermesine İlişkin Görüşlerin Dağılımı

a	<i>N</i>	Yüzde	Toplam Yüzde	b	<i>N</i>	Yüzde	Toplam Yüzde
Kesinlikle Katılıyorum	27	10,8	10,8	Kesinlikle Katılıyorum	8	18,6	18,6
Katılıyorum	131	52,2	62,9	Katılıyorum	18	41,9	60,5
Fikrim Yok	11	4,4	67,3	Fikrim Yok	1	2,3	62,8
Katılmıyorum	57	22,6	90,0	Katılmıyorum	11	25,6	88,4
Kesinlikle Katılmıyorum	25	10,0	100,0	Kesinlikle Katılmıyorum	5	11,6	100,0
Toplam	251	100,0	100,0	Toplam	43	100,0	100,0

a; yerli, b; yabancı turist

“Demre ilçesi kıyılarına su altı dalış turizmi için geleneler konaklama sorunu yaşamamaktadır” önermesine ilişkin verilerin değerlendirmesi. Yerli katılımcıların görüşlerine göre; Demre ilçesi kıyılarına su altı dalış turizmi için geleneler konaklama sorunu yaşamamaktadır önermesinde, kesinlikle katılıyorum diyenlerin oranı %5,2, katılıyorum diyenlerin oranı %43,4, fikrim yok diyenlerin oranı 22,7, katılmıyorum diyenlerin oranı %19,9 ve kesinlikle katılmıyorum diyenlerin oranı %8,8’dir (Tablo 54). Yerli katılımcıların %48,6’sına göre Demre ilçesinde konaklama sorunu yaşanmamaktadır. Fikrim yok diyenlerin oranının (%22,7) yüksek olması konaklama altyapısı hakkında bilgisi olmadıklarını göstermektedir. Ayrıca katılmıyorum ve kesinlikle katılmıyorum diyenlerin oranı da (%28,7) yüksektir. Bu da Demre ilçesinde konaklama imkânlarının yeterli olmadığını göstermektedir.

Yabancı turist olan katılımcıların görüşlerine göre; Demre ilçesi kıyılarına su altı dalış turizmi için geleneler konaklama sorunu yaşamamaktadır önermesine kesinlikle katılıyorum diyenlerin oranı %11,6, katılıyorum diyenlerinin oranı %34,9, fikrim yok diyenlerin oranı %34,9, katılmıyorum diyenlerinin %14 ve kesinlikle katılmıyorum diyenlerin oranı %4,6’dır (Tablo 54). Yabancı katılımcıların %46,5’i Demre ilçesinde konaklama sorunu yaşamadıkları görüşündedir. Yerli katılımcılarda olduğu gibi yabancı katılımcılarda da fikrim yok diyenlerin oranı (%34,9) yüksektir. Bu oranların ortaya çıkmasında yerli ve yabancı katılımcıların Demre ilçesinden ziyade çevre ilçelerde konaklandığının bir göstergesidir. Katılımcıların yaklaşık olarak 1/5’i de konaklama sorunu bulunduğu işaret etmektedir.

Tablo 54

Demre İlçesi Kıyılarına Su Altı Dalış Turizmi İçin Gelenler Konaklama Sorunu Yaşamamaktadır Önermesine İlişkin Görüşlerinin Dağılımı

a	<i>N</i>	Yüzde	Toplam Yüzde	b	<i>N</i>	Yüzde	Toplam Yüzde
Kesinlikle Katılıyorum	13	5,2	5,2	Kesinlikle Katılıyorum	5	11,6	11,6
Katılıyorum	109	43,4	48,6	Katılıyorum	15	34,9	46,5
Fikrim Yok	57	22,7	71,3	Fikrim Yok	15	34,9	81,4
Katılmıyorum	50	19,9	91,2	Katılmıyorum	6	14,0	95,3
Kesinlikle Katılmıyorum	22	8,8	100,0	Kesinlikle Katılmıyorum	2	4,6	100,0
Toplam	251	100,0	100,0	Toplam	43	100,0	100,0

a; yerli, b; yabancı turist

“Kaş ilçesi kıyılarında yer alan dalış mevkilerine ulaşmada ulaşım sorunu yaşanmaktadır” önermesine ilişkin verilerin değerlendirmesi. Yerli katılımcıların görüşlerine göre; Kaş ilçesi kıyılarında yer alan dalış mevkilerine ulaşmada ulaşım sorunu yaşanmaktadır önermesine kesinlikle katılıyorum diyenlerin oranı %6, katılıyorum diyenlerin oranı %21,9, fikrim yok diyenlerin oranı %3,6, katılmıyorum diyenlerin oranı %59,3 ve kesinlikle katılmıyorum diyenlerin oranı %9,2’dir (Tablo 55). Yerli katılımcıların görüşlerine göre Kaş ilçesinde yer alan dalış mevkilerine ulaşımında genellikle sorun yaşanmamaktadır.

Yabancı turist olan balıkadamların görüşlerine göre; Kaş ilçesi kıyılarında yer alan dalış mevkilerine ulaşmada ulaşım sorunu yaşanmaktadır önermesine kesinlikle katılıyorum diyenlerin oranı %9,3, katılıyorum diyenlerin oranı %18,6, katılmıyorum diyenlerin oranı %55,8 ve kesinlikle katılmıyorum diyenlerin oranı %16,3’tür (Tablo 55). Yabancı katılımcıların görüşleri ile yerli katılımcıların görüşleri örtüşmektedir. Kaş ilçesinde yer alan dalış mevkilerine ulaşımında çoğunlukla sorunu yaşanmadığı sonucuna varılabilmektedir.

Yerli ve yabancı katılımcıların Kaş ilçesinde yer alan dalış mevkilerine ulaşımında sorun yaşanmaktadır önermesine yaklaşık %25 oranında kesinlikle katılıyorum ve katılıyorum demiştir. Bu sonucun çıkmasında Kaş ilçesinin havaalanına uzak olması yanında dalış mevkilerine genellikle deniz yoluyla ulaşım sağlanması konusunda alakalı olsa gerekir.

Tablo 55

Kaş İlçesinde Yer Alan Dalış Mevkilerine Ulaşımında Sorun Yaşanmaktadır Önermesine İlişkin Görüşlerin Dağılımı

a	<i>N</i>	Yüzde	Toplam Yüzde	b	<i>N</i>	Yüzde	Toplam Yüzde
Kesinlikle Katılıyorum	15	6,0	6,0	Kesinlikle Katılıyorum	4	9,3	9,3
Katılıyorum	55	21,9	27,9	Katılıyorum	8	18,6	27,9
Fikrim Yok	9	3,6	31,5	Fikrim Yok	27,9
Katılmıyorum	149	59,3	90,8	Katılmıyorum	24	55,8	83,7
Kesinlikle Katılmıyorum	23	9,2	100,0	Kesinlikle Katılmıyorum	7	16,3	100,0
Toplam	251	100,0	100,0	Toplam	43	100,0	100,0

a; yerli, b; yabancı turist

“Demre ilçesi kıyılarında yer alan dalış mevkilerine ulaşmada ulaşım sorunu yaşanmaktadır” önermesine ilişkin verilerin değerlendirmesi. Yerli katılımcıların görüşlerine göre; Demre ilçesi kıyılarında yer alan dalış mevkilerine ulaşmada ulaşım sorunu yaşanmaktadır önermesine kesinlikle katılıyorum diyenlerin oranı %7,2, katılmıyorum diyenlerin oranı %28,7, fikrim yok diyenlerin oranı %21,9, katılmıyorum diyenlerin oranı %39 ve kesinlikle katılmıyorum diyenlerin oranı %3,2'dir (Tablo 56). Bu verilere göre Demre ilçesinde yer alan dalış mevkilerine ulaşımında genellikle (%42,2) sorun yaşanmamaktadır. Fikrim yok diyenlerin oranını yüksek olması sadece Kaş ilçesi kıyılarında dalış yaptıklarının bir göstergesidir.

Yabancı katılımcıların görüşlerine göre; Demre ilçesi kıyılarında yer alan dalış mevkilerine ulaşmada ulaşım sorunu yaşanmaktadır önermesine kesinlikle katılıyorum diyenlerin oranı %14, katılıyorum diyenlerin oranı %20,9, fikrim yok diyenlerin oranı %23,2, katılmıyorum diyenlerin oranı %34,9 ve kesinlikle katılmıyorum diyenlerin oranı %7'dir (Tablo 56). Yabancı katılımcılarda dalış mevkilerine ulaşmada genellikle ulaşım sorunu yaşamamıştır.

Kaş ilçesinde olduğu gibi Demre ilçesinde de ulaşımında sorun yaşayanların oranının yaklaşık %35 olması araştırma alanının havaalanına uzak olması yanında birçok dalış mevkine sadece deniz yoluyla ulaşma imkânı bulunmasından kaynaklanmaktadır.

Tablo 56

Demre İlçesinde Yer Alan Dalış Mevkilerine Ulaşımında Sorun Yaşanmaktadır Önermesine İlişkin Görüşlerin Dağılımı

a	<i>N</i>	Yüzde	Toplam Yüzde	b	<i>N</i>	Yüzde	Toplam Yüzde
Kesinlikle Katılıyorum	18	7,2	7,2	Kesinlikle Katılıyorum	6	14,0	14,0
Katılıyorum	72	28,7	35,9	Katılıyorum	9	20,9	34,9
Fikrim Yok	55	21,9	57,8	Fikrim Yok	10	23,2	58,1
Katılmıyorum	98	39,0	96,8	Katılmıyorum	15	34,9	93,0
Kesinlikle Katılmıyorum	8	3,2	100,0	Kesinlikle Katılmıyorum	3	7,0	100,0
Toplam	251	100,0	100,0	Toplam	43	100,0	100,0

a; yerli, b; yabancı turist

“Türkiye’de su altı dalış turizmi devlet tarafından yeterince desteklenmektedir” önermesine ilişkin verilerin değerlendirmesi. Yerli katılımcıların görüşlerine göre; Türkiye’de su altı dalış turizmi devlet tarafından yeterince desteklenmektedir önermesine kesinlikle katılıyorum diyenlerin oranı %6,4, katılıyorum diyenlerin oranı %28,7, fikrim yok diyenlerin oranı %9,2, katılmıyorum diyenlerin oranı %33,5 ve kesinlikle katılmıyorum diyenlerin oranı %22,2’dir (Tablo 57). Kesinlikle katılmıyorum ve katılmıyorum diyenlerin oranı %55,8’dir. Yerli katılımcılar; su altı dalış turizminin devlet tarafından yeterince desteklenmediğini düşünmektedir.

Yabancı katılımcıların görüşlerine göre; Türkiye’de su altı dalış turizmi devlet tarafından yeterince desteklenmektedir önermesinde, kesinlikle katılıyorum diyenlerin oranı %4,7, katılıyorum diyenlerin oranı %7, fikrim yok diyenlerin oranı %51,2, katılmıyorum diyenlerin oranı %23,1 ve kesinlikle katılmıyorum diyenlerin oranı %14’tür (Tablo 57). Fikrim yok diyenlerin oranı %51,2 çıkmıştır. Bu veri yabancı katılımcıların su altı dalış turizminin devlet tarafından desteklenip desteklemediğine dair bilgilerinin olmadığı bir göstergesidir.

Tablo 57

Türkiye’de Su Altı Dalış Turizmi Devlet Tarafından Yeterince Desteklenmektedir Önermesine İlişkin Görüşlerin Dağılımı

a	N	Yüzde	Toplam Yüzde	b	N	Yüzde	Toplam Yüzde
Kesinlikle Katılıyorum	16	6,4	6,4	Kesinlikle Katılıyorum	3	4,7	4,7
Katılıyorum	72	28,7	35,1	Katılıyorum	4	7,0	11,7
Fikrim Yok	23	9,2	44,2	Fikrim Yok	17	51,2	62,9
Katılmıyorum	84	33,5	77,7	Katılmıyorum	11	23,1	86,0
Kesinlikle Katılmıyorum	56	22,2	100,0	Kesinlikle Katılmıyorum	8	14,0	100,0
Toplam	251	100,0	100,0	Toplam	43	100,0	100,0

a; yerli, b; yabancı turist

“Kaş ve Demre ilçeleri kıyılarında yeterli liman ve liman olanakları bulunmaktadır” önermesine ilişkin verilerin değerlendirmesi. Yerli katılımcıların görüşlerine göre; Kaş ve Demre ilçeleri kıyılarında yeterli liman ve liman olanakları bulunmaktadır önermesine kesinlikle katılıyorum diyenlerin oranı %16,3, katılıyorum diyenlerin oranı %53,4, fikrim yok diyenlerin oranı %12,4, katılmıyorum diyenlerin oranı %13,1 ve kesinlikle katılmıyorum diyenlerin oranı %4,8’dir (Tablo 58). Kesinlikle katılıyorum ve katılıyorum diyenlerin oranı %69,7’dir. Bu veri; Kaş ve Demre ilçesi kıyılarında yeterli liman ve liman olanaklarının bulunduğu genel kabul görmektedir.

Yabancı katılımcıların görüşlerine göre; Kaş ve Demre ilçeleri kıyılarında yeterli liman ve liman olanakları bulunmaktadır önermesinde, kesinlikle katılıyorum diyenlerin oranı %23,3, katılıyorum diyenlerin oranı %44,2, fikrim yok diyenlerin oranı %20,9, katılmıyorum diyenlerin oranı %9,3 ve kesinlikle katılmıyorum diyenlerin oranı %2,3’tür (Tablo 58). Yabancı katılımcıların görüşleri ile yerli katılımcıların görüşlerinin destekler niteliktedir.

Tablo 58

Kaş ve Demre İlçeleri Kıyılarında Yeterli Liman ve Liman Olanakları Bulunmaktadır Önermesine İlişkin Görüşlerin Dağılımı

a	<i>N</i>	Yüzde	Toplam Yüzde	b	<i>N</i>	Yüzde	Toplam Yüzde
Kesinlikle Katılıyorum	41	16,3	16,3	Kesinlikle Katılıyorum	10	23,3	23,3
Katılıyorum	134	53,4	69,7	Katılıyorum	19	44,2	67,4
Fikrim Yok	31	12,4	82,1	Fikrim Yok	9	20,9	88,4
Katılmıyorum	33	13,1	95,2	Katılmıyorum	4	9,3	97,7
Kesinlikle Katılmıyorum	12	4,8	100,0	Kesinlikle Katılmıyorum	1	2,3	100,0
Toplam	251	100,0	100,0	Toplam	43	100,0	100,0

a; yerli, b; yabancı turist

“Kaş ilçesi kıyılarında su altı dalış turizmi denizaltı flora ve faunasına zarar vermektedir” önermesine ilişkin verilerin değerlendirmesi. Yerli katılımcıların görüşlerine göre; Kaş ilçesi kıyılarında su altı dalış turizmi deniz flora ve faunasına zarar vermektedir önermesine kesinlikle katılıyorum diyenlerin oranı %13,1, katılıyorum diyenlerin oranı %26,3, fikrim yok diyenlerin oranı %6,1, katılmıyorum diyenlerin oranı %40,2 ve kesinlikle katılmıyorum diyenlerin oranı %14,3’tür (Tablo 59). Kesinlikle katılmıyorum ve katılmıyorum diyenlerin oranı %54’3 ulaşırken, kesinlikle katılıyorum ve katılıyorum diyenlerin oranı %39,4’ü bulmaktadır. Yöre kıyıları su altı flora ve faunasının dalış turizminden olumsuz yönde etkilendiği konusunda tam bir fikir birliği oluşmamış olsa da deniz flora ve faunasının dalış turizminden olumsuz yönde etkilendiğinin görülmeye başlandığı açıktır.

Yabancı katılımcıların görüşlerine göre; Kaş ilçesi kıyılarında su altı dalış turizmi deniz flora ve faunasına zarar vermektedir önermesine kesinlikle katılıyorum diyenlerin oranı %7, katılıyorum diyenlerin oranı %34,9, fikrim yok diyenlerin oranı %7, katılmıyorum diyenlerin

oranı %32,6 ve kesinlikle katılmıyorum diyenlerin oranı %18,5'tir (Tablo 59). Su altı dalış turizminin gelişimine yönelik kararlar da bu görüşlerin dikkate alınmasında faydası büyük olacaktır.

Tablo 59

Kaş İlçesi Kıyılarında Su Altı Dalış Turizmi Denizaltı Flora ve Faunasına Zarar Vermektedir Önermesine İlişkin Görüşlerin Dağılımı

a	<i>N</i>	Yüzde	Toplam Yüzde	b	<i>N</i>	Yüzde	Toplam Yüzde
Kesinlikle Katılıyorum	33	13,1	13,1	Kesinlikle Katılıyorum	3	7,0	7,0
Katılıyorum	66	26,3	39,4	Katılıyorum	15	34,9	41,9
Fikrim Yok	15	6,1	45,4	Fikrim Yok	3	7,0	48,8
Katılmıyorum	101	40,2	85,7	Katılmıyorum	14	32,6	81,4
Kesinlikle Katılmıyorum	36	14,3	100,0	Kesinlikle Katılmıyorum	8	18,5	100,0
Toplam	251	100,0	100,0	Toplam	43	100,0	100,0

a; yerli, b; yabancı turist

“Demre ilçesi kıyılarında su altı dalış turizmi denizaltı flora ve faunasına zarar vermektedir” önermesine ilişkin verilerin değerlendirmesi. Yerli katılımcıların görüşlerine göre; Demre ilçesi kıyılarında su altı dalış turizmi deniz flora ve faunasına zarar vermektedir önermesine kesinlikle katılıyorum diyenlerin oranı %12, katılıyorum diyenlerin oranı %25,5, fikrim yok diyenlerin oranı %19,1, katılmıyorum diyenlerin oranı %33,8 ve kesinlikle katılmıyorum diyenlerin oranı %9,6'dır (Tablo 60). Bu sonuçlara göre Demre ilçesi kıyılarında su altı dalış turizmi deniz flora ve faunasına zarar vermemektedir kanaatine ulaşılmaktadır. Bu sonuç, Kaş kıyıları görüşüyle bir miktar farklılaşmaktadır.

Yabancı katılımcıların görüşlerine göre; Demre ilçesi kıyılarında su altı dalış turizmi denizaltı flora ve faunasına zarar vermektedir önermesine katılıyorum diyenlerin oranı %32,6,

fikrim yok diyenlerin oranı %39,5, katılmıyorum diyenlerin oranı %18,6 ve kesinlikle katılmıyorum diyenlerin oranı %9,3'tür (Tablo 60). Yabancı katılımcıların Demre ilçesi kıyılarında su altı dalış turizminin deniz flora ve faunasına zarar verip vermediği konusunda fikirlerinin net olmadığı anlaşılmaktadır.

Tablo 60

Demre İlçesi Kıyılarında Su Altı Dalış Turizmi Denizaltı Flora ve Faunasına Zarar Vermektedir Önermesine İlişkin Görüşlerin Dağılımı

a	<i>N</i>	Yüzde	Toplam Yüzde	b	<i>N</i>	Yüzde	Toplam Yüzde
Kesinlikle Katılıyorum	30	12,0	12,0	Kesinlikle Katılıyorum
Katılıyorum	64	25,5	37,5	Katılıyorum	14	32,6	32,6
Fikrim Yok	48	19,1	56,6	Fikrim Yok	17	39,5	72,1
Katılmıyorum	85	33,8	90,4	Katılmıyorum	8	18,6	90,7
Kesinlikle Katılmıyorum	24	9,6	100,0	Kesinlikle Katılmıyorum	4	9,3	100,0
Toplam	251	100,0	100,0	Toplam	43	100,0	100,0

a; yerli, b; yabancı turist

“Kaş ilçesi kıyıları ve sualtı kıyı jeomorfolojisi dalış turizmine uygundur” önermesine ilişkin verilerin değerlendirmesi. Yerli katılımcıların görüşlerine göre; Kaş ilçesi kıyıları ve sualtı kıyı jeomorfolojisi dalış turizmine uygundur önermesine kesinlikle katılıyorum diyenlerin oranı %37,1, katılıyorum diyenlerin oranı %51,3, fikrim yok diyenlerin oranı %6,4, katılmıyorum diyenlerin oranı %3,2 ve kesinlikle katılmıyorum diyenlerin oranı %2'dir (Tablo 61).

Yabancı katılımcıların görüşlerine göre; Kaş ilçesi kıyıları ve sualtı kıyı jeomorfolojisi dalış turizmine uygundur önermesine kesinlikle katılıyorum diyenlerin oranı %46,4,

katılıyorum diyenlerin oranı %32,6, fikrim yok diyenlerin oranı %16,3 ve kesinlikle katılmıyorum diyenlerin oranı %4,7'dir (Tablo 61). Yerli ve yabancı katılımcıların görüşlerine göre Kaş ilçesi kıyıları ve sualtı kıyı jeomorfolojisi dalış turizmine uygun bulunmaktadır.

Tablo 61

Kaş İlçesi Kıyıları Sualtı Kıyı Jeomorfolojisi Dalış Turizmine Uygundur Önermesine İlişkin Görüşlerin Dağılımı

a	<i>N</i>	Yüzde	Toplam Yüzde	b	<i>N</i>	Yüzde	Toplam Yüzde
Kesinlikle Katılıyorum	93	37,1	37,1	Kesinlikle Katılıyorum	20	46,4	46,4
Katılıyorum	129	51,3	88,4	Katılıyorum	14	32,6	79,1
Fikrim Yok	16	6,4	94,8	Fikrim Yok	7	16,3	95,3
Katılmıyorum	8	3,2	98,0	Katılmıyorum	95,3
Kesinlikle Katılmıyorum	5	2,0	100,0	Kesinlikle Katılmıyorum	2	4,7	100,0
Toplam	251	100,0	100,0	Toplam	43	100,0	100,0

a; yerli, b; yabancı turist

“Demre ilçesi kıyıları ve sualtı kıyı jeomorfolojisi dalış turizmine uygundur” önermesine ilişkin verilerin değerlendirmesi. Yerli katılımcıların görüşlerine göre; Demre ilçesi kıyıları ve sualtı kıyı jeomorfolojisi dalış turizmine uygundur önermesine kesinlikle katılıyorum diyenlerin oranı %28,3, katılıyorum diyenlerin oranı %46,6, fikrim yok diyenlerin oranı %21,1, katılmıyorum diyenlerin oranı %2,4 ve kesinlikle katılmıyorum diyenlerin oranı %1,6'dır (Tablo 62).

Yabancı katılımcıların görüşlerine göre; Kaş ilçesi kıyıları ve sualtı kıyı jeomorfolojisi dalış turizmine uygundur önermesine kesinlikle katılıyorum diyenlerin oranı %34,9, katılıyorum diyenlerin oranı %34,9, fikrim yok diyenlerin oranı %25,6, katılmıyorum

diyenlerin oranı %2,3 ve kesinlikle katılmıyorum diyenlerin oranı %2,3'tür (Tablo 62). Yerli ve yabancı katılımcıların görüşlerine göre Demre ilçesi kıyıları ve su altı kıyı jeomorfolojisi dalış turizmine uygun bulunmaktadır. Ancak hem yerli hem de yabancı katılımcılar arasında fikrim yok diyenlerin oranları yüksektir. Bu veri, yerli ve yabancı katılımcıların Demre ilçesi kıyılarında ilk defa dalış yapmalarıyla ilişkili olsa gerekir.

Tablo 62

Demre İlçesi Kıyıları Sualtı Kıyı Jeomorfolojisi Dalış Turizmine Uygundur Önermesine İlişkin Veriler

a	<i>N</i>	Yüzde	Toplam Yüzde	b	<i>N</i>	Yüzde	Toplam Yüzde
Kesinlikle Katılıyorum	71	28,3	28,3	Kesinlikle Katılıyorum	15	34,9	34,9
Katılıyorum	117	46,6	74,9	Katılıyorum	15	34,9	69,8
Fikrim Yok	53	21,1	96,0	Fikrim Yok	11	25,6	95,3
Katılmıyorum	6	2,4	98,4	Katılmıyorum	1	2,3	97,7
Kesinlikle Katılmıyorum	4	1,6	100,0	Kesinlikle Katılmıyorum	1	2,3	100,0
Toplam	251	100,0	100,0	Toplam	43	100,0	100,0

a; yerli, b; yabancı turist

“Kaş ilçesi kıyılarındaki dalış okulları dalış yapan balıkadamlara yönelik periyodik olarak sağlık taraması yapıp yaptırmadıklarını sorgulanmaktadır” önermesine ilişkin verilerin değerlendirmesi. Yerli katılımcıların görüşlerine göre; Kaş ilçesi kıyılarındaki dalış okulları dalış yapan balıkadamlara yönelik periyodik olarak sağlık taraması yapıp yaptırmadıklarını sorgulamaktadır önermesine kesinlikle katılıyorum diyenlerin oranı %8,4, katılıyorum diyenlerin oranı %51,8, fikrim yok diyenlerin oranı %13,9, katılmıyorum diyenlerin oranı %19,1 ve kesinlikle katılmıyorum diyenlerin oranı %6,8'dir (Tablo 63). Bu sonuçlara göre Kaş ilçesi kıyılarında faaliyet gösteren dalış okulları dalış yapan balıkadamlara

yönelik periyodik sağlık taraması yapıp yaptırmadıklarını sorgulamaktadır. Fikrim yok diyenler ile katılmıyorum diyenlerin %40'ı bulması, dalış okulları tarafından dikkate alınması gereken bir konudur.

Yabancı katılımcıların görüşlerine göre; Kaş ilçesi kıyılarındaki dalış okulları dalış yapan balıkadamlara yönelik periyodik olarak sağlık taraması yapıp yaptırmadıklarını sorgulamaktadır önermesinde, kesinlikle katılıyorum diyenlerin oranı %7, katılıyorum diyenlerin oranı %39,5, fikrim yok diyenlerin oranı %18,6, katılmıyorum diyenlerin oranı %18,6 ve kesinlikle katılmıyorum diyenlerin oranı %16,3'tür (Tablo 63). Yabancı katılımcıların görüşleri ile yerli katılımcıların görüşleri birbirine yakındır. Bu sonuçlar, Kaş ilçesi kıyılarında dalış yapan yabancı turist olan balıkadamlara yönelik dalış okullarının periyodik sağlık taraması sorgulaması yapıp, yaptırmadıklarına daha hassasiyetle yaklaştıkları ve olumlu bir tablo görmediklerini sonucuna varılmaktadır.

Tablo 63

Kaş İlçesi Kıyılarındaki Dalış Okulları Dalış Yapan Balıkadamlara Yönelik Periyodik Olarak Sağlık Taraması Yapıp Yapıtmadıklarını Sorgulanmaktadır Önermesine İlişkin Görüşlerin Dağılımı

a	<i>N</i>	Yüzde	Toplam Yüzde	b	<i>N</i>	Yüzde	Toplam Yüzde
Kesinlikle Katılıyorum	21	8,4	8,4	Kesinlikle Katılıyorum	3	7,0	7,0
Katılıyorum	130	51,8	60,2	Katılıyorum	17	39,5	46,5
Fikrim Yok	35	13,9	74,1	Fikrim Yok	8	18,6	65,1
Katılmıyorum	48	19,1	93,2	Katılmıyorum	8	18,6	83,7
Kesinlikle Katılmıyorum	17	6,8	100,0	Kesinlikle Katılmıyorum	7	16,3	100,0
Toplam	251	100,0	100,0	Toplam	43	100,0	100,0

a; yerli, b; yabancı turist

“Demre ilçesi kıyılarındaki dalış okulları dalış yapan balıkadamlara yönelik periyodik olarak sağlık taraması yapıp yaptırmadıklarını sorgulanmaktadır” önermesine ilişkin verilerin değerlendirmesi. Yerli katılımcıların görüşlerine göre; Demre ilçesi kıyılarındaki dalış okulları dalış yapan balıkadamlara yönelik periyodik olarak sağlık taraması yapıp yaptırmadıklarını sorgulamaktadır önermesine, kesinlikle katılıyorum diyenlerin oranı %5,2, katılıyorum diyenlerin oranı %43,4, fikrim yok diyenlerin oranı %28,7, katılmıyorum diyenlerin oranı %17,5 ve kesinlikle katılmıyorum diyenlerin oranı %5,2’dir (Tablo 64). Kesinlikle katılıyorum ve katılıyorum diyenlerin oranı %48,6’dır.

Yabancı katılımcıların görüşlerine göre; Demre ilçesi kıyılarındaki dalış okulları dalış yapan sporculara yönelik periyodik olarak sağlık taraması yapıp yaptırmadıklarını sorgulamaktadır önermesine kesinlikle katılıyorum diyenlerin oranı %2,3, katılıyorum diyenlerin oranı %30,2, fikrim yok diyenlerin oranı %41,9, katılmıyorum diyenlerin oranı %14 ve kesinlikle katılmıyorum diyenlerin oranı %11,6’dır (Tablo 64). Fikrim yok diyenlerin oranı %41,9’tur.

Bu sonuçlar, Demre ilçesi kıyılarında dalış yapan yerli ve yabancı turist olan balıkadamlara yönelik dalış okullarının periyodik sağlık taraması sorgulaması yapıp, yaptırmadıklarına daha hassasiyetle yaklaştıkları ve olumlu bir tablo görmediklerini sonucuna varılmaktadır.

Tablo 64

Demre İlçesi Kıyılarındaki Dalış Okulları Dalış Yapan Balıkadamlara Yönelik Periyodik Olarak Sağlık Taraması Yapıp Yaptırmadıklarını Sorgulanmaktadır Önermesine İlişkin Görüşlerin Dağılımı

a	<i>N</i>	Yüzde	Toplam Yüzde	b	<i>N</i>	Yüzde	Toplam Yüzde
Kesinlikle Katılıyorum	13	5,2	5,2	Kesinlikle Katılıyorum	1	2,3	2,3
Katılıyorum	109	43,4	48,6	Katılıyorum	13	30,2	32,6
Fikrim Yok	72	28,7	77,3	Fikrim Yok	18	41,9	74,4
Katılmıyorum	44	17,5	94,8	Katılmıyorum	6	14,0	88,4
Kesinlikle Katılmıyorum	13	5,2	100,0	Kesinlikle Katılmıyorum	5	11,6	100,0
Toplam	251	100,0	100,0	Toplam	43	100,0	100,0

a; yerli, b; yabancı turist

“Kaş ilçesi kıyılarında faaliyet gösteren dalış tekneleri, dalış için gerekli ve yeterli ekipman ve donanıma sahiptir” önermesine ilişkin verilerin değerlendirmesi. Yerli katılımcıların görüşlerine göre; Kaş ilçesi kıyılarında faaliyet gösteren dalış tekneleri dalış için gerekli ve yeterli ekipman ve donanıma sahiptir önermesine kesinlikle katılıyorum diyenlerin oranı %21,9, katılıyorum diyenlerin oranı %63,7, fikrim yok diyenlerin oranı %4,4, katılmıyorum diyenlerin oranı %8,4 ve kesinlikle katılmıyorum diyenlerin oranı %1,6’dır (Tablo 65). Bu sonuçlara göre Kaş ilçesi kıyılarında faaliyet gösteren dalış tekneleri, dalış için gerekli ve yeterli ekipman ve donanıma sahiptir.

Yabancı katılımcıların görüşlerine göre; Kaş ilçesi kıyılarında faaliyet gösteren dalış tekneleri dalış için gerekli ve yeterli ekipman ve donanıma sahiptir önermesine kesinlikle katılıyorum diyenlerin oranı %32,6, katılıyorum diyenlerin oranı %55,7, fikrim yok diyenlerin

oranı %2,3, katılmıyorum diyenlerin oranı %4,7 ve kesinlikle katılmıyorum diyenlerin oranı %4,7'dir (Tablo 65). Ortaya Çıkan sonuçlar, yerli katılımcıların görüşlerini destekler niteliktedir.

Tablo 65

Kaş İlçesi Kıyılarında Faaliyet Gösteren Dalış Tekneleri Dalış İçin Gerekli ve Yeterli Ekipman ve Donanıma Sahiptir Önermesine İlişkin Görüşlerin Dağılımı

a	<i>N</i>	Yüzde	Toplam Yüzde	b	<i>N</i>	Yüzde	Toplam Yüzde
Kesinlikle Katılıyorum	55	21,9	21,9	Kesinlikle Katılıyorum	14	32,6	32,6
Katılıyorum	160	63,7	85,7	Katılıyorum	24	55,7	88,3
Fikrim Yok	11	4,4	90,0	Fikrim Yok	1	2,3	90,7
Katılmıyorum	21	8,4	98,4	Katılmıyorum	2	4,7	95,3
Kesinlikle Katılmıyorum	4	1,6	100,0	Kesinlikle Katılmıyorum	2	4,7	100,0
Toplam	251	100,0	100,0	Toplam	43	100,0	100,0

a; yerli, b; yabancı turist

“Demre ilçesi kıyılarında faaliyet gösteren dalış tekneleri dalış için gerekli ve yeterli ekipman ve donanıma sahiptir” önermesine ilişkin verilerin değerlendirmesi. Yerli katılımcıların görüşlerine göre; Demre ilçesi kıyılarında faaliyet gösteren dalış tekneleri dalış için gerekli ve yeterli ekipman ve donanıma sahiptir önermesine kesinlikle katılıyorum diyenlerin oranı %11,2, katılıyorum diyenlerin oranı %52,5, fikrim yok diyenlerin oranı %27,5, katılmıyorum diyenlerin oranı %8 ve kesinlikle katılmıyorum diyenlerin oranı %,8'dir (Tablo 66). Yerli katılımcıların görüşlerine göre yöre kıyılarındaki dalış okulları gerekli ve yeterli ekipman ve donanıma sahiptir.

Yabancı katılımcıların görüşlerine göre; Demre ilçesi kıyılarında faaliyet gösteren dalış tekneleri dalış için gerekli ve yeterli ekipman ve donanıma sahiptir önermesine kesinlikle

katılıyorum diyenlerin oranı %18,6, katılıyorum diyenlerin oranı %41,9, fikrim yok diyenlerin oranı %32,5, katılmıyorum diyenlerin oranı %4,7 ve kesinlikle katılmıyorum diyenlerin oranı %2,3'tür (Tablo 66). Bu sonuçlar, yerli katılımcıları destekler niteliktedir. Fikrim yok oranını yüksek oran teşkil etmesi ise yabancı turist olan balıkadamların sadece Kaş ilçesi kıyılarında dalış yapmalarından kaynaklanmaktadır.

Tablo 66

Demre İlçesi Kıyılarında Faaliyet Gösteren Dalış Tekneleri Dalış İçin Gerekli Ve Yeterli Ekipman ve Donanıma Sahiptir Önermesine İlişkin Görüşlerin Dağılımı

a	<i>N</i>	Yüzde	Toplam Yüzde	b	<i>N</i>	Yüzde	Toplam Yüzde
Kesinlikle Katılıyorum	28	11,2	11,2	Kesinlikle Katılıyorum	8	18,6	18,6
Katılıyorum	132	52,5	63,6	Katılıyorum	18	41,9	60,5
Fikrim Yok	69	27,5	91,2	Fikrim Yok	14	32,5	89,9
Katılmıyorum	20	8,0	99,2	Katılmıyorum	2	4,7	97,7
Kesinlikle Katılmıyorum	2	,8	100,0	Kesinlikle Katılmıyorum	1	2,3	100,0
Toplam	251	100,0	100,0	Toplam	43	100,0	100,0

a; yerli, b; yabancı turist

“Dalış teknelerinde yiyecek-içecek ve hijyen koşulları yeterlidir” önermesine ilişkin verilerin değerlendirmesi. Yerli katılımcıların görüşlerine göre; dalış teknelerinde yiyecek-içecek ve hijyen koşulları yeterlidir önermesine kesinlikle katılıyorum diyenlerin oranı %16,7, katılıyorum diyenlerin oranı %65,3, fikrim yok diyenlerin oranı %2,4, katılmıyorum diyenlerin oranı %13,6 ve kesinlikle katılmıyorum diyenlerin oranı %2'dir (Tablo 67). Kesinlikle katılıyorum ve katılıyorum diyenlerin oranı %82 çıkmıştır. Buna göre yerli katılımcılar araştırma alanı kıyılarında faaliyet gösteren dalış teknelerindeki yiyecek-içecek ve hijyen koşullarını yeterli bulmaktadır.

Yabancı katılımcıların görüşlerine göre; dalış teknelerinde yiyecek-içecek ve hijyen koşulları yeterlidir önermesine kesinlikle katılıyorum diyenlerin oranı %16,3, katılıyorum diyenlerin oranı %46,5, katılmıyorum diyenlerin oranı %30,2 ve kesinlikle katılmıyorum diyenlerin oranı %7'dir (Tablo 67). Yabancı katılımcıların verdiği cevaplar ile yerli katılımcılara benzer içeriklidir. Fakat yabancı katılımcılar yerli katılımcılara göre yiyecek-içecek ve hijyen koşullarını daha iyi bulmamaktadır.

Tablo 67

Dalış Teknelerinde Yiyecek-İçecek ve Hijyen Koşulları Yeterlidir Önermesine İlişkin Görüşlerin Dağılımı

a	<i>N</i>	Yüzde	Toplam Yüzde	b	<i>N</i>	Yüzde	Toplam Yüzde
Kesinlikle Katılıyorum	42	16,7	16,7	Kesinlikle Katılıyorum	7	16,3	16,3
Katılıyorum	164	65,3	82,1	Katılıyorum	20	46,5	62,8
Fikrim Yok	6	2,4	84,5	Fikrim Yok	62,8
Katılmıyorum	34	13,6	98,0	Katılmıyorum	13	30,2	93,0
Kesinlikle Katılmıyorum	5	2,0	100,0	Kesinlikle Katılmıyorum	3	7,0	100,0
Toplam	251	100,0	100,0	Toplam	43	100,0	100,0

a; yerli, b; yabancı turist

“Dalış mevkilerine trol ve zıpkınla avcılık zarar vermektedir” önermesine ilişkin verilerin değerlendirmesi. Yerli katılımcıların görüşlerine göre; dalış mevkilerine trol ve zıpkınla avcılık zarar vermektedir önermesine kesinlikle katılıyorum diyenlerin oranı %41, katılıyorum diyenlerin oranı %45,8, fikrim yok diyenlerin oranı %4, katılmıyorum diyenlerin oranı %6 ve kesinlikle katılmıyorum diyenlerin oranı %3,2'dir (Tablo 68).

Yabancı katılımcıların görüşlerine göre; dalış mevkileri trol ve zıpkınla avcılık zarar vermektedir önermesine kesinlikle katılıyorum diyenlerin oranı %44,2, katılıyorum diyenlerin oranı %23,3, fikrim yok diyenlerin oranı %20,9, katılmıyorum diyenlerin oranı %2,3 ve kesinlikle katılmıyorum diyenlerin oranı %9,3'tür (Tablo 68).

Hem yerli hem de yabancı katılımcılar dalış mevkilerine trol ve zıpkınla avcılık zarar vermektedir önermesine katıldıklarını belirtmiştir. Buna göre yöre kıyılarında trol ve zıpkınla avcılık dalış mevkilerine zarar vermektedir ve önlenmesine ihtiyaç duyulmaktadır.

Tablo 68

Dalış Mevkilerine Trol ve Zıpkınla Avcılık Zarar Vermektedir Önermesine İlişkin Görüşlerin Dağılımı

a	<i>N</i>	Yüzde	Toplam Yüzde	b	<i>N</i>	Yüzde	Toplam Yüzde
Kesinlikle Katılıyorum	103	41,0	41,0	Kesinlikle Katılıyorum	19	44,2	44,2
Katılıyorum	115	45,8	86,9	Katılıyorum	10	23,3	67,4
Fikrim Yok	10	4,0	90,8	Fikrim Yok	9	20,9	88,4
Katılmıyorum	15	6,0	96,8	Katılmıyorum	1	2,3	90,7
Kesinlikle Katılmıyorum	8	3,2	100,0	Kesinlikle Katılmıyorum	4	9,3	100,0
Toplam	251	100,0	100,0	Toplam	43	100,0	100,0

a; yerli, b; yabancı turist

“Dalış okullarında balıkadamlara verilen dalış eğitimi süresi yeterlidir” önermesine ilişkin verilerin değerlendirmesi. Yerli katılımcıların görüşlerine göre; dalış okullarınca balıkadamlara verilen dalış eğitim süresi yeterlidir önermesine kesinlikle katılıyorum diyenlerin oranı %17,9, katılıyorum diyenlerin oranı %58,6, fikrim yok diyenlerin oranı %1,6, katılmıyorum diyenlerin oranı %14,7 ve kesinlikle katılmıyorum diyenlerin oranı

%7,2'dir (Tablo 69). Kesinlikle katılıyorum ve katılıyorum diyenlerin oranı %76,5'tir. Buna göre araştırma alanında dalış için balıkadamlara verilen eğitim süreci yeterlidir görüşü hakimdir. Ama yeterli bulmayanların da görüşleri dikkate alınmalıdır.

Yabancı katılımcıların görüşlerine göre; dalış okullarınca balıkadamlara verilen dalış eğitim süresi yeterlidir önermesine kesinlikle katılıyorum diyenlerin oranı %25,6, katılıyorum diyenlerin oranı %30,2, katılmıyorum diyenlerin oranı %32,6 ve kesinlikle katılmıyorum diyenlerin oranı %11,6'dır (Tablo 69). Yabancı katılımcılarda yerli katılımcılardan farklı olarak kesinlikle katılmıyorum ve katılmıyorum diyenlerin oranı %44,2 çıkmıştır. Bu oranın ülkemizde sualtı dalışları için verilen eğitim süresinin artırılması ile ilgili veri olarak alınabilir.

Tablo 69

Dalış İçin Balıkadamlara Verilen Dalış Eğitim Süreci Yeterlidir Önermesine İlişkin Görüşlerin Dağılımı

a	<i>N</i>	Yüzde	Toplam Yüzde	b	<i>N</i>	Yüzde	Toplam Yüzde
Kesinlikle Katılıyorum	45	17,9	17,9	Kesinlikle Katılıyorum	11	25,6	25,6
Katılıyorum	147	58,6	76,5	Katılıyorum	13	30,2	55,8
Fikrim Yok	4	1,6	78,1	Fikrim Yok	55,8
Katılmıyorum	37	14,7	92,8	Katılmıyorum	14	32,6	88,4
Kesinlikle Katılmıyorum	18	7,2	100,0	Kesinlikle Katılmıyorum	5	11,6	100,0
Toplam	251	100,0	100,0	Toplam	43	100,0	100,0

a; yerli b; yabancı turist

Tartışma

Araştırmanın bu bölümünde yerli ve yabancı balıkadamlara uygulanan anketlerden elde edilen sonuçlar ile Akkoç'un (2013) yaptığı "Bozcaada, Eceabat ve Gökçeada İlçeleri (Çanakkale İli) Kıyılarında Su Altı Dalış Turizmi" adlı yüksek lisans tezi ile Gökdeniz ve Diğerlerinin (2010) "Ayvalık'ta Su Altı Turizm Araştırması" adlı çalışma sonuçlarıyla karşılaştırılacaktır. Ayrıca Yarmacı ve Diğerlerinin (2017) yazmış olduğu "Su Altı Dalış Turizminin Mevcut Durumu, Sorunları ve Geliştirilmesine Yönelik Öneriler: Kaş" makalesi ve Yaşar'ın (2011) kaleme aldığı "Saros Körfezi Kıyılarında Su Altı Dalış Turizmi" adlı makalesi ile karşılaştırmalara da yer verilecektir.

Balıkadamların öğrenim durumlarının karşılaştırılması. Araştırma alanı kıyılarında dalış yapan yerli balıkadamların öğrenim durumlarını incelediğimizde; lisansüstü öğrenimi görenlerin oranı %23,9, lisans öğrenimi görenlerin oranı %51,8, ön lisans öğrenimi görenlerin oranı %13,1, ortaöğretim öğrenimi görenlerin oranı %8,8, ortaokul öğrenimi görenlerin oranı %1,2 ve ilkokul öğrenimi görenlerin oranı %1,2'dir (Tablo 13). Sonuçları incelediğimizde, balıkadamlar en fazla lisans öğrenimine sahipken, en az ortaokul ve ilkokul öğrenimine sahip olduğu sonucuna varılmaktadır. Bu sonuçlara göre yerli balıkadamlar, öğrenim düzeyi oldukça iyi düzeyde olan bireylerdir.

Gökdeniz ve Diğerlerinin (2010) araştırmasında katılımcıların öğrenim durumları incelendiğinde; lisansüstü öğrenimi görenlerin oranı %25, lisans öğrenimi görenlerin oranı %65, ortaöğretim öğrenimi görenlerin oranı %8 ve ilköğretim öğrenimi görenlerin oranı %2'dir (Gökdeniz, vd., 2010). Ayvalık ilçesi kıyılarında dalış yapan balıkadamların eğitim seviyeleri araştırma alanı kıyılarına kıyasla yüksektir. Bu sonucun çıkmasında; Ayvalık ilçesi kıyılarının su altı dalış turizmindeki ulusal tanınırlığı fazla, konum itibarıyla İstanbul'a yakın ve gözde bir destinasyon olmasının yarattığı çekim etkisinin rolü büyüktür.

Akkoç'un (2013) araştırmasında katılımcıların öğrenim durumları incelendiğinde; lisansüstü öğrenimi görenlerin oranı %16, lisans öğrenimi görenlerin oranı %56,8, ön lisans öğrenimi görenlerin oranı %14, ortaöğretim öğrenimi görenlerin oranı %12,1 ve ilköğretim öğrenimi görenlerin oranı %1,2'dir.

Araştırma alanı kıyıları ile Bozcaada, Eceabat ve Gökçeada kıyılarında dalış yapan balıkadamların öğrenim durumlarını karşılaştırdığımızda, ilköğretim öğrenimi görmüş olanların oranları eşitken, ortaokul öğrenimi görenlerin oranları da birbirine yakındır. Fakat lisansüstü öğrenim görenlerin oranlarında, araştırma alanı kıyıları Bozcaada, Eceabat ve Gökçeada kıyılarında dalış yapan balıkadamlara göre yaklaşık %8 daha fazlayken, lisans öğrenimi görenlerin oranları %5 daha azdır. Ön lisans öğrenimi görenlerin oranlarında araştırma alanı kıyılarının Bozcaada, Eceabat ve Gökçeada kıyılarına kıyasla daha az olduğu görülür. Araştırma alanı kıyılarında dalış yapan balıkadamlar ile Bozcaada, Eceabat ve Gökçeada ilçeleri kıyılarında dalış yapan balıkadamların öğrenim durumları birbirine yakın seviyededir ve birbiriyle örtüşmektedir.

Balıkadamların mesleklerinin karşılaştırılması. Araştırma alanı kıyılarındaki yerli katılımcıların meslek durumlarını incelediğimizde; %13,1'i akademisyen, %6'sı hâkim/savcı/avukat, %10'u mühendis/mimar, %10,8'i öğretmen, %8'i memur, %9,6'sı sağlık çalışanı, %4'ü işçi, %6,2'si serbest meslek, %0,8'i güvenlik görevlisi, %6'sı dalış eğitmeni, %6,4'ü emekli, %6,8'i öğrenci ve %9,3'ü diğer meslek gruplarına aittir (Tablo 14).

Akkoç (2013)'un araştırmasında Bozcaada, Eceabat ve Gökçeada kıyılarındaki katılımcıların meslekleri incelendiğinde; %4,7'si işçi, %5,4'ü memur, %8,6'sı öğretmen, %7,4'ü akademisyen, %6,6'sı sağlık çalışanı, %3,8'i hâkim/savcı/avukat, %0,8'i güvenlik görevlisi, %1,2'si emekli, %12,1'i mühendis/mimar, %11,3'ü serbest meslek ve diğer meslek gurupları ise %38,9'tur.

Ayvalık ilçesi kıyılarındaki katılımcıların meslek durumları incelendiğinde; %4'ü işçi-memur, %8,6'sı öğretmen-akademisyen, %15'i sağlık çalışanı, %7'si hâkim/savcı/avukat, %4'ü güvenlik görevlisi, %1'i emekli, %15'i mühendis/mimar, %23'ü serbest meslek ve %15'i diğer meslek gruplarına aittir (Gökdeniz, vd., 2010).

Araştırma alanı kıyıları ile Bozcaada, Eceabat ve Gökçeada kıyılarında dalış yapan balıkadamların meslekleri değerlendirildiğinde; araştırma alanı kıyılarında dalış yapan balıkadamların akademisyen, hâkim/savcı/avukat ve mühendis/mimar gibi gelir durumu yüksek mesleklerden bireyler olduğu anlaşılmaktadır. Öte yandan Ayvalık ilçesi kıyılarına kıyasla da araştırma alanı eğitim seviyesi yüksek balıkadamları kıyılarına çekmektedir. Bu sonucun çıkmasından yöre kıyılarındaki su altı flora, fauna, batık ve yapay resif alanlarının olduğu birçok dalış mevkisi olmasından kaynaklanmaktadır. Ayrıca yöre kıyılarında düzenlenen su altı şampiyonaları yörenin tanınırlığını arttırarak, eğitim seviyesi yüksek kişileri kıyılarına çekmesini sağlayabilmektedir. Yanı sıra araştırma alanı kıyılarında bulunan Uluburun batığının akademik çevrelerce tanınması, yöre kıyılarının popülerliğini arttırmıştır.

Balıkadamların yaş durumlarının karşılaştırılması. Araştırma alanı kıyılarındaki katılımcıların yaş durumları incelendiğinde; 18-29 yaş arası olanlar %17,5, 30-39 yaş arasında olanlar %43, 40-49 yaş arasında olanlar %29,1, 50-59 yaş arasında olanlar %8, 60-69 arasında olanlar %2,4'tür. 70 ve üstü yaş grubunda bulunan balıkadam bulunmamaktadır (Tablo 15).

Akkoç (2013)'un araştırmasında Bozcaada, Eceabat ve Gökçeada kıyılarında dalış yapan balıkadamların yaş durumları incelendiğinde; 18-29 yaş arasında olanlar %45,5, 30-39 yaş arasında bulunanlar %31,5, 40-49 yaş arasında olanlar %17,5, 50-59 yaş arasında bulunanlar %5,4'tür. 60-69 ve 70 üstü yaş grubunda bulunan balıkadam bulunmamaktadır.

Ayvalık ilçesi kıyılarında dalış yapan balıkadamların yaş durumları incelendiğinde; 18-29 yaş arasında bulunanlar %29, 30-39 yaş arasında olanlar %33, 40-49 yaş arasında olanlar %30, 50-59 yaş arasında olanlar %7 ve 60-69 yaş arasında bulunanlar %1'dir (Gökdeniz, vd., 2010).

Araştırma alanı kıyılarında dalış yapan balıkadamlar 30-50 yaş arası yoğunluk gösterirken, Bozcaada, Eceabat ve Gökçeada kıyılarında dalış yapan balıkadamlar aynı yaş aralığında dalış yapmaktadır. Ayrıca araştırma alanı kıyılarında 60-69 yaş arasında dalış yapan balıkadamlar da bulunmaktadır. Bu da yöre kıyılarının her yaş grubundan balıkadamları kıyılarına çektiğinin bir göstergesidir. Yöre kıyılarında yaş ve tecrübe durumlarına göre dalış mevkilerinin bulunması bu sonucun çıkmasındaki en büyük etkidir. Öte yandan araştırma alanı kıyılarında olduğu gibi Ayvalık ilçesi kıyılarında da yaş aralığı yoğunluğu 30-50 yaş aralığındadır.

Yöre kıyılarında dalış yapan yabancı balıkadamların yaş aralığı incelendiğinde, Yarmacı ve Diğerlerinin (2017) Kaş ilçesi kıyılarında yaptığı araştırmada yabancı balıkadamların 10-73 yaş aralığında olduğu belirtmiştir. Ayrıca bu araştırmada yörede dalış yapan yabancı balıkadamların çoğunlukla 25-40 yaş aralığında olduğu vurgulanmıştır.

Araştırma alanında dalış yapan yabancı katılımcıların yaş aralıkları incelendiğinde; %11,6'sı 18-29 yaş, %39,5'i 30-39 yaş, %27,9'u 40-49 yaş, %11,6'sı 50-59 yaş ve %9,3'ü 60-69 yaş aralığındadır (Tablo 15).

Araştırma alanı kıyılarında dalış yapan balıkadamların 2/3'ü yaş aralığı 30 ile 50 yaş (%67,4) aralığındadır. Bu veriler, Yarmacı ve Diğerlerinin belirtmiş olduğu yaş aralığını kısmen destekler niteliktedir.

Balıkadamların kaç yıldızlı balıkadam olduklarının karşılaştırılması. Araştırma alanı kıyılarında dalış yapan yerli katılımcıların kaç yıldızlı balıkadam olduklarını incelediğimizde; %33,5'i 1 yıldızlı, %19,1'i 2 yıldızlı ve %47,4'ü 3 yıldızlıdır (Tablo 18).

Bozcaada, Eceabat ve Gökçeada kıyılarındaki katılımcıların kaç yıldızlı balıkadam olduklarına bakıldığında; %54,7'si 1 yıldızlı, %38,8'i 2 yıldızlı ve %16,7'si 3 yıldızlı balıkadamlardan oluşmaktadır (Akkoç, 2013).

Araştırma alanı kıyılarında yerli katılımcıların çoğunlukla ya 1 yıldızlı (belli bir tecrübeye sahip) ya da 3 yıldızlı (tecrübeli) balıkadamlardan oluşmaktadır. Bozcaada, Eceabat ve Gökçeada kıyılarında ise yoğunlukla 1 yıldızlı (belli bir tecrübeye sahip) balıkadamlardan oluşmaktadır. Araştırma alanı kıyılarında tecrübeli veya tecrübesiz dalıcılar için birçok uygun dalış mevkisi bulunmaktadır. Ayrıca araştırma alanının daha popüler dalış mevkilerine sahip olması ve daha fazla sayıda balıkadam çekmesiyle açıklanabilir.

Yarmacı ve Diğerlerinin (2017) çalışmasında yöre kıyılarına gelen balıkadamların genellikle en az bir kez dalış yapmış olduğu ve tecrübelerinin bulunduğu belirtilmiştir. Ayrıca yöre kıyılarına daha önce dalış yapmamış balıkadamların deneme ve eğitim dalışları için geldiklerini de vurgulamıştır. Yarmacı ve Diğerlerinin yöre kıyılarında hem tecrübeli hem de tecrübesiz birçok balıkadamların dalış yaptığını belirtmiştir. Araştırma alanı kıyılarında da hem oldukça tecrübeli hem deneyimsiz balıkadamlar dalış yapmaktadır. Bu bulgu; Yarmacı ve Diğerlerinin araştırmasını destekler nitelikte olduğu anlaşılmaktadır (Tablo 43 ve 46).

Balıkadamların hangi kurum aracılığıyla katıldıklarının karşılaştırılması. Araştırma alanı kıyılarında yerli katılımcıların dalış programlarına hangi kurum aracılığıyla katıldıklarını incelediğimizde; %61,4 dalış okulları aracılığıyla, %7,6 seyahat acenteleri

aracılığıyla, %3,2'si üniversite dalış okulları aracılığıyla ve %27,9'u kendi imkânlarıyla dalış yapmaktadır (Tablo 20).

Ayvalık ilçesi kıyılarındaki katılımcıların hangi kurum aracılığıyla dalış faaliyetlerine katıldıkları incelendiğinde; %41'i dalış okulları aracılığıyla, %13'ü seyahat acenteleri aracılığıyla, %15'i üniversite dalış kulüpleriyle, %20'si kendi imkanlarıyla ve %15'i de eş-dost tavsiyesiyle sonucuna ulaşılmıştır (Gökdeniz, vd., 2010).

Bozcaada, Eceabat ve Gökçeada kıyılarında dalış yapan balıkadamların hangi kurum aracılığıyla bu faaliyete katıldıkları sıralandığında; %59,9'u dalış okulları aracılığıyla, %1,9'u seyahat acenteleri aracılığıyla, %4,7'si üniversite dalış okulları aracılığıyla ve %33,5'i kendi imkânlarıyla dalış yapmaktadır (Akkoç, 2013).

Araştırma alanı kıyılarında, Ayvalık ilçesi kıyılarına nazaran dalış okulları aracılığıyla su altı dalış aktiviteleri daha yüksek bir oran teşkil etmektedir. Öte yandan Ayvalık ilçesi kıyılarında su altı dalış aktiviteleri üzerinde seyahat acenteleri ve üniversite dalış kulüplerinin etkinliği daha fazladır. Ayvalık ilçesi kıyıları bu açıdan ulusal ve uluslararası tanınırlığı olan kıyılarıdır. Ancak araştırma alanına oranla Ayvalık ilçesi kıyıları dalış mevkilerine kendi imkânlarıyla ulaşım sağlayanların oranı daha azdır. Bunun sebebi Ayvalık ilçesi kıyılarındaki dalış turizminin daha fazla kendi içinde organize olmasıyla ilişkilidir.

Araştırma alanı kıyılarında dalış okulları aracılığıyla dalış yapan balıkadamların oranı Bozcaada, Eceabat ve Gökçeada kıyılarında dalış okulları aracılığıyla dalış yapanların oranları ile hemen hemen aynı seviyededir. Araştırma alanındaki seyahat acenteleri aracılığıyla dalış yapan balıkadamların oranı (7,6), Bozcaada, Eceabat ve Gökçeada araştırmasındaki orana (1,9) göre daha yüksektir. Yöre kıyılarının ulusal ve uluslararası çekim etkisine sahip bir turizm yöresi olması, uluslararası bir çekim etkisi yaratarak, birçok yerli ve yabancı seyahat acentesini

kıyılarına çekmektedir. Öte yandan Bozcaada, Eceabat ve Gökçeada kıyılarında dalış yapan balıkadamların seyahat acenteleri ile dalış aktivitelerine katılma oranlarının düşük olması, daha çok ulusal çekim etkisi yarattığının bir göstergesidir. Ayrıca araştırma alanında yerli katılımcılarını %27,9'u kendi imkânlarıyla dalış yaparken, Bozcaada, Eceabat ve Gökçeada kıyılarında %33,5'i kendi imkânlarıyla dalış yapmaktadır. Bireysel imkânlara dayalı dalış aktivitelerin yüksek oran teşkil etmesi, dalış turizminin pahalı bir alternatif turistik ürün olmasıyla açıklanabilir.

Yurt dışından gelen balıkadamların ülkelerine göre karşılaştırılması. Yarmacı ve Diğerlerinin (2017) araştırmasında çalışma alanı kıyılarına su altı dalış turizmi için genellikle İngiltere, Almanya, Hollanda ve Belçika ülkelerinden balıkadamlar gelmektedir.

Araştırmamızda yabancı katılımcıların %37,2'si Almanya, %9,3'ü İngiltere, %4,7'si Yunanistan, %2,3'ü Mısır, %23,3'ü Rusya, %7'si Ukrayna, %4,7'si KKTC ve %11,6'sı diğer ülkelerinden katılım gösterdikleri sonucuna ulaşılmıştır (Tablo 16).

Yarmacı ve Diğerlerinin (2017) araştırma alanı kıyılarına çoğunlukla Almanya, İngiltere, Hollanda ve Belçika ülkelerinden katılım sağladıklarını belirtmişken, araştırmamız verilerine göre Almanya ve İngiltere'nin yanı sıra Rusya, Ukrayna ve Yunanistan'dan da katılımların fazla olduğu görülmektedir.

En çok tercih edilen/en gözde dalış mevki karşılaştırılması. Yarmacı ve Diğerlerinin (2017) yöre kıyılarında en çok tercih edilen dalış mevkisinin Flying Fish (Uçan Balık) mevkisi olduğu belirtilmiştir. Diğer popüler mevki ise Kanyon dalış mevkisi olduğunu belirtmiştir. Yanı sıra yöre kıyılarında Oasis Banko, Deve Taşı ve Likya Batığı dalış mevkilerinin de önemli dalış mevkileri olduğunu belirtmiştir.

Araştırmamızdaki yerli ve yabancı balıkadamların görüşlerine göre ise en fazla tercih edilen dalış mevkilerinin Kanyon, Hidayet Koyu, Flying Fish (Uçan Balık), Neptün Reef, Tünel ve Limanağzı mevkisi olduğu anlaşılmaktadır. Araştırma; Yarmacı ve Diğerlerinin (2017) belirtmiş olduğu dalış mevkilerini desteklemektedir.

Su altı dalış turizmini olumsuz etkileyen faktörlere dair bulguların karşılaştırılması. Yaşar (2011), Saros Körfezi kıyılarında su altı dalış turizmini baltalayan önemli bir sorun olarak trol ve zıpkınla avcılığı belirtmiştir. Saros Körfezi kıyılarında su altı flora ve faunası üzerinde tahribatın %80 oranında trolle avcılık, %20 oranında da zıpkınla avcılığın etkili olduğunu belirtmiştir.

Araştırma alanı kıyılarında ise yerli ve yabancı katılımcıların “trol ve zıpkınla avcılık yöre kıyılarına zarar vermektedir” önermesine %90 oranında katıldıkları sonucuna ulaşılmıştır. Buna göre hem Saros Körfezi kıyılarında hem de araştırma alanı kıyılarında trol ve zıpkınla avcılık denizel flora ve faunasına zarar vermektedir. Yöre kıyılarında trol ve zıpkınla avcılık tamamen yasaklanmalıdır ya da sınırlamalar getirilmelidir.

Bölüm X: Sonuç ve Öneriler

Sonuç

Dünya’da deniz turizminin bir alt türü olan su altı dalış turizmi son dönemlerde bir hayli popüler hale gelmiştir. Avustralya’daki Büyük Set Resifi ve Yongala Batığı, Bahama Adaları, Maldiv Adaları ve Kızıl Deniz gibi dalış mevkileri dünyadaki en önemli dalış mevkileri arasındadır. Bu dalış mevkilerinden Avustralya’daki Büyük Set Resifi yıllık yaklaşık 1.6 milyon balıkadamı çekmektedir. Bu da su dalış turizmindeki hareketliliği gözler önüne sermektedir. Bu nedenle birçok ülke alternatif bir kazanç kapısı olarak su altı dalış turizmine yönelmektedir. Bu ülkeler kıyı alanlarını koruma-kullanma dengesi içerisinde yeni dalış mevkileri kazandırmak ve su altı dalış turizmine açmak istemektedir. Bu bağlamda ülkemizde de turizmi çeşitlendirmek ve turizm sezonunu uzatmak adına önemli adımlar atılmaktadır. Su altı dalış turizmi de turizmin çeşitlendirilmesi ve sezonun uzaması için önemli bir seçenektir.

Su altı dalış turizmi Akdeniz Havzası kıyılarında da önemli bir çekiciliğe sahiptir. Gerek ülkemizde gerekse birçok Akdeniz ülkesinde su altı dalış turizmi büyük ilgi görmektedir. Türkiye’de özellikle Akdeniz ve Ege kıyılarında su altı dalış turizmi hızla gelişen bir sektör haline gelmiştir.

Araştırma alanı kıyılarının çeşitli kıyı şekillerine sahip olması ulaşım kısıtlama getirmektedir. Bu da yöre kıyılarında hem keşfedilmemiş alanların olmasına hem de turizmin geç gelişmesine neden olmuştur. Bunun hem olumlu hem de olumsuz tarafları bulunmaktadır. Olumlu yönü araştırma alanı kıyılarının yoğun turizm hareketlerinden uzak kalması, doğallığını koruması ve bozulmamış halde günümüze kadar ulaşmasını sağlamıştır. Araştırma alanı kıyılarında ulaşım sorunundan dolayı halen birçok koy turizme açılmamıştır. Olumsuz yönü ise yöre kıyılarının turizme kazandırılmamış olmasıdır. Son dönemde hem Kaş ilçesinde hem de Demre ilçesinde ulaşımın büyük oranda sağlanması, yörenin ulaşılabilir hale gelip, yörede

turizmin canlanmasını sağlamıştır. Ayrıca Dalaman Havalimanı'nda faaliyete geçmesiyle uluslararası turistlerin yöreye gelmesine katkı sağlamıştır. Yöre kıyılarının çoğunlukla ulaşılabilir hale gelmesi turizmin çeşitlenmesine katkı sağlasa da fiziki kapasitenin yer yer aşılması turizmin olumsuz mekânsal etkilerinin ortaya çıkmasına yol açmaktadır.

Kaş ve Demre ilçesi kıyıları su altı dalış turizminde önemli bir yere sahiptir. Araştırma alanı kıyılarındaki su altı dalış turizminin hem ulusal hem de uluslararası tanınırlığı ve çekiciliği bulunmaktadır. Kaş ve Demre ilçeleri kıyılarının gerek su altı jeomorfolojisi gerekse flora ve fauna zenginliği su altı dalış turizminin gelişmesindeki en önemli etkenlerin başında gelmektedir. Araştırma alanındaki su altı dalış turizminin yıllık hareketliliği elli-yetmiş bin kişi arasında değişim göstermektedir. Bu da yöre kıyılarındaki su altı dalış turizminin geldiği seviyeyi gözler önüne sermektedir.

Araştırma alanı kıyıları kırktan fazla dalış noktasıyla, ülkemizde önemli bir su altı dalışları yöresidir. Yanı sıra dalış mevkilerin arttırılmasına yönelik yapay resif alanları oluşturulmaktadır. Araştırma alanı kıyılarına gerek uçak, gemi ve tank batırılarak, gerekse su altı arkeopark alanları oluşturularak yeni dalış mevkileri kazandırılmaya devam edilmektedir. Ayrıca yörede su altı dalış turizmini gerçekleştiren dalış okul sayılarının artması dalış turizmini olumlu yönde etkilemektedir.

Araştırma alanındaki Dalmaçya tipi kıyıları yöre kıyılarının açıklarında birçok adacıkların oluşmasına katkı sağlamıştır. Yöre kıyılarındaki bu oluşum, su altı jeomorfolojisini şekillendiren etkidir. Dalmaçya kıyı tipi su altı jeomorfolojisinde çeşitli topoğrafik şekiller oluşmuştur. Bu çeşitlilik yöre kıyılarında su altı dalış turizminin gelişmesine imkân sağlamıştır. Ayrıca Dalmaçya tipi kıyılarda çok sayıda koy ve körfezler yer alır.

Boyuna tipi kıyılara bağlı olarak kıyıların falezli kıyıları olarak deniz altında uzanması, kıyı şeridinde derinliklerin fazla olmasına neden olmuştur. Bu özellikler kıyılarda duvar dalışları yapılmasına imkân sağlamıştır.

Yöre kıyılarındaki deniz suyu sıcaklığı, deniz suyu berraklığı ve görüş mesafesi oldukça fazladır. Su altı dalış turizmi için ideal sıcaklık 18 °C olup, yılın büyük bir bölümünde deniz suyu sıcaklığı bu değer ve üzerindedir. Yöre kıyılarındaki deniz suyu sıcaklığı da dalış turizmi için oldukça idealdir. Yöre kıyılarında dalış turizmi yaz aylarında yoğunluk yaşansa da 12 ay dalış yapılabilir. Yanı sıra deniz sıcaklık değerlerine göre dalış yapan balıkadamlara, dalış okulları tarafından gerekli dalış elbisesi sağlanmaktadır. Bu da yöre kıyılarını su altı dalış turizminde önemli bir konuma getirmektedir. Yanı sıra yöredeki iklim şartları su altı dalış turizmi için de elverişlidir. Yöre kıyılarında bu türden çekicilikler araştırma alanına yerli ve yabancı birçok turisti çekmektedir.

Yöre kıyıları su altı arkeolojisi araştırmaları açısından önemli buluntuların elde edildiği kıyıları özelliğindedir. Bugüne kadar bulunan ve çıkarılmış en eski batık olan Uluburun Batığı araştırma alanı kıyılarında bulunmuştur. Uluburun Batığı'nın bulunması ile yöre kıyılarının uluslararası tanınırlığı önemli ölçüde artmıştır. Bu batık sayesinde yöre kıyılarına çeşitli ülkelerden balıkadamların ilgisi artmıştır. Çıkarılan batığın orijinali Bodrum Su Altı Müzesi'nde sergilenirken, replikası araştırma alanı kıyılarındaki arkeopark alanına batırılmış ve kontrollü dalışlara açılmıştır. Hidayet Koyu'ndaki bu arkeopark alanı yöreye gelen balıkadamların büyük ilgisini çekmektedir.

Araştırma alanında yer alan Kekova Batık Kenti su altı dalış turizmi açısından oldukça önemli bir çekicilik alanıdır. Ancak Kekova'da su altında kalan yerleşme kalıntıları dalışlara yasaklanmıştır. Bunun nedeni ise yöredeki batık kentin korunmasıdır. Son dönemlerde ise yörenin dalış turizmine açılması için gerekli girişimlerde bulunulmuş ve olumlu dönütler

alınmaya başlanmıştır. Türkiye'nin dalışa yasak birçok alanın dalışlara açılması için gerekli girişimler başlatılmıştır. Dalışa açılacak alanlardan biri de Kekova Batık Kenti'dir. Yöre kıyılarının koruma-kullanma dengesine içerisinde dalışlara açılmasına dikkat edilmelidir. Yöre kıyılarının sadece belirli alanlarında dalış izni verilmesi, tamamen dalışlara açılmaması gerektiği kanaatindeyim. Çünkü yöredeki dalışların batık alanlarına zarar verebileceği düşüncesindeyim.

Araştırma alanındaki flora ve fauna çeşitliğinin nispeten fazla olması dalış turizminin önemli çekiciliklerindedir. Bu çeşitliği korumak için yöre kıyıları "Kaş-Kekova Özel Çevre Koruma Bölgesi" olarak ilan edilmiştir. Bu koruma bölgesi, birçok paydaşın destekleriyle Kaş-Kekova kıyı şeridinde flora ve faunayı korumak için çeşitli girişimlerde bulunmaktadır. Yöre kıyılarında nesli tehlikede olan balık türlerinin korunmasına dikkat edilerek, bu tür balıkların avlanması yasaklanmıştır. Buna rağmen, yöre kıyılarında geçmişe oranla tür çeşitliliği ve sayısında azalmalar yaşanmaktadır. Yöredeki izinsiz avlanmalar, trol ve zıpkınla avcılık, zamansız avlanmalar ve denizin kirletilmesi gibi sebeplerden dolayı türlerin azaldığı düşünülmektedir. Yanı sıra su altı dalış turizmi son zamanlarda yöre kıyıları için baskı oluşturmuştur. Bu da yöredeki balık türlerinin zarar görmesine neden olabilmektedir. Yöre kıyılarında önemli bir çekicilik olan flora ve fauna zenginliğinin korunması, dikkat edilmesi gereken bir konudur.

Yöre kıyıları deniz turizmi açısından Türkiye'deki önemli destinasyonlardan birisidir. Bu nedenle yöre kıyılarında dalış turizminin yanı sıra birçok turizm çeşidi birlikte yapılmaktadır. Yöredeki turizm çeşitliliğinin fazla olması dalış turizminin gelişmesine katkı sağlamaktadır. Yöredeki dalış okullarının etkili tanıtım yapması, diğer turizm faaliyetlerine katılan kişilerin ilgisini çekmektedir.

Yöredeki dalış fiyatlarının son dönemlerde daha uygun tarifelere çekilmesi birçok kişinin dalış yapmasının önünü açmıştır. Yöredeki veya herhangi bir dalış mevkindeki dalış fiyatlarının düşük seviyede olması fiziki kapasitenin aşılmasına neden olabilir. Fiziki kapasitesinin aşılması kıyıları olumsuz etkilemektedir. Bu nedenle yörede fiyat ile kapasite dengesinin gözetilmesi gerekmektedir.

Araştırma alanı kıyılarında düzenlenen su altı sporları, yöre kıyılarına büyük bir canlılık getirmektedir. Belirli günlerde düzenlenen Türkiye ve Dünya su altı şampiyonaları yörenin tanıtımı açısından oldukça önemlidir. TSSF ve CMAS tarafından desteklenen bu tür yarışlar yöre kıyılarına binlerce yerli ve yabancı balıkadamı çekmektedir. Böylelikle yurt içi ve yurt dışından su altı dalış turizminin tanıtımı yapılmaktadır.

Yöredeki dalış okulları reklam ve tanıtım faaliyetlerini etkin bir şekilde yaparak dalış turizmine olan ilginin artmasını sağlamaktadır. Araştırma alanındaki birçok dalış okulu özel reklam ve tanıtım günleri düzenleyerek dikkatleri çekmek istemektedir. Bu da dalış turizmine olan ilgiyi her geçen gün arttırmaktadır. Ayrıca dalış okullarının dalış mevkilerinin özelliklerini ve tür çeşitliliğini gösteren kitap ve kitapçık hazırlanması, katılımcıların dalış mevkileri hakkında bilgi edinmesini sağlamıştır. Böylece balıkadamlar dalış mevkileri hakkında bilgi sahibi olup, bilinçli bir şekilde dalışlar yapılabilmektedir. Bu da yöredeki dalış turizminin gelişmesine katkı sağlamaktadır.

Araştırma kapsamında Kaş ve Demre ilçesi kıyılarında dalış yapan balıkadamlar araştırma alanının evreni olarak kabul edilmiştir. Araştırma alanında 2018 Temmuz ve 2019 Mayıs aylarında anket ve mülakatlar düzenlenmiştir. Yöre kıyılarındaki yıllık dalışlar da göz önünde bulundurarak, evreni temsil güçteki 294 yerli ve yabancı balıkadam ile anket uygulanmıştır.

Ankete katılan yerli balıkadamların %63,7'si erkek ve %36,3'ü kadındır (Tablo 12). Yabancı katılımcıların ise %55,8 erkek ve %44,2'si kadın balıkadamlardan oluşmaktadır (Tablo 12). Hem yerli hem de yabancı katılımcılarda erkek balıkadam oranı fazladır.

Ankete katılan yerli balıkadamların öğrenim durumlarına bakıldığında; lisansüstü ve lisans öğrenimi görenlerin oranı %75,7'yken, ön lisans, ortaöğretim, ortaokul ve ilkokul öğrenimi görenlerin oranı %24,2 olduğu görülmektedir (Tablo 13). Yabancı turist olan balıkadamların ise, lisansüstü ve lisans öğrenim görenlerin oranı %83,7'yken, ön lisans, ortaöğretim, ortaokul ve ilkokul öğrenim görenlerin oranı %16,2 olduğu görülmektedir (Tablo 13). Yöre kıyılarında su altı dalış turizmine katılan yerli ve yabancı balıkadamların eğitim seviyelerinin yüksek olduğu anlaşılmaktadır.

Araştırmaya katılan yerli balıkadamların mesleklerine baktığımızda, %13,1'i akademisyen, %6'sı hâkim/savcı/avukat, %10'u mühendis/mimar, %10,8'i öğretmen, %8'i memur, %9,6'sı sağlık çalışanı, %4'ü işçi, %9,2'si serbest meslek, %0,8'i güvenlik görevlisi, %6'sı dalış eğitmeni, %6,4'ü emekli, %6,8'i öğrenci ve %9,3'ü diğer meslek gruplarına aittir (Tablo 14). Yabancı turist olan balıkadamların ise, %20,9'u akademisyen, %7'si hâkim/savcı/avukat, %16,3'ü mühendis/mimar, %9,3'ü öğretmen, %2,3'ü memur, %4,7'si sağlık çalışanı, %2,3'ü işçi, %9,3'ü serbest meslek, %14'ü emekli, %7'si öğrenci ve %6,9'u diğer meslek gruplarına aittir (Tablo 14). Balıkadamların ekonomik getirisi yüksek meslek gruplarına sahip kişiler olduğu anlaşılmaktadır. Yörenin ekonomik seviyesi yüksek balıkadamlara hitap etmesi, su altı dalış turizminin gelişimini olumlu yönde etkilemektedir.

Ankete katılan yerli katılımcıların yaş durumlarına baktığımızda, 18-40 yaş arası balıkadamlar %60,5'ini oluştururken, 40-70 yaş aralığındaki balıkadamlar %39,5'i oluşturmaktadır (Tablo 15). Yabancı turist olan balıkadamların yaş durumlarını incelediğimizde, 18-40 yaş arasındakilerin %55,8'ini, 40-70 yaş arası olanlar %44,2'sini

oluşturmaktadır (Tablo 15). Buna göre yerli ve yabancı balıkadamların çoğunlukla 18-40 yaş arasında olduğu görülmektedir. Yöre kıyılarında çeşitli deneyim ve tecrübeye sahip kişilere yönelik dalış mevkilerinin bulunması bir avantajdır.

Araştırmaya katılan yerli balıkadamların ikamet yerlerine baktığımızda, %35,5'i İstanbul ili, %16,3'ü İzmir ili, %8,4'ü Ankara ili, %22,3'ü Antalya ili ve %12,4'ü diğer illerden dalış yapmak üzere yöreyi ziyaret etmişlerdir (Tablo 16). Yabancı turist olan balıkadamların ikamet ettikleri ülkelere baktığımızda ise, %34,9'u Almanya, %4,7'si İngiltere, %11,6'sı Yunanistan, %23,3'ü Rusya, %7'si Ukrayna ve %11,6'sı diğer ülkelere dendirler (Tablo 16). Yerli balıkadamların yöre kıyılarına çoğunlukla İstanbul, İzmir ve Antalya illerinden katılım sağladığı görülmektedir. Yabancı balıkadamların da çoğunlukla Almanya, Rusya ve Yunanistan'dan katılım sağladıkları görülmektedir. Yöre kıyıları bu açıdan ulusal ve uluslararası bir çekim etkisi yarattığı anlaşılmaktadır.

Ankete katılan yerli balıkadamların yıllık gelirlerine baktığımızda, %15,6'sı 2-40 bin TL arası bir gelire sahipken, %84,5'i 40 bin TL ve üstü bir gelire sahiptir (Tablo 17). Yabancı turist olan balıkadamların ise, %9,3'ü 2-40 bin \$ arası bir gelire sahipken, %91'i 40 bin \$ ve üstü gelire sahiptir (Tablo 17). Yöre kıyılarında dalış yapan yerli ve yabancı balıkadamların ekonomik seviyeleri yüksek bireylerdir. Bu da dalış turizminin yöre ekonomisine katkısının yüksek olduğunun bir göstergesidir.

Yöredeki yerli balıkadamların %33,5'i 1 yıldızlı, %19,1'i 2 yıldızlı ve %47,4'ü 3 yıldızlı balıkadamlardan oluşmaktadır (Tablo 18). Yabancı turist olan balıkadamların ise, %37,2'si 1 yıldızlı, %27,9'u 2 yıldızlı ve %34,9'u 3 yıldızlıdır. (Tablo 18). Buna göre yerli ve yabancı balıkadamların çoğunlukla 1 ve 3 yıldızlı balıkadam olmakla birlikte, 2 yıldızlı balıkadamların oranı da yüksektir. Bu nedenle yöre kıyıları hem tecrübeli hem de belli bir tecrübeye sahip balıkadamlara hitap etmektedir. Yöre kıyıları yeni tecrübe kazanmak isteyenler için de uygun

dalış mevkilerine sahiptir. Bu dalış mevkileri özellikle 1 yıldızlı balıkadamlar için uygundur. Ayrıca yabancı balıkadam oranlarının dengeli bir şekilde dağılması dalış eğitimlerinin sürekliliğinin bir göstergesidir.

Ankete katılan yerli balıkadamların ne kadar süredir dalış yaptıklarına baktığımızda, %35,1'i 1-3 yıl, %22,3'ü 4-7 yıl, %14,7'si 8-10 yıl, %14,3'ü 11-15 yıl, %7,2'si 16-20 yıl, %4,4'ü 21-25 yıl ve %2'si 26 yıl ve üstü süredir dalış yapmaktadır (Tablo 19). Yabancı turist olan balıkadamlar ise, %30,2'si 1-3 yıl, %25,6'sı 4-7 yıl, %20,9'u 8-10 yıl, %11,6'sı 11-15 yıl, %7'si 16-20 yıl ve %4,7'si 21-25 yıldır dalış yapmaktadır (Tablo 19).

Ankete katılan yerli balıkadamların dalış aktivitelerine hangi kurum aracılığıyla katılım gösterdiklerini incelediğimizde %61,4'ü dalış okullarıyla katılım sağlarken, %27,9'u da kendi imkânlarıyla katılmıştır (Tablo 20). Yabancı balıkadamların ise, %41,9'u dalış okulları, %32,6'sı seyahat acenteleri ve %25,6'sı da kendi imkânlarıyla katılım sağlamıştır (Tablo 20). Buna göre yerli balıkadamların katılım sağlamasında dalış okullarının etkinliği göze çarparken, yabancı balıkadamlar da dalış okulları ve seyahat acenteleri aracılığıyla dalış yapmaktadırlar. Yöre kıyılarındaki seyahat acentelerinin etkinliği su altı dalış turizminin ulusal ve uluslararası tanınırlığına katkı sağlamaktadır.

Ankete katılan yerli katılımcıların görüşlerine göre; Demre ilçesinde bulunan (Kekova) batık şehir denilen yerleşme kalıntılarının ve arkeolojik kalıntıları yeterli çekicilik yaratmaktadır önermesine yerli katılımcıların %81,7'si katıldıklarını belirtmişken, %12,7'si fikrim yok ve %5,6'sı katılmadıklarını belirtmiştir (Tablo 48). Yabancı turist olan balıkadamların %81,4'ü katıldıklarını belirtmişken, %16,3'ü fikrim yok demiş ve %2,3'ü katılmadıklarını belirtmiştir (Tablo 48). Bu sonuçlara göre Kekova'daki batık kent denilen su altı yerleşme kalıntılarının dalış turizminde oldukça önemli bir yeri bulunmaktadır. Yöre

kıyılarındaki batık alanlarının koruma-kullanma dengesi içerisinde dalış turizmine kazandırıldığında önemi daha da artacaktır.

Ankete katılan yerli balıkadamların görüşlerine göre; Kaş ve Demre ilçesi kıyıları su altı flora ve faunası açısından zengindir önermesine %92,4'ü katıldıklarını belirtmişken, %5,6'sı katılmadıklarını belirtmiştir (Tablo 50). Yabancı turist olan balıkadamların ise %95,3'ü katıldıklarını belirtmişken, %4,7'si katılmadıklarını belirtmiştir (Tablo 50). Bu görüşlere göre araştırma alanı kıyılarının su altı flora ve faunası bakımından oldukça zengindir. Ancak son zamanlarda ekolojik kapasite aşımıyla türler üzerindeki baskı artmaktadır. Bu nedenle dalış eğitmenlerinin balıkadamlara bu konuda gerekli ikazlarda bulunması gerektirmektedir.

Ankete katılan yerli balıkadamların görüşlerine göre; Kaş ilçesi kıyıları batıklar açısından zengindir önermesine %96'sı katıldıklarını belirtmişken, %4'ü katılmadıklarını belirtmiştir (Tablo 51). Yabancı turist olan balıkadamların ise %62,8'i katıldıklarını belirtmişken, %30,2'si fikrim yok demiş ve %7'si katılmadıklarını belirtmiştir (Tablo 51). Araştırma alanı kıyıları batıklar açısından oldukça zengin olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca yöre kıyılarındaki yapay resif alanları ile arkeopark alanlarının olması bu sonucun çıkmasında etkili olmuştur.

Ankete katılan yerli balıkadamların görüşlerine göre; Kaş ve Demre ilçesi kıyıları su altı dalış turizmi tanıtımını yeterli bulmaktayım önermesine %60,2'si katıldıklarını belirtmişken, %34,3'ü katılmadıklarını belirtmiştir (Tablo 52). Yabancı turist olan balıkadamların ise %69,8'i katıldıklarını belirtmişken, %23,3'ü katılmadıklarını belirtmiştir (Tablo 52). Buna göre yerli balıkadamları araştırma alanında tanıtımını yeterli bulsalar da yaklaşık %35'i yetersiz bulmaktadır. Dolayısıyla araştırma alanı tanıtımını için ulusal düzeyde gerekli çalışmaların arttırılması gerekmektedir. Ancak yabancı katılımcıların çoğunluğu tanıtımını yeterli bulmaktadır. Yöre kıyılarının uluslararası arenadaki tanıtımının iyi yapıldığının bir

göstergesidir. Araştırma alanı kıyılarının tanıtımında su altı dalış şampiyonaların etkinliği oldukça önemlidir.

Ankete katılan yerli balıkadamların sağladığı verilere göre; Türkiye’de su altı dalış turizmi devlet tarafından yeterince desteklenmektedir önermesine %33,8’i katıldıklarını belirtmişken, %55,8’i katılmadıklarını belirtmiştir (Tablo 57). Buna göre araştırma alanı kıyılarındaki su altı dalış turizmi devlet tarafından yeterince desteklenmemektedir. Yöre kıyılarının devlet tarafından gerekli desteklerin sağlanması gereklidir.

Ankete katılan yerli balıkadamların görüşlerine göre; Kaş ilçesi kıyılarında su altı dalış turizmi denizaltı flora ve faunasına zarar vermektedir önermesine %39,4’ü katıldıklarını belirtmişken, %54,3’ü katılmadıklarını belirtmiştir (Tablo 59). Yabancı turist olan balıkadamların ise %41,9’u katıldıklarını belirtmişken, %51,2’si katılmadıklarını belirtmiştir (Tablo 59). Hem yerli hem de yabancı balıkadamlar dalış turizminin su altı flora ve faunasına zarar vermediği görüşünde olsa da aslında zarar verdiği görüşünü benimseyenlerin oranı da hayli yüksektir. Bu nedenle su altı dalış turizmi yapan balıkadamların dalış eğitmenleri tarafından uyarılması gerekmektedir.

Ankete katılan yerli balıkadamların görüşlerine göre; dalış için balıkadamlara verilen dalış eğitim süreci yeterlidir önermesine %76,5’i katıldıklarını belirtmişken, %21,9’u katılmadıklarını belirtmiştir (Tablo 69). Yabancı balıkadamların ise %55,8’i katıldıklarını belirtmişken, %44,2’si katılmadıklarını belirtmiştir (Tablo 69). Yöre kıyılarındaki dalış okullarında dalış öncesi gerekli eğitim çoğunlukla verilmektedir.

Sonuç olarak araştırma alanı kıyılarında su altı dalış turizmi, yerli ve yabancı balıkadamların çekim merkezi halinde gelmeye başlamıştır. Ancak son zamanlarda dalış baskının artması, yöre kıyılarını olumsuz etkilemektedir. Bu nedenle yöre kıyılarındaki dalış

turizminin kullanma-koruma dengesi içerisinde kendisine bir istikamet çizmesi gerekir. Bu da hem flora ve fauna çeşitliliğinin korunması, hem de sürdürülebilir bir su altı dalış turizmi açısından gerekli görünmektedir.

Yörede dalış turizminde yaşanan sorunlar ise şunlardır:

1. Yöre kıyılarında son dönemlerde artan su altı dalış turizmi yöredeki su altı flora ve faunasını olumsuz etkileyebilmektedir. Ayrıca yöredeki diğer deniz turizmi faaliyetlerinin artması da su altı flora ve faunasını olumsuz yönde etkilemektedir.

2. Kekova yöresinin bir kısmı (adanın kuzeyi) su altı dalış turizmine yasaktır. Su altı dalış turizminin önemli çekiciliklerinden olan Kekova Batık kentin dalışa yasak olması, su altı dalış turizminin yöredeki gelişimini olumsuz yönde etkilemektedir.

3. Dalış turizmi paydaşları mülakatlar sonucunda yöre kıyılarında şamandıra eksikliğine vurgu yapılmıştır. Şamandıra eksikliği hem su altı jeomorfolojisine hem de su altı flora ve faunasına zarar vermektedir. Özellikle yat teknelerinin kıyı açıklarındaki birçok mevkiye demir atması kıyı açıklarının flora ve fauna çeşitliliğini olumsuz yönde etkilemektedir.

4. Yöre kıyılarında denize tekneden veya bireysel olarak birçok atık atılmaktadır. Bu su altı yaşamını olumsuz etkilemektedir. Özellikle tekne atıklarının kıyı açıklarında olması derinlere inmesine neden olmakta ve canlı yaşamını tehdit etmektedir.

5. Yöre kıyılarının bazı alanlarında trol ve zıpkınla avcılık yapılmaktadır. Bu avcılık yöre kıyılarındaki balık popülasyonunu olumsuz yönde etkilemektedir.

6. Mülakatlar sonucunda özellikle basınç odasının eksikliğine vurgu yapılmıştır. Yöre kıyılarında basınç odasının bulunmaması su altı dalış turizmi açısından büyük bir sorun oluşturmaktadır.

7. Yöre kıyılarında dalış yapmaya gelen yabancı turist balıkadamların dalış eğitimleri sırasında iletişim sorunundan kaynaklı bazı sorunlar yaşanmaktadır.

8. Yöre kıyılarındaki yapay resifler ve arkeopark alanları sınırlıdır.

9. Arazi çalışmaları sırasında yöre kıyılarında dalış teknelerinin bir kısmının dalış ekipman ve donanımının yetersiz olduğu görülmüştür.

10. Yöre kıyılarında dalış fiyatlarının farklılık gösterdiği gözlemlenmiştir. Mülakatlar sonucunda da dalış fiyatlarının dalış okulları inisiyatifinde kaldığı vurgulanmıştır.

11. Mülakatlar sonucunda dalış okullarının vergi yükümlülüklerin yüksek olduğu vurgulanmıştır. Bu da dalış fiyatlarına yansımakta ve dalış turizminin gelişmesini olumsuz yönde etkilemektedir.

12. Yöre kıyılarının Özel Çevre Koruma Bölgesi olarak korunmasına rağmen, su altı flora ve fauna popülasyonu yeterli şekilde korunmamaktadır. Yörede özellikle *lahoz* ve *orfoz* türlerinde ciddi azalmalar görülmektedir.

13. Mülakatalarda yöre kıyılarında izinsiz gece dalışların yapıldığı vurgulanmıştır. Bu dalışlar balıkadamların can güvenliğini tehdit etmektedir.

14. Mülakatlar sonucunda yöre kıyılarında su altı dalış turizminin devlet tarafından yeterince desteklenmediği belirtilmiştir. Aynı şekilde yerel yönetimlerinde dalış turizmine desteklerinin yetersiz kaldığı söylenmiştir.

15. Mülakatlardan yapay resiflere yapılan dalışlar sırasında balıkadamların dikkatli davranmadıkları belirtilmiştir. Yapay resiflerin hassas davranılması ve dalış sırasında resife herhangi bir temasta bulunulması zarar vermektedir.

16. Yöre halkının su altı dalış turizmine karşı tutumunun olumsuz yönde olması, dalış turizminin gelişimini olumsuz yönde etkileyebilmektedir.

17. Yöre kıyılarındaki yat, tekne ve gemi hareketliliği su altı görüşünü yer yer kısıtlamaktadır. Bu da dalış yapan balıkadamları olumsuz etkileyebilmektedir.

18. Yöre kıyılarındaki bazı dalış mevkilerinde görülen akıntılar balıkadamları bazı zamanlarda zor durumda bırakabilmektedir. Akıntılı alanlarda dalış yapılırken dikkat edilmesi gerekmektedir.

19. Araştırma alanında bulunan Kekova yöresinde adaların kıyılarında yer alan kıyı yerleşmelerinin sular altında kalması koruma amaçlı dalışa yasak alanların oluşturulmasına yol açmıştır. Bu da yöre kıyılarındaki dalış turizminin gelişmesini sınırlandırmıştır.

Dalış turizminde yaşanan sorunların çözüme kavuşturulması adına getirdiğimiz öneriler şunlardır:

1. Kekova Batık Şehrinin bazı kesimleri su altı dalış turizmine kazandırılmalıdır. Bu batık alanlarının koruma-kullanma dengesi içerisinde dalış turizmine kazandırılmasına dikkat edilmelidir. Batık alanlarının tamamının dalış turizmine kazandırılması korunmayı zorlaştıracığı için, belirli batık alanları dalışa açılmalıdır. Buralarda da rehber balıkadamlar eşliğinde dalışa izin verilmelidir.

2. Mülakatlar sonucunda belirli noktalardaki şamandıra eksikliğine vurgu yapılmıştır. Bundan dolayı dalış mevkileri çevresine gerekli sayıda şamandıra konulmalıdır. Şamandıra kullanımıyla birlikte su altı jeomorfolojisi, florası ve faunası korunmuş olacaktır. Böylelikle sualtı jeomorfolojisi ve canlı çeşitliliğinin korunmasıyla su altı dalış turizmi olumlu yönde etkilenecektir.

3. Su altı dalış turizmine katılan balıkadamların tecrübeli veya tecrübesiz oluşları dikkate alınmayarak, gerekli eğitimlerin verilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda dalış okulları gerekli eğitimleri vermeli, kamu kurum ve kuruluşları ise verilen eğitimin denetimini yapmalıdır. Ayrıca dalış okulları, yöre kıyılarının su altı jeomorfolojisi ve canlı çeşitliliğiyle ilgili bilgi kitapçıkları hazırlayıp balıkadamlara dağıtılmalıdır. Böylece daha bilinçli dalışlar yapılarak, su altı canlılığı korunmuş olacaktır.

4. Araştırma sırasında yapılan mülakatlar sonucu ortaya çıkan bir sorunda tekne veya kişisel atıklardır. Günde iki kez dalış yapmaya çıkan bazı dalış tekneleri atıklarını denizlere atabilmektedir. Deniz hareketliliği de atık sorununu arttırmaktadır. Dalış, balıkçı, yat ve tur teknelerinin atık sularına yönelik mavi kart sisteminin geliştirilmesi gerekmektedir. Sivil toplum kuruluşlarının da su altını temizleme faaliyetlerini arttırmaları gerekmektedir. Ayrıca yöre halkı, turistler ve tekne sahipleri bu konuda bilgilendirilmeli ve konu ile ilgili eğitimler düzenlenerek, farkındalık düzeyi artırılmalıdır.

5. Yöre kıyıları Özel Çevre Koruma Bölgesi olarak korunmaktadır. Ancak araştırma alanında avlanması yasak olan bazı türlerin avlandığı bilgilerine ulaşılmıştır. Ayrıca trol ve zıpkınla avcılıkta bazı alanlarda yapılmaktadır. Bu konuda ilgili kuruluşların tedbirler alması gerekmektedir. Buna yönelik caydırıcı cezalar uygulanması gerekmektedir. Yöre halkı ve balıkçılara bu konuda gerekli eğitimler verilerek avlanması yasak olan türler tanıtılmalıdır. Böylelikle su altı fauna çeşitliliği korunmuş olacaktır.

6. Anket ve mülakatları sonucunda araştırma alanında basınç odasının olmadığı belirtilmiştir. Basınç odaları dalış sırasında vurgun yiyen dalıcıların tedavisi için kullanılır. Basınç odaları su altı dalış turizminin olduğu yerlerde hayati önem taşımaktadır. Bu nedenle yörede yapılacak basınç odası ile dalışlar daha güvenli bir şekilde yapılabilir.

7. Mülakatlar neticesinde yöre kıyılarındaki dalış turizmin sürdürülebilirliğinin sağlanması üzerinde durulmuştur. Su altı dalış turizminin sürdürülebilir bir şekilde yapılması için, dalış turizminin tüm paydaşlarıyla birlikte hareket edilmesi gerekmektedir. Buna yönelik olarak dalış okulları, su altı dernekleri, yerel yönetimler ve yöre halkı işbirliği yapılarak, dalış turizminin sürdürülebilirliği konusunda çalışmalar yapmak durumundadır.

8. Yöre kıyılarındaki su altı dalış turizmi sadece dalış okullarının tanıtım ve reklam faaliyetleri ile değil, devlet tarafından da bu faaliyetlerin desteklenmesi gerekmektedir. Yöredeki dalış mevkileri dünyanın gözde dalış mevkileri arasına girebilme potansiyeline sahiptir. Bu nedenle dalış okullarının yanı sıra, devlet tarafından özel bir tanıtım ve reklam çalışmaları yapılmalıdır. Bu bağlamda yörede uluslararası düzeyde su altı organizasyonlarına daha fazla yer verilmelidir.

9. Mülakatlar sonucunda dalış yaş sınırlamasının çok yüksek olduğu belirtilmiştir. TSFF su altı dalışı yapabilmek için 14 yaş sınırı getirmiştir. Dünyadaki yaş sınırı ise 11'dir, hatta 8 yaşa kadar inmektedir (CMAS, PADI, SSI). Bu nedenle dalış yaş sınırının dünya standartlarına indirilmesi gerekmektedir.

10. Yöredeki dalış turizminin ekonomik getirisi yüksek seviyelerdedir. Bu nedenle ekonomik getirisi göz önünde bulundurarak, su altı dalış turizmin gelişmesine ve geliştirilmesine önem verilmelidir. Bu bağlamda yöre kıyılarındaki dalış yoğunluğunun sadece yaz aylarında değil, tüm yıla yayılması için reklam ve tanıtım çalışmaları yapılmalıdır.

11. Yöre kıyılarına yeni dalış mevkileri kazandırmak için yapay resifler oluşturulmaktadır. Bu bağlamda yöre kıyılarında birçok yapay resif alanı bulunmaktadır. Bu yapay resif alanlarının yöredeki dalış turizm yoğunluğu da göz önünde bulundurarak

arttırılmalıdır. Yapay resif alanı oluşturmak için de gerekli izin işleri çok uzun sürmektedir. Bu nedenle yasal prosedür hafifletilmeli, işlemler hızlandırılmalıdır.

12. Su altı arkeopark alanları balıkadamları için oldukça ilgi çekici alanlardır. Yöre kıyılarında da bulunan “Kaş Su Altı Arkeoparkı” önemli bir çekicilik oluşturmaktadır. Su altı dalış turizminin geliştirmek adına, su altı arkeolojik buluntularında olduğu su altı arkeopark alanları oluşturulmalıdır.

13. Yöre kıyılarındaki dalış teknelerinin bazılarının yeterli ekipman ve donanıma sahip olmadığı belirtilmiştir. Bu nedenle teknelerin yeterli dalış ekipmanı ve donanımları için kamu tarafından desteklenmeli ve denetlenmelidir.

14. Araştırma sonucunda dalış teknelerin kamu kuruluşlarına ödemiş oldukları vergilerin fazla olduğundan bahsedilmiştir. Bu bağlamda dalış turizminin daha uygun fiyata yapılabilmesi için, dalış teknelerinin vergi yükümlülükleri azaltılmalıdır.

15. Balıkadam ehliyet alma süreçlerindeki eğitimlerin kalitesi arttırılmalı ve bröve alım süreleri uzatılmalıdır. Uygulamalı eğitimlere daha uzun süre ayrılmalıdır.

16. Yöre kıyılarındaki su altı arkeolojik değerlerinin korunmasına dikkat edilmelidir. Bu bağlamda sahil güvenliğinin gerekli önlemleri alması gerekmektedir.

17. Yöredeki dalış turizmi paydaşlarıyla ve akademik çevreler birlikte yöre kıyılarında gerekli bilimsel çalışma yürütmelidirler. Böylelikle dalış turizminin gelişmesinin nasıl ve ne yönde olacağı belirlenebilir. Bu anlamda araştırmamız önemli bir kaynak oluşturacaktır.

18. Kaş-Kekova Özel Çevre Koruma Bölgesinde koruma altına alınan türler bulunmaktadır. Dalış eğitmenleri bu türlerin korunması konusunda balıkadamları uyarmalıdır. Balıkadamların özellikle Akdeniz Foku mağaralarına girmemesi konusunda uyarılmalıdır.

19. Araştırma alanı kıyılarındaki dalış mevkilerinin birçoğunun derinlikleri oldukça fazladır. Bu mevkilere izinsiz ve tek başına yapılan dalışlar oldukça tehlikelidir. Bu nedenle bu dalış mevkilerindeki kontroller arttırılmalı ve izinsiz dalışlar engellenmelidir.

20. Yöre kıyılarında dalış fiyatlarının farklılık göstermesi dalış turizmini olumsuz yönde etkilemektedir. Dalış fiyatlarına belirli bir standart getirilmelidir.

21. Araştırma alanındaki su altı dalış turizmi ile ilgilenen dernek ve sivil toplum kuruluşların sayısı arttırılmalıdır.

22. Araştırma sonucunda Kaş ilçesinde konaklama ücretlerinin yüksek olduğu belirtilmiştir. Bu nedenle yöredeki konaklama fiyatları denetim altında tutulmalıdır.

Kaynakça

- Akça, N., Araç, N. & Oruç, A. (2012). Kaş-Kekova deniz koruma alanı proje raporu. *WWW-Türkiye (Doğal Hayatı Koruma Vakfı)*, İstanbul, 1-18.
- Akkoç, T. (2013). *Bozcaada, Eceabat ve Gökçeada ilçeleri (Çanakkale ili) kıyılarında sualtı dalış turizmi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Çanakkale.
- Aksoy, Y.S. (2011). Kaş-Kalkan planlama alt bölgesi Kaş ilçe merkezi (Antalya) 1/25.000 ölçekli çevre düzenleme planı. *Ada Planlama, Mim. Müh. Hiz. Ltd. Şti.* 1-75.
- Alparslan, M., Odabaşı, D.A., Dikilitaş, K. ve Özalp. H. B. (2008). Underwater tourism of Türkiye and new apporoach. *V. Uluslararası STK'lar Kongresi* içinde. Çanakkale: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi.
- A. G. Bilgin Altınöz. (2012). Kültürel miras ve koruma anlayışının tarihsel gelişimi, M. Ersoy (Ed.) *Kentsel Planlama Ansiklopedik Sözlük* (ss. 305-310). İstanbul: Ninova Yayıncılık.
- Arda, Y. ve Yokeş, M.B. (2014). Kaş-Kekova özel çevre koruma bölgesi Orfoz-Lahoz-Fangri popülasyonlarını izleme projesi final raporu. *T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Doğal Hayatı Koruma Vakfı (WWF) ve Haliç Üniversitesi.* İstanbul. 1-50.
- Aslan, E. (2011). *Kekova bölgesi limanları* (Yayımlanmamış doktora tezi). Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Aslan, E. (2014a). Kekova bölgesi sualtı araştırmaları “Aperlai limanı”. Dörtlük, K., Kahya, T., Seyhan, B.R. & Ertekin, T. (Ed.). *Uluslararası Genç Bilimciler Buluşması I: Anadolu Akdeniz Sempozyumu* içinde (ss. 9-21). Antalya: Suna-İnan Kıraç Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü.

- Aslan, E. (2014b). Kekova Bölgesinde Bulunan Antik Çağ Limaları. *TINA Denizcilik ve Arkeoloji Dergisi*, 2, 57-75.
- Aslan, E. ve Erdoğan, L., U. (2013). Kekova Sualtı Arkeolojik Araştırmaları (Kekova Underwater Archaeological Survey) 2. *Turgut Reis ve Türk Denizcilik Tarihi Uluslararası Sempozyumu* (ss. 70-93). Muğla: Bodrum Belediyesi.
- Aslan, E. ve Kılıç, Y. (2016). Kekova Adası arkeolojik yüzey/sualtı araştırması 2015. C. Keskin (Ed.), 34. *Araştırma Sonuçları Toplantısı* içinde (ss. 27-50). Edirne: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı.
- Aslan, E., Kılıç, Y., Göçer, Y., Boran, H. ve Orhan, U. (2016). Kekova Adası arkeolojik yüzey/sualtı araştırmaları-2016. Keskin (Ed.). 35. *Araştırma Sonuçları Toplantısı* içinde (ss. 425-440). Bursa: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı.
- Atalay, İ. (1982). *Türkiye Jeomorfolojisine Giriş*. İzmir: Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi Yayınları (9).
- Atalay, İ. ve Mortan, K. (2011). *Türkiye Bölgesel Coğrafya*. İstanbul: İnkılap.
- Avcı, P. (2015). *Demre kıyı akiferinde (Antalya) sürdürülebilir yeraltı suyu kullanımının sayısal akım modellemesi ile incelenmesi* (Yayımlanmamış doktora tezi). Hacettepe Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Babazade, Ü. (2017). *Sualtı dalış turizmi paydaşları ile İzmir sualtı dalış turizmine yönelik bir swot analize* (Yayımlanmamış yüksek lisan tezi). Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Burdur.

- Balkozak, Ö. (2007). *Tunç Çağ'da doğu Akdeniz'de ticaret ve gemi teknolojisi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Bass, F.G. (1986). Underwater Excavation of The Uluburun Shipwreck. *VIII. Kazı Sonuçları Toplantısı II.* içinde (ss.291-302). Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı.
- Bass, F.G., Pulak, C., Collon, D. ve Weinstein, J. (2010). The bronz Age Shipwreck at Uluburun: 1986 Campaign. *American Journal of Archaeology*, 93, 1-29.
- Başak, E. (2012). Kaş-Kekova deniz koruma alanının yerel kalkınmanın sürdürülebilirliği üzerindeki etkilerinin ekonomik değerlendirilmesi. (Plan Bleu Raporu). *Doğayı Koruma Vakfı (WWF)*, 1-46.
- Boye, R. (1989). *Underwater Paradise*. London: Harry N. Abrams,
- Can, A. (2016). *SPSS ile Bilimsel Araştırma Sürecinde Nicel Veri Analizi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Ceylan, T. (2016). Mavi Rüya, Kekova. *Sahil Güvenlik Dergisi*, 22, 16-23.
- Ceylan, T. (2018a) Kaş Uçak batığı. Savoia Marchetti SM.79 “Sparviero” [Fotoğraf].
- Ceylan, T. (2018b) Osmanlı Batığı [Fotoğraf].
- Ceylan, T. (2018c) Yapay resif Tank Batığı [Fotoğraf].
- Ceylan, T. (2018d) Besmi adası çevresi amfora yığınları [Fotoğraf].
- Ceylan, T. (2018e) Dimitri (Pamuk) Batığı [Fotoğraf].
- Ceylan, T. (2018f) Fener Burnu amforaları [Fotoğraf].
- Ceylan, T. (2018g) Neptün (Üçkaya) dalış mevkisi [Fotoğraf].

- Ceylan, T. (2018h) Uluburun gemisinin replikası ve arkeopark alanı [Fotoğraf].
- Ceylan, T. (2018ı) Güvercin adası açıklarında bulunan tank batığı [Fotoğraf].
- Ceylan, T. (2018i) Iberian Coast gemi batığı [Fotoğraf].
- Colin, H. J. (1962). Fethiye-Antalya-Kaş-Finike (Güneybatı Anadolu) bölgesinde yapılan jeolojik etütler. *Maden Tetkik ve Arama Dergisi*, 59, 19-59.
- Çevik, N. (2010). Myra ve Limanı Andriake: Kazıları Başlarken Ön-Düşünceler. *Arkeoloji ve Sanat Dergisi*, 134, 53-82.
- Çevik, N., Bulut, S., Aygün, Ç.A. ve Uzbek, Ç.Ö. (2017). Myra-Andriake 2016. 39. *Kazi Sonuçları Toplantısı Cilt 2* içinde (ss. 189-204). T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı.
- Çokluk, Ö., Şekercioğlu, G. ve Büyüköztürk, Ş. (2016). *Sosyal Bilimler İçin Çok Değişkenli İstatistik SPSS ve LISREL Uygulamaları*. Ankara: Pegem Akademi.
- Demir, V. (2011). *Kaş (Antalya) deniz koruma planlamasında karar destek sistemleri kullanarak Biyoçeşitlilik araştırması* (Yayımlanmamış doktora tezi). İstanbul Üniversitesi, Deniz Bilimleri ve İşletmeciliği Enstitüsü, İstanbul.
- Demirtaş, Ö. (2012). 1983 Türkiye’de sürdürülebilir turizm kapsamında su altı dalış turizmi ve rafting turizmi. *13. Ulusal Turizm Kongresi* içinde (ss. 1081-1104). Antalya: Akdeniz Üniversitesi Turizm Fakültesi.
- Demre İlçesi Planlama Bölgesi Açıklama Raporu. (2018). *Antalya Büyükşehir Belediyesi İmar ve Şehircilik Dairesi Başkanlığı Nazım Plan Şube Müdürlüğü*. 1-146.
- Deniz, M. (2017). Kruvaziyer Turizminin Türk Turizm Sektörü Açısından Değerlendirilmesi. *Balkan ve Yakın Doğu Sosyal Bilimler Dergisi*, 03, 1-13.

- Dinçer, İ., F., Bayram, E., G. ve Ak, S. (2018). Dünyada ve Türkiye’de Deniz Turizmi Açısından Kıyı Alanlarını Koruma Yönetiminin İncelenmesi., *4. Ulusal Deniz Turizmi Sempozyumu “Küresel Eğilimler-Yerel Etkiler”* (ss. 61-66). İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Doğaner, S. (1998). Türkiye Kıyı Kullanımında Turizm Olgusu. *Türk Coğrafya Dergisi*, 33, 25-22.
- Doğaner, S. (2001). *Türkiye turizm coğrafyası*. İstanbul: Çantay Kitapevi.
- Draman, M. (2012). *The Diving Guide Kaş*. İstanbul: Denizler Kitapevi Dağıtım.
- Draman, M. (2018a). *The Diving Guide Kaş (3.Baskı)*. İstanbul: Denizler Kitapevi Dağıtım.
- Draman, M. (2018b). *Red Sea in The Med a View From Kaş*. İstanbul: Denizler Kitapevi Dağıtım.
- Draman, M., Özbay, Ö. ve Flanders, M. (2018) Kaş kıyılarında deniz fauna çeşitliliği oldukça fazladır [Fotoğraf]
- Durgun, D. (2013). *Deniz koruma alanlarının ekonomik değerinin belirlenmesi: Kaş-Kekova Örneği* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ege Üniversitesi, Fen Bilimleri Üniversitesi, İzmir.
- Dündar, E. (2012). *Patara kazılarında ele geçen (1989-2010 yılları) Arkaik, Klasik ve Helenistik dönem ticari amforalar ve amfora mühürleri* (Yayımlanmamış doktora tezi). Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.
- Ekoturizm Sektör Raporu. *Batık Akdeniz Kalkınma Ajansı (BAKA)*. 2012, 1-42.
- Erkal, T. (2015) Kıyı Açısından Türkiye’de Yapılan Kıyı Jeomorfolojisi Çalışmalarının Değerlendirilmesi. *Türkiye Coğrafya Dergisi*, 65, 23-34.

- Erkut, O. ve Paker, S. (2014). Sualtı Arkeoparkları ve Deniz Turizmi. *Denizcilik Fakültesi Dergisi*, 6, 131-144.
- Genç, Ş., T., Özgül, A. ve Lök, A. (2017). Yapay Resiflerin Rekreatif Dalış İçin Kullanımı. *Türk Denizcilik ve Deniz Bilimleri Dergisi*, 3, 27-33.
- Göçer, Y. (2017). *Dolichiste yerleşim analizi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Gökdeniz, A., Dinç, Y., Aşık, A., N., ve Münger, L. (2010). *Ayvalık'ta Su Altı Turizm Araştırması*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- İde, A. (2011). *Kekova koyunun ayrımlı denizel akustik yöntemlerle jeoarkeolojik araştırması* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Karasar, N. (2016). *Bilimsel İrade Algı Çevresi ile Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar İlkeler Teknikler*. Ankara: Nobel.
- Karataş, H. (2010). *Antalya ili, Demre ilçesi turizm kullanımına yönelik peyzaj potansiyelinin araştırılması* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Selçuk Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Kaş Alternatif Turizm Fizibilitesi ve Teknik Haritalandırma Çalışması (2014). T.C. Kaş Kaymakamlığı, Batı Akdeniz Kalkınma Ajansı (BAKA). 1-113.
- Keser, N. (2011). Beymelek Lagününün Limnolojik ve Jeomorfolojik Özellikleri. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 24, 258-286.
- Keser, N. (2014). Kaş (Antalya) Çevresinin Depremselliği. *Dumlupınar Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi*.

- Keser, N. (2015). Demre ayının Paleocoğrafi Dönem Vadi Değışiklikleri ve Beymelek Lagünü'nün Jeomorfolojik Evrimi. *Doğru Coğrafiya Dergisi*, 28, 175-192.
- Kılınç, B. (2018) C-47 Dakota Uçak batığı [Fotoğraf].
- Kılınç, B. (2019a) Kanyon Batığı [Fotoğraf].
- Kılınç, B. (2019b) Antrum Mağarası [Fotoğraf].
- Kılınç, B. (2019c) Mavi Mağara (Blue Cave) dalış mevkisi [Fotoğraf].
- Kılınç, B. (2019d) The End Dalış Mevkisi [Fotoğraf].
- Kozak, N. (2012). *Genel Turizm Bilgisi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Kozan, G.Y., Özdemir, S.S. ve Günlü, E. (2014). Turizm yazınında “Denizel Turizminin” olgusal gelişimi. *Denizcilik Fakültesi Dergisi*, 2, 115-129.
- Morgan, G.A., Leech, N.L., Gloeckner, G.W ve Barret, K.C. (2004). *SPSS for Introductory Statistic: Use and Interpretation*. (Second Edition). London: Lawrence Erlbaum Associates.
- Nakip, M. (2006). *Pazarlama Araştırmaları Teknikler ve (SPSS Destekli) Uygulamalar*. Ankara: Seçkin Yayınları.
- Oğuz, C. (2013). *Myra ve limanı Andriake'de kullanılan özgün malzeme özelliklerinin araştırılması* (Yayımlanmamış doktora tezi). Akdeniz Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Antalya.
- Orhan, U. (2018). *Kekova sualtı araştırmalarında tespit edilen amforalar* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

- Ornat, L.A., Gökten, S., Kalem, S., Tural, U., Akça, N., Araç, N. vd. (2013). Kaş-Kekova özel çevre koruma bölgesi denizel yönetim planı. *Güney MedPAN Türkiye Pilot Projesi*. 2014-2017. 1-60.
- Öner, E. (1995). Kaş-Demre Platosunda Fiziki Coğrafya Araştırmaları ve İnsan-Doğal Çevre İlişkileri (Antik Kyaneai Kenti ve Çevresi-Antalya). *Ege Coğrafya Dergisi*, 8, 109-140.
- Öner, E. (1997). Teke Yarımadası Kıyılarında Deniz Seviyesi ve Kıyı Çizgisi Değişimleri. *Türkiye'nin Kıyı ve Deniz Alanları I. Ulusal Konferansı, Türkiye Kıyıları 97 Konferansı Bildiriler Kitabı* içinde (ss. 723-733). Ankara.
- Öner, E. (1998). 1983 Likya limanlarının kaderi (Teke Yarımadası kıyılarında jeoarkeolojik araştırmalar). *15. Araştırma Toplantısı* içinde (ss. 419-440). Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü.
- Öner, E. (2000). Demre çayı deltasının jeomorfolojik gelişim ve Myra antik kenti, limanı ve St. Nicholas kilisesi. M. Uyaniker (Ed.), *16. Arkeometri Sonuçları Toplantısı* içinde (ss. 1-18). İzmir: T.C Kültür Bakanlığı.
- Öner, E. (2001). Eşen Çayı Delta Ovasının Alüvyal Jeomorfolojisi ve Jeoarkeolojik Değerlendirmeler. *Türkiye Kuvatleri Çalıştay Makaleler Kitabı*, 103-121.
- Öner, E. (2003). Divle Obruğu Divle Obruk (Kaş-Antalya). *Ege Coğrafya Dergisi*, 12. 83-92.
- Öner, E. (2009). Güneybatı Anadolu'nun Kıyı Jeomorfolojisi (Teke Yarımadası Kıyı Bölümü). *Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırmalar Kurumu (TÜBİTAK)*. 1-823.
- Öner, E. (2016). Ege ve Akdeniz Kıyılarımızda Paleocoğrafya-Jeoarkeoloji Araştırmaları. *Ege Coğrafya Dergisi*, 25/1, 51-66.

- Öniz, H. (2012). *Konumlarına ve kullanımlarına göre Antalya ili kıyılarında antik limanlar ve demirleme yerleri* (Yayımlanmamış doktora tezi). Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Öniz, H. ve Karademir, M. (2016). Antalya kıyıları arkeolojik sualtı araştırmaları üzerine bir değerlendirme. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokul Dergisi*, 19, 261-277.
- Öniz, H. ve Karademir, M. (2016). Antalya ve Mersin kıyıları sualtı araştırmaları 2016. *Amisos*, 3, 152-166.
- Özbay, Ö. (2018) Mağara dalış mevkindeki nesli tehlikede olan orfoz [Fotoğraf].
- Özbay, Ö. ve Flanders, M. (2018) Kaş kıyılarında (Kanyon ve Pina Reef dalış mevki) görüş mesafesi fazladır [Fotoğraf].
- Özdaş, H. ve Kızıldağ, N. (2013). Akdeniz Kıyıları Arkeolojik Sualtı Araştırmaları 2012. *ANMED Anadolu Akdeniz Arkeolojik Haberleri*, 11, 149-153.
- Özdaş, H., Kızıldağ, N. ve Okan, E. (2012). Akdeniz Kıyıları Arkeolojik Sualtı Araştırmaları 2011. *ANMED Anadolu Akdeniz Arkeolojik Haberleri*, 10, 119-124.
- Özgüç, N. (2003). *Turizm Coğrafyası Özellikler ve Bölgeler*. İstanbul: Çantay Kitapevi,
- Özgül, A. (2008). Türkiye kıyılarında dalış turizmine yönelik alternatif dalış noktaları nasıl oluşturulabilir. *Türkiye'nin Kıyı ve Deniz Alanları VII. Ulusal Kongresi: Türkiye Kıyıları 08 Kongre Bildiriler Kitabı* içinde (ss. 509-517). İzmir: Ege Üniversitesi Su Ürünleri Fakültesi.

- Öztan, M., Hamarat, S., Bayarı, S., Ülkenli, H., Özyurt, N., Baştanlar, Y., vd. (2004). Kaş dolayısı kıyı kuşağında karstlaşmanın gelişimi: Mivini ve Altuğ denizaltı mağaraları. *Sualtı Bilim ve Teknolojileri Bildiri Kitabı* içinde. 1-7.
- Pehlivaner, M, Özgür, E, Akça, E. A., Karakaş, N, Soylu, Ö. H. ve İlhan, A. (2004), *Antalya Kültür Envanteri (Kaş)*. Antalya. İl Özel İdaresi Kültür Yayınları, 2004/2, Envanterler Dizisi 4.
- Pehlivaner, M, Özgür, E, Akça, E. A., Karakaş, N, Soylu, Ö. H. ve İlhan, A. (2004), *Antalya Kültür Envanteri (Kale-Demre)*. Antalya. İl Özel İdaresi Kültür Yayınları, 2004/2, Envanterler Dizisi 4.
- Pısoni, C. (1967). Kaş (Antalya ili) Bölgesinin Jeoloji Etüdü. *Maden Tetkik ve Arama Dergisi*, 69, 42-49.
- Pulak, C. (1994). Uluburun batığı kazısı (Kaş) 1983 Kampanyası. *XVI. Kazı Sonuçları Toplantısı I* içinde (ss. 219-238). Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı.
- Pulak, C. (2009). The Uluburun Tin Ingots and The Shipment of Tin by Sea In The Late Bronze Age Mediterranean. *Türkiye Bilimler Akademisi Arkeoloji Dergisi*, 12, 189-207.
- Pulak, C. (2011). İhtiyar Akdeniz Uluburun Batığı. *Tarih Öncesinden Demir Çağına Anadolu'nun Arkeoloji Atlas Dergisi*, 1, 319-327.
- Satılmış, E. (2015). *Korunan alanlarda yönetim planının gelişimi: Patara özel çevre koruma bölgesi yönetim planı örneği* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Isparta.
- Sezer, İ. (2014). Kruvaziyer Turizmde Dikkat Çeken Bir Nota: Kuşadası Limanı. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 32, 49-78.

- Softa, M. ve Turan, M. (2013). Demre ve Çevresini Etkileyen Tarihsel Depremler. 2. *Türkiye Deprem Mühendisliği ve Sismoloji Konferansı* içinde (ss. 1-8). Hatay: Mustafa Kemal Üniversitesi.
- Softa, M., Turan, M. ve Sözbilir, H. (2018). Jeolojik, arkeolojik ve arkeosismolojik veriler ışığında Myra antik kentinde tarihsel depremlere ait deformasyon verileri, GB Anadolu. *Türkiye Jeoloji Bülteni*, 61, 51-73.
- Şencan, H. (2005). *Sosyal ve Davranışsal Ölçümlerde Güvenilirlik ve Geçerlilik*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Şenok, F. (2001). *Türkiye dalış rehberi*. İstanbul: Net Turistik Yayınları A.Ş. Yayınları.
- Top, B. M., Yolak, U. ve Thomas, L. (2017) *Foça özel çevre koruma bölgesi sportif dalış turizmi fizibilite çalışması* (PIMS 3697: Türkiye'nin Deniz ve Kıyı Koruma Alanları Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi. Ankara: Teknik Rapor Serisi.
- Tural, U. (2012). Developing a management plan for Kaş-Kekova specially protected area (SPA). (Medpan South Turkey Pilot Project Raporu). *T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı*, 1-23.
- Türkiye Çevre Eğitim Vakfı Faaliyet Bülteni- TÜRÇEV, 2019, 21.
- Yağdı, T. (2017). Kaş. *Antalya Büyükşehir Belediyesi ve Kaş Belediyesi*. 1-43.
- Yarmacı, N., Keleş, Ç.M., ve Ergil, B. (2017). Sualtı dalış turizminin mevcut durumu, sorunları ve geliştirilmesine yönelik öneriler: Kaş örneği. *Güncel Turizm Araştırmaları Dergisi*, 1, 66-87.
- Yaşar, O. (2011). Saros Körfezi Kıyılarında Sualtı Dalış Turizmi. *Zeitschrift für die Welt der Türken Journal of World of Turks (ZfWT)*, 3, 33-55.

- Yıldırım, B. (2016). *Bütünleşik kıyı alanları yönetimi yaklaşımının katılımcılık ilkesi: Kaş-Kekova denizel yönetim planı* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Yıldız, Y. (1984). 1983 sualtı batık gemi araştırmalar. *II. Araştırma Toplantısı* içinde (ss. 21-30). İzmir: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı.
- Yılmaz, A. (2002). Türkiye Denizlerin Biyojeokimyası: Dağılımlar ve Dönüşümler. *Turkish Journal of Engineering and Environmental Sciences Dergisi*, 26, 219-235.
- Yılmaz, L. (2015). *Bizans devrinde Likya bölgesi liman yerleşmeleri* (Yayımlanmamış doktora tezi). İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Yılmaz, L. (2016). Akdeniz Ticaretinde Likya Bölgesi'nin Konumu. *Asia Minor Studies: International Journal Of Social Sciences*, 4, 133-152.

Mülakatlar İçin Görüşlerine Başvurulan Dalış Okulları

Kaş Barakuda Anemon Dalış Okulu (2018;2019)

Kaş Diving Dalış Okulu (2018;2019).

Kaş Dragoman Dalış Okulu (2018;2019)

Kekova Diving Dalış Okulu (2018;2019)

Yararlanılan İnternet Sayfaları

<http://antalya.bel.tr/> (Son Erişim Tarihi; 10.05.2019)

<http://barakuda-kas.com/tr> (Son Erişim Tarihi; 30.04.2019)

<http://demre.bel.tr/> (Son Erişim Tarihi; 29.04.2019)

<http://kaanaltin.com>, (Son Erişim Tarihi; 24.04.2019).

<http://maviyildiz.org>, (Son Erişim Tarihi; 26.04.2019).

<http://vipscubatravel.com/> (Son Erişim Tarihi; 30.04.2019)

<http://www.antalya.gov.tr/> (Son Erişim Tarihi; 27.04.2019)

<http://www.demre.gov.tr/> (Son Erişim Tarihi; 29.04.2019)

<http://www.dessat.org/> (Son Erişim Tarihi; 28.04.2019)

<http://www.kas.bel.tr/> (Son Erişim Tarihi; 27.04.2019)

<http://www.kas.gov.tr/> (Son Erişim Tarihi; 25.03.2019)

<http://www.kekovadiving.net> (Son Erişim Tarihi; 25.04.2019)

<http://www.kulturvarliklari.gov.tr/> (Son Erişim Tarihi; 12.09.2018)

<http://www.shodb.gov.tr> (Son Erişim Tarihi; 04.09.2019).

<http://www.tkygm.gov.tr> (Son Erişim Tarihi; 18.05.2019).

<http://www.wwf.org.tr/> (Son Erişim Tarihi; 18.03.2019)

<http://www2.unwto.org/> (Son Erişim Tarihi; 28.02.2019)

<http://yigm.kulturturizm.gov.tr/> (Son Erişim Tarihi; 01.12.2018)

<https://www.antalya.bel.tr/> (Son Erişim Tarihi; 15.11.2018)

<https://www.deepistdiving.com/> (Son Erişim Tarihi; 12.09.2018)

<https://www.dragoman-turkey.com/tr/> (Son Erişim Tarihi; 10.05.2019)

<https://www.histolia.de/> (Son Erişim Tarihi; 10.05.2019)

<https://www.kas-diving.com/tr/> (Son Erişim Tarihi; 10.10.2018)

<https://www.mgm.gov.tr/> (Son Erişim Tarihi; 28.04.2019).

<https://www.nautilusdivingkas.com/> (Son Erişim Tarihi; 20.02.2019)

<https://www.wto.org/> (Son Erişim Tarihi; 21.10.2018)

www.tssf.gov.tr/ (Son Erişim Tarihi; 30.04.2019)

www.vipscubatravel.com, (Son Erişim Tarihi; 25.04.2019).

Ekler

Ek A: Veri Toplama Aracı (Yerli)

**KAŞ VE DEMRE İLÇELERİ KIYILARINDA BALIKADAMLARI SUALTI DALIŞ
TURİZMİNE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİNİ BELİRLEME ANKETİ**

AÇIKLAMA: Bu araştırma balıkadamların su altı dalış turizmine ilişkin görüşlerini belirlemeyi amaçlamaktadır. Elde edilen veriler bilimsel çalışma kapsamında kullanılacaktır. Ankete vereceğiniz samimi, içten cevaplar ve araştırmaya yapacağınız katkıdan dolayı Teşekkür ederim.

Kişisel Bilgiler

1. Cinsiyetiniz

Kadın Erkek

2. Öğrenim Durumunuz?

Lisansüstü Lisans Ön Lisans Ortaöğretim Ortaokul
 İlkokul

3. Mesleğiniz nedir?

İşçi Memur Öğretmen Akademisyen Sağlık

Çalışanı

Hâkim/Savcı/Avukat Güvenlik Görevlisi Emekli

Mühendis/Mimar Serbest Meslek

Diğer (Belirtiniz).....

4. Yaşınız Kaçtır?

18-29 30-39 40-49 50-59 60-69 70 ve üstü

5. İkamet Yeriniz?

İstanbul İzmir Ankara Bursa Antalya

Muğla

Hatay Aydın Balıkesir Çanakkale Mersin

Diğer (Belirtiniz).....

6. Yıllık Ortalama Geliriniz?

2-4 Bin TL 5-9 Bin TL 10-20 Bin TL 21-30 Bin

TL

31-40 Bin TL 41- 50 Bin TL 51 ve üstü

7. Kaç Yıldızlı Balıkadamsınız?

1 Yıldız 2 Yıldız 3 Yıldız

8. Ne Kadar Süredir Dalıyorsunuz?

1-3 Yıl 4-7 Yıl 8-10 Yıl 11-15 Yıl 16-20

Yıl

21-25 Yıl 26 Yıl ve üstü

9. Kaş ve Demre İlçesi Kıyılarında Sualtı Dalış Sporlarına Hangi Kurumlarla Aracılığıyla Katılıyorsunuz?

(Lütfen öncelik sırasına göre belirtiniz 1-2-3-4)

Dalış okulları aracılığıyla Seyahat acenteleri aracılığıyla

Üniversite dalış okulları aracılığıyla Kendi imkânlarımla

GÖRÜŞME FORMU

1. Kaş ve Demre ilçesi kıyılarında su altı dalış turizminin geçmişten günümüze kadar olan gelişimi hakkında neler söyleyebilirsiniz?

2. Kaş ve Demre ilçesi kıyıların da sizce en zengin ve en fakir dalış mevkileri hangisidir?

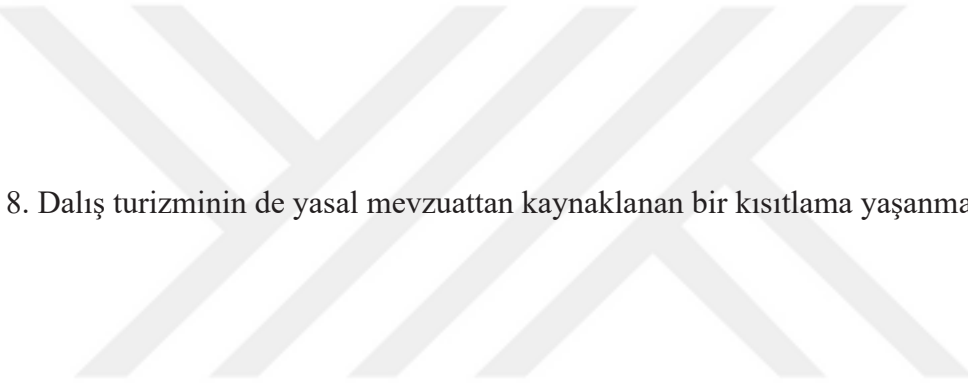
3. Kaş ve Demre ilçesi kıyılarında en fazla zarar görmüş dalış mevkileri hangileridir?
Neden?

4. Dalış mevkilerinin tüm değerleriyle korunmasına yönelik görüşleriniz nelerdir?

5. Kaş ve Demre ilçesi sınırlarında dalış güvenliği açısından en tehlikeli dalış mevkileri hangileridir?

6. Kaş ve Demre ilçesi kıyılarında sualtı dalış turizmini geliştirmek için sizce neler yapılmalıdır?

7. Kaş ve Demre ilçesi kıyılarında sualtı dalış turizmin yaşadığı sorunlar sıralayabilir misiniz?

8. Dalış turizminin de yasal mevzuattan kaynaklanan bir kısıtlama yaşanmakta mıdır?

9. Kaş ve Demre ilçesi kıyılarında yapay resifler gerekli midir, yapay resifleri destekler misiniz?

10. Başka eklemek istediğiniz konu varsa belirtiniz...

SU ALTI DALIŞ TURİZMİNE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ BELİRLEME ÖLÇEĞİ		Kesinlikle Katılıyorum	Katılıyorum	Fikrim Yok	25 Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
	Aşağıda Kaş ve Demre ilçeleri kıyılarında sualtı dalış turizmini çeşitli boyutlarıyla irdeleyen 22 ifade yer almaktadır. Bu ifadeleri dikkatli bir şekilde okuduktan sonra ilgili ifadeye ilişkin görüşünüzü kesinlikle katılıyorum, katılıyorum, fikrim yok, katılmıyorum seçeneği (X) işaretleyiniz.					
1.	Demre ilçesinde bulunan (Kekova) batık şehir ve arkeolojik kalıntılar yeterli çekicilik yaratmaktadır.	☐	☐	☐	☐	☐
2.	Kaş ilçesi kıyıları su altı flora ve faunası açısından dalış turizmi için yeterli çekicilik yaratmaktadır.	☐	☐	☐	☐	☐
3.	Kaş ve Demre ilçesi su altı flora ve faunası açısından zengindir.	☐	☐	☐	☐	☐
4.	Kaş ilçesi kıyıları batıklar açısından zengindir.	☐	☐	☐	☐	☐
5.	Kaş ve Demre ilçesi kıyıları su altı dalış turizmi tanıtımını yeterli bulmaktayım.	☐	☐	☐	☐	☐
6.	Kaş ilçesi kıyılarına su altı dalış turizmi için geleneler konaklama sorunu yaşamamaktadır.	☐	☐	☐	☐	☐
7.	Demre ilçesi kıyılarına su altı dalış turizmi için geleneler konaklama sorunu yaşamamaktadır.	☐	☐	☐	☐	☐
8.	Kaş ilçesi kıyılarında yer alan dalış mevkilerine ulaşmada ulaşım sorunu yaşanmaktadır.	☐	☐	☐	☐	☐
9.	Demre ilçesi kıyılarında yer alan dalış mevkilerine ulaşmada ulaşım sorunu yaşanmaktadır.	☐	☐	☐	☐	☐
10.	Türkiye’de su altı dalış turizmi devlet tarafından yeterince desteklenmektedir.	☐	☐	☐	☐	☐
11.	Kaş ve Demre ilçeleri kıyılarında yeterli liman ve liman olanakları bulunmaktadır.	☐	☐	☐	☐	☐
12.	Kaş ilçesi kıyılarında su altı dalış turizmi denizaltı flora ve faunasına zarar vermektedir.	☐	☐	☐	☐	☐
13.	Demre ilçesi kıyılarında su altı dalış turizmi denizaltı flora ve faunasına zarar vermektedir.	☐	☐	☐	☐	☐
14.	Kaş ilçesi kıyıları ve sualtı kıyı jeomorfolojisi dalış turizmine uygundur.	☐	☐	☐	☐	☐
15.	Demre ilçesi kıyıları ve sualtı kıyı jeomorfolojisi dalış turizmine uygundur.	☐	☐	☐	☐	☐
16.	Kaş ilçesi kıyılarında ki dalış okulları dalış yapan balıkadamlara yönelik periyodik olarak sağlık taraması sorgulamaktadır.	☐	☐	☐	☐	☐
17.	Demre ilçesi kıyılarında ki dalış okulları dalış yapan balıkadamlara yönelik periyodik olarak sağlık taraması sorgulamaktadır.	☐	☐	☐	☐	☐
18.	Kaş ilçesi kıyılarında dalış tekneleri dalış için yeterli ekipman ve donanımına sahiptir.	☐	☐	☐	☐	☐
19.	Demre ilçesi kıyılarında dalış tekneleri dalış için yeterli ekipman ve donanımına sahiptir.	☐	☐	☐	☐	☐
20.	Dalış teknelerinde yiyecek-içecek ve hijyen koşulları yeterlidir.	☐	☐	☐	☐	☐
21.	Dalış mevkilerine trol ve zıpkınla avcılık zarar vermektedir.	☐	☐	☐	☐	☐
22.	Dalış için balıkadamlara verilen dalış eğitim süreci yeterlidir.	☐	☐	☐	☐	☐

Ek B: Veri Toplama Aracı (Yabancı)

**THE STATISTICAL SURVEY ABOUT THE IDEAS OF DIVERS FOR THE DIVING
TOURISM ON THE COASTS OF KAŞ AND DEMRE DISTRICTS IN TURKEY**

EXPLANATION: This study aims for the divers to state the ideas about the underwater diving tourism. All of the information about the study will be used for the scientific study. Thank you for giving sincere, intimate responses and giving support for the survey.

Personal Information

1. Gender

Female Male

2. Your education?

Master Bachelor degree 2-year-university High school
 Primary school

3. Your job?

Worker Government official Teacher Academician
 Health worker Judge-public prosecutor-lawyer Security personal
 Retired Engineer/architect Free job
 Others (State it).....

4. Your Age?

18-29 30-39 40-49 50-59 60-69 70 and +

5. Where do you participate?

(.....)

6. Your average salary?

2-4 Thousand \$ 5-9 Thousand \$ 10-20 Thousand \$ 21-30
Thousand \$ 31-40 Thousand \$ 41- 50 Thousand \$ 51 and Beyond

7. How many stars have you got as a divers?

1 Star 2 Stars 3 Stars

8. How long have you been diving?

1-3 Years 4-7 Years 8-10 Years 11-15 Years
 16-20 Years 21-25 Years 26 Years and beyond

9. Which institutions do you attend for the Underwater Diving Sports at the coasts of Kaş
and Demre Districts? (State it according to the importance 1-2-3-4)

Via the diving schools Via the travel agencies

Via the university diving schools Via my opportunities

INTERVIEW FORM

1. What can you say about the development of the diving on the coasts of Kaş and Demre?

2. What are the richest and poorest diving places on the coasts of Kaş and Demre?

3. What are the diving places which are mostly got harmed on the coasts of Kaş and Demre? Why?

4. What are your opinions about the protection of the diving places totally?

5. Which places are the most dangerous diving places in terms of the diving security on the borders of Kaş and Demre Districts?

6. What can be done to develop the diving tourism on the coasts of Kaş and Demre Districts?

7. Can you state the problems of diving tourism on the coasts of Kaş and Demre Districts?

8. Are there any restrictions for the diving because of the legal issues?

9. Do you think artificial reefs on the coasts of Kaş and Demre are necessary, do you support them?

10. Is there anything that you want to add? Please, State it...

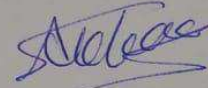
THE SCALE FOR STATING IDEAS ABOUT THE DIVING TOURISM		I totally agree	I agree	I have no idea	I disagree	I strongly disagree
	There are 22 situations below which are about the underwater tourism on the coasts of Kaş and Demre Districts in different circumstances. After you read these situations carefully, please mark for the situations as (X) "I totally agree, I agree, I have no idea, I disagree and I strongly disagree".					
1.	Kekova which is a submerged city in and archaeological remains Demre creates enough attraction.	☐	☐	☐	☐	☐
2.	The coasts of Kaş create enough attraction for the flora and fauna of the submarine in terms of the diving tourism.	☐	☐	☐	☐	☐
3.	Kaş and Demre Districts are rich in terms of the submarine fauna and flora.	☐	☐	☐	☐	☐
4.	Kaş District is rich in terms of the submerged things	☐	☐	☐	☐	☐
5.	I think that the advertisement of the diving diving tourism is enough on the coast of Kaş District.	☐	☐	☐	☐	☐
6.	Guests who come to Kaş District for the diving diving tourism have problems about the accommodation.	☐	☐	☐	☐	☐
7.	Guests who come to Demre District for the diving tourism haven't got any problems about the accommodation.	☐	☐	☐	☐	☐
8.	The transportation problems have been appeared to arrive the diving places in Kaş District.	☐	☐	☐	☐	☐
9.	The transportation problems haven't been appeared to arrive the diving places in Demre District.	☐	☐	☐	☐	☐
10.	The underwater diving tourism isn't supported enough by the government in Turkey.	☐	☐	☐	☐	☐
11.	There are enough seaports and seaport opportunities on the coasts of Kaş and Demre Districts.	☐	☐	☐	☐	☐
12.	The diving tourism on the coasts of Kaş District gives harms to the flora and fauna of the submarine.	☐	☐	☐	☐	☐
13.	The diving tourism on the coasts of Demre District gives harms to the flora and fauna of the submarine.	☐	☐	☐	☐	☐
14.	The coasts of Kaş and the geomorphology of the submarine coast are suitable for the diving tourism.	☐	☐	☐	☐	☐
15.	The coasts of Demre and the geomorphology of the submarine coast are suitable for the diving tourism.	☐	☐	☐	☐	☐
16.	The diving schools want the diving to have the regular health scan on the coasts of Kaş District.	☐	☐	☐	☐	☐
17.	The diving schools want the diving to have the regular health scan on the coasts of Demre District.	☐	☐	☐	☐	☐
18.	There are enough equipment and materials on the diving boats in Kaş District.	☐	☐	☐	☐	☐
19.	There are enough equipment and materials on the diving boats in Demre District.	☐	☐	☐	☐	☐
20.	The situations in terms of the hygiene, food and drink are enough on the diving boats	☐	☐	☐	☐	☐
21.	Hunting with the harpoons and trawls on the diving points gives harms.	☐	☐	☐	☐	☐
22.	The education process which is given to the divers is enough.	☐	☐	☐	☐	☐

Ek C: Veri Toplama Aracının İzni

"Çanakkale ili (Bozcaada, Eceabat ve Gökçeada ilçeleri) Kıyılarında Su Altı Dalış Turizmi" Adlı master tezimi ve çalışmada kullandığım anketi çalışmana ve adına atıf yaparak akademik çalışmasında kullanmak için Zekeriya Kocurhan'a izin veriyorum.

06.06.2018

Tarık AKROĞ

Ek-D Anket Çalışması

Kaş ve Demre ilçesi kıyıları, 2018 Temmuz ve 2019 Mayıs aylarında gerçekleştirilen anket çalışmaları.